

Instytut Badawczy IPC Sp. z o.o.

Diagnoza zjawiska przemocy
w rodzinie na terenie Gminy
Bielsko-Biała ze szczególnym
uwzględnieniem środowisk
zagrożonych przemocą w
rodzinie

Raport z badań

Instytut Badawczy IPC

2013

Wrocław

Spis treści

1.	Wprowadzenie	4
2.	Metodologia	4
3.	Część I. Analiza wyników badania prowadzonego wśród mieszkańców Bielska-Białej z uwzględnieniem mieszkańców Domu dla Bezdomnych, przy ulicy Stefanki 7 w Bielsku-Białej.	6
3.1.	Nota metodologiczna	6
3.2.	Charakterystyka próby badawczej mieszkańców Bielska-Białej	6
3.3.	Charakterystyka próby badawczej mieszkańców Domu dla Bezdomnych	9
3.4.	Wyniki badań ilościowych z mieszkańcami Bielska-Białej z uwzględnieniem mieszkańców Domu dla Bezdomnych, przy ulicy Stefanki 7	11
3.4.1.	Występowanie zjawiska przemocy w rodzinie wobec dzieci, kobiet, mężczyzn, osób starszych, osób niepełnosprawnych, według ofiar, sprawców i świadków	11
3.4.2.	Świadek przemocy	15
3.4.3.	Sprawca przemocy	18
3.4.4.	Badani jako ofiary przemocy	22
3.4.5.	Źródła przemocy	26
3.4.6.	Wpływ używania, nadużywania alkoholu oraz uzależnienia od niego i innych substancji psychoaktywnych na stosowanie przemocy w rodzinie	29
3.4.7.	Uzależnienia a przemoc	35
3.4.8.	Reakcja na akty przemocy	40
3.4.9.	Stereotypowe postrzeganie przemocy w rodzinie (mity na temat przemocy) 48	
3.4.10.	Postawa rodziców względem stosowania kar cielesnych wobec swoich dzieci. Formy kar stosowane przez rodziców	53
3.4.11.	Uczestnicy programu „Umiejętności rodzicielskie dla kobiet”	60
4.	Część II. Analiza wyników badań przeprowadzonych wśród uczniów szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych	61
4.1.	Nota metodologiczna	61
4.2.	Uczniowie szkół podstawowych	62
4.2.1.	Charakterystyka próby badawczej	62
4.2.2.	Nadmierne oczekiwania rodziców	64
4.2.4.	Przemoc i agresja słowna	70
4.2.5.	Przemoc fizyczna i kary cielesne	72
4.2.6.	Alkoholizm w rodzinie	76
4.2.7.	Przemoc seksualna	78

4.2.8. Zachowanie w zetknięciu z przemocą.....	80
4.3. Uczniowie szkół ponadpodstawowych.....	85
4.3.1. Charakterystyka próby badawczej	85
4.3.2. Definicje przemocy	86
4.3.3. Kontakt z przemocą.....	91
4.3.4. Substancje psychoaktywne i alkohol	98
4.3.5. Reakcje na przemoc	102
5. Część III. Analiza wyników badań przeprowadzonych wśród przedstawicieli instytucji pomagającym osobom dotkniętym problemem przemocy w rodzinie	108
5.1. Wyniki FGI – zogniskowanego wywiadu grupowego z ekspertami, pracującymi z osobami dotkniętymi problemem przemocy w rodzinie	108
6. Wnioski i rekomendacje	113
7. Spis wykresów, tabel, rysunków	121
8. Aneks 1. Ankieta dla dorosłych mieszkańców Bielska-Białej oraz mieszkańców Domu dla Bezdomnych.....	126
9. Aneks 2. Ankieta audytoryjna dla dzieci ze szkoły podstawowej	134
10. Aneks 3. Ankieta audytoryjna dla uczniów szkół gimnazjalnych i szkół ponadpodstawowych.....	138
11. Aneks 4. Scenariusz zogniskowanego wywiadu grupowego z ekspertami	144

1. Wprowadzenie

W październiku 2013 roku na zlecenie Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Bielsku Białej została przygotowana i zrealizowana przez Instytut Badawczy IPC Sp. z o.o. diagnoza zjawiska przemocy na terenie Gminy Bielsko-Biała, ze szczególnym uwzględnieniem rozpoznania środowisk zagrożonych przemocą w rodzinie.

Ze względu na złożony charakter problemu badawczego oraz drażliwą naturę poruszanych zagadnień – w tym prowadzenie wywiadów z potencjalnymi ofiarami przemocy domowej – kluczowym założeniem autorów projektu było heurystyczne podejście do badanych zagadnień oraz zastosowanie założeń triangulacji metodologicznej. W efekcie zespół badawczy zrealizował kilka komplementarnych rodzajów badań skierowanych do różnych grup docelowych. Wśród badanych grup byli zarówno mieszkańcy Bielska-Białej, jak również mieszkańcy Domu dla Bezdomnych przy ulicy Stefanki 7 w Bielsku-Białej. Respondentów dobrano tak, aby porównać wyniki badań dotyczących charakterystycznych zjawisk i mechanizmów przemocy oraz źródeł i uwarunkowań przemocy w rodzinie w populacji mieszkańców Bielska-Białej do wyników badań w zakresie, o którym mowa powyżej, przeprowadzonych w populacji rodzin w szczególności zagrożonych przemocą z uwagi na problem bezdomności. Kolejną z badanych populacji byli uczniowie bielskich szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych oraz piątych i szóstych klas szkół podstawowych. Badania wśród dzieci i młodzieży zostały zrealizowane z najwyższym poszanowaniem anonimowości respondentów dla zebrania jak najbardziej wiarygodnych danych związanych z przemocą w środowisku rodzinnym i szkolnym. Ostatnią badaną grupą w niniejszym opracowaniu byli eksperci – pracownicy socjalni, koordynatorzy grup roboczych, którzy na co dzień pracują z osobami doświadczającymi przemocy domowej.

2. Metodologia

Badanie zakładało triangulację metodologiczną poprzez zastosowanie kilku metod, które w sposób rzetelny zbadały poszczególne grupy docelowe. Poniżej wykaz wykorzystywanych metod i technik badawczych zastosowanych w ramach badania.

Computer Assisted Telephone Interview (CATI) to wspomagany komputerowo wywiad telefoniczny. Z uwagi na specyfikę problematyki i często bardzo intymne pytania, sięgnięto po tę technikę, by respondentom stworzyć poczucie anonimowości. W badaniach realizowanych techniką CATI wywiad z respondentem jest prowadzony przez telefon. Respondenci w tego typu projektach są zwykle dobierani poprzez losowe tworzenie listy numerów telefonów. Przeprowadzenie ankiety telefonicznej polega na tym, że ankieter odczytuje pytania i notuje uzyskiwane odpowiedzi korzystając ze specjalnego skryptu komputerowego. Skrypt pozwala na pewne zautomatyzowanie kwestionariusza – np. poprzez zarządzanie filtrowaniem zadawanych pytań lub losowanie kolejności, w jakiej określone kwestie będą odczytywane respondentowi.

Paper and Pencil Interview (PAPI) to technika oparta na bezpośrednim komunikowaniu się z respondentami. Jest przeprowadzana przy pomocy kwestionariusza ustrukturyzowanego o jawnym celu. Strukturyzacja kwestionariusza jest najczęściej stosowanym rozwiązaniem stosowanym w badaniach marketingowych. Ma ona zapewnić, by wszyscy respondenci odpowiadali na takie same pytania, a w związku z tym otrzymywali jednakowe bodźce.

Ankieta audytoryjna to jedna z technik badawczych stosowanych w naukach społecznych, polegająca na zebraniu w pewnej przestrzeni, zazwyczaj w pomieszczeniu, które w jakiś sposób związane jest z badaną kategorią respondentów (np. klasa szkolna itd.), wybranej lub wylosowanej grupy osób i rozdaniu im ankiet do wypełnienia. Ankieter w takiej sytuacji nie przeprowadza wywiadu osobiście z każdym respondentem, ani nie odczytuje pytań, a jedynie ogranicza się do podania celu prowadzonych badań i ewentualnie tłumaczy, jak ankietę należy wypełnić. W odróżnieniu od innych technik ankietowych w tego rodzaju badaniach uzyskuje się praktycznie stuprocentową zwrotność materiału.

Focus Group Interview (FGI) to badania, które mają przede wszystkim charakter eksploracyjny: poszukiwane informacje przyjmują zazwyczaj postać pytań problemowych: jak? dlaczego? Nie jest to metoda mówiąca o natężeniu danej cechy, ale o przyczynach i genezie konkretnych opinii. Wyników badań jakościowych nie generalizujemy na całą populację. Metoda interpretacji jest więc bardziej swobodna, subiektywna, ale za to odpowiada na pytania, które w przypadku badań ilościowych w ogóle nie są poruszane.

3. Część I. Analiza wyników badania prowadzonego wśród mieszkańców Bielska-Białej z uwzględnieniem mieszkańców Domu dla Bezdomnych, przy ulicy Stefanki 7 w Bielsku-Białej.

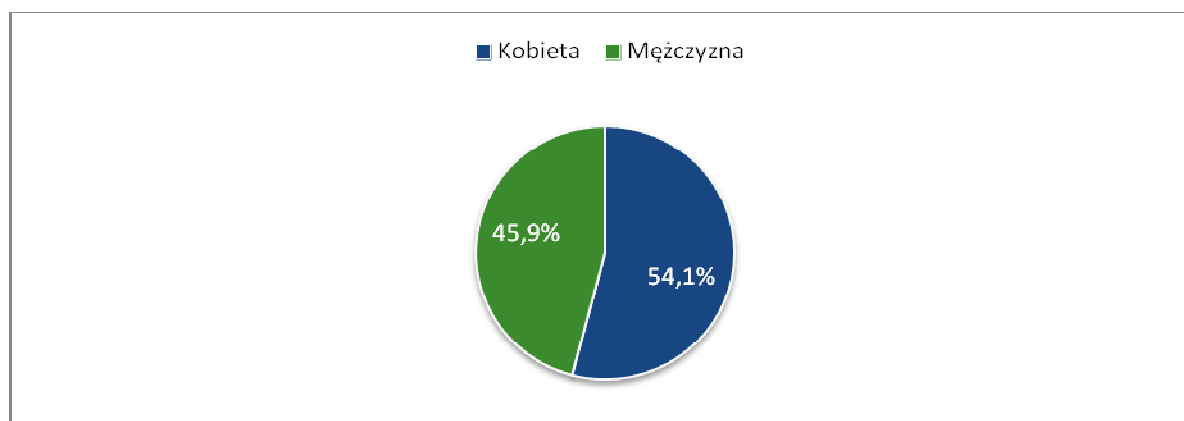
3.1. Nota metodologiczna

W badaniu wzięło udział 305 respondentów – dorosłych mieszkańców Bielska-Białej, dobranych metodą warstwowo-losową. Błąd statystyczny przy takiej liczebności próby wynosi około +/-5%. W ramach badań przeprowadzono również wywiady bezpośrednie z mieszkańcami Domu dla Bezdomnych przy ulicy Stefanki 7 w Bielsku-Białej, funkcjonującego w strukturach MOPS, aby przedstawić wyniki badań środowisk zagrożonych przemocą w rodzinie na tle wyników badań dorosłych mieszkańców Bielska-Białej. Zostały przebadane 53 osoby – mieszkańcy Domu dla Bezdomnych, w tym 4 uczestników programu „Umiejętności rodzicielskie dla kobiet. Biorąc pod uwagę, że dorosłych mieszkańców Domu dla Bezdomnych jest około 60, przebadano nieco ponad 88% ogólnej populacji. Dla prostszej identyfikacji dwóch badanych grup w niniejszym raporcie posłużono się rozróżnieniem na mieszkańców Bielska-Białej oraz mieszkańców Domu dla Bezdomnych.

3.2. Charakterystyka próby badawczej mieszkańców Bielska-Białej

W próbie znalazło się nieco więcej kobiet – 54,1% w stosunku do 45,9% mężczyzn. Jest to rozkład, który odzwierciedla dysproporcję w populacji generalnej.

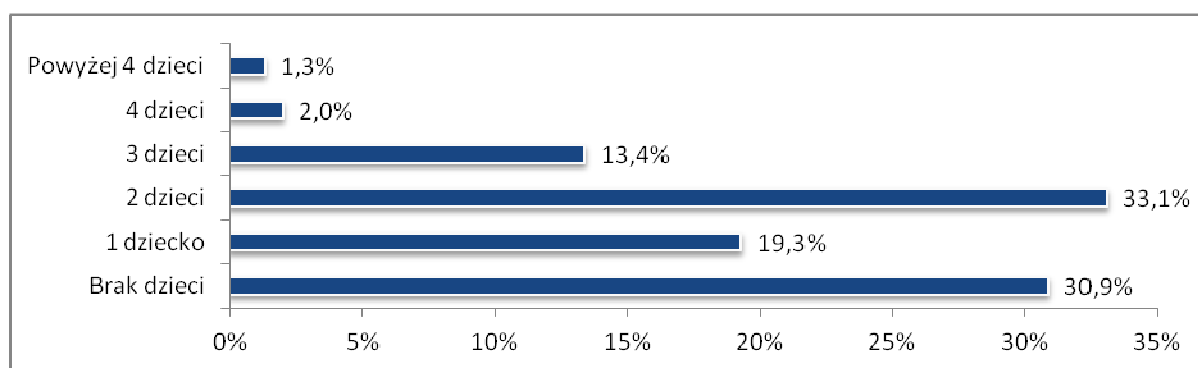
Wykres 1. Płeć badanych

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Jedna trzecia badanych nie miała dzieci. Pozostali wskazywali najczęściej na dwoje dzieci – 33,1%, 13,4% badanych miało troje dzieci, a nieco wyższy odsetek – 19,3% deklarował, że ma jedno dziecko.

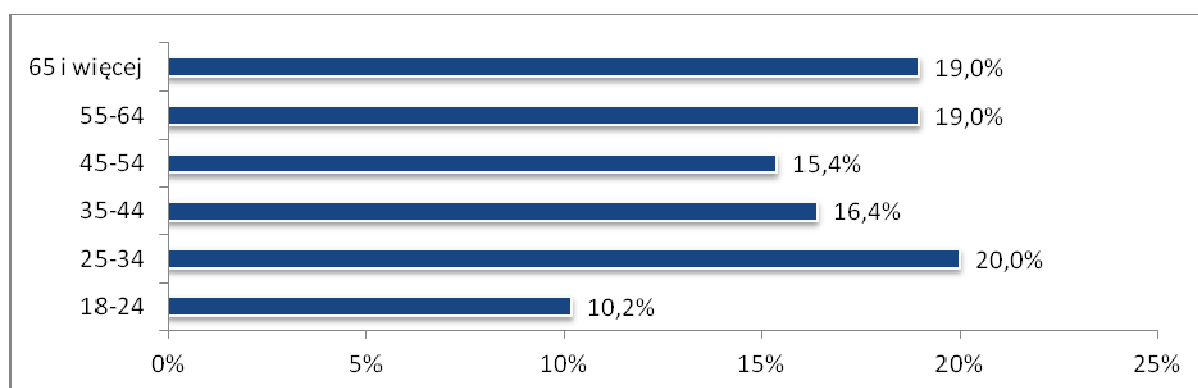
Wykres 2. Liczba dzieci

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Badani zostali dobrani w sposób proporcjonalny w odpowiednich przedziałach wiekowych na terenie Bielska-Białej tak, aby próba odzwierciedlała populację generalną. Rozkład procentowy wskazuje, że najwięcej w próbie znalazło się 25-34-latków – 20%. Po 19% było w próbie najstarszych reprezentantów Bielska-Białej.

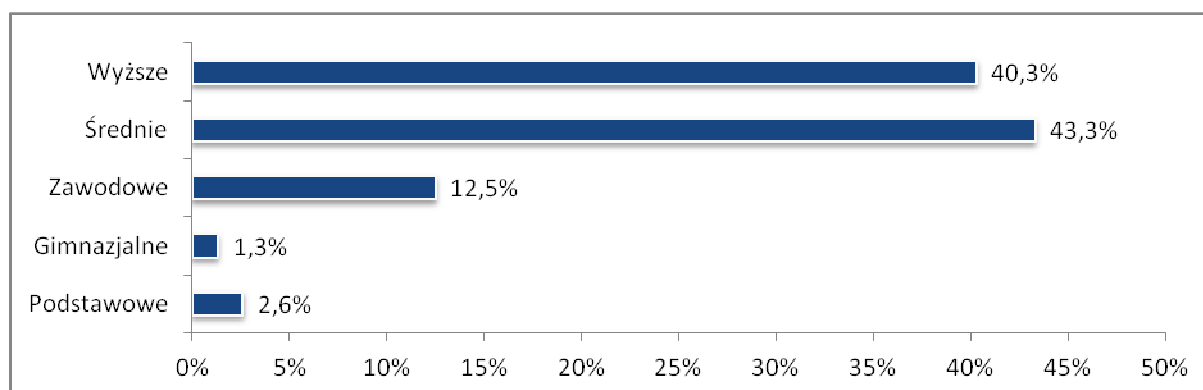
Wykres 3. Wiek badanych

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

43,3% badanych zadeklarowało, że ma wykształcenie średnie. Nieco niższy odsetek respondentów wskazał na wykształcenie wyższe.

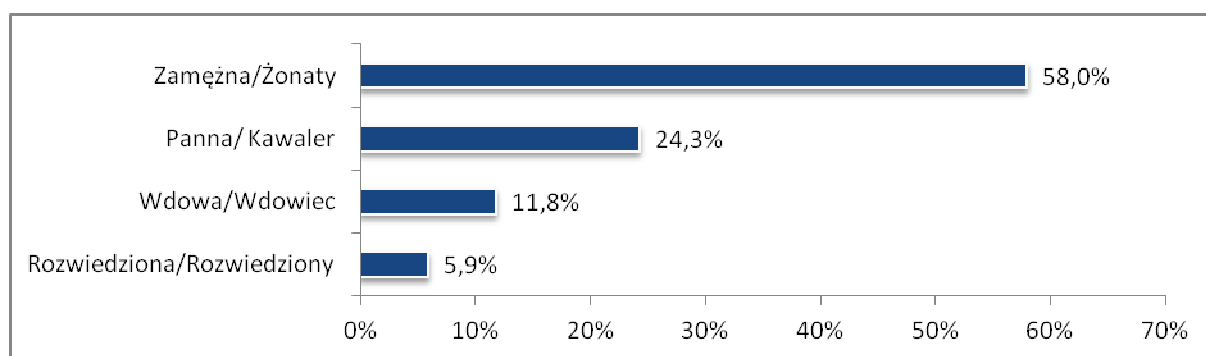
Wykres 4. Wykształcenie badanych

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Ponad połowa badanych zadeklarowała, że jest zamężna/zonata. Jedna czwarta respondentów była stanu wolnego, a 5,9% wskazało, że są rozwiedzeni.

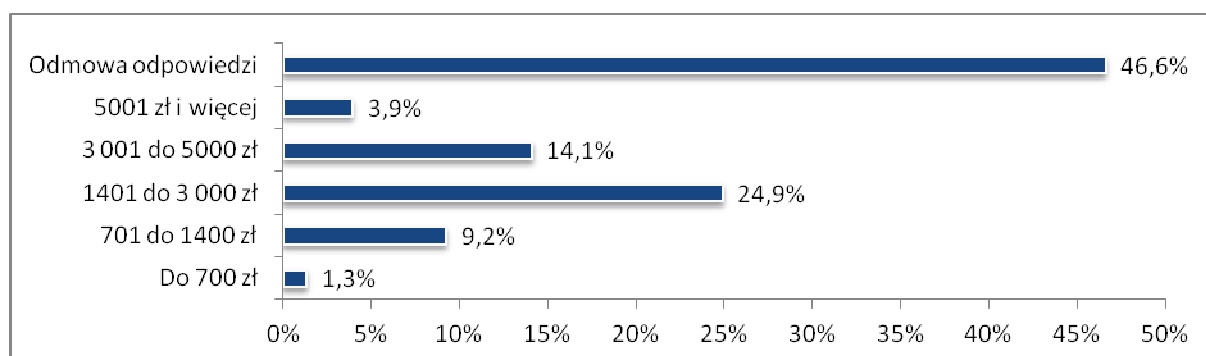
Wykres 5. Stan cywilny badanych

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Pytanie o dochód w badaniach społecznych jest bardzo problematyczne. Badani z różnych względów nie chcą odpowiadać na pytanie o to, jaki jest ich dochód (prawie połowa badanych odmówiła odpowiedzi na to pytanie). Jedna czwarta badanych wskazała na dochód netto na gospodarstwo domowe od 1401 zł do 3000 zł. Najniższe wskazania wystąpiły w przypadku dochodu najwyższego i najniższego.

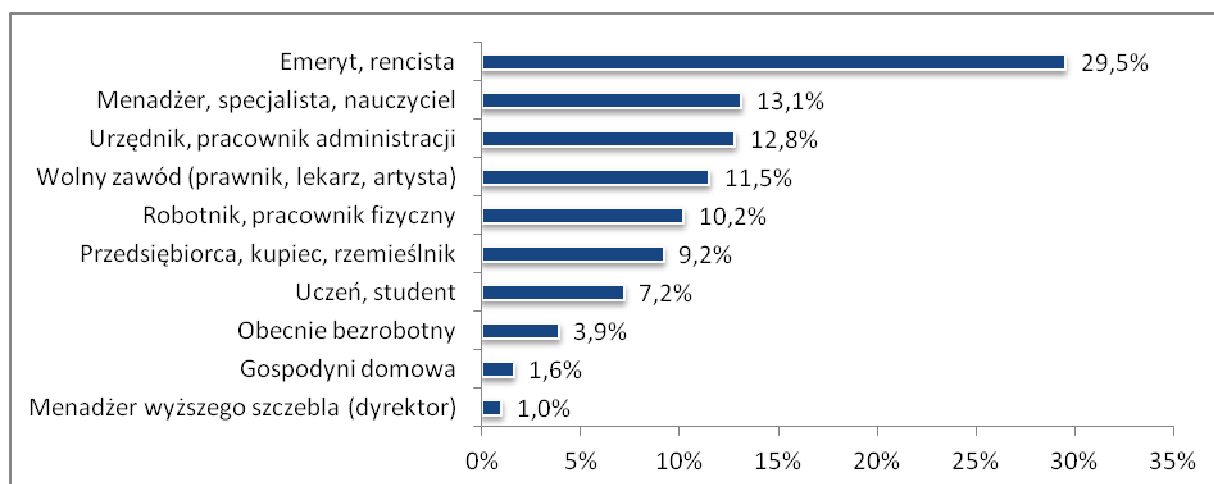
Wykres 6. Łączny dochód w gospodarstwie domowym (netto)

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Biorąc pod uwagę wynik pytania metryczkowego, dotyczącego wieku respondentów, nie dziwi fakt, że prawie 30% badanych wskazało, że są emerytami, rencistami.

Wykres 7. Grupa zawodowa

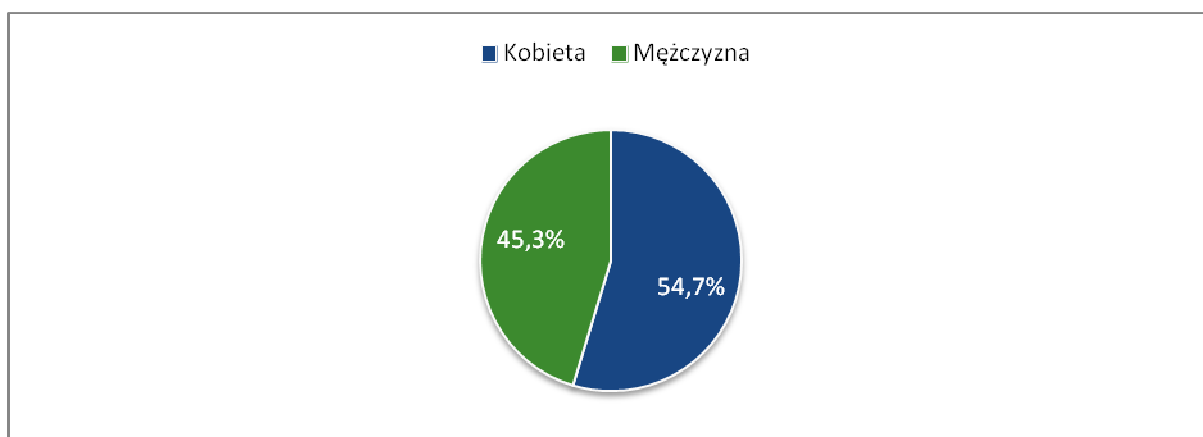
Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

3.3. Charakterystyka próby badawczej mieszkańców Domu dla Bezdomnych

Badanie dotyczące diagnozy zjawiska przemocy w rodzinie na terenie gminy Bielsko-Biała uwzględniało również środowiska zagrożone przemocą w rodzinie. W związku z tym zbadano również mieszkańców Domu dla Bezdomnych przy ulicy Stefanki 7 w Bielsku-Białej. W badaniach wzięły udział również kobiety, uczestniczki programu „Umiejętności rodzicielskie dla kobiet”. Liczba wszystkich badanych w tej grupie to 53 osoby, w tym 4 uczestniczki programu. Dla ujednolicenia grupy w niniejszym podrozdziale będzie stosowana nazwa mieszkańcy Domu dla Bezdomnych.

Jak pokazują wyniki poniższego wykresu kołowego 54,7% badanych to kobiety, a 45,3% respondentów to mężczyźni.

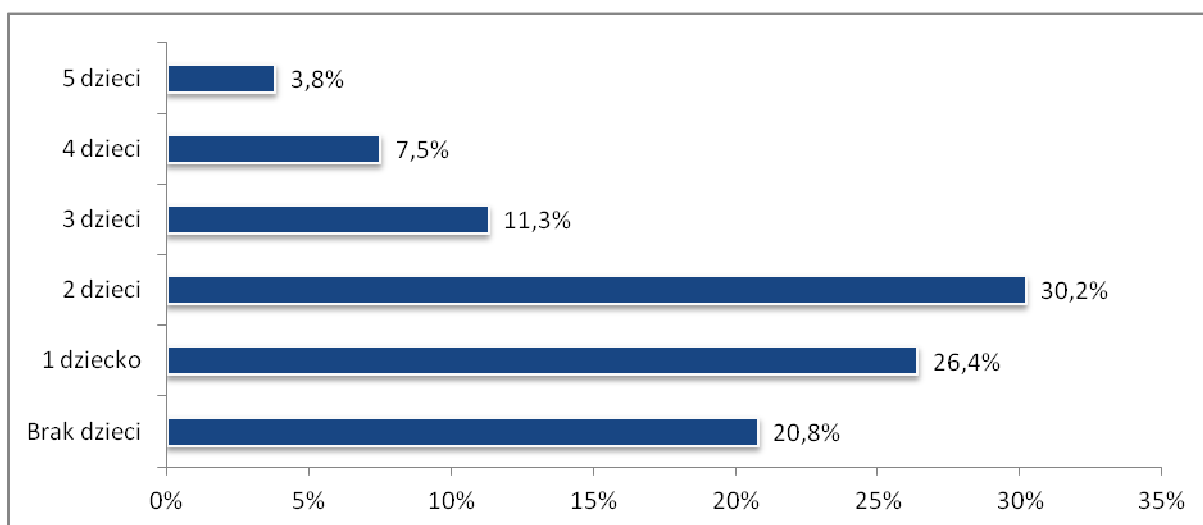
Wykres 8. Płeć badanych

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

W tej grupie respondentów zdecydowana większość respondentów miała dzieci. Największy odsetek zadeklarował, że posiada dwoje dzieci – 30,2% badanych.

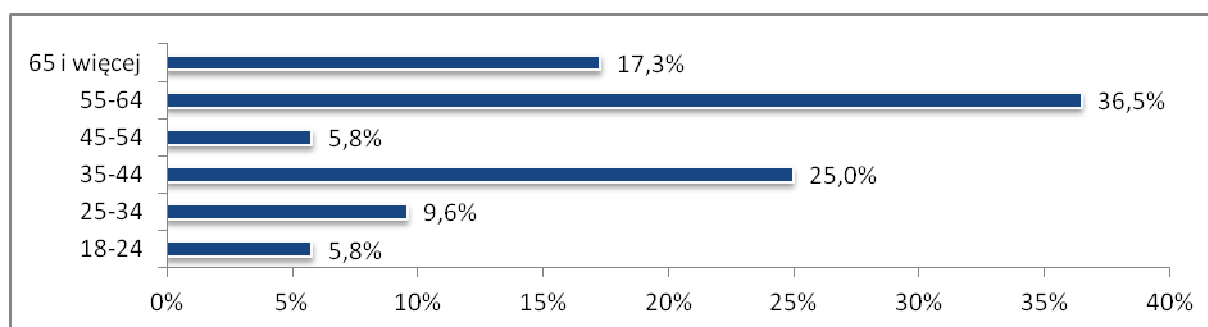
Wykres 9. Liczba dzieci

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Wśród ankietowanych mieszkańców Domu dla Bezdomnych najwięcej osób urodziło się w latach 1949 - 1958 oraz 1969 - 1978.

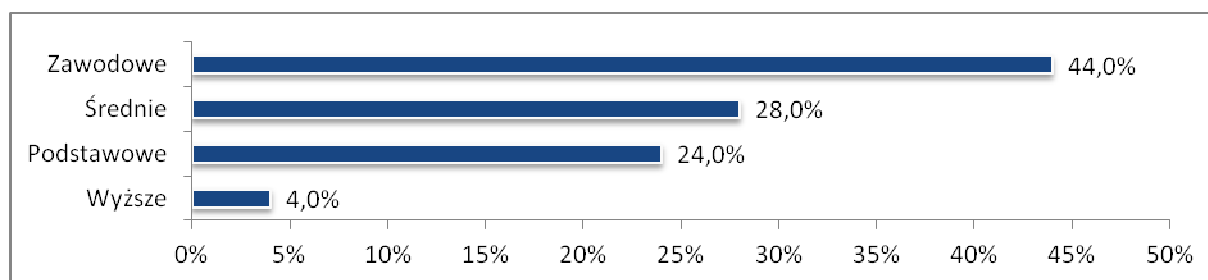
Wykres 10. Wiek badanych

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Wykształcenie badanych kształtowało się zupełnie inaczej, niż w przypadku badania przeprowadzonego z mieszkańcami Bielska-Białej. 44% respondentów posiadało wykształcenie zawodowe, a 28% średnie. Kolejno w próbie pod względem częstości wystąpiło najniższe – wykształcenie podstawowe. 4% mieszkańców Domu dla Bezdomnych zadeklarowało, że ukończyło studia wyższe.

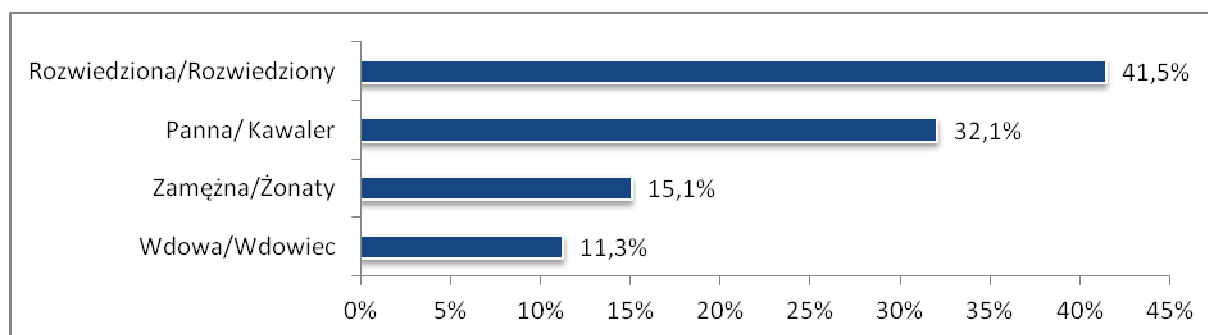
Wykres 11. Wykształcenie badanych

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Wśród badanych 41,5% było po rozwodzie, a 32,1% respondentów stanu wolnego. W związku małżeńskim pozostaje 15,1% badanych.

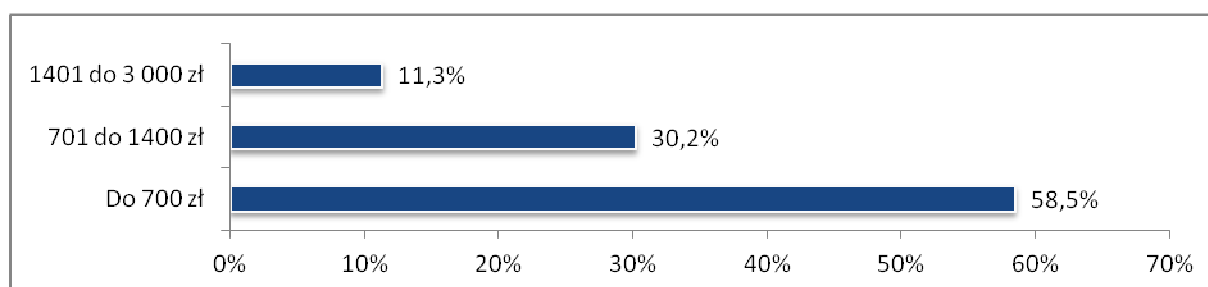
Wykres 12. Stan cywilny badanych

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Wszyscy badani, podawali swoje miesięczne dochody. Takie stanowisko (inne niż w przypadku badań przeprowadzonych z mieszkańcami Bielska-Białej) może wynikać z zastosowania innej metody badawczej. Wśród mieszkańców Domu dla Bezdomnych zostały przeprowadzone wywiady PAPI – face to face. Biorąc również pod uwagę wyniki owego pytania – największy odsetek badanych wskazał na dochód do 700 zł miesięcznie przypadających na jedno na gospodarstwo domowe.

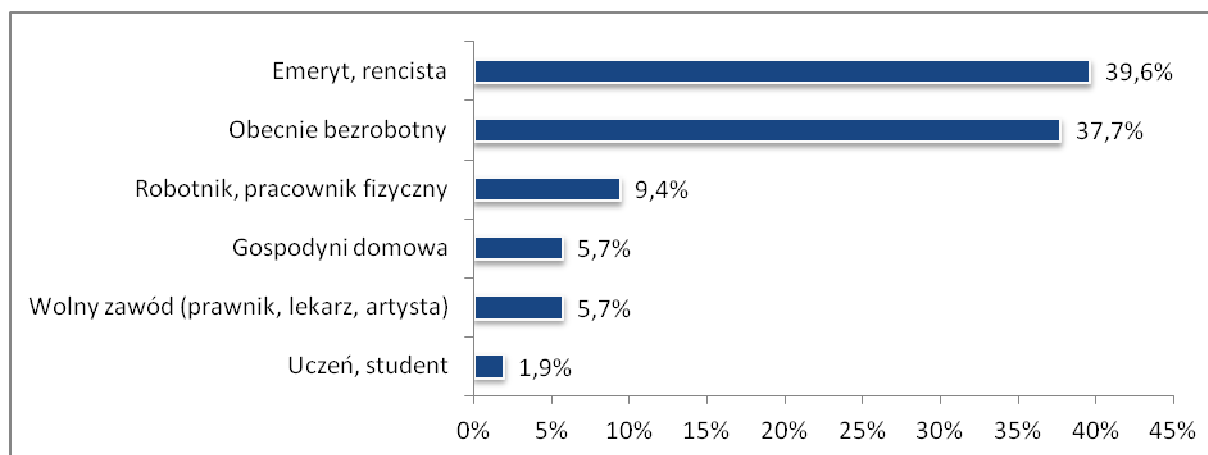
Wykres 13. Łączyny dochód w gospodarstwie domowym (netto)

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Wśród respondentów najwyższe wskazania pod względem grupy zawodowej padły na emerytów, rencistów oraz na bezrobotnych. 9,4% mieszkańców Domu dla Bezdomnych zadeklarowało, że pracuje fizycznie.

Wykres 14. Grupa zawodowa

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

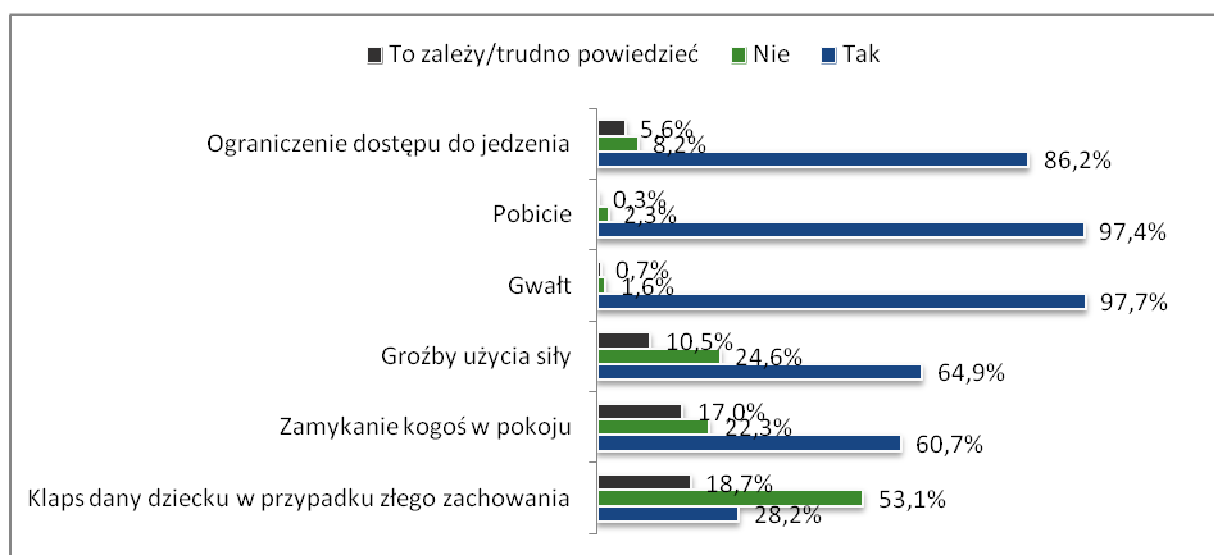
3.4. Wyniki badań ilościowych z mieszkańcami Bielska-Białej z uwzględnieniem mieszkańców Domu dla Bezdomnych, przy ulicy Stefanki 7

W ramach diagnozy zjawiska przemocy w rodzinie na terenie gminy Bielsko-Biała badano zarówno mieszkańców gminy, jak i w szczególności zagrożonych przemocą w rodzinie. Wyniki w kolejnych podrozdziałach będą przedstawiane kolejno – dla respondentów Bielska-Białej i mieszkańców Domu dla Bezdomnych. Pozwoli to na porównanie obu grup respondentów w kwestiach poruszanych w kolejnych podrozdziałach.

3.4.1. Występowanie zjawiska przemocy w rodzinie wobec dzieci, kobiet, mężczyzn, osób starszych, osób niepełnosprawnych, według ofiar, sprawców i świadków

Pierwsze dwa pytania, które zadano respondentom dotyczyły postrzegania przez dorosłych mieszkańców Bielska-Białej przemocy fizycznej oraz psychicznej. Respondentom wskazano konkretne przypadki, do których mieli się odnieść, odpowiadając na pytanie czy są one przemocą fizyczną i psychiczną.

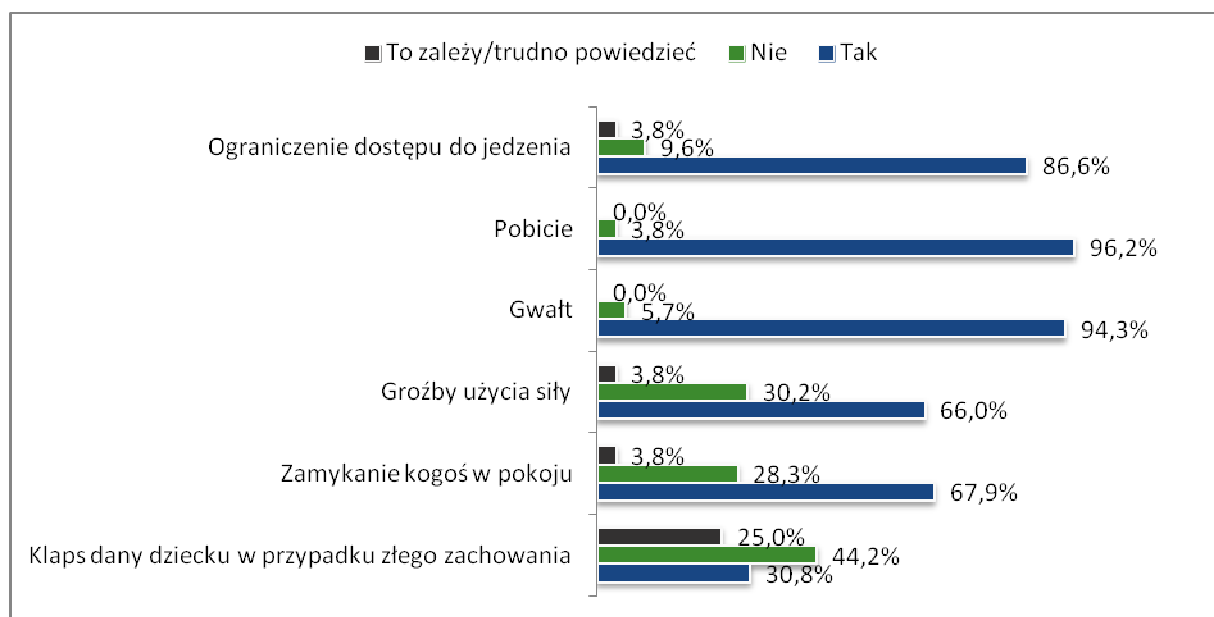
Wykres 15. Przemoc fizyczna według respondentów

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

W przeważającej liczbie sytuacji, o które zapytano badanych występowała odpowiedź twierdząca. Spośród wszystkich podanych aktów przemocy fizycznej najwyższy odsetek respondentów wskazał na gwałt i pobicie – ponad 97%, jako na formę przemocy fizycznej. Największe zróżnicowanie odpowiedzi wystąpiło w przypadku klapsy danego dziecku, kiedy jest niegrzeczne. Tu 53,1% badanych odpowiedziało, że nie jest to przemoc fizyczna, podczas gdy 28,2% respondentów odpowiedziało twierdząco. Według 22,3% badanych zamykanie kogoś w pokoju nie jest przemocą fizyczną, a 17,0% respondentów stwierdziło, że to zależy od sytuacji. Po dekompozycji pytania na płeć i wiek nie stwierdzono różnic istotnych statystycznie. Bardzo podobnie kształtowały się odpowiedzi mieszkańców Domu dla Bezdomnych.

Wykres 16. Przemoc fizyczna według mieszkańców Domu dla Bezdomnych

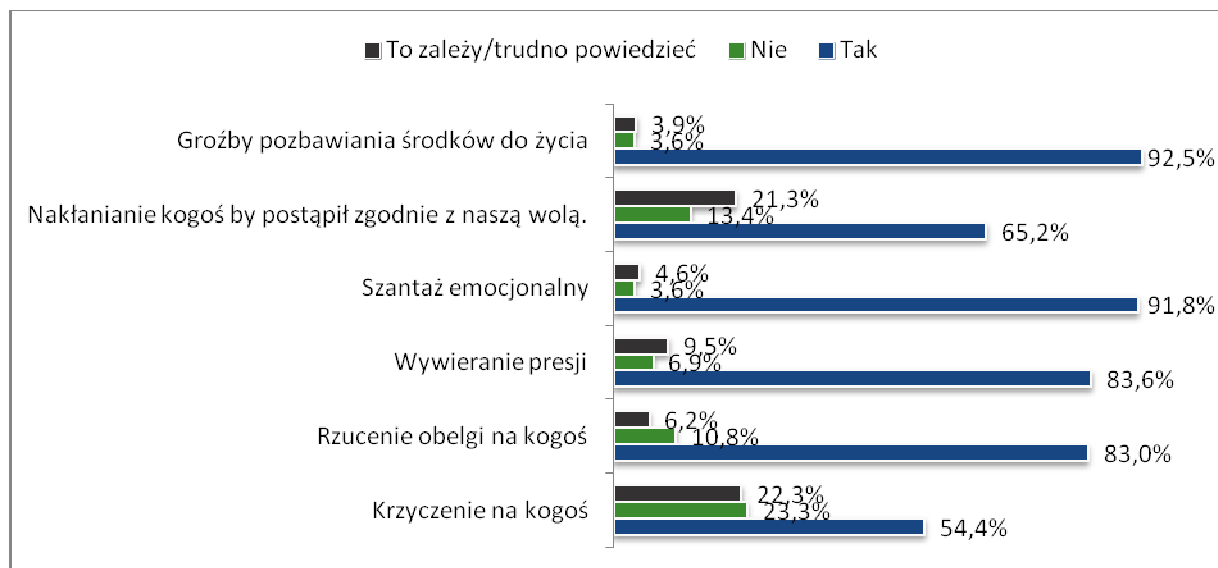

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Badani odpowiadali na podobne pytania dotyczące przemocy psychicznej. Okazało się, że we wszystkich podanych sytuacjach respondenci w większości byli zdania, że są

one przemocą psychiczną. Najwyższy odsetek respondentów stwierdził, że groźby pozbawienia środków do życia są formą przemocy psychicznej – 92,5% wskazań na odpowiedź *tak*. Największe zróżnicowanie zdań wystąpiło w przypadku stosowania krzyku jako metody wpływu. Nieco ponad połowa badanych stwierdziła, że jest to przemoc psychiczna, jednak 23,3% respondentów przeczyło temu twierdzeniu.

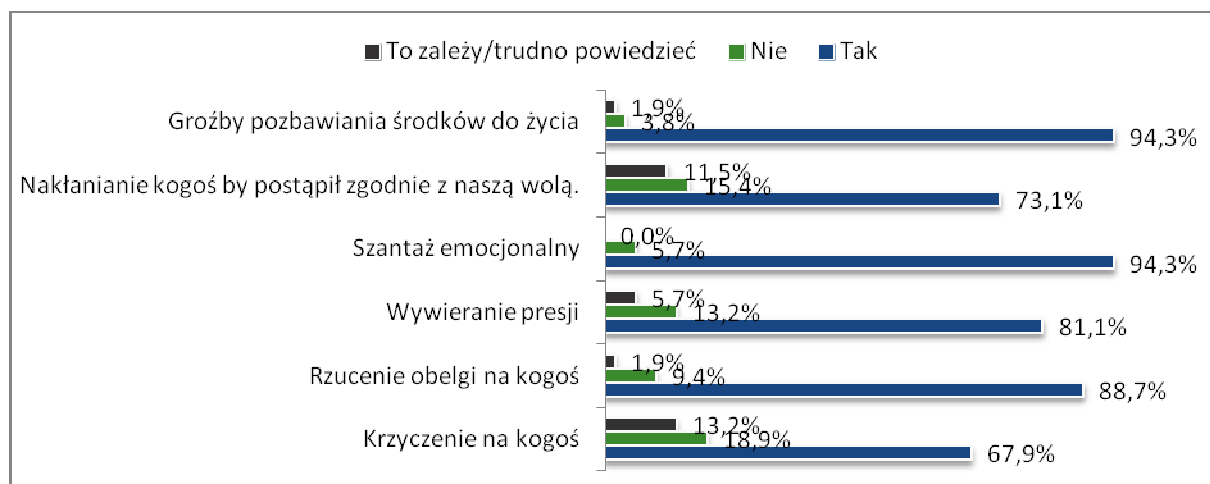
Wykres 17. Przemoc psychiczna według respondentów

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Porównując wyniki badań mieszkańców Bielska-Białej i mieszkańców Domu dla Bezdomnych, można zauważyć, iż większy odsetek tych ostatnich wskazał na wszystkie odpowiedzi w kafeerii jako na formę przemocy psychicznej. Można zatem domniemywać, iż mieszkańcy Domu dla Bezdomnych są w większym stopniu uwrażliwieni na temat przemocy psychicznej.

Wykres 18. Przemoc psychiczna według mieszkańców Domu dla Bezdomnych

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Kolejne pytanie dotyczyło przyczyn przemocy w rodzinie. Poniższa tabela przedstawia wyniki zarówno dla mieszkańców Domu dla Bezdomnych, jak i mieszkańców Bielska-Białej. Największy odsetek badanych wskazał na alkohol jako przyczynę przemocy w rodzinie – 83% mieszkańców Domu dla Bezdomnych i 71,8% mieszkańców

Bielska-Białej. Kolejne wskazania przyczyn przemocy, to uzależnienie od narkotyków – na co wskazało zdecydowanie więcej mieszkańców Domu dla Bezdomnych oraz problemy finansowe, na które wskazała prawie połowa mieszkańców Bielska-Białej i 35,8% mieszkańców Domu dla Bezdomnych. Na złe warunki finansowe wskazał zbliżony odsetek ankietowanych – nieco ponad 28%.

Tabela 1. Przyczyny przemocy w rodzinie według mieszkańców Bielska-Białej i mieszkańców Domu dla Bezdomnych

	Mieszkańcy Domu dla Bezdomnych	Mieszkańcy Bielska-Białej
Uzależnienie od alkoholu	83,0%	71,8%
Uzależnienie od narkotyków	37,7%	28,5%
Przekonanie, że konflikty rozwiązuje się tylko za pomocą siły	18,9%	7,5%
Chęć narzucenia swoich poglądów i przekonań	17,0%	4,6%
Brak umiejętności panowania nad gniewem i złością, szybka utrata kontroli nad sobą	17,0%	10,8%
Nieumiejętność porozumiewania się z drugim człowiekiem bez przymuszania i przemocy	13,2%	8,2%
Osoba stosująca przemoc sama najczęściej była ofiarą przemocy	15,1%	6,6%
Długo utrzymujące się bezrobocie, a co za tym idzie poczucie bezsilności, nieprzydatności i szukanie ucieczki w przemocy	9,4%	6,2%
Przekonanie, że przemoc jest jedynym, skutecznym sposobem wychowania dziecka	13,2%	3,0%
Zazdrość	13,2%	9,5%
Złe warunki życiowe	28,3%	28,2%
Wpływ otoczenia	13,2%	9,8%
Kompleksy dotyczące własnej osoby- dzięki przemocy sprawcy mają poczucie władzy	17,0%	2,3%
Chęć udowodnienia, że jest się najlepszym i najsilniejszym	11,3%	2,6%
Problemy w opiece nad dzieckiem – bezsilność	17,0%	3,9%
Długotrwały stres	17,0%	14,8%
Problemy finansowe	35,8%	48,9%
Inne	32,1%	23,6%

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Odpowiedź *inne* uzyskała również duży odsetek wskazań. Wśród jej rozwinięcia mieszkańcy Bielska-Białej podawali takie powody jak: agresja, bezrobocie, brak pracy i stabilizacji. Generalnie bieda w społeczeństwie, ale również błędy w edukacji, wychowaniu, zdaniem respondentów skutkują powielaniem schematów zachowania w życiu dorosłym.

Badani również wskazali, że brak czasu na rozmowy z dzieckiem skutkuje tym, że dzieci stają się agresywne i stosują przemoc. Według badanych przemoc w rodzinie może wiązać się również z niedopasowaniem ludzi pod względem charakterów, łączyć się z patologiami, a także być wynikiem presji otoczenia – dostosowania zachowania osób do ról społecznych. Według niektórych badanych przemoc w rodzinie to również problem

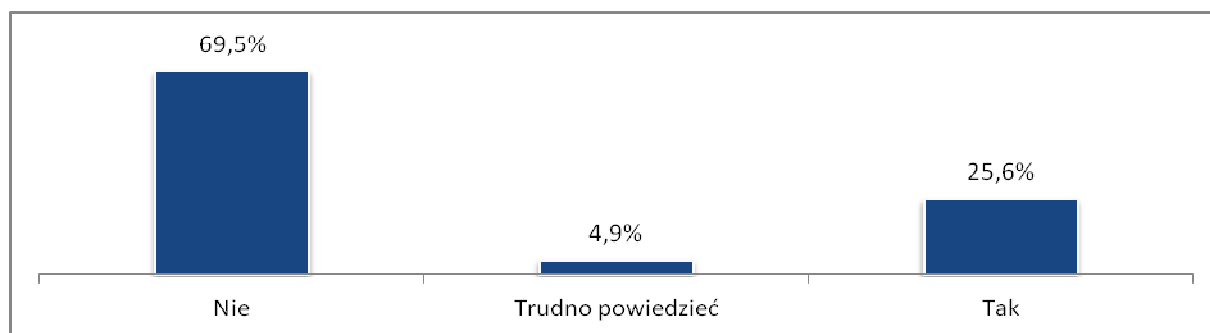
złożony – brak empatii i wrażliwości, zaburzenia psychiczne, niski iloraz inteligencji. Mieszkańcy Domu dla Bezdomnych podawali podobne przyczyny przemocy domowej wśród odpowiedzi *inne*. Ponadto uzupełniali kafenię takimi przyczynami jak: nienawiść, złe towarzystwo, wpływ mediów, złośliwość, czy wywyższanie się przez osobę stosującą przemoc.

3.4.2. Świadek przemocy

Diagnoza przemocy w rodzinie na terenie Gminy Bielsko-Biała obejmuje wiele aspektów tego zjawiska. W kolejnych podrozdziałach analizie zostanie poddany punkt widzenia świadka, sprawcy i ofiary przemocy w rodzinie.

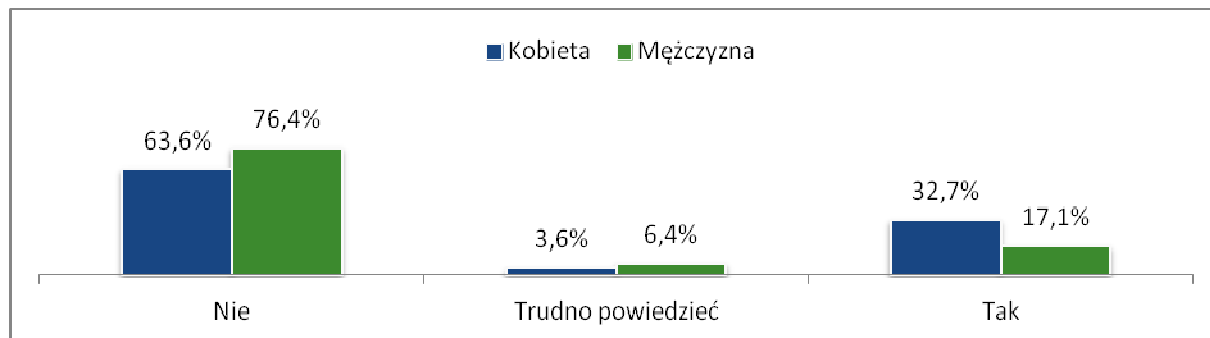
Zdecydowana większość badanych nie dostrzega przemocy w swoim otoczeniu – 69,5%. Jedna czwarta respondentów dostrzega to zjawisko. Kolejny wykres, przedstawiający dekompozycję na płeć pokazuje, że przemoc w swoim otoczeniu dostrzegają częściej kobiety – 32,7% w porównaniu do 17,1% mężczyzn.

Wykres 19. Przemoc w środowisku badanych

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

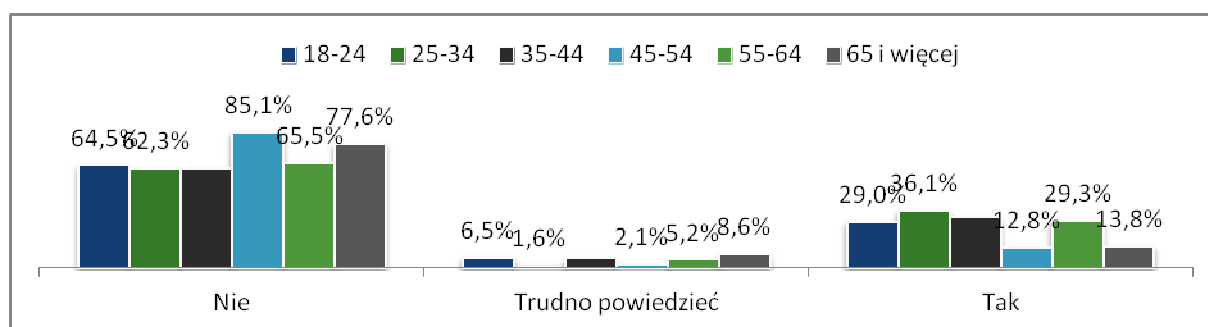
Wykres 20. Przemoc w środowisku badanych w dekompozycji na płeć

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Najwyższy odsetek 45-54-latków zadeklarował, że w swoim otoczeniu nie obserwuje przemocy. 36,1% respondentów z przedziału wiekowego 25-34 lata jest świadkiem przemocy w swoim otoczeniu.

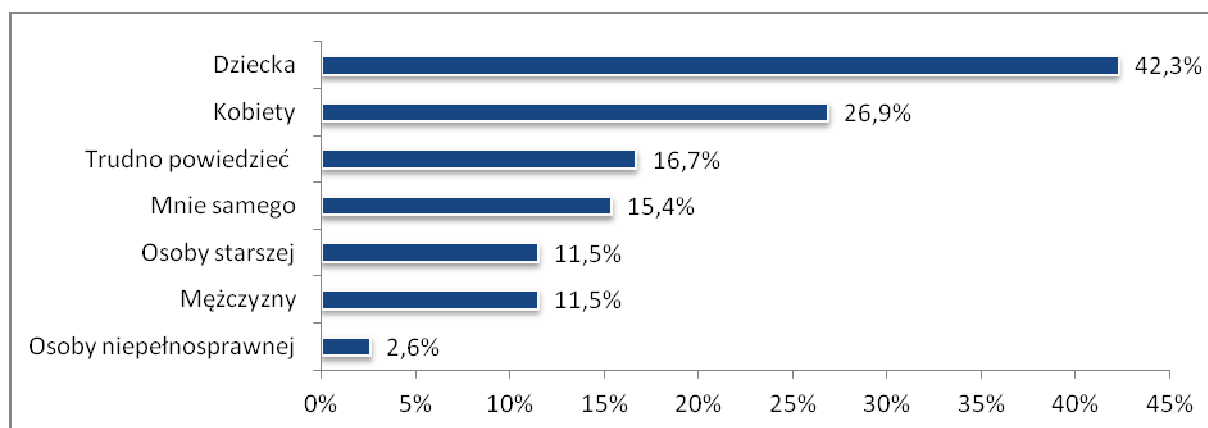
Wykres 21. Przemoc w środowisku badanych w dekompozycji na wiek

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Te osoby, które odpowiedziały, że w ich otoczeniu występuje przemoc (N=78) zostały zapytane o to wobec kogo jest ta przemoc stosowana. Okazało się, że 42,3% z nich obserwuje przemoc wobec dzieci. Z podawanych form przemocy badani najczęściej wskazywali na bicie, krzyki, znęcanie się, fizyczną i psychiczną przemoc, klapsy, czy groźby. Świadców przemocy wobec kobiet, wskazywali na takie jej formy jak: bicie przez syna, męża, ułóżanie, fizyczna i psychiczna przemoc, a także mobbing, groźby, czy wulgaryzmy. 15,4% badanych odpowiedziało, że byli ofiarami przemocy. Zagadnienie to zostanie rozwinięte w kolejnej części raportu.

Wykres 22. Osoby, do których kierowana jest przemoc w środowisku badanych

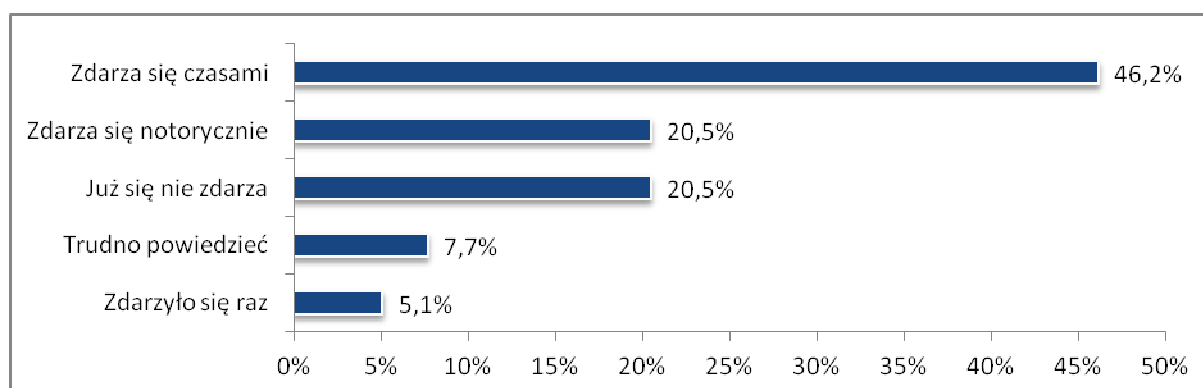

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Po 11,5% respondentów wskazało na przemoc wobec osoby starszej oraz wobec mężczyzn. Badani wskazali na fizyczne formy przemocy w pierwszym przypadku, które wręcz wskazują na znęcanie się: bicie, polewanie wrzącą wodą, przypalanie papierosem. Wskazywali również na przemoc psychiczną: groźby, nękanie, krzyki, zastraszanie. Jeden z badanych spotkał się z brakiem pozwolenia na wejście niewidomego do apteki z psem przewodnikiem.

Respondenci zadeklarowali, że czasami zdarza im się być świadkami przemocy – 46,2% badanych. Po 20,5% badanych odpowiedziało, że jest świadkiem przemocy notorycznie, a także, że zaobserwowana przemoc już się nie zdarza.

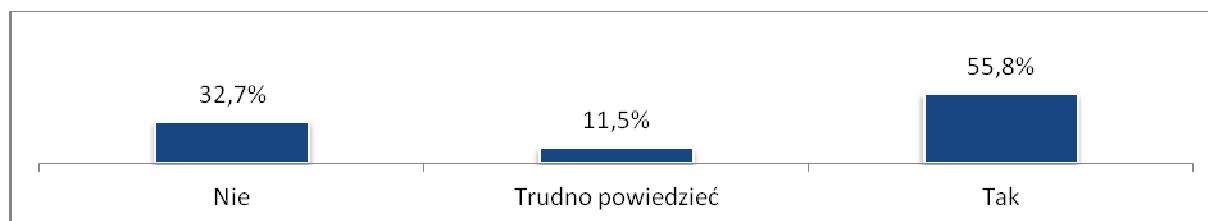
Wykres 23. Częstotliwość występowania zjawisk przemocy w środowisku badanych

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Bycie świadkiem przemocy zupełnie inaczej doświadczane jest wśród mieszkańców Domu dla Bezdomnych. Ponad połowa tej grupy badanych wskazała, że kiedykolwiek była świadkiem przemocy.

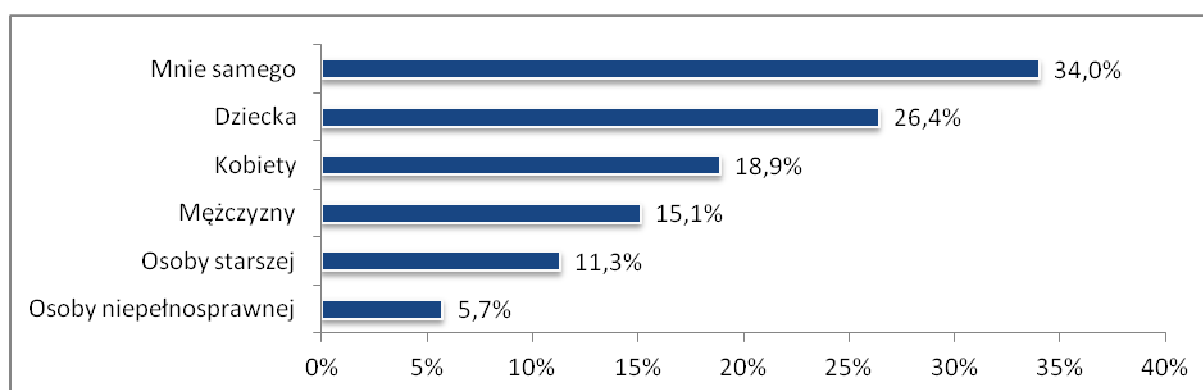
Wykres 24. Przemoc w środowisku mieszkańców Domu dla Bezdomnych

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Z poniższego wykresu widać, że najwięcej wskazań dotyczyło samego respondenta jako ofiary przemocy. To zagadnienie będzie szczegółowo poruszony w kolejnej części raportu. Formy przemocy rozwijane przez respondentów nie różniły się znacząco od form wskazywanych przez mieszkańców Bielska-Białej.

Wykres 25. Mieszkańcy Domu dla Bezdomnych, do których kierowana jest przemoc

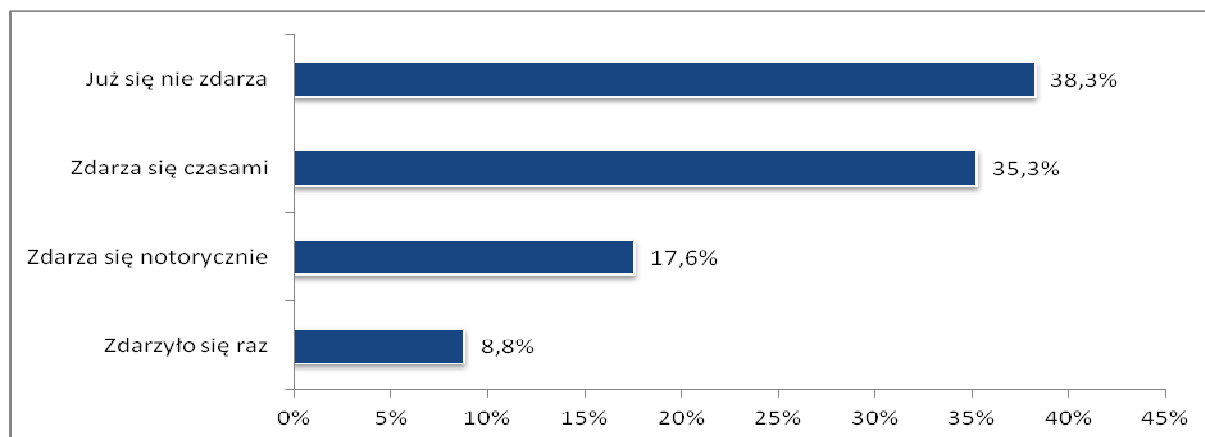
Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Na tym etapie analizy można dokonać charakterystyki mieszkańców Domu dla Bezdomnych, którzy doświadczają zjawiska przemocy. W tej grupie znalazł się nieco większy odsetek kobiet: 37,9% w porównaniu do 29,2% mężczyzn. Ci, którzy zadeklarowali, że ich samych dotknął problem przemocy, byli najczęściej w wieku 25-44 lat. Po dekompozycji tego pytania na kolejne zmienne okazało się, że bycie ofiarą

przemocy jest niezależne od wykształcenia. Były to osoby zarówno w związku małżeńskim, jak i stanu wolnego, ale przede wszystkim o dochodach do 700 zł netto na gospodarstwo domowe i bezrobotni. Badani mówili o przemocy zarówno fizycznej, jak i psychicznej – krzyki i inne metody wywierania presji.

Pocieszającym wydaje się fakt, że 38,3% badanych stwierdziło, że już nie zdarza im się być świadkiem przemocy, a 35,3% stwierdziło, że obserwują czasami przemoc. 17,6% badanych odpowiedziało, że jest notorycznie świadkiem przemocy.

Wykres 26. Częstotliwość występowania zjawisk przemocy w środowisku mieszkańców Domu dla Bezdomnych

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

3.4.3. Sprawca przemocy

Respondenci bardzo rzadko odpowiadali, że zdarza im się utracić panowanie nad sobą – 62,3% badanych nie zdarzyła się sytuacja wymieniona w kafeterii pytania. 19,7% respondentów straciło nad sobą panowanie i zwymyślało kogoś, a 11,5% ukarało kogoś za złe postępowanie. 10,5% badanych zadeklarowało, że zdarzyło się przy utracie panowania nad sobą uderzyć kogoś. W rozwinięciu tej odpowiedzi pojawiły się takie osoby jak: dziecko – badani najczęściej wskazywali na klapsy. Odpowiedzi dotyczyły następujących osób: kolega, przyjaciółka, żona, policjant i współpracownik.

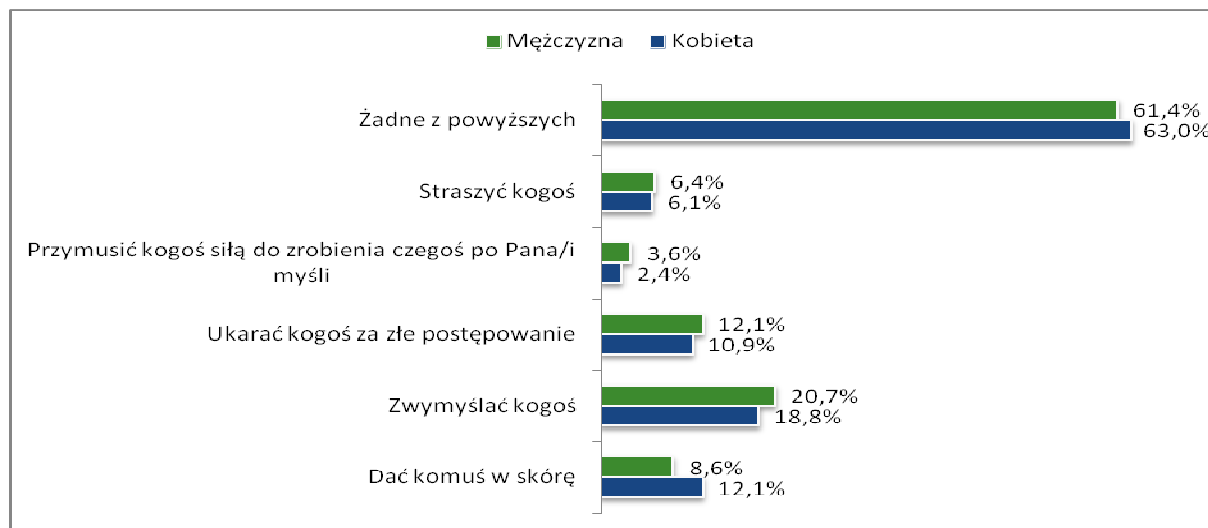
Wykres 27. Badani jako sprawcy przemocy

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Po dekompozycji pytania na płeć widać, że kobietom w nieco większym odsetku zdarzyło się „dać komuś w skórę”, natomiast mężczyźni częściej wskazywali na takie elementy przemocy, jak „ukaranie kogoś za złe postępowanie” czy „zwymyślanie kogoś”.

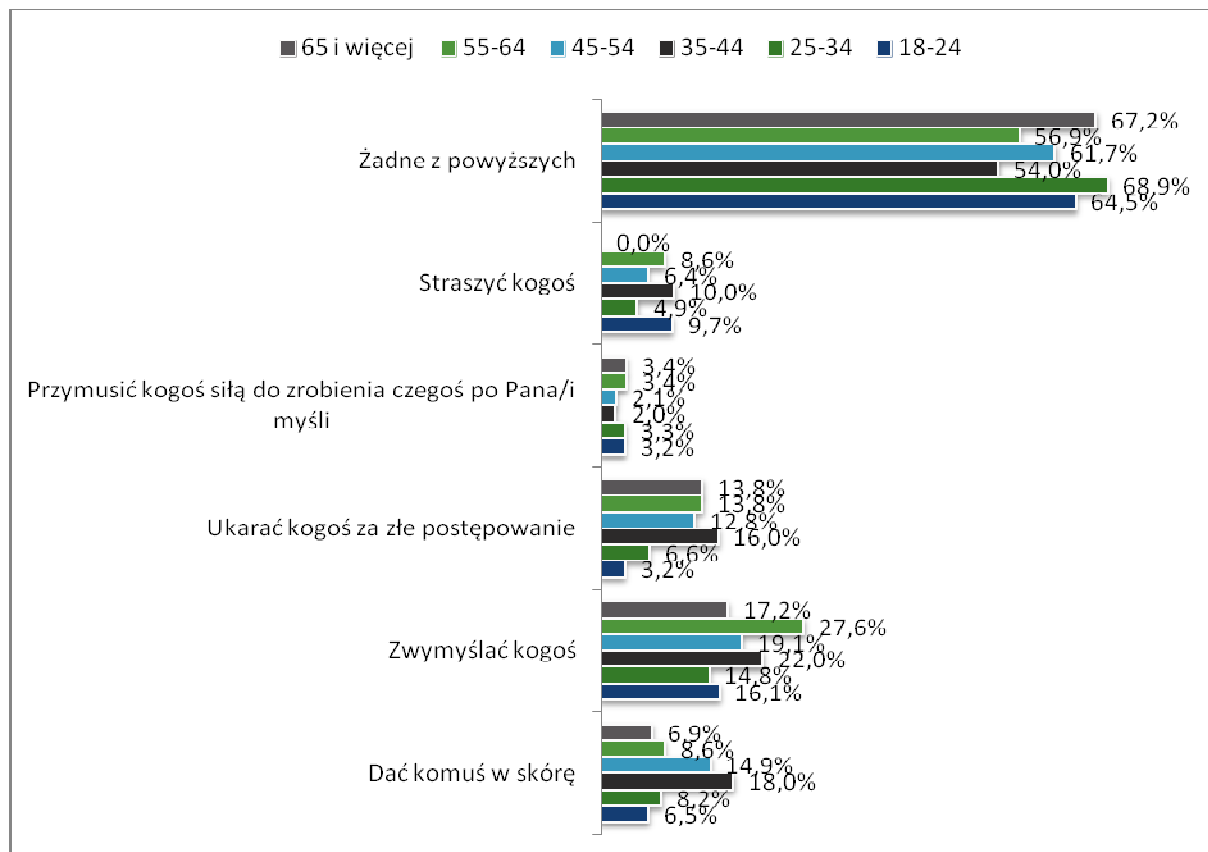
Wykres 28. Badani jako sprawcy przemocy w dekompozycji na płeć

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Podział pytania ze względu na wiek wskazał, że największemu odsetkowi osób w wieku 35-44 zdarzyło się „dać komuś w skórę”, a 27,6% badanych z przedziału wiekowego 55-64 lat zwymyślało kogoś.

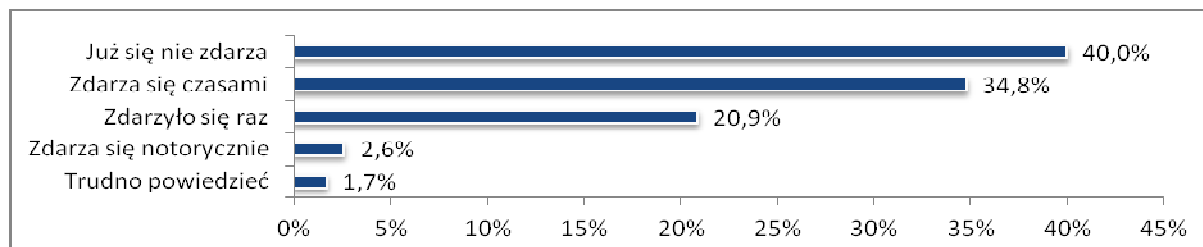
Wykres 29. Badani jako sprawcy przemocy w dekompozycji na wiek

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Po pytaniu o formy przemocy zapytano mieszkańców Bielska-Białej o częstotliwość ich występowania. Tu odpowiedzi na pytanie udzielili tylko ci, którzy w poprzednim pytaniu wskazali na poszczególne formy przemocy, które zdarzyło im się zastosować (N=115). Jak widać na poniższym wykresie 40% badanych zadeklarowało, że już nie zdarza im się stosować przemocy, natomiast jedna trzecia stwierdziła, że zdarza się to czasami.

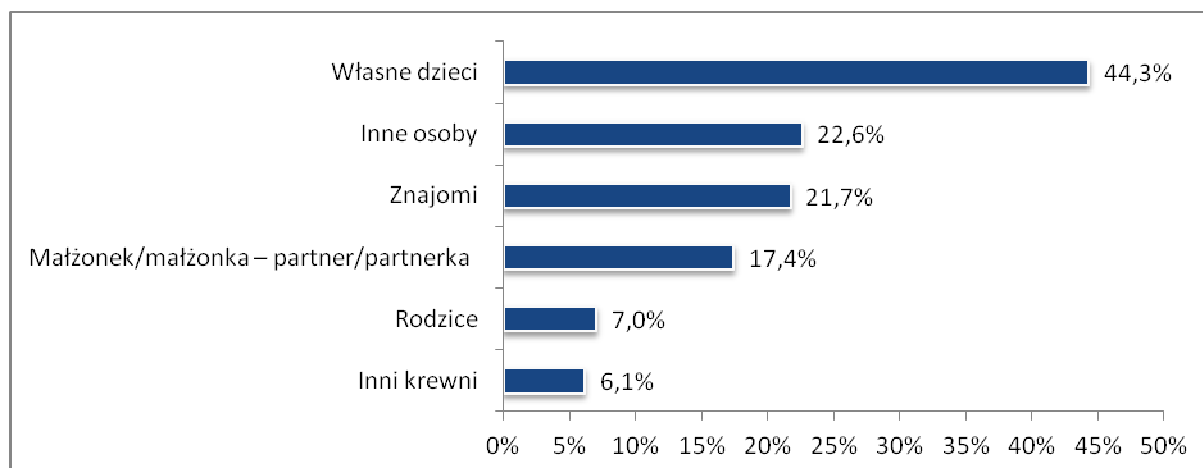
Wykres 30. Częstotliwość stosowania przemocy przez respondentów

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok

Wśród osób, wobec których respondenci stosowali bądź stosują przemoc na pierwszym miejscu pod względem częstości wskazań znalazły się własne dzieci – 44,3% odpowiedzi. Na drugim miejscu znalazły się inne osoby i byli to przede wszystkim obcy – przechodnie na ulicy, kierowcy itp.

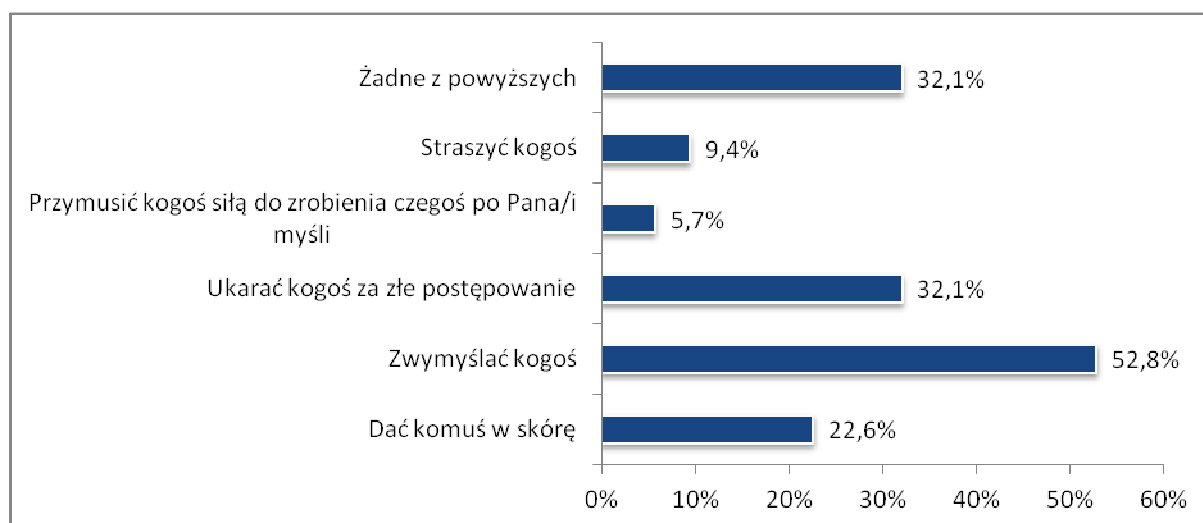
Wykres 31. Osoby, wobec których respondenci stosowali/stosują przemoc

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Wśród mieszkańców Domu dla Bezdomnych przemoc jest bardziej rozpowszechniona – o 30,2 punktu procentowego mniej mieszkańców Domu dla Bezdomnych wskazało na odpowiedź *żadne z powyższych*. Ponad połowa badanych odpowiedziała, że zdarzyło się zwymsłać kogoś, a 22,6% respondentów (o 12,1 punktu procentowego więcej) odpowiedziało, że zdarza im się tracić panowanie nad sobą i „dać komuś w skórę”. Wśród adresatów przemocy znaleźli się: brat, były partner, córka, konkubina, mąż, żona, obcy człowiek, współlokator a nawet uczeń.

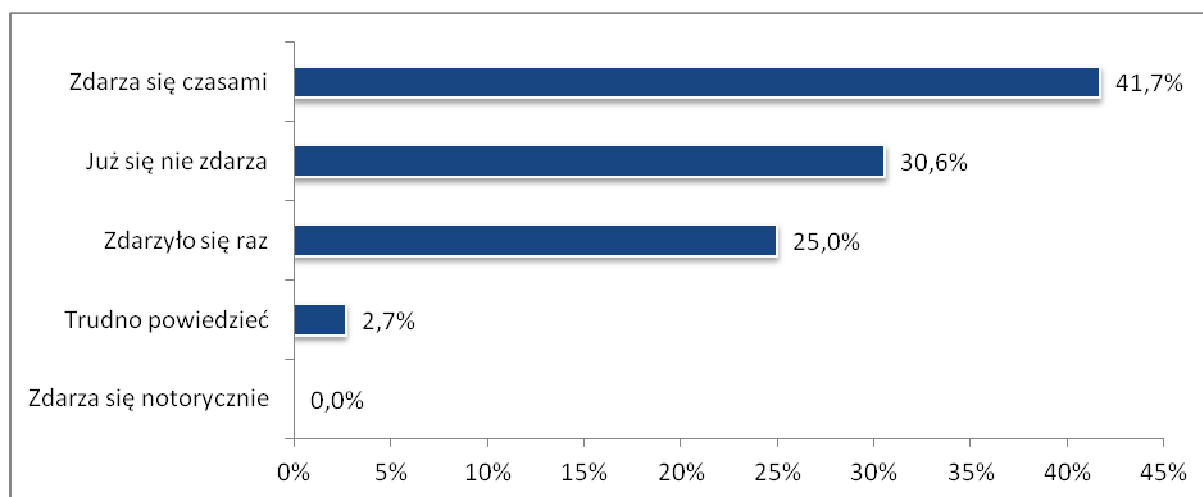
Wykres 32. Mieszkańcy Domy dla Bezdomnych jako sprawcy przemocy

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Na kolejne pytanie odpowiadali mieszkańcy Domu dla Bezdomnych, którzy zadeklarowali, że zdarza im się bądź zdarzyło stosować różne formy przemocy. Liczba badanych na podstawie których został stworzony poniższy wykres wynosi 36 osób. 41,7% respondentów odpowiedziało, że zdarza im się czasami stosować przemoc w przeciwieństwie do mieszkańców Bielska-Białej, którzy najczęściej deklarowali, że już się im nie zdarza stosować przemocy. Żaden mieszkaniec Domu dla Bezdomnych nie zadeklarował notorycznego stosowania przemocy.

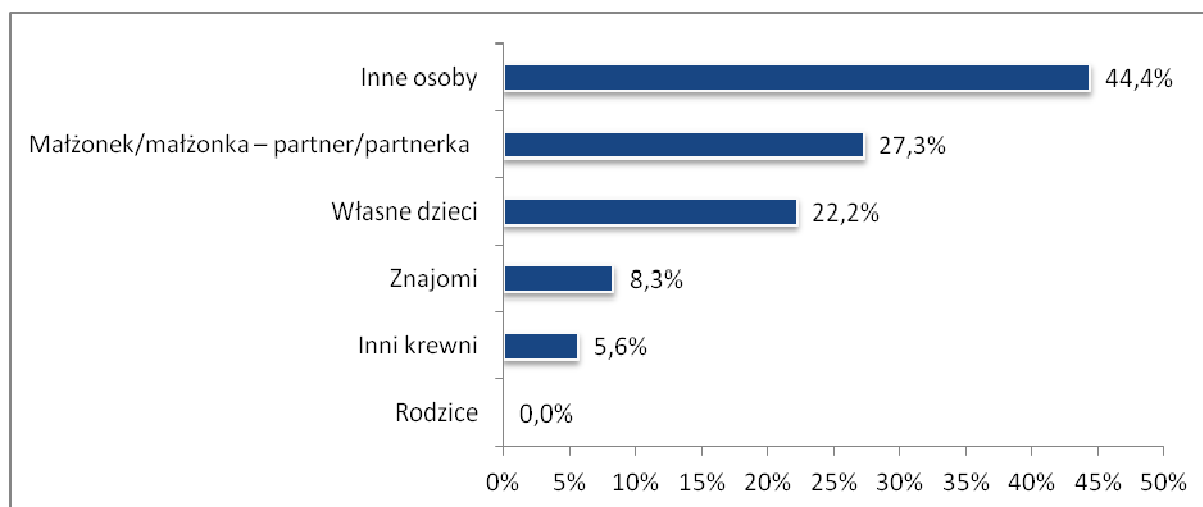
Wykres 33. Częstotliwość stosowania przemocy przez mieszkańców Domu dla Bezdomnych

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Wyniki poniższego wykresu jednoznacznie wskazują, że mieszkańcy Domu dla Bezdomnych nie kierują najczęściej przemocą w stosunku do swoich bliskich, ale osób obcych (wyjątek stanowiła konkubina). Wśród odpowiedzi padali: agresorzy, konkubina, inni mieszkańcy Domu dla Bezdomnych, pracownicy, współlokatorka, współmieszkańcy. Wobec swoich partnerów przemoc kiedykolwiek kierowało bądź kieruje 27,3% badanych, a 22,2% respondentów wskazało na własne dzieci jako adresatów przemocy.

Wykres 34. Osoby, wobec których mieszkańcy Domu dla Bezdomnych stosowali/stosują przemoc

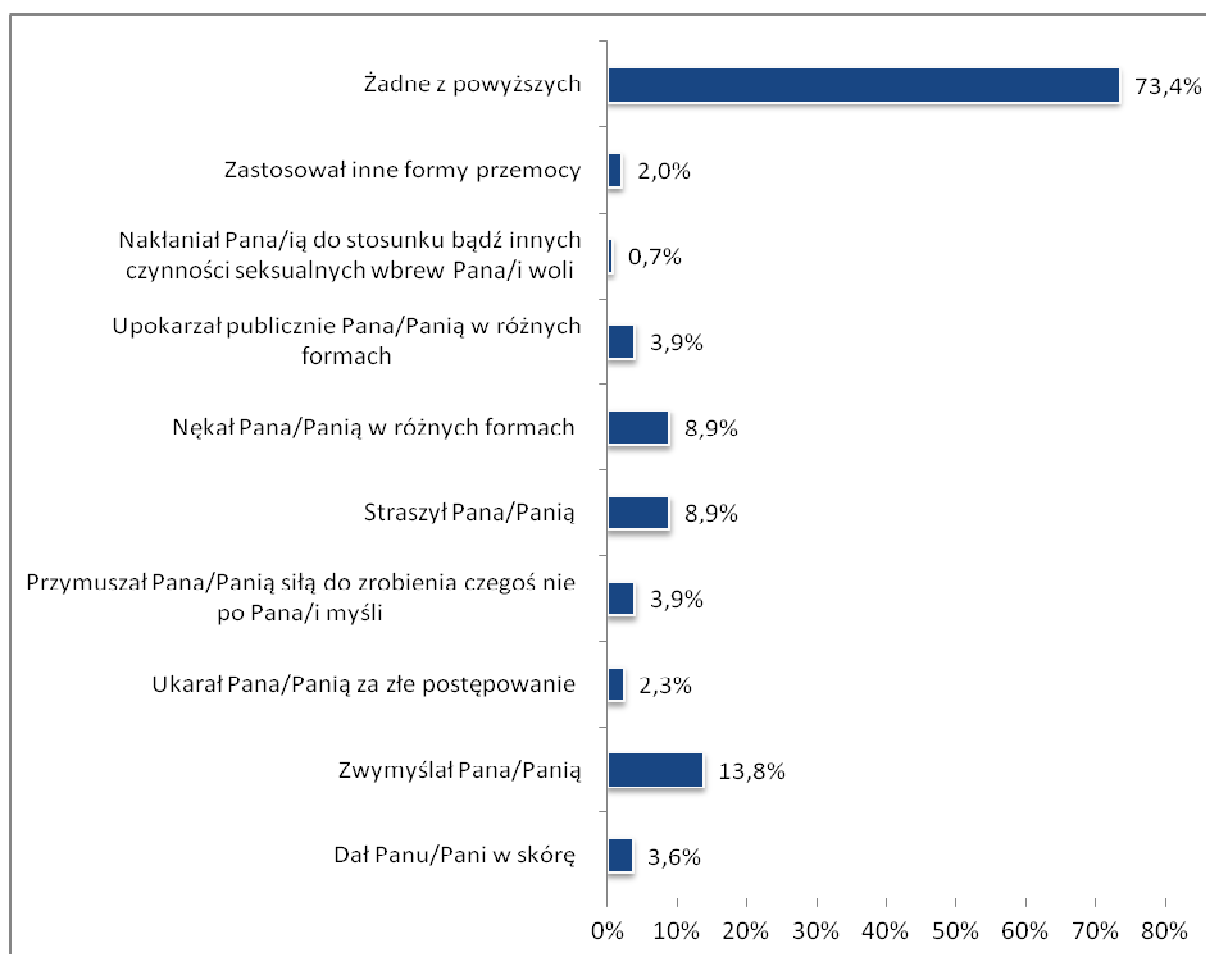

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

3.4.4. Badani jako ofiary przemocy

W ramach badań sprawdzono również jakich form przemocy doświadczyli respondenci, jaka jest częstotliwość aktów przemocy, a także kto jest jej sprawcą. Mieszkańcom Bielska-Białej zadano pytanie dotyczące zdarzeń, które miały miejsce w ciągu ostatnich kilku lat. Okazało się, że aż 73,4% badanych nigdy nie doświadczyła przemocy. Respondenci częściej wskazują, że są sprawcami przemocy niż jej ofiarami. 13,8% badanych było ofiarą zwymyślenia przez kogoś, a po 8,9% respondentów odpowiedziało, że byli straszeni lub nękanii przemocą w różnych formach. W rozwinięciu odpowiedzi „Dał Panu/Pani w skórę” badani podawali takie osoby jak: bliska osoba (nieokreślona przez respondenta), nieznajoma osoba, ojciec, ktoś znany tylko z widzenia, a także parter (chłopak, mąż). Jedna z kobiet odpowiedziała, że została pobita w centrum miasta przez grupę obcych mężczyzn.

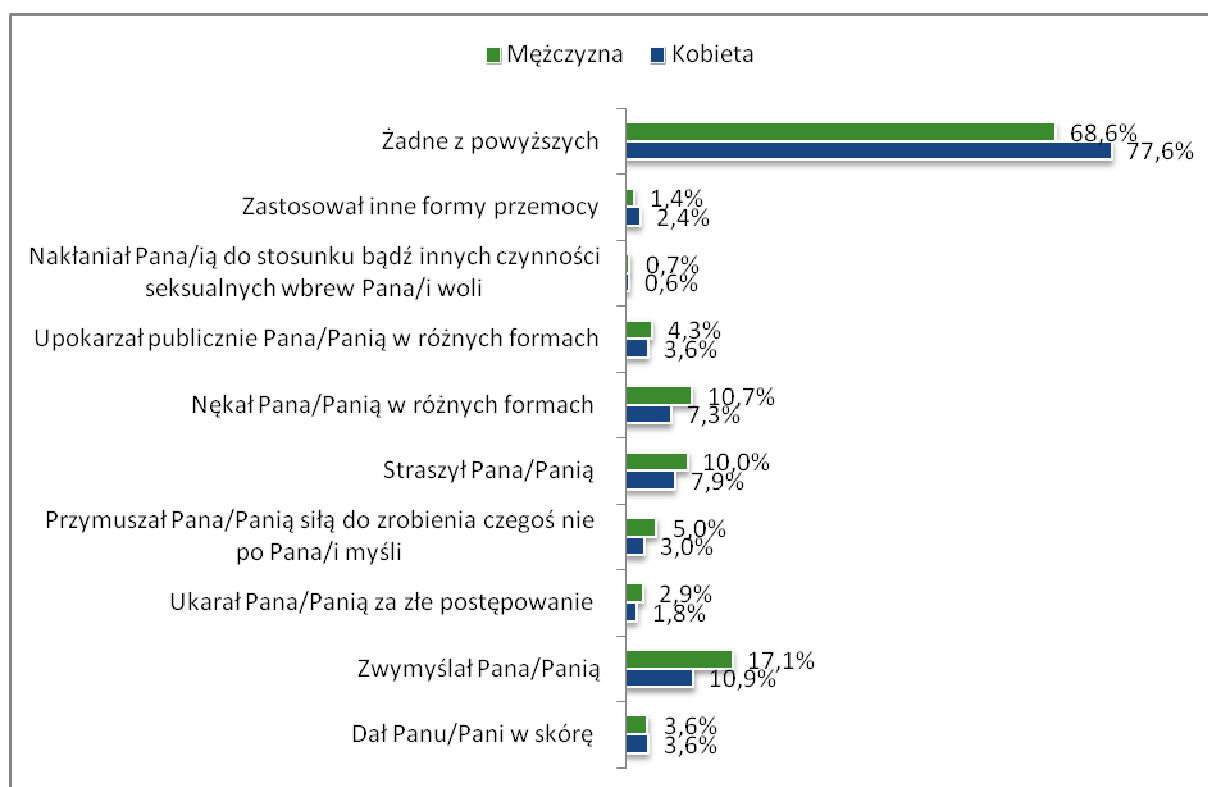
Wykres 35. Badani jako ofiary przemocy

Źródło: *Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.*

Po dekompozycji pytania ze względu na płeć okazuje się, że mężczyźni nieco częściej są ofiarami przemocy psychicznej. Rozkład odpowiedzi w sprawie przemocy fizycznej (bicie) kształtował się tak samo.

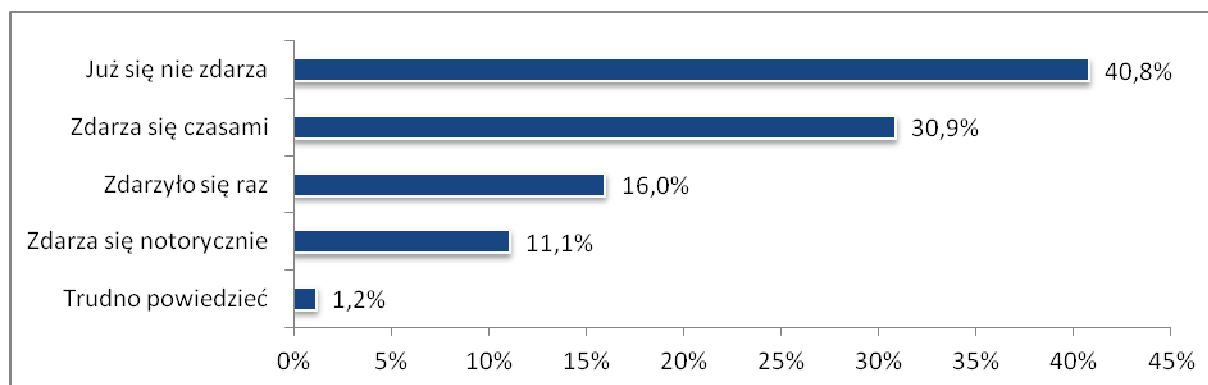
Wykres 36. Badani jako ofiary przemocy w dekompozycji na płeć

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

40,8% badanych (N= 81) wskazało, że akty przemocy wobec respondenta już się nie zdarzają. Jedna trzecia respondentów odpowiedziała, że tego typu sytuacje zdarzają się czasami.

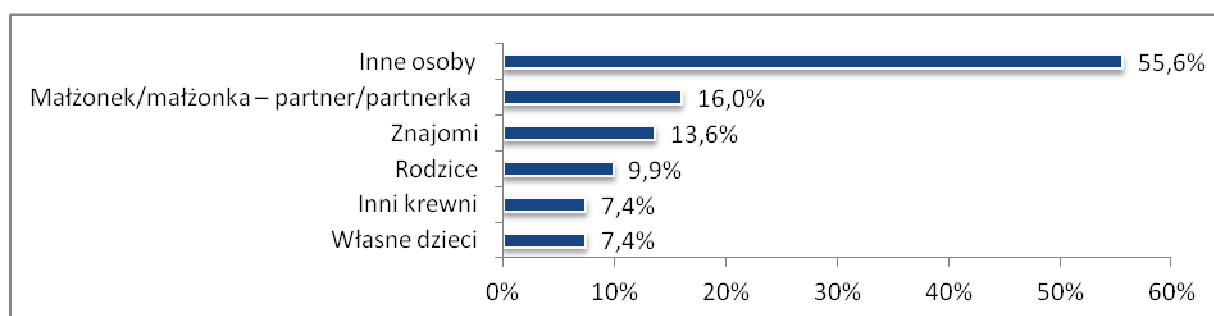
Wykres 37. Częstotliwość aktów przemocy wobec respondenta

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Sprawcami przemocy wobec respondentów są w większości obce osoby, spoza rodziny, bądź byli mężowie, partnerzy. Badani wskazali również na osoby spotkane przypadkowo – w autobusie. Przemoc zdarzyła się również w pracy – stosował ją zarówno pracodawca, jak i pracownicy, a także sąsiedzi.

Wykres 38. Sprawcy przemocy wobec respondenta

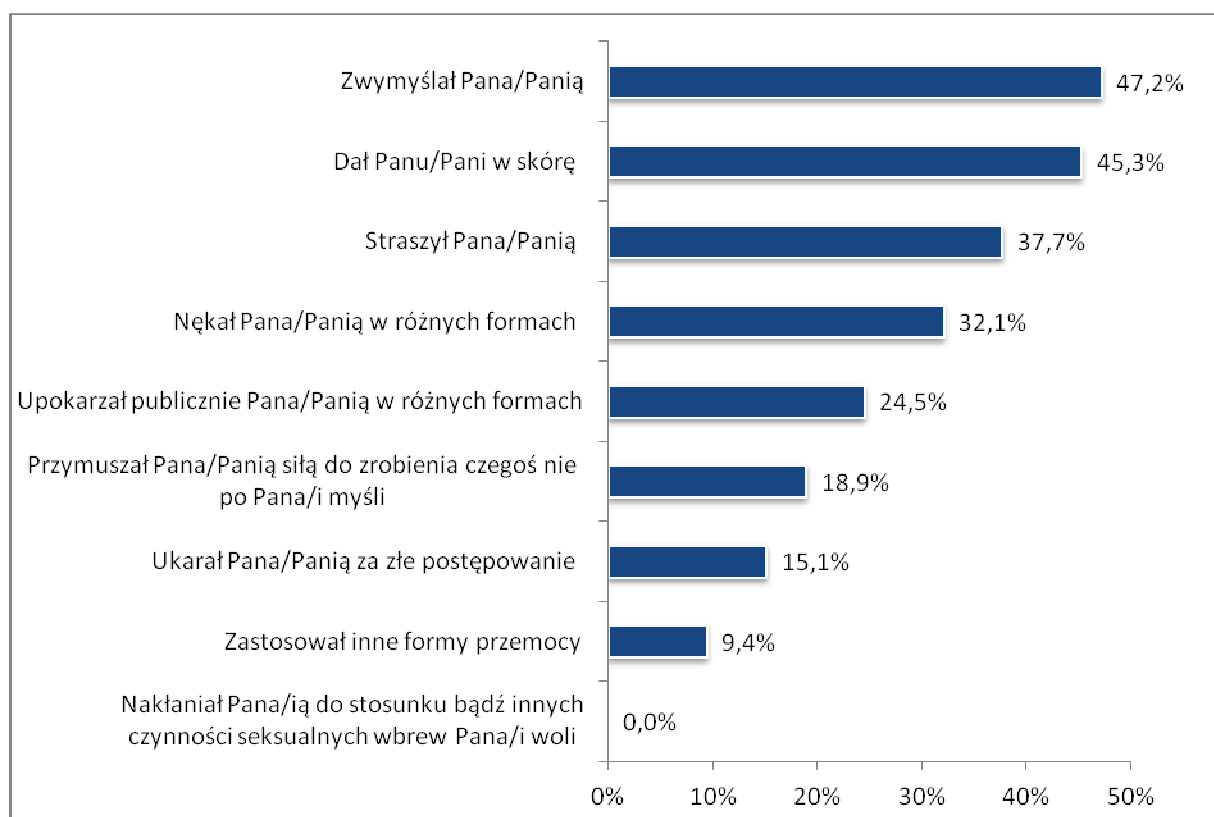

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Zupełnie inaczej przedstawia się sytuacja mieszkańców Domu dla Bezdomnych. Zdecydowana większość wśród nich wskazywała, że była ofiarą poszczególnych form przemocy. Prawie połowa badanych wskazała, że została zwymyślana przez kogoś, a aż 45,3% badanych potwierdziło doświadczenie przemocy fizycznej.

W tym miejscu można dokonać charakterystyki osób pokrzywdzonych różnymi formami przemocy – mieszkańców Domu dla Bezdomnych. Ofiarami przemocy fizycznej są zarówno mężczyźni, jak i kobiety. Nie ma znaczenia ile mają dzieci – osoby z rodzin wielodzietnych również potwierdzały doświadczenie tego typu przemocy. Były to zarówno osoby rozwiedzione, jak i stanu wolnego. Przeważały osoby o zarobkach do 700 zł oraz bezrobotne. Na przemoc psychiczną (zwymyślanie) wskazywały częściej kobiety.

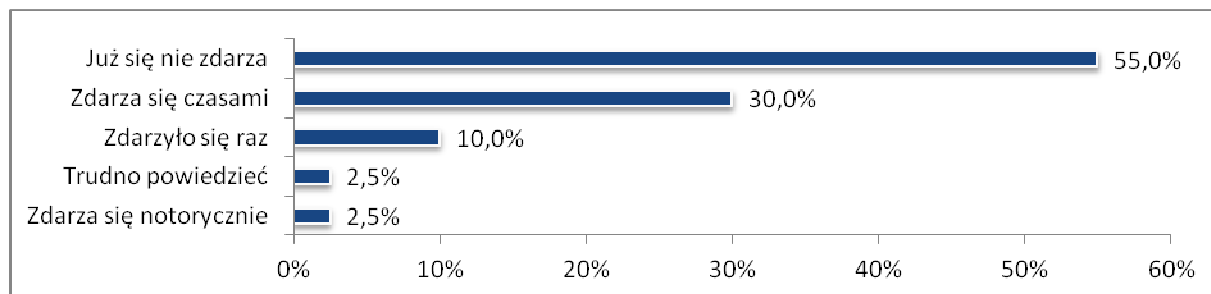
Wykres 39. Mieszkańcy Domów dla Bezdomnych jako ofiary przemocy

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Pocieszającym wydaje się fakt, że ponad połowa badanych z wszystkich, którzy odpowiedzieli na to pytanie (N=40), wskazała że przemoc wobec nich już się nie zdarza. 30% odpowiedziało, że zdarza się czasami.

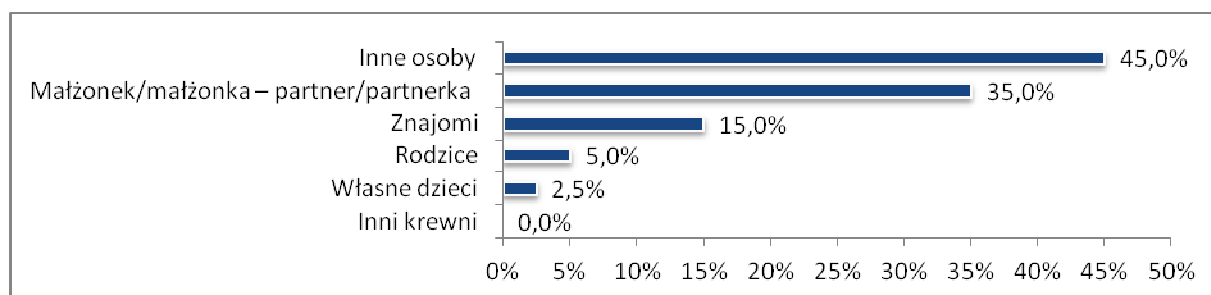
Wykres 40. Częstotliwość aktów przemocy wobec mieszkańców Domu dla Bezdomnych

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Zadając mieszkańcom Domu dla Bezdomnych pytanie o sprawców przemocy po raz kolejny okazało się, iż temat przemocy nie dotyczy rodzin badanych, lecz obcych, niespokrewnionych osób (wyjątek stanowił konkubent). Wśród odpowiedzi *inne*, pojawiły się takie w grupie sprawców przemocy osoby jak: była żona, konkubent, mieszkaniec Domu dla Bezdomnych, portier, współnik, czy współlokator.

Wykres 41. Sprawcy przemocy wobec mieszkańców Domu dla Bezdomnych

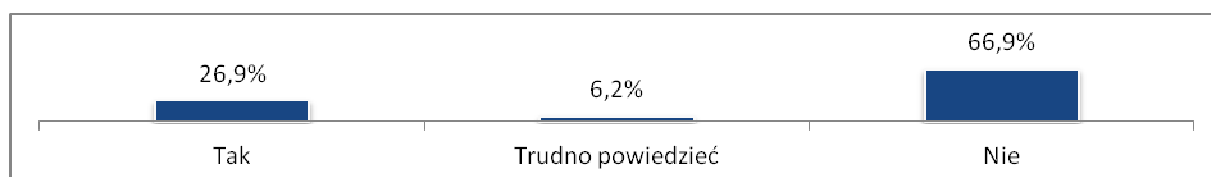

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

3.4.5. Źródła przemocy

Stosowanie przemocy w dzieciństwie może mieć swoje konsekwencje w przyszłości, zarówno w powielaniu schematów wychowawczych, jak i w chorobach, które dolegają ofiarom przemocy. Zapytano respondentów o źródła przemocy – czy któraś z form przemocy zdarzyła się w dzieciństwie. Jak widać na poniższym wykresie 66,9% badanych odpowiedziało przecząco. W ramach analizy dokonano również korelacji pytania czy któraś z form przemocy zdarzyła się badanym w dzieciństwie z pytaniem o przyzwolenie na stosowanie kar wobec swoich dzieci. Okazało się, że doznanie którejs z form przemocy nie ma wpływu na przyzwolenie do stosowania kar dla dzieci. Jak wynika z badań, respondenci najczęściej spotykają się z przemocą słowną i najczęściej nie dotyczy to najbliższych osób.

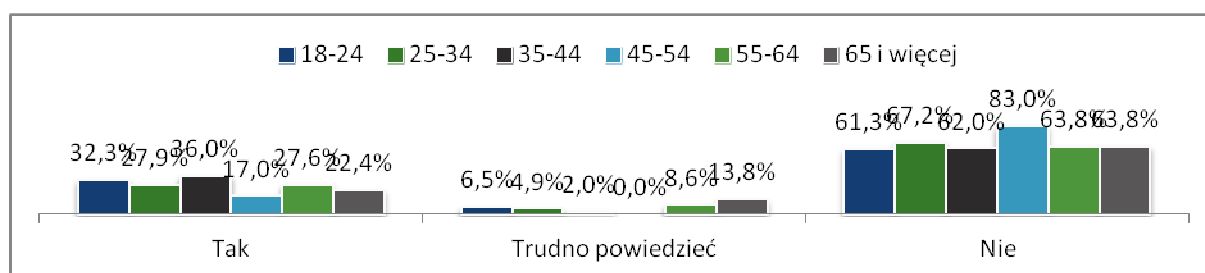
Wykres 42. Czy któraś forma przemocy zdarzyła się w dzieciństwie?

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Dekompozycja pytania ze względu na płeć nie wskazała praktycznie żadnych różnic w odpowiedziach. W dekompozycji ze względu na wiek widać nieznaczne zróżnicowanie odpowiedzi. 36% 35-44-latków wskazało, że doświadczyło którejś z form przemocy. Na taką odpowiedź wskazało również 32,3% najmłodszych badanych – w wieku 18-24 lat. Największy odsetek (83%) 45-54-latków nie spotkał się z żadnymi formami przemocy w dzieciństwie.

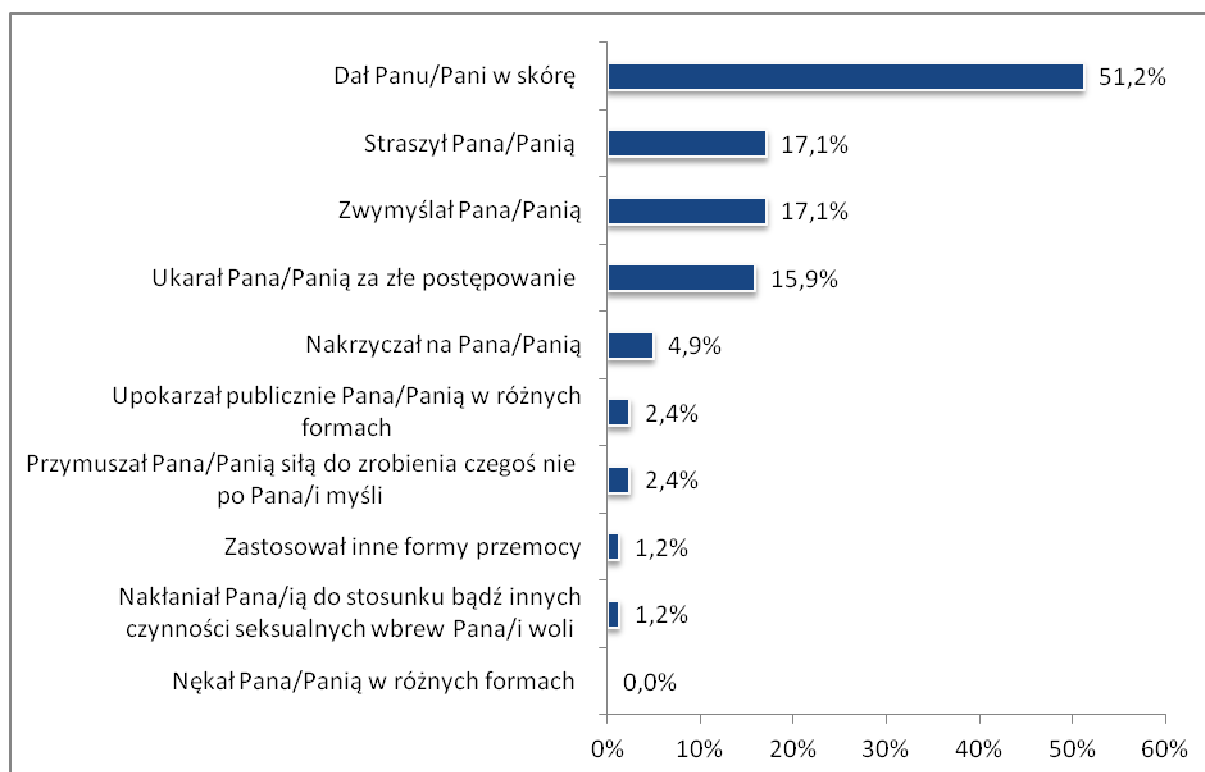
Wykres 43. Czy któraś forma przemocy zdarzyła się w dzieciństwie? Pytanie w dekompozycji na wiek

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Okazało się, że wśród 82 osób, które odpowiedziały, że przemoc przydarzyła się im w dzieciństwie, ponad połowa stwierdziła, że „dostała w skórę”. Po 17,1% badanych wskazało na „straszenie” i „zwymyślanie”, a 15,9% badanych wskazało na „ukaranie za złe postępowanie”.

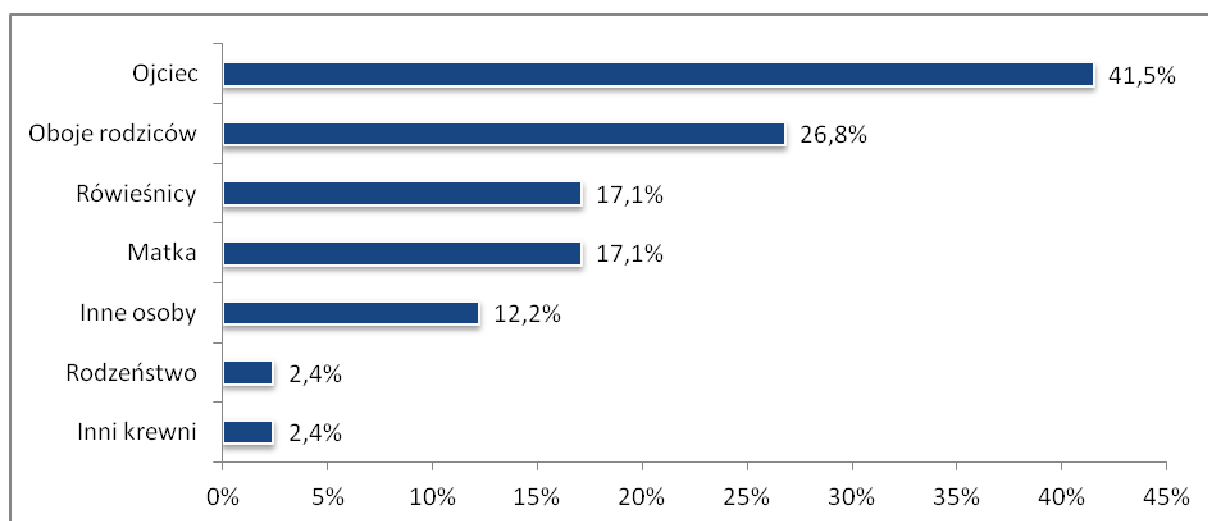
Wykres 44. Formy przemocy, których respondent doświadczył w dzieciństwie

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Najczęściej wskazywanym sprawcą przemocy w badaniach był ojciec, (41,5% respondentów). Jedna piąta badanych stwierdziła, że różnych form przemocy dokonywało oboje rodziców, a po 17,1% wskazało na rówieśników i matkę.

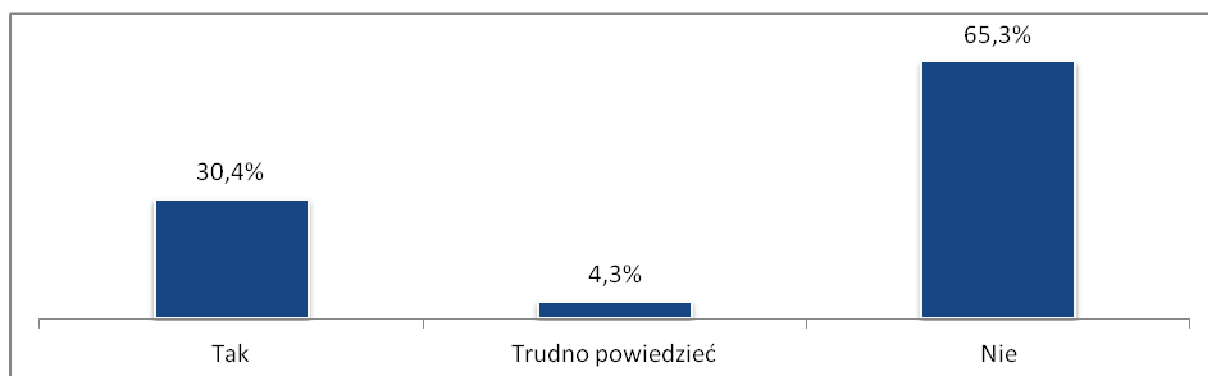
Wykres 45. Sprawca przemocy w dzieciństwie

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Wśród mieszkańców Domu dla Bezdomnych 30,4% odpowiedziało, że przemoc przytrafiła im się w dzieciństwie (o 3,5 punktu procentowego więcej niż w przypadku mieszkańców Bielska-Białej).

Wykres 46. Czy któraś forma przemocy zdarzyła się mieszkańcom Domu dla Bezdomnych w dzieciństwie?

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

W związku z tak małą liczebnością badanych, którzy doświadczyli przemocy w dzieciństwie (N=14) poniższy wykres przedstawia etykiety danych w formie liczb rzeczywistych zamiast procentów. 8 mieszkańców Domu dla Bezdomnych doświadczyło w dzieciństwie bicia lub klapsów, po 5 osób wskazało na kary za złe postępowania oraz na zwymsławianie.

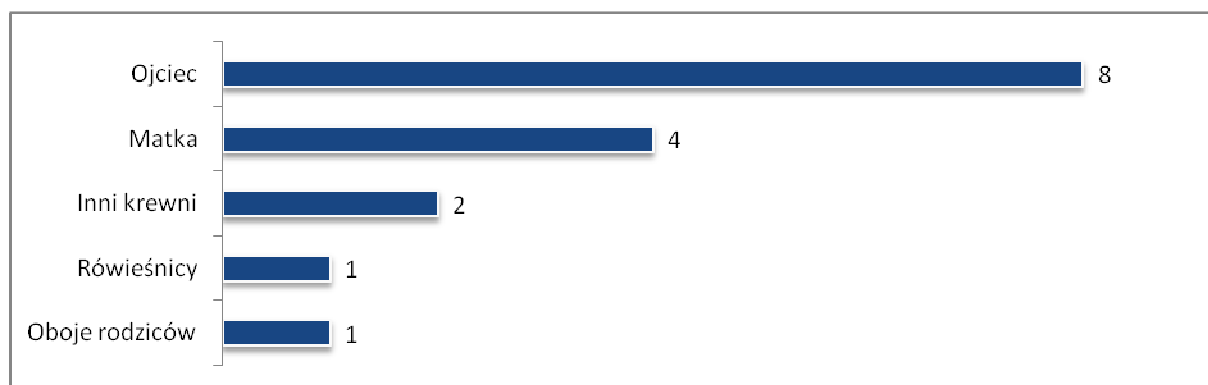
Wykres 47. Formy przemocy, których mieszkańcy Domu dla Bezdomnych doświadczyli w dzieciństwie

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

W przypadku mieszkańców Domu dla Bezdomnych również najczęstszym sprawcą przemocy był ojciec. 4 badanych wskazało na matkę.

Wykres 48. Sprawca przemocy w dzieciństwie mieszkańców Domu dla Bezdomnych

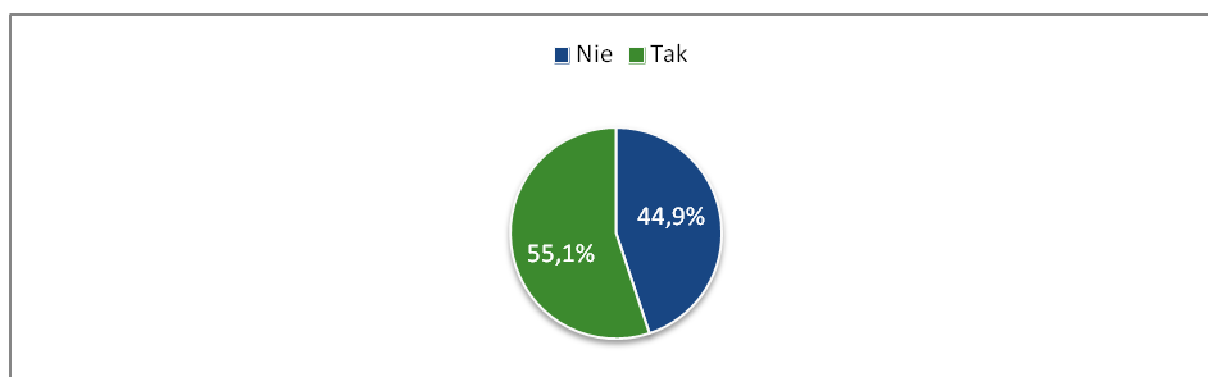
Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

3.4.6. Wpływ używania, nadużywania alkoholu oraz uzależnienia od niego i innych substancji psychoaktywnych na stosowanie przemocy w rodzinie

Wśród przyczyn stosowania przemocy w rodzinie, na które wskazywali respondenci zarówno wśród mieszkańców Bielska-Białej, jak i wśród mieszkańców Domu dla Bezdomnych dominował alkohol. W związku z tym w ramach diagnozy problemu przemocy w rodzinie nie może zabraknąć bloku dotyczącego substancji psychoaktywnych oraz ich powiązania z tematem przemocy.

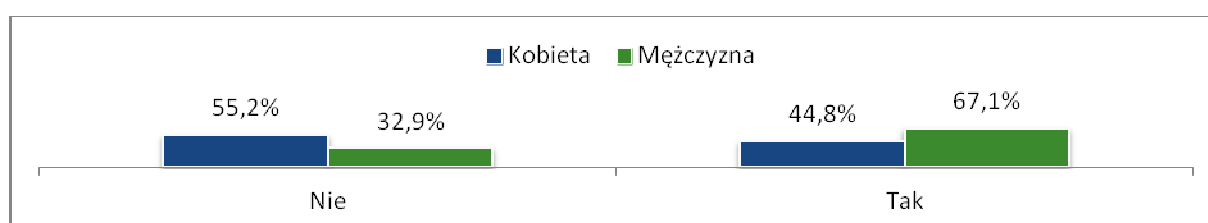
Ponad połowa badanych zadeklarowała, że spożywa alkohol. Po dekompozycji pytania ze względu na płeć okazało się, że spożywanie alkoholu częściej potwierdzali mężczyźni (67,1%) w porównaniu do 44,8% kobiet.

Wykres 49. Spożywanie alkoholu przez respondenta

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

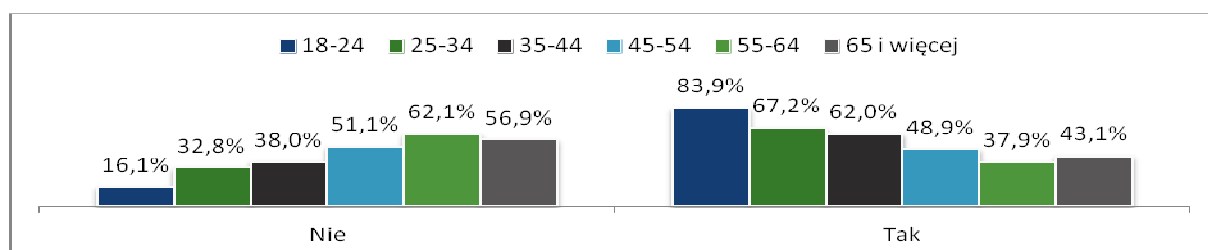
Wykres 50. Spożywanie alkoholu przez respondenta w dekompozycji na płeć

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Na poniższym wykresie widać, że im młodszy respondent, tym częściej potwierdzał spożywanie alkoholu – 83,9% badanych w wieku 18-24 lat, 37,9% respondentów w wieku 55-64 lata.

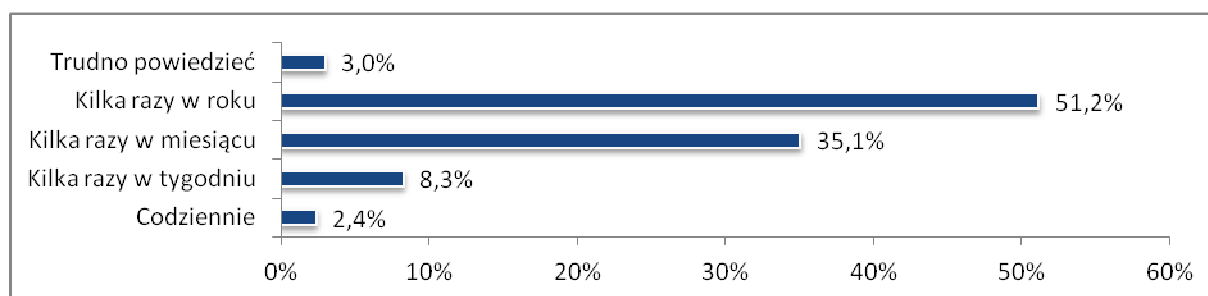
Wykres 51. Spożywanie alkoholu przez respondenta w dekompozycji na wiek

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Ponad połowa respondentów zadeklarowała spożywanie alkoholu z częstotliwością kilka razy w roku. 35,1% badanych pije alkohol kilka razy w miesiącu. Codzienne spożywanie alkoholu potwierdziło 2,4% badanych.

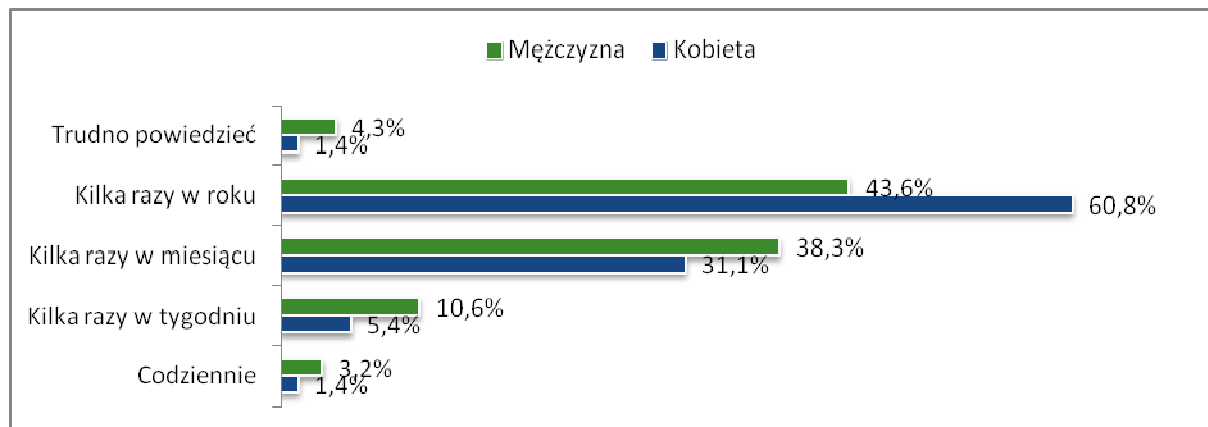
Wykres 52. Częstotliwość spożywania alkoholu przez respondenta

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Dekompozycja pytania ze względu na płeć jasno wskazała, że częściej alkohol spożywają mężczyźni – 10,6% mężczyzn w porównaniu do 5,4% kobiet wskazało na częstotliwość kilka razy w miesiącu. 60,8% kobiet odpowiedziało, że zdarza im się spożywać alkohol kilka razy w roku.

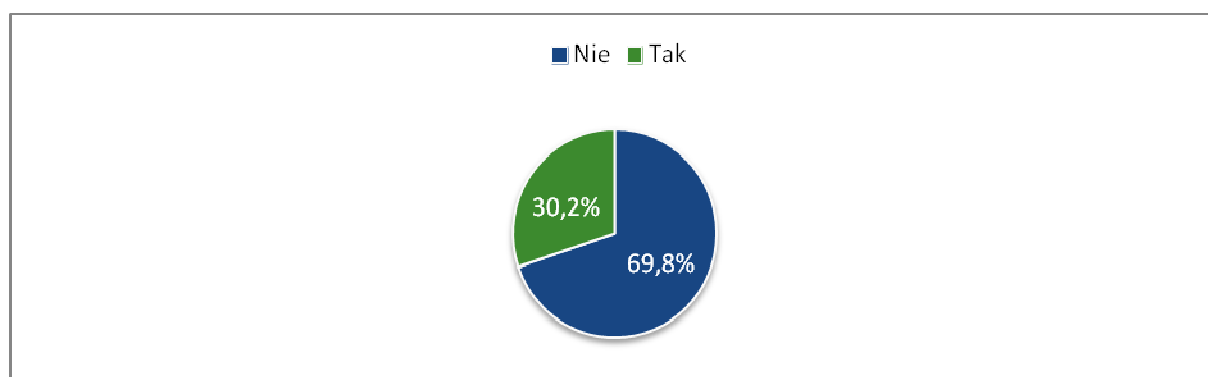
Wykres 53. Częstotliwość spożywania alkoholu przez respondenta w dekompozycji na płeć

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Zdecydowanie mniejszy odsetek mieszkańców Domu dla Bezdomnych potwierdził spożywanie alkoholu – 30,2% respondentów.

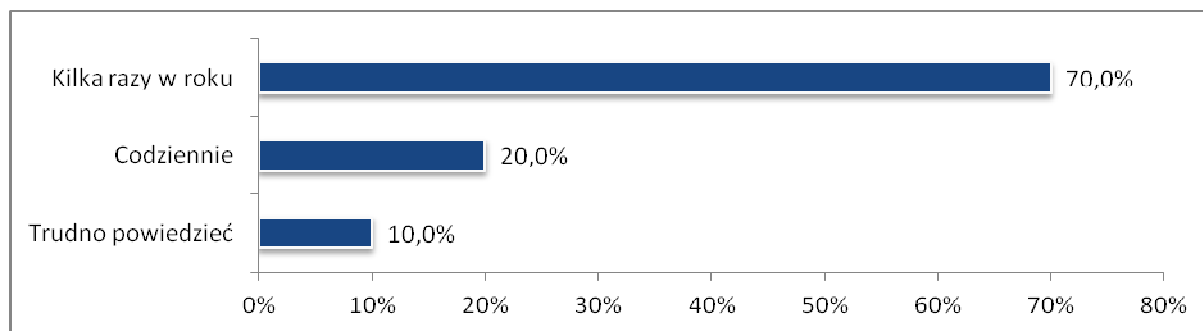
Wykres 54. Spożywanie alkoholu przez mieszkańców Domu dla Bezdomnych

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

70% mieszkańców Domu dla Bezdomnych, spośród potwierdzających zadeklarowało spożywanie alkoholu, badani piją go kilka razy w roku.

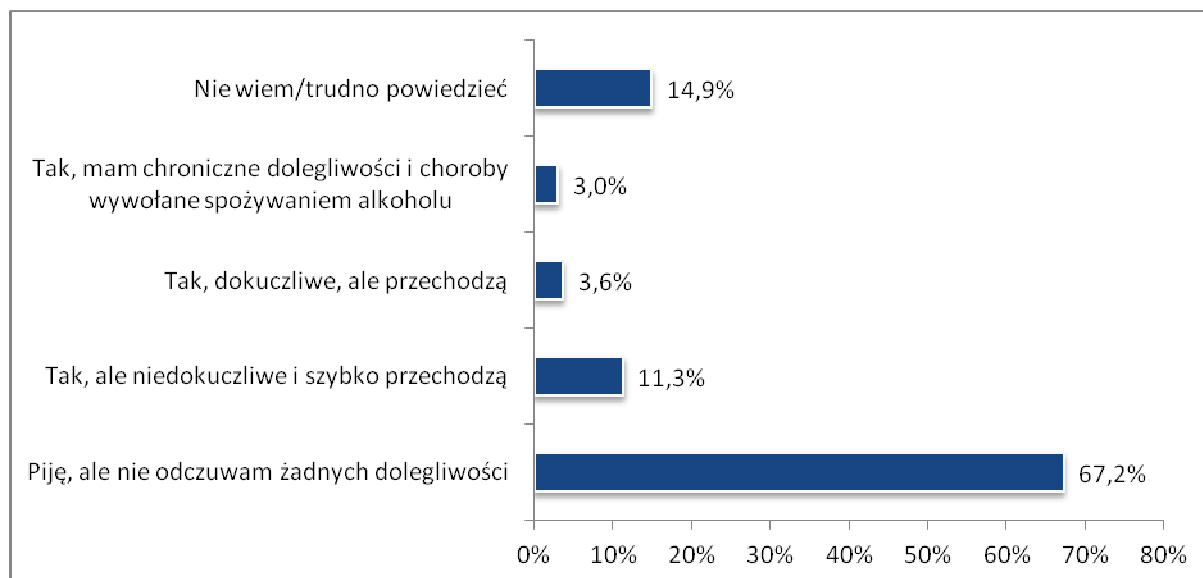
Wykres 55. Częstotliwość spożywania alkoholu przez mieszkańców Domu dla Bezdomnych

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Zdecydowana większość badanych mieszkańców Bilska-Białej pije, ale nie odczuwa żadnych fizycznych dolegliwości – 67,2% wskazań. 11,3% badanych zadeklarowało, że odczuwa fizyczne skutki spożycia alkoholu, ale są one niedokuczliwe i szybko mijają.

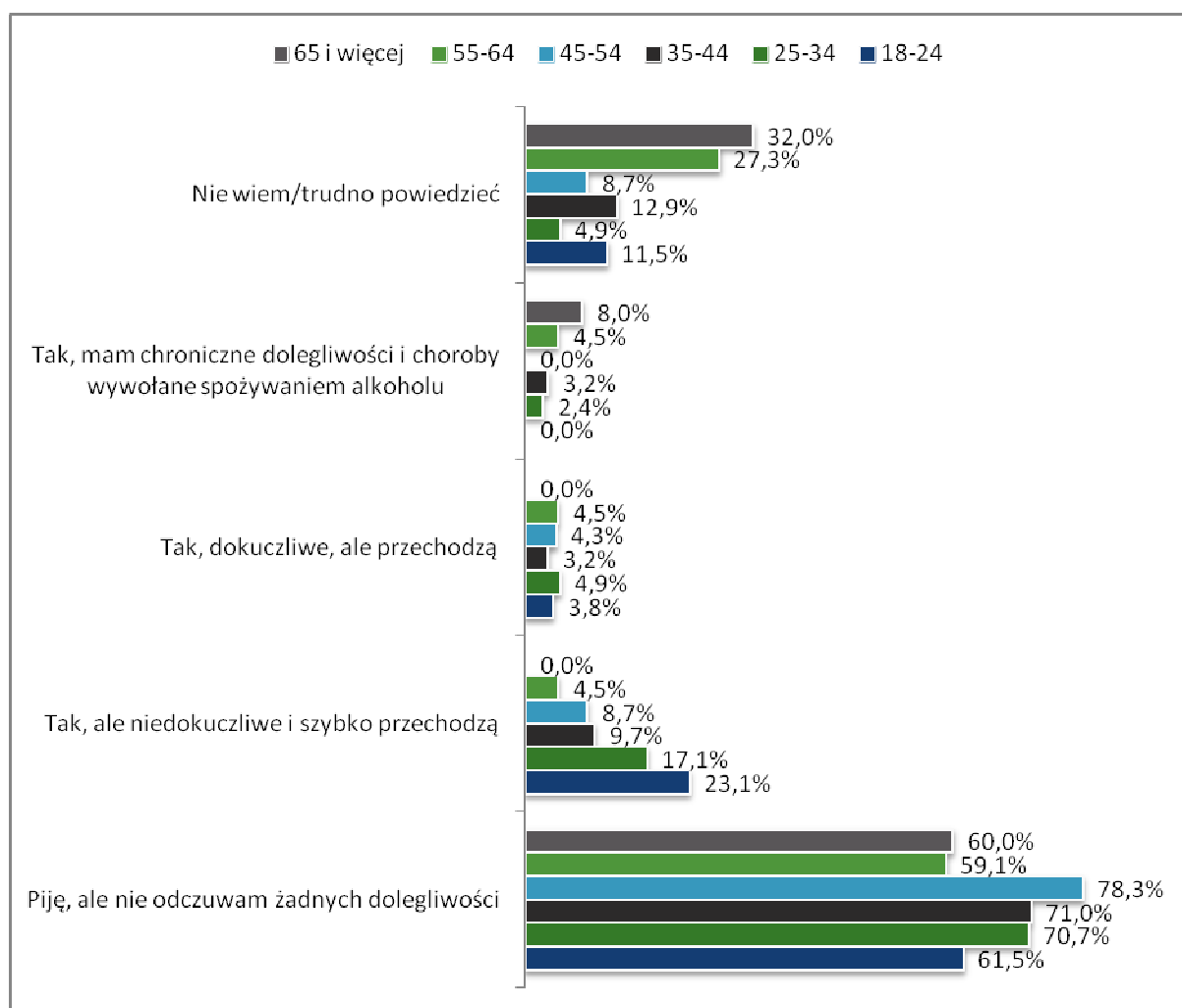
Wykres 56. Fizyczne skutki spożywania alkoholu

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Niedokuczliwe skutki spożywania alkoholu, które szybko przechodzą odczuwa największy odsetek najmłodszych respondentów, w wieku 18-24 lat – 23,1%. 78,3% badanych w wieku 45-54 lat pije, ale nie odczuwa żadnych dolegliwości.

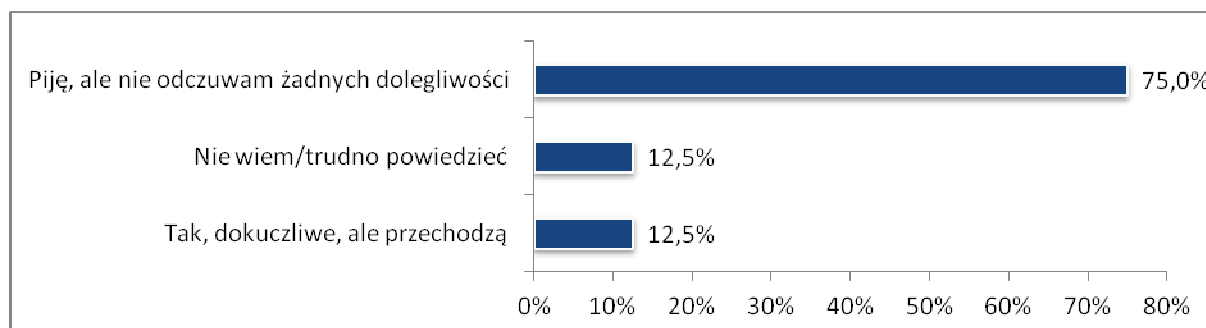
Wykres 57. Fizyczne skutki spożywania alkoholu w dekompozycji na wiek

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Wśród mieszkańców Domu dla Bezdomnych 75% nie odczuwa fizycznych dolegliwości spożywania alkoholu.

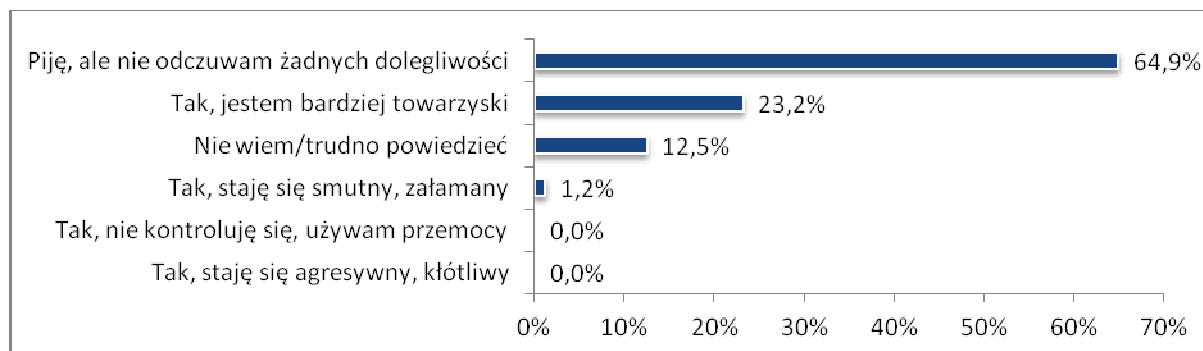
Wykres 58. Fizyczne skutki spożywania alkoholu przez mieszkańców Domu dla Bezdomnych

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

W ramach podrozdziału dotyczącego spożywania alkoholu, zapytano respondentów również o psychiczne skutki spożywania alkoholu. Wyniki dla tego pytania kształtują się podobnie jak w przypadku fizycznych dolegliwości. 64,9% badanych wskazało, że nie odczuwa psychicznych skutków spożywania alkoholu. 23,2% respondentów po wypiciu alkoholu deklaruje większą towarzyskość.

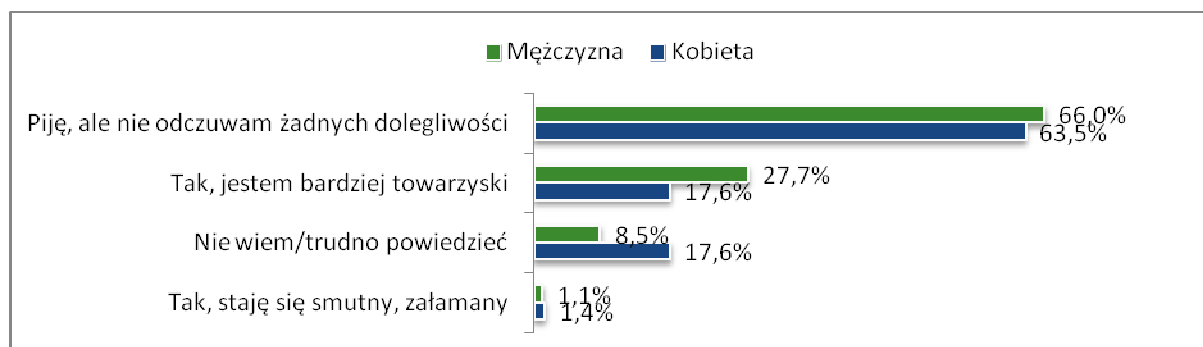
Wykres 59. Psychiczne skutki spożywania alkoholu

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Bardziej towarzyscy po spożyciu alkoholu stają się mężczyźni – 27,7% w stosunku do 17,6% kobiet. Kobiety częściej wskazywały na odpowiedź *nie wiem/trudno powiedzieć*.

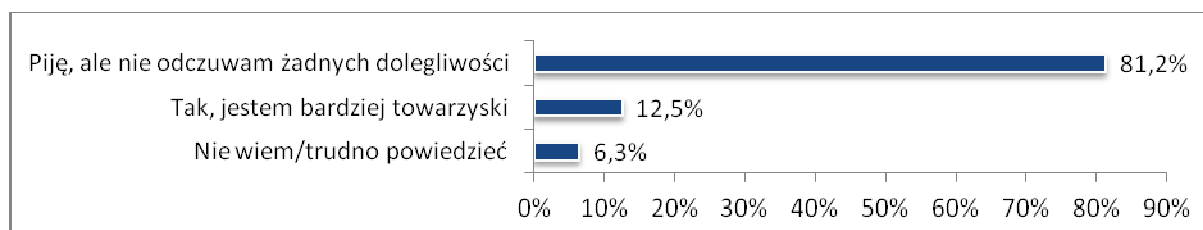
Wykres 60. Psychiczne skutki spożywania alkoholu w dekompozycji na płeć

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Mieszkańcom Domu dla Bezdomnych również zadano pytanie o psychiczne skutki spożywania alkoholu. 81,2% respondentów pije, ale nie odczuwa żadnych dolegliwości, a na bycie bardziej towarzyskim wskazało 12,5% badanych.

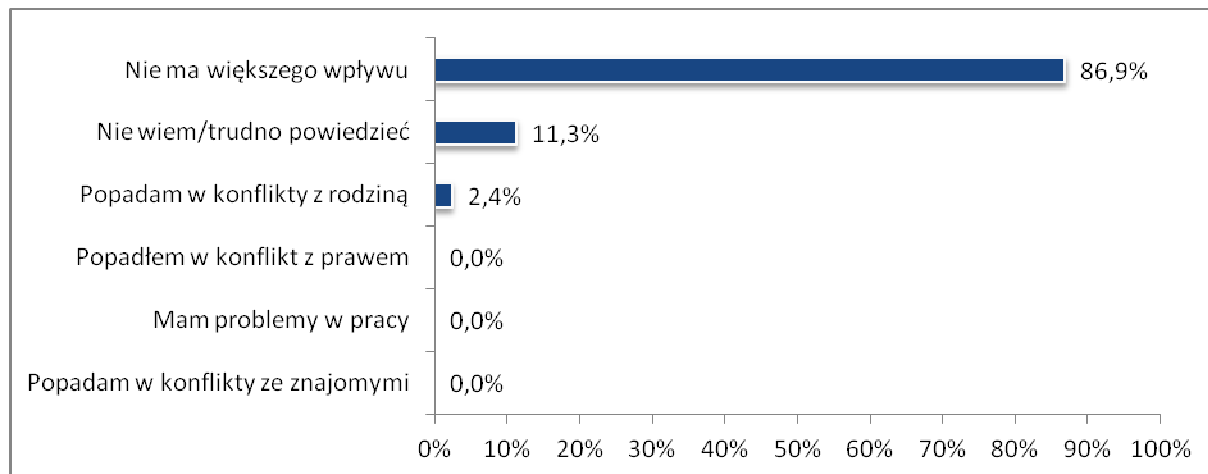
Wykres 61. Psychiczne skutki spożywania alkoholu przez mieszkańców Domu dla Bezdomnych

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Według badanych (zarówno mieszkańców Bielska-Białej, jak i mieszkańców Domu dla Bezdomnych), spożywanie alkoholu nie ma większego wpływu na relacje z otoczeniem. 2,4% badanych odpowiedziało, że kiedy spożywa alkohol, popada w konflikty z rodziną.

Wykres 62. Wpływ spożywania alkoholu na relacje z otoczeniem

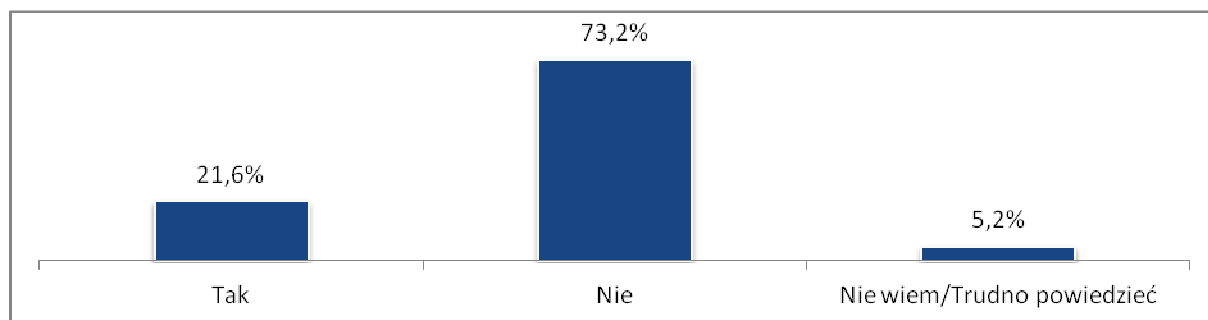
Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

3.4.7. Uzależnienia a przemoc

Z poprzedniego rozdziału wynika wniosek, że badani nie mają większych problemów z alkoholem – spożywają go z różną częstotliwością, ale zarówno nie odczuwają po nim fizycznych i psychicznych dolegliwości, jak i nie widzą jego wpływu na relacje z otoczeniem. Kolejny aspekt, który wymagał sprawdzenia, to uzależnienie otoczenia od substancji psychoaktywnych oraz sprawdzenie czy osoby te nie są sprawcami przemocy zarówno wobec respondentów, jak i osób z otoczenia badanych.

Jak wskazuje poniższy wykres, jedna czwarta badanych zadeklarowała, że w ich najbliższym otoczeniu znajduje się osoba uzależniona od alkoholu.

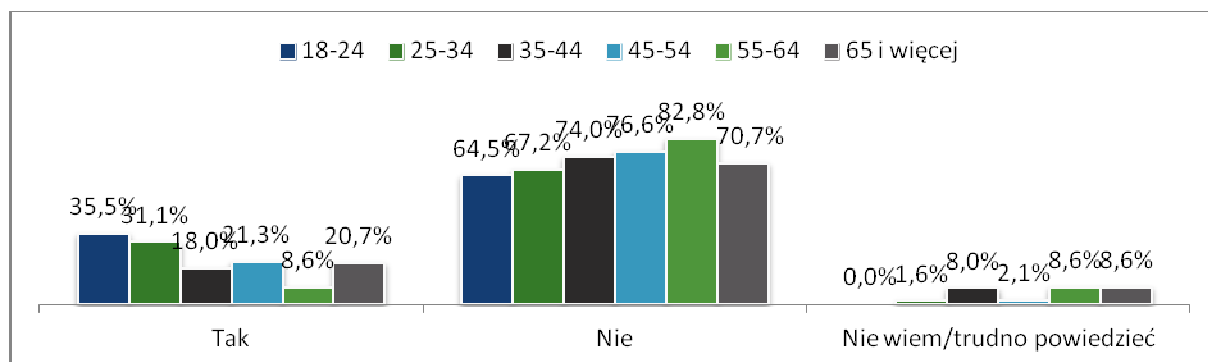
Wykres 63. Osoba uzależniona od alkoholu w najbliższym otoczeniu badanych

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Największy odsetek najmłodszych badanych wskazał na obecność takich osób w swoim najbliższym otoczeniu – 35,5% respondentów.

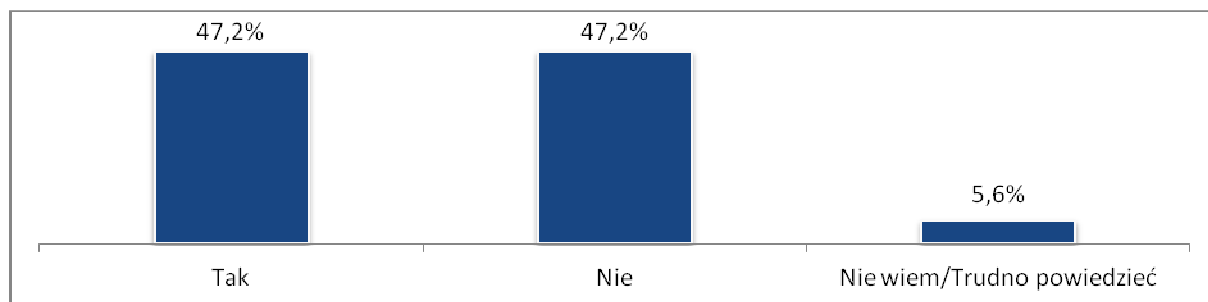
Wykres 64. Osoba uzależniona od alkoholu w najbliższym otoczeniu badanych w dekompozycji na wiek

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Mimo tego że większy odsetek mieszkańców Domu dla Bezdomnych zadeklarował, że nie spożywa alkoholu, to zdecydowanie więcej tych badanych zna osoby, które są uzależnione od alkoholu. Wynika z tego wniosek, że mieszkańcy Domu dla Bezdomnych wywodzą się ze środowiska, gdzie alkohol jest powszechną używką.

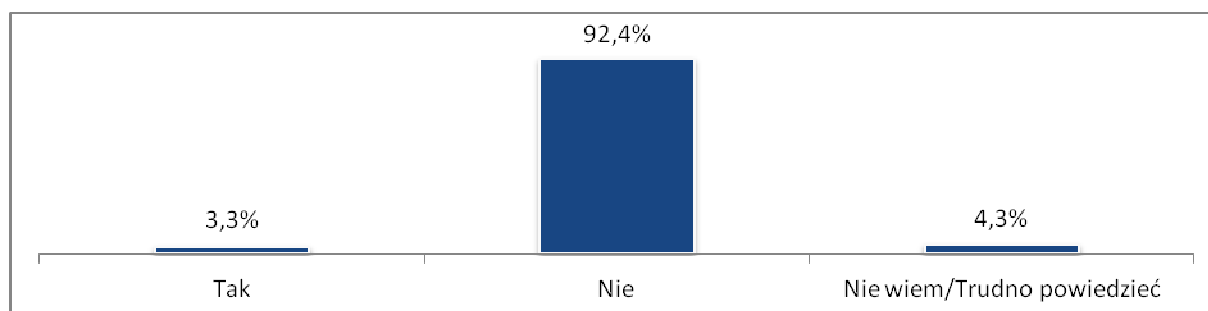
Wykres 65. Osoba uzależniona od alkoholu w najbliższym otoczeniu mieszkańców Domu dla Bezdomnych

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Zdecydowanie mniejszy odsetek deklaracji dotyczył osób w otoczeniu badanych (mieszkańców Bielska-Białej) uzależnionych od narkotyków (substancji psychoaktywnych). Alkohol jest zdecydowanie bardziej powszechny niż narkotyki.

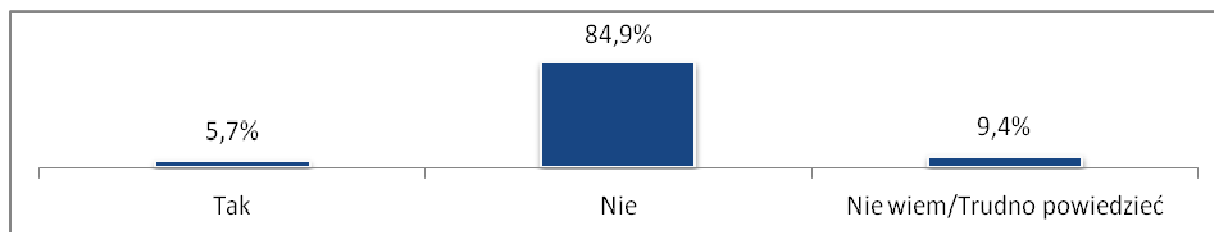
Wykres 66. Osoba uzależniona od narkotyków (substancji psychoaktywnych) w najbliższym otoczeniu badanych

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

5,7% mieszkańców Domu dla Bezdomnych wskazało, że w ich najbliższym otoczeniu są osoby uzależnione od substancji psychoaktywnych.

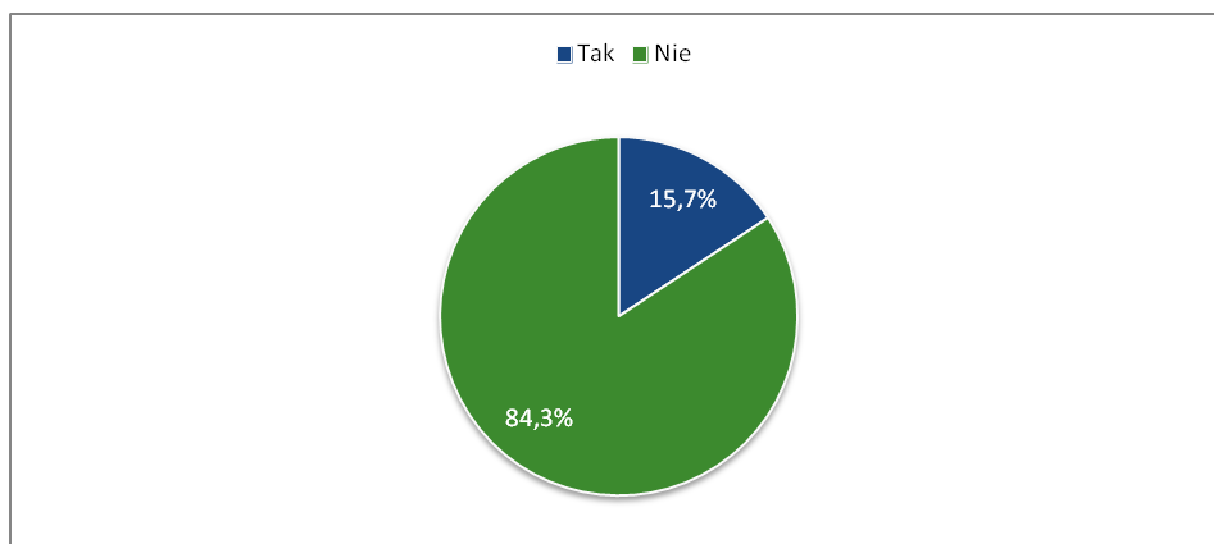
Wykres 67. Osoba uzależniona od narkotyków (substancji psychoaktywnych) w najbliższym otoczeniu mieszkańców Domu dla Bezdomnych

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Respondentom zadano pytanie: Czy doświadczyli kiedykolwiek przemocy od osób uzależnionych od alkoholu bądź innych substancji psychoaktywnych? Jak pokazują wyniki (wykres 68) 15,7% badanych odpowiedziało, że doświadczyło przemocy od takich osób. Podział odpowiedzi na to pytanie w rozróżnieniu na płeć i wiek badanych nie pokazał znaczących różnic w odpowiedziach.

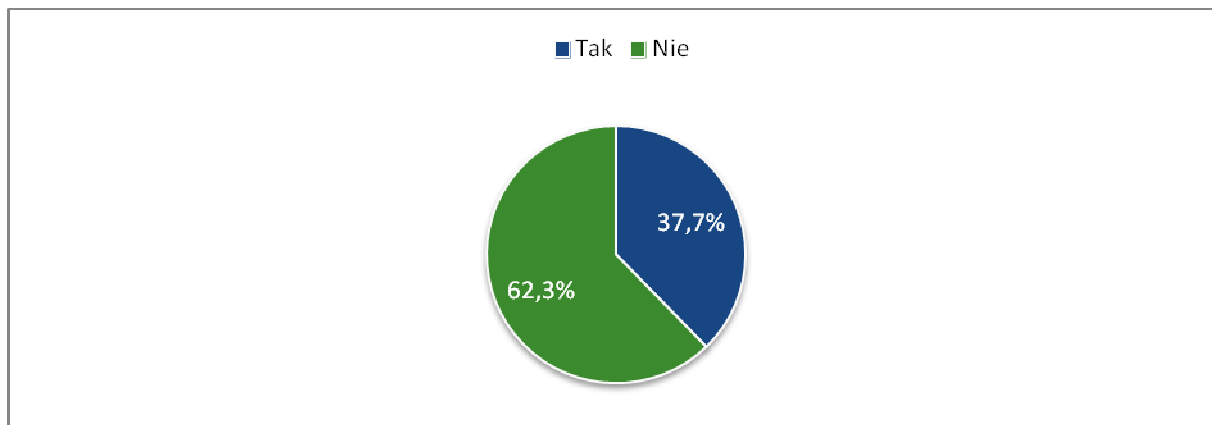
Wykres 68. Doświadczenia przemocy od osób uzależnionych od alkoholu bądź innych substancji psychoaktywnych

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Porównując jednak odpowiedzi mieszkańców Bielska-Białej z odpowiedziami mieszkańców Domu dla Bezdomnych, widać, że ostatni doświadczyli w większym odsetku przemocy od osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych – 37,7% badanych. Wynika z tego kolejny wniosek, że najbliższe otoczenie mieszkańców Domu dla Bezdomnych zarówno w większym stopniu spożywa alkohol (jest wręcz od niego uzależnione), jak i stosuje przemoc różnego typu.

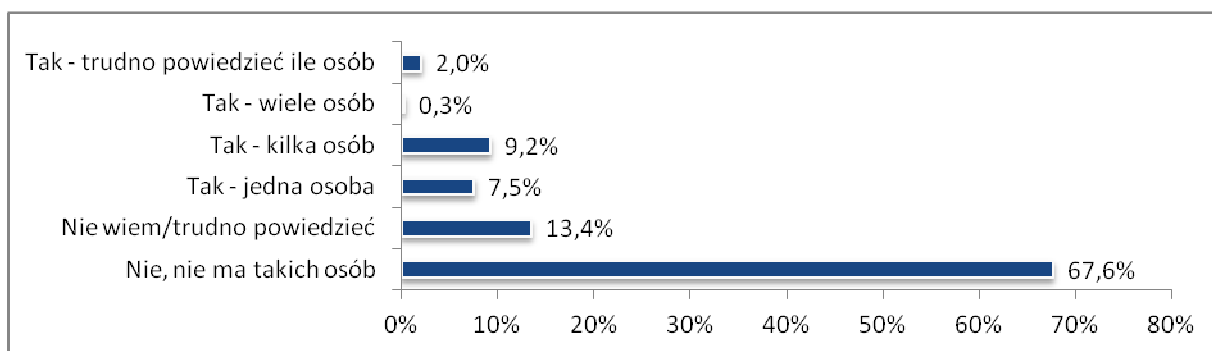
Wykres 69. Doświadczenia przemocy wobec mieszkańców Domu dla Bezdomnych od osób uzależnionych od alkoholu bądź innych substancji psychoaktywnych

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Środowisko wpływa na działania respondentów, kształtuje ich postrzeganie rzeczywistości społecznej. Ważne jest zatem ustalenie jak w środowisku badanych wygląda korelacja między problemem przemocy a spożywaniem alkoholu. Okazuje się, że większość respondentów zadeklarowała, że w ich środowisku nie ma takich osób, które doświadczyły przemocy od osób bliskich, uzależnionych od substancji psychoaktywnych. 13,4% badanych nie znało odpowiedzi na to pytanie, a 9,2% wskazało na kilka takich osób.

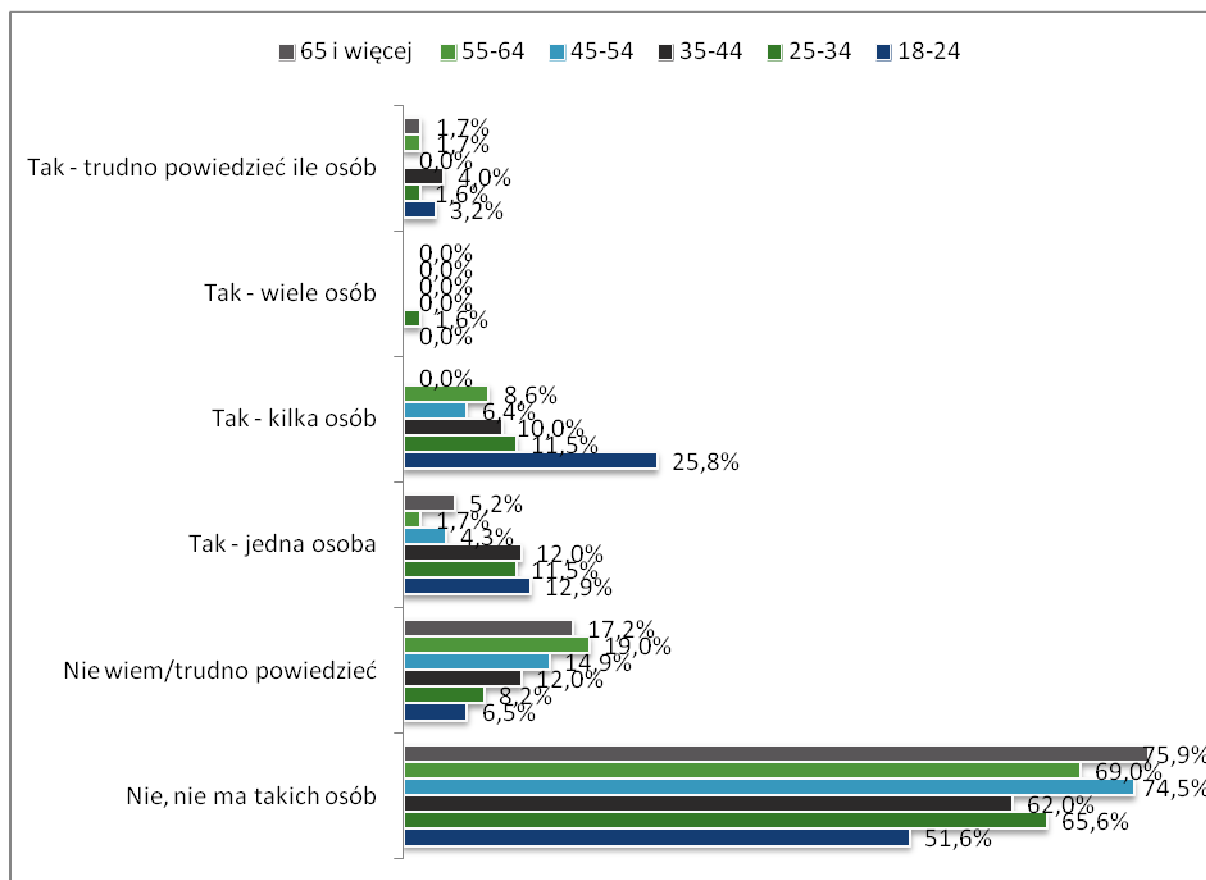
Wykres 70. Doświadczenia osób z otoczenia badanych (sąsiedztwo, dalsza rodzina) przemocy od osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Dekompozycja pytania ze względu na wiek badanych pokazała, że osoby pokrzywdzone przemocą przez bliskich uzależnionych od substancji psychoaktywnych zna największy odsetek najmłodszych badanych – 25,8% 18-24-latków.

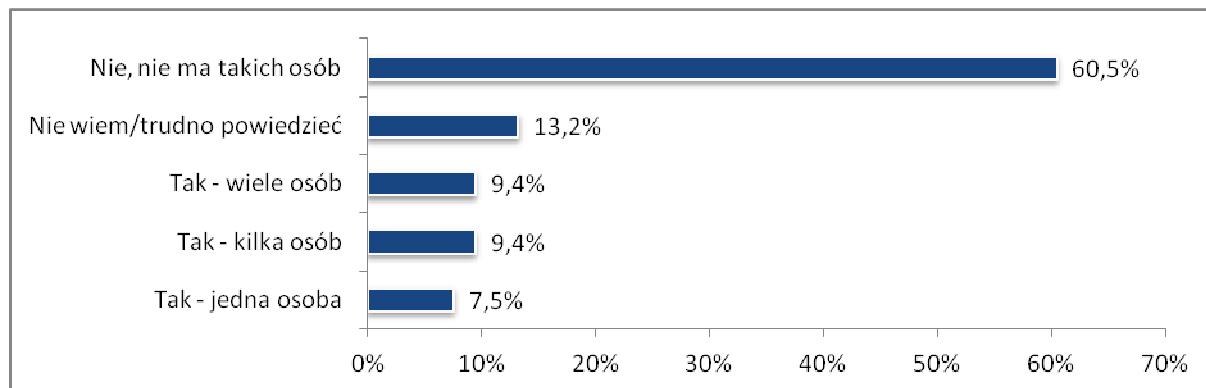
Wykres 71. Doświadczenia osób z otoczenia badanych (sąsiedztwo, dalsza rodzina) przemocy od osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych w dekompozycji na wiek

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Bardzo podobnie kształtowały się odpowiedzi mieszkańców Domu dla Bezdomnych, którzy w największym odsetku stwierdzili także, że w ich otoczeniu nie ma takich osób.

Wykres 72. Doświadczenia osób z otoczenia mieszkańców Domu dla Bezdomnych (sąsiedztwo, dalsza rodzina) przemocy od osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych

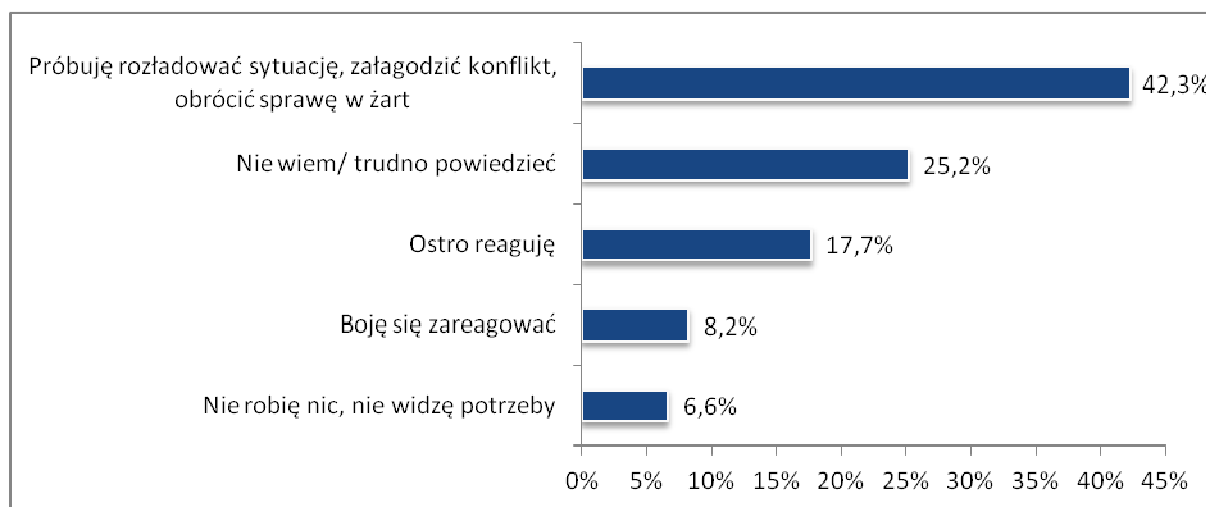
Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

3.4.8. Reakcja na akty przemocy

W ramach niniejszych badań sprawdzono w jaki sposób respondenci reagują na akty przemocy – w sytuacji kiedy są świadkami i ofiarami przemocy. Do kogo zgłosiliby się w pierwszej kolejności, gdyby problem przemocy dotknął ich lub kogoś z ich bliskich. Zapytano również respondentów o ich wiedzę o instytucjach, do których mogą się zgłosić w przypadku doświadczenia przemocy rodzinnej, a także zapytano o wiedzę znajomość procedury Niebieskiej Karty i instytucji uprawnionych do jej wszczynania.

42,3% badanych próbuje w sytuacjach konfliktowych rozładować napięcie, obracając wszystko w żart. 17,7% badanych ostro reaguje, a 8,2% respondentów boi się zareagować na akty przemocy.

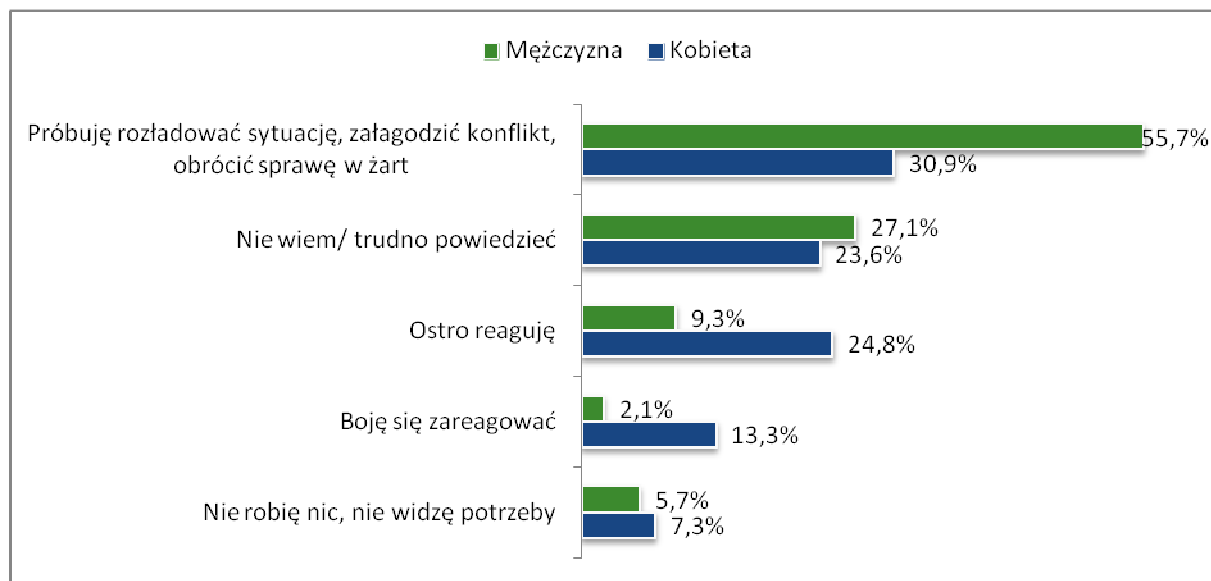
Wykres 73. Reakcja respondenta na akty przemocy

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Dekompozycja pytania ze względu na płeć badanych pokazała pewne różnice. Zdecydowanie większy odsetek mężczyzn próbuje konflikty rozładować, obrócić w żart – 55,7% respondentów w stosunku do 30,9% kobiet. Kobiety wydają się częściej ostro reagować na akty przemocy, ale jednocześnie deklarują, że boją się zareagować w jakikolwiek sposób.

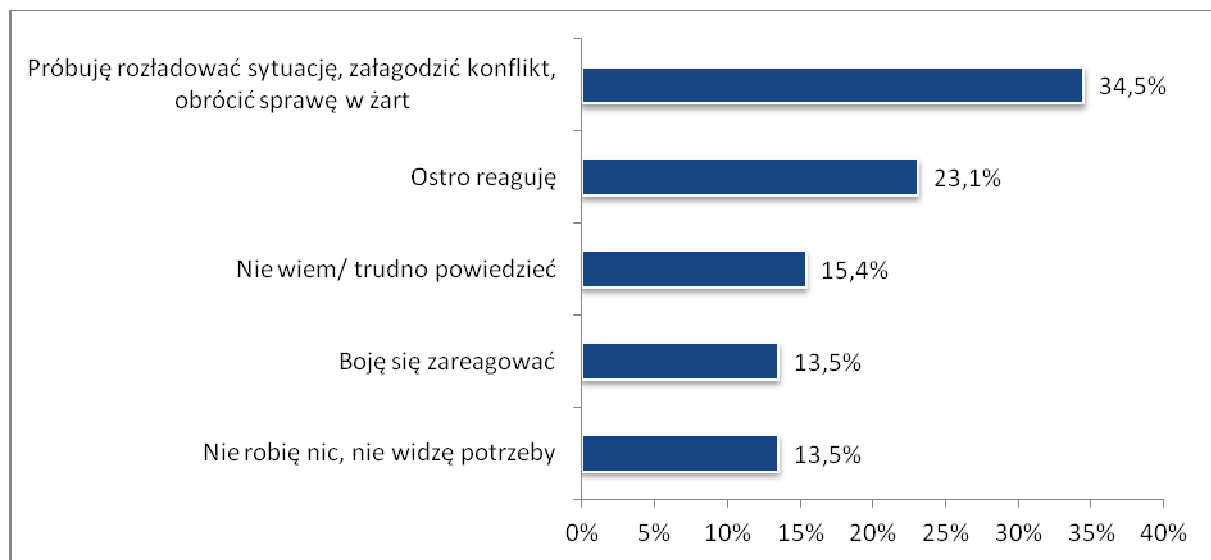
Wykres 74. Reakcja respondenta na akty przemocy w dekompozycji na płeć

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Porównując wyniki badań mieszkańców Bielska-Białej z wynikami badań mieszkańców Domu dla Bezdomnych okazuje się, że w przypadku drugiej grupy respondentów częściej padała odpowiedź o ostrej reakcji na akty przemocy. Mieszkańcy Domu dla Bezdomnych również częściej deklarowali, że w przypadku bycia świadkiem przemocy boją się zareagować – 13,5% badanych w stosunku do 8,2% mieszkańców Bielska-Białej. Zdecydowanie wyższy odsetek mieszkańców Domu dla Bezdomnych nic nie robi w przypadku bycia świadkiem przemocy – grupa nie reagująca w tej próbie badanych jest o 6,9 punktu procentowego większa niż w przypadku grupy mieszkańców Bielska-Białej.

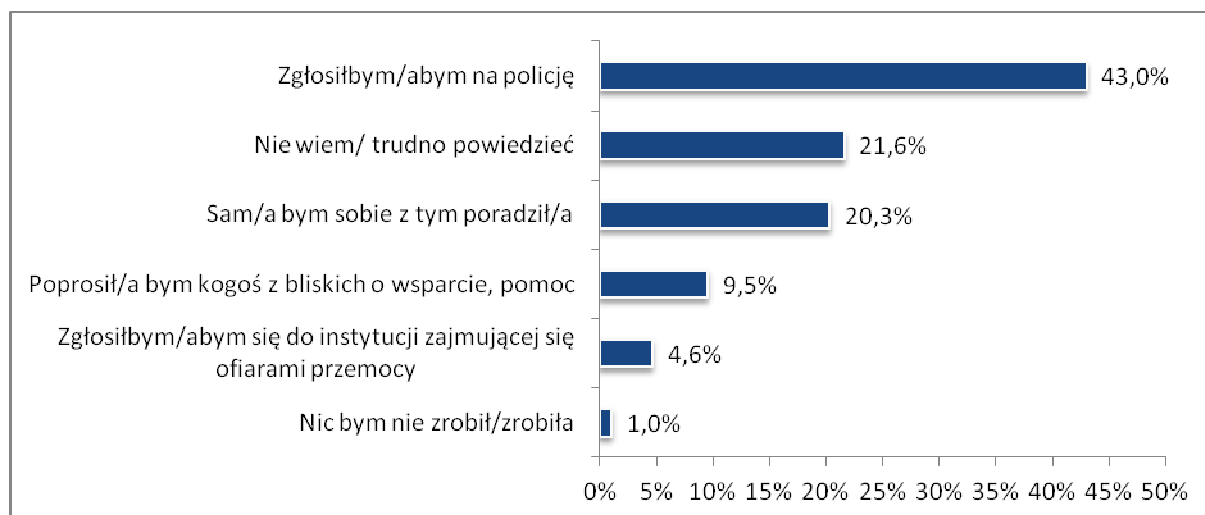
Wykres 75. Reakcja mieszkańców Domu dla Bezdomnych na akty przemocy

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

W sytuacji, kiedy respondenci staliby się ofiarami przemocy, 43% z nich zgłosiłaby się do policji. Jednej piątej badanych trudno było odpowiedzieć na to pytanie, a 20,3% respondentów zadeklarowało, że sami poradziłoby sobie z taką sytuacją.

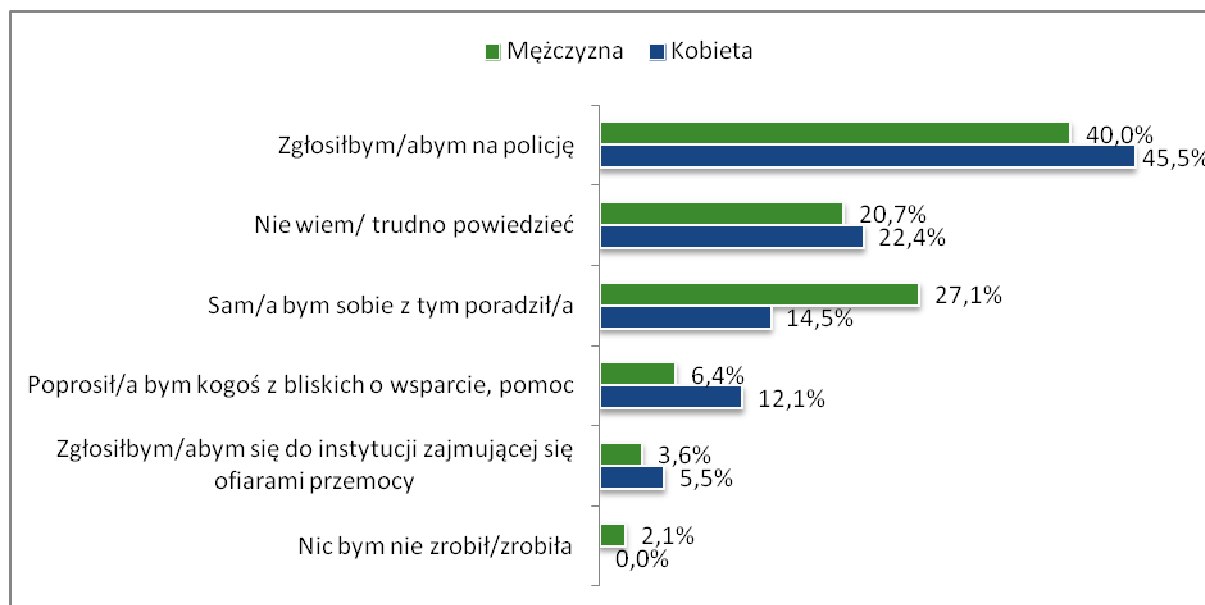
Wykres 76. Reakcja respondenta na doznanie przemocy

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Wśród mężczyzn i kobiet z Bielska-Białej wystąpiły pewne różnice, co do reakcji na doznanie przemocy. Większy odsetek kobiet zgłosiłby się na policję oraz poprosiłby o wsparcie kogoś z bliskich osób. Natomiast zdecydowanie większy odsetek mężczyzn poradziłby sobie sam – 27,1% w stosunku do 14,5% kobiet.

Wykres 77. Reakcja respondenta na doznanie przemocy w dekompozycji na płeć

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Mieszkańcy Domu dla Bezdomnych w zdecydowanie mniejszym odsetku deklarowali zgłoszenie się do policji, w reakcji na akty przemocy – 28,8% badanych, o 14,2 punktu procentowego mniej, niż w przypadku próby mieszkańców Bielska-Białej. 26,9% badanych zadeklarowało, że sami poradziłoby sobie z taką sytuacją. Wśród mieszkańców Domu dla Bezdomnych widać większą wiarę w pomoc instytucji zajmujących się ofiarami przemocy niż w przypadku mieszkańców Bielska-Białej – 13,5% w stosunku do 4,6% drugiej grupy.

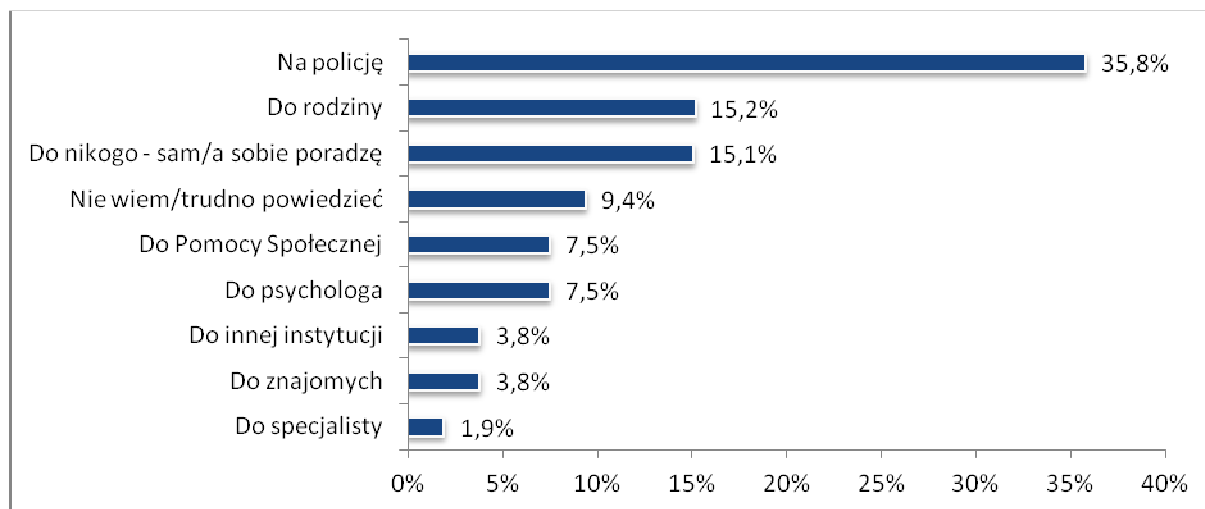
Wykres 78. Reakcja mieszkańców Domu dla Bezdomnych na doznanie przemocy

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Mieszkańcom Domu dla Bezdomnych zadano pytanie, do kogo zgłosiliby się w pierwszej kolejności, gdyby problem przemocy ich dotyczył. Okazuje się, że 35,8% badanych wskazało na policję. Około 15% badanych poradziłoby się w tej kwestii rodziny oraz stwierdziło, iż wzięliby sprawy w swoje ręce. Po 7,5% mieszkańców Domu dla Bezdomnych wskazało na zwrócenie się do pomocy społecznej oraz do psychologa.

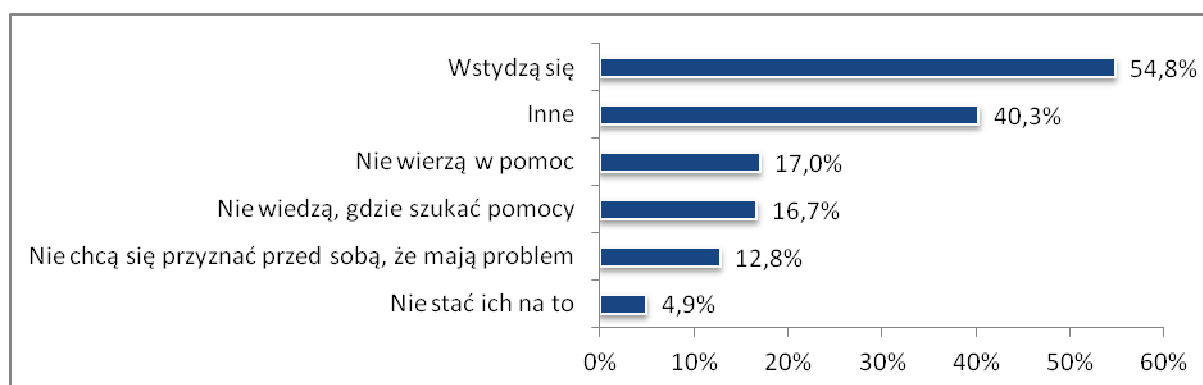
Wykres 79. Źródło pomocy w przypadku problemu z przemocą dla mieszkańców Domu dla Bezdomnych

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Ważna z punktu widzenia pomocy ofiarom przemocy jest ich chęć współpracy z odpowiednimi instytucjami, chęć ujawnienia doświadczanej krzywdy. Ponad połowa mieszkańców Bielska-Białej stwierdziła, że ofiary przemocy nie korzystają z pomocy specjalistów, ponieważ wstydzą się faktu doznawania przemocy. Wśród rozwinięcia odpowiedzi *inne*, która uzyskała dużo wskazań respondentów – 40,3%, znalazły się takie przyczyny nie korzystania ofiar z pomocy jak: obawa przed sprawcą, zemstą, narażenie się sprawcy, brak zaufania do innych osób. Według respondentów trudno jest zmusić sprawcę, żeby poddał się terapii, a ofiary są przekonane, że same sobie poradzą z problemem. Ponadto respondenci stwierdzili, że ofiary są zastraszone, boją się nie tylko o swoje zdrowie, ale i o zdrowie swoich bliskich. Wydaje im się, że pomoc będzie tylko chwilowa i wierzą, że sprawca przestani stosować przemoc. Wyniki badań przedstawione na wykresie nie stanowią łącznie 100%, ponieważ było to pytanie wielokrotnego wyboru.

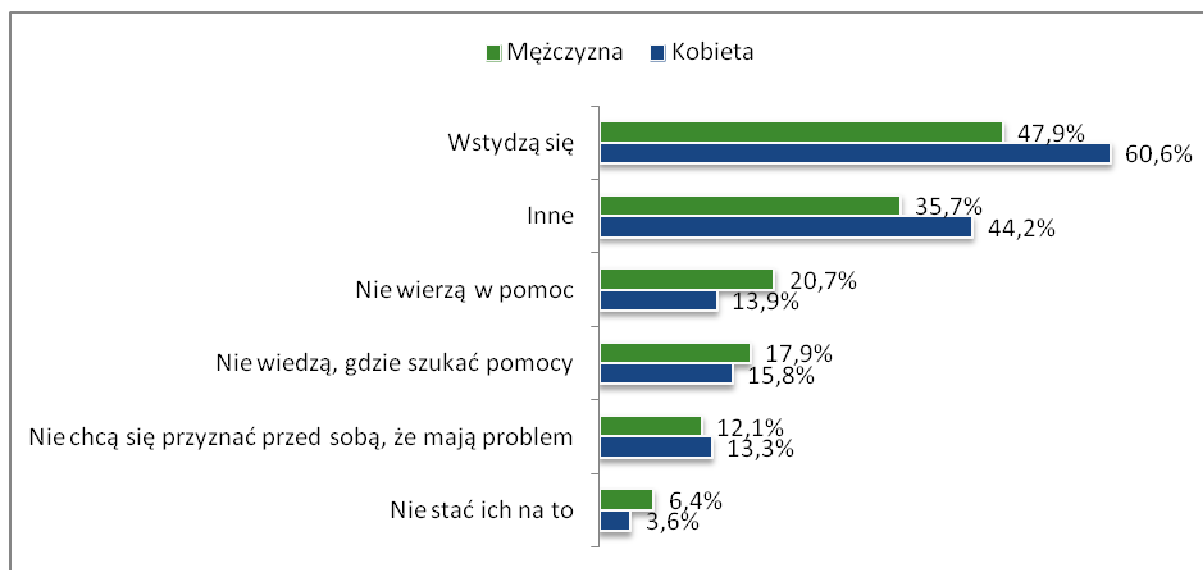
Wykres 80. Przyczyny nie korzystania ofiar przemocy z pomocy specjalistów

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

W dekompozycji odpowiedzi ze względu na płeć badanych widać, że to kobiety przeważały w opiniach na temat wstydu ofiar przemocy, a także częściej podawały inne odpowiedzi wymienione powyżej. Nieco większy odsetek mężczyzn wskazał na brak wiary w pomoc, a także brak wiedzy, gdzie owej pomocy szukać.

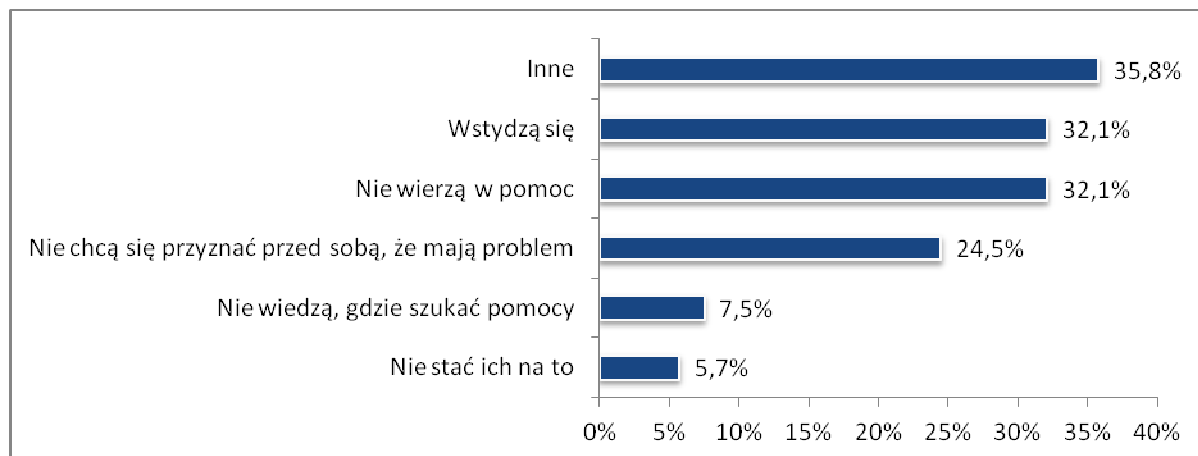
Wykres 81. Przyczyny nie korzystania ofiar przemocy z pomocy specjalistów w dekompozycji na płeć

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Odpowiedzi mieszkańców Domu dla Bezdomnych znacząco różnią się od odpowiedzi mieszkańców Bielska-Białej. 35,8% respondentów wskazało na odpowiedź *inne* i tu najczęściej padał strach, obawa lęk. W związku z tym można zdecydowanie powiedzieć, że główną przyczyną nie korzystania ofiar przemocy z pomocy specjalistów jest strach przed sprawcą. Po 32,1% badanych wskazało na wstyd oraz brak wiary w pomoc. Jedna czwarta badanych stwierdziła również, że osoby takie nie chcą się przed sobą przyznać, że mają problem. Wyniki badań przedstawione na wykresie nie stanowią łącznie 100%, ponieważ było to pytanie wielokrotnego wyboru.

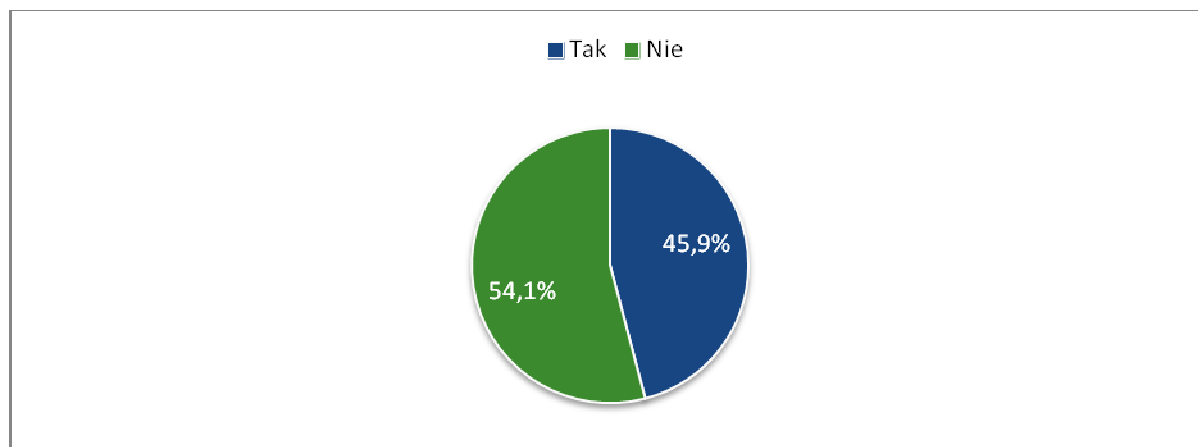
Wykres 82. Przyczyny nie korzystania ofiar przemocy z pomocy specjalistów według mieszkańców Domu dla Bezdomnych

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Respondentów w ramach badań zapytano o znajomość deklaratywną i rzeczywistą instytucji, do których można zwrócić się w przypadku przemocy rodzinnej. 45,9% mieszkańców Bielska-Białej zadeklarowało, że zna takie instytucje.

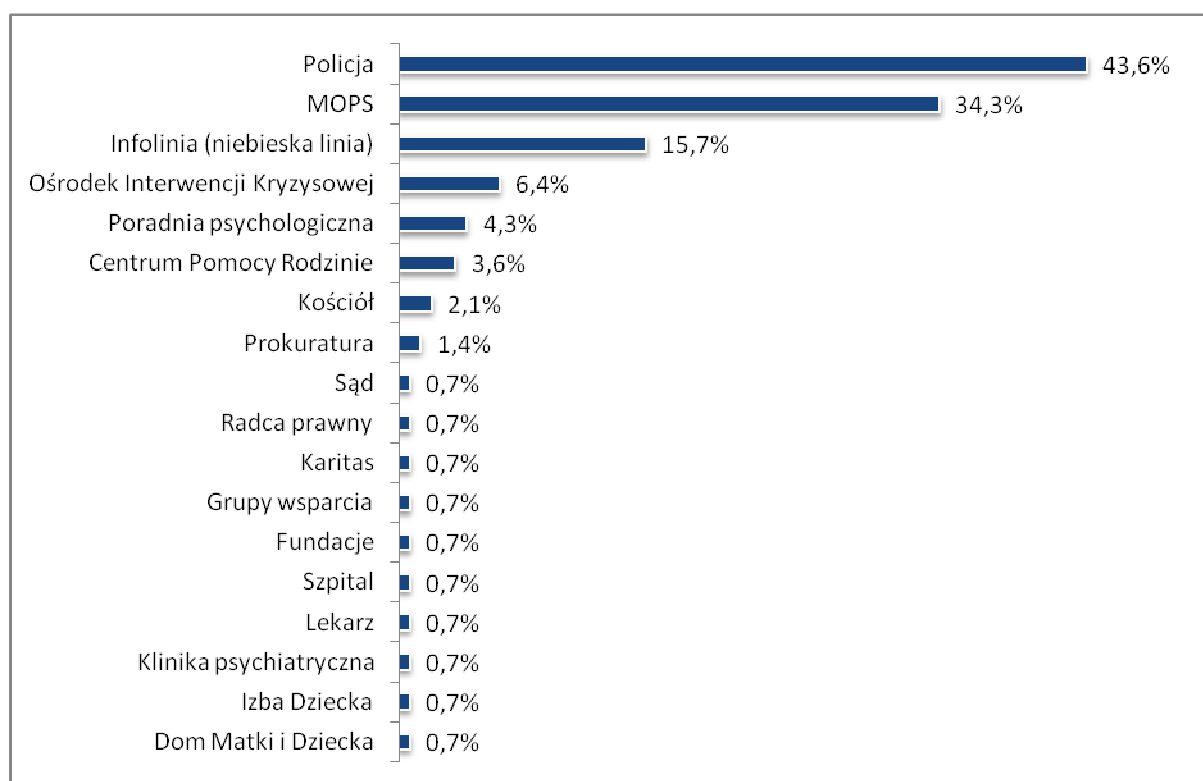
Wykres 83. Znajomość instytucji, do których można zwrócić się w przypadku przemocy rodzinnej

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Respondentom zadano również pytanie otwarte, do których instytucji można zgłosić się w przypadku przemocy rodzinnej. 43,6% wskazało na Policję, a 34,3% badanych na Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej. 15,7% badanych odpowiedziało, że w przypadku przemocy rodzinnej można zatelefonować do Niebieską Linie.

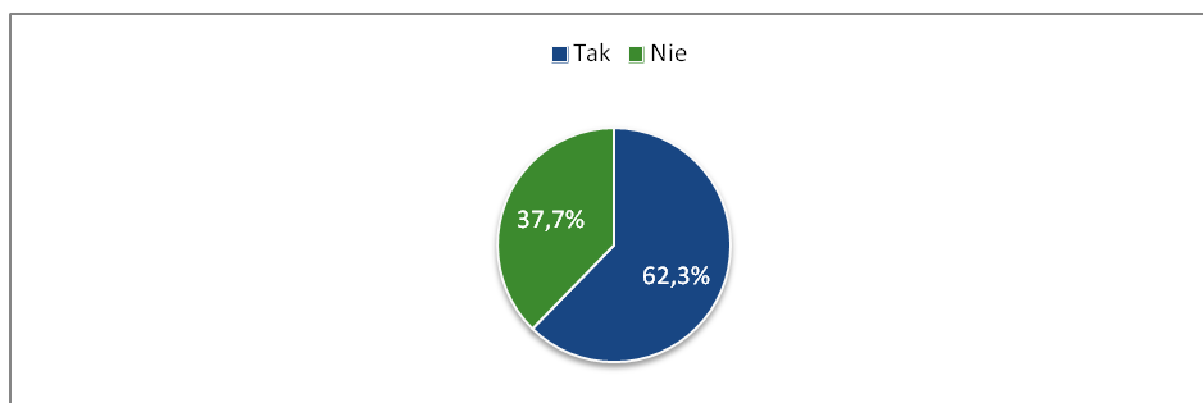
Wykres 84. Wyniki pytania otwartego: Jakie instytucje? (Mieszkańcy Bielska-Białej)

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

O znajomość deklaratywną i rzeczywistą zapytano również mieszkańców Domu dla Bezdomnych. Poziom znajomości deklaratywnej był na zdecydowanie wyższym poziomie niż w przypadku mieszkańców Bielska-Białej – 62,3% odpowiedzi pozytywnych.

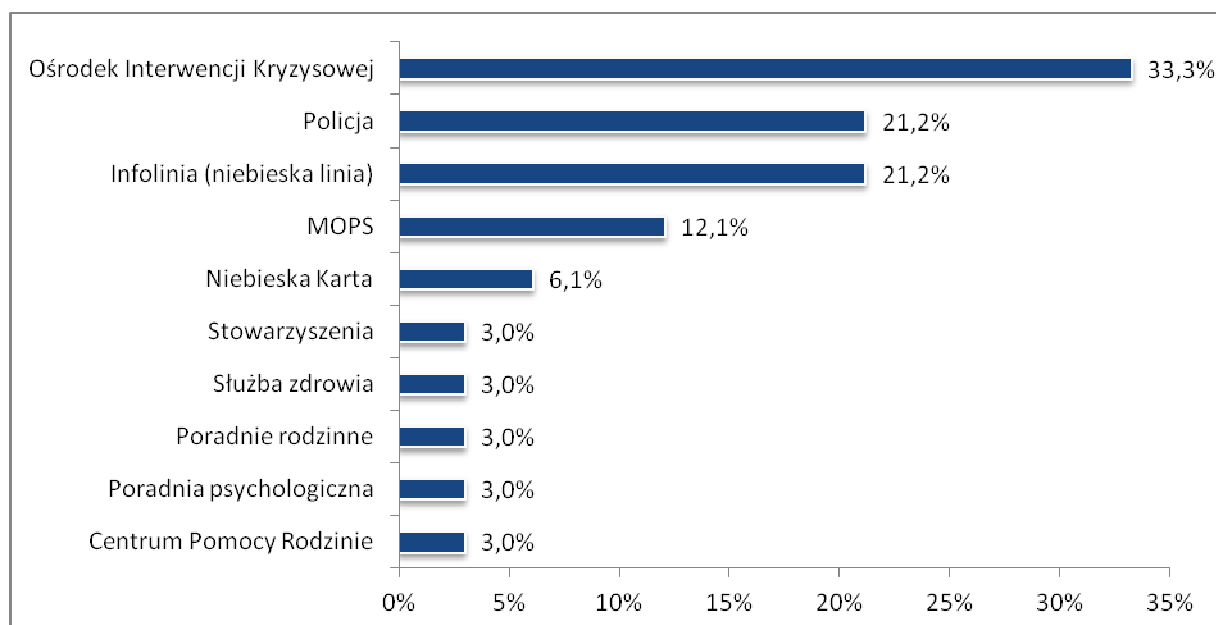
Wykres 85. Znajomość instytucji, do których można zwrócić się w przypadku przemocy rodzinnej przez mieszkańców Domu dla Bezdomnych

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Pogłębienie pytania o instytucje, które pomagają, kiedy wystąpi problem przemocy rodzinnej w przypadku mieszkańców Domu dla Bezdomnych dało inne wyniki niż w przypadku mieszkańców Bielska-Białej. Wśród respondentów z Domu dla Bezdomnych 33,3% badanych wskazało na Podbeskidzki Ośrodek Interwencji Kryzysowej, a po 21,2% badanych wskazało na Policję oraz Niebieską Linie. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej został wskazany przez 12,1% badanych z Domu dla Bezdomnych.

Wykres 86. Wyniki pytania otwartego: Jakie instytucje? (Mieszkańcy Domu dla Bezdomnych)

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Respondentów zapytano także czy wiedzą czym jest Niebieska Karta. 39% mieszkańców Bielska-Białej zadeklarowało znajomość tej procedury. W większości badani podawali, że jest ona „zakładana przez policję”. Wszyscy respondenci kojarzyli Niebieską Kartę z aspektem przemocy. Poniższej odpowiedzi badanych:

Dla kobiet dotkniętych przemocą w rodzinie.

Chroni osoby przemocy, policja szybciej interweniuje.

Czynności podejmowane w związku z podejrzeniem zaistnienia przemocy w rodzinie.

Informacja dla dzielnicowego i MOPSu o przemocy w rodzinie.

Jeśli w rodzinie zdarza się przemoc, to wtedy ofiara przemocy zgłasza się na policję. W takiej sytuacji policja wystawia Niebieską Kartę i wtedy sytuacja ta jest monitorowana.

Wśród odpowiedzi, pomimo deklaracji o wiedzy czym jest Niebieska Karta, zdarzały się również nietrafne skojarzenia:

Karta, którą zakłada się ofiarom przemocy i wtedy złoczyńca nie może się do takiej osoby zbliżyć.

Poniżeniem dla osoby, która ją ma.

Niebieska Karta bardzo często była mylona z Niebieską Linią, która w poprzednim pytaniu uzyskała wysoki odsetek wskazań: *linia na którą należy telefonować w przypadku przemocy.*

Wśród mieszkańców Domu dla Bezdomnych ponad połowa zadeklarowała, że wie czym jest Niebieska Karta – 52% badanych. Respondenci ci w większości odpowiadali

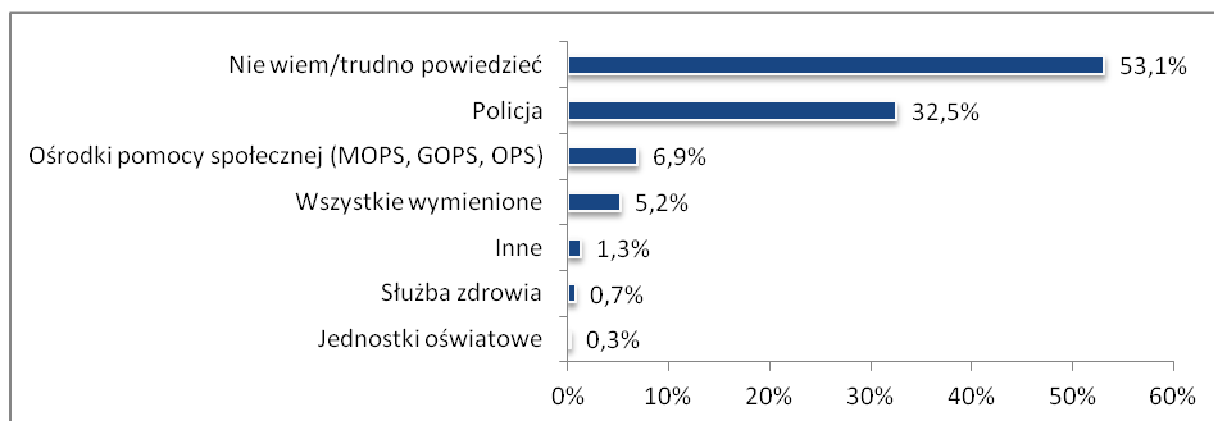
poprawnie. Część badanych łączyła Niebieską Kartę z problemem przemocy i z alkoholem, co w świetle wyników pytania o przyczyny przemocy domowej nie dziwi. Poniżej wybrane odpowiedzi badanych:

Chodzi o alkohol i przemoc.

Zakłada się osobie, która nadużywa alkoholu, straszy rodzinę.

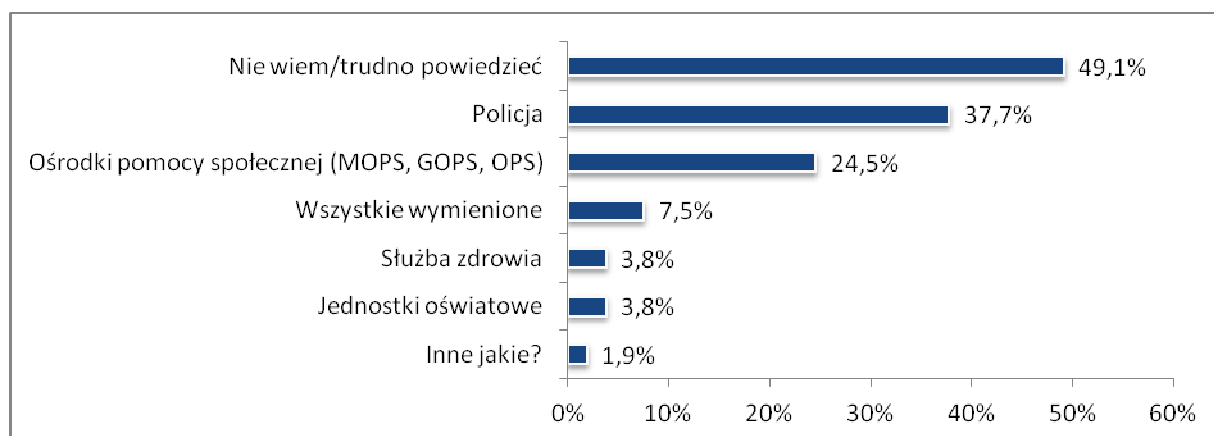
Zarówno mieszkańcy Bielska-Białej, jak i mieszkańcy Domu dla Bezdomnych w większości nie wiedzieli jaka instytucja jest uprawniona do uruchomienia procedury Niebieskiej Karty. 32,5% mieszkańców Bielska-Białej i 37,7% mieszkańców Domu dla Bezdomnych wskazało na Policję. Na MOPS wskazał zdecydowanie wyższy odsetek mieszkańców placówki przy ulicy Stefanki 7 (24,5%) w porównaniu do 6,9% mieszkańców Bielska-Białej.

Wykres 87. Instytucje uprawnione do założenia Niebieskiej Karty według respondentów

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Wykres 88. Instytucje uprawnione do założenia Niebieskiej Karty według mieszkańców Domu dla Bezdomnych

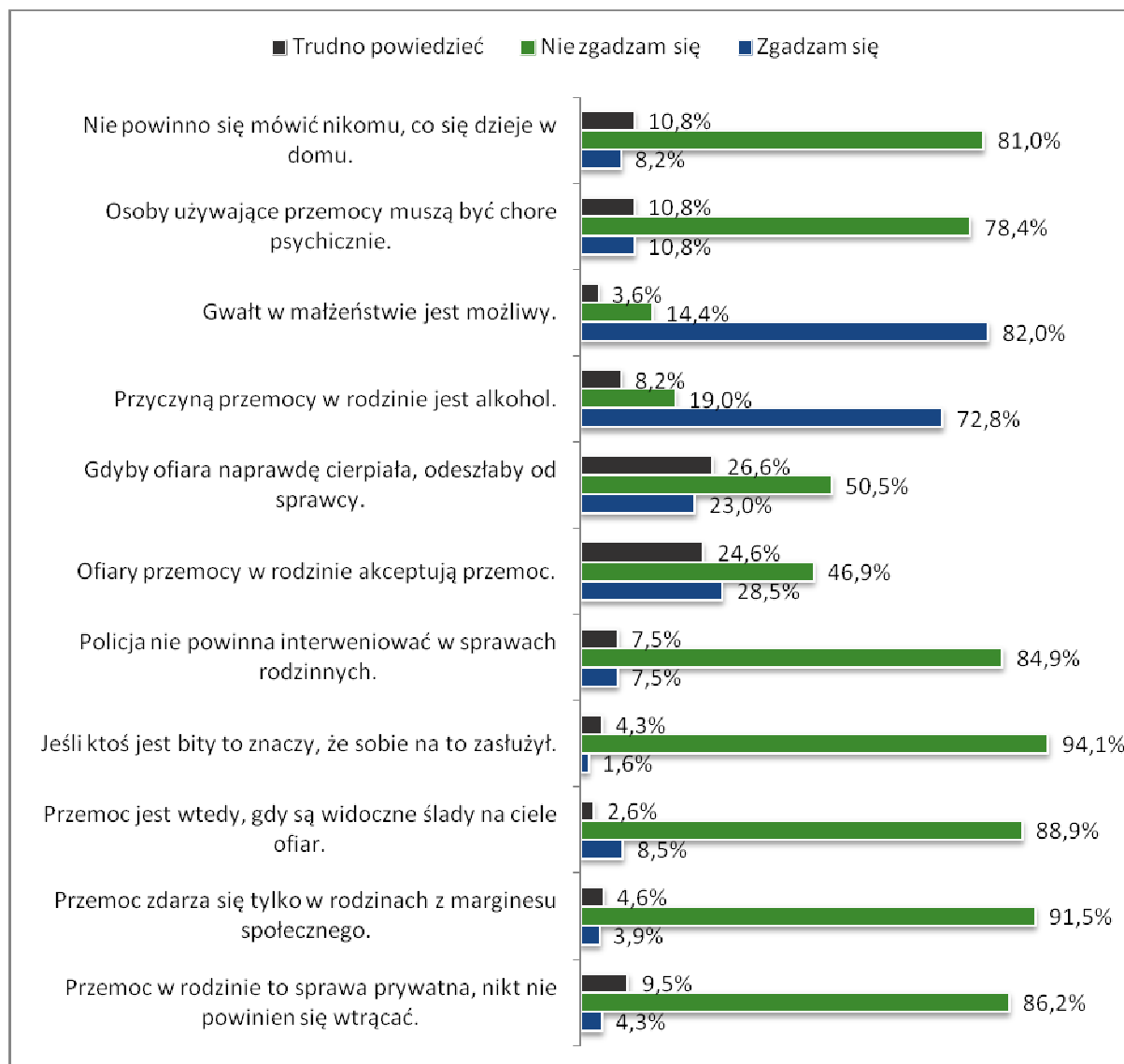
Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

3.4.9. Stereotypowe postrzeganie przemocy w rodzinie (mity na temat przemocy)

Z badań dotyczących opinii obu grup respondentów wynikało, że badani w zdecydowanej większości są bardzo wrażliwi na stereotypy dotyczące przemocy i mają świadomość ich nietrafności. Tylko 8,2% respondentów stwierdziło, że „nie powinno się nikomu mówić o tym co dzieje się w domu”. 10,8% badanych zgodziło się ze

stwierdzeniem, że „osoby stosujące przemoc są chore psychicznie”. Ponad 80% badanych stwierdziło, że „gwałt w małżeństwie jest możliwy”, a na „alkohol, jako przyczynę przemocy w rodzinie” wskazało 72,8% badanych. Tylko 3% respondentów stwierdziło, że „gdy ktoś jest bity, to znaczy, że sobie na to zasłużył”. Wysoką świadomością również wykazali się respondenci, którzy nie zgodzili się ze stwierdzeniami, że „przemoc w rodzinie jest wówczas, gdy widać ślady na ciele ofiar”, że „przemoc dotyczy tylko ludzi z marginesu społecznego” oraz, że „jest to sprawa prywatna i nikt nie powinien się w to wtrącać”. Duże zróżnicowanie odpowiedzi wystąpiło w przypadku stwierdzeń: „Gdyby ofiara naprawdę cierpiała, odeszłaby od sprawcy” oraz „Ofiary przemocy w rodzinie akceptują przemoc”.

Wykres 89. Opinia badanych na temat stereotypowego postrzegania przemocy w rodzinie

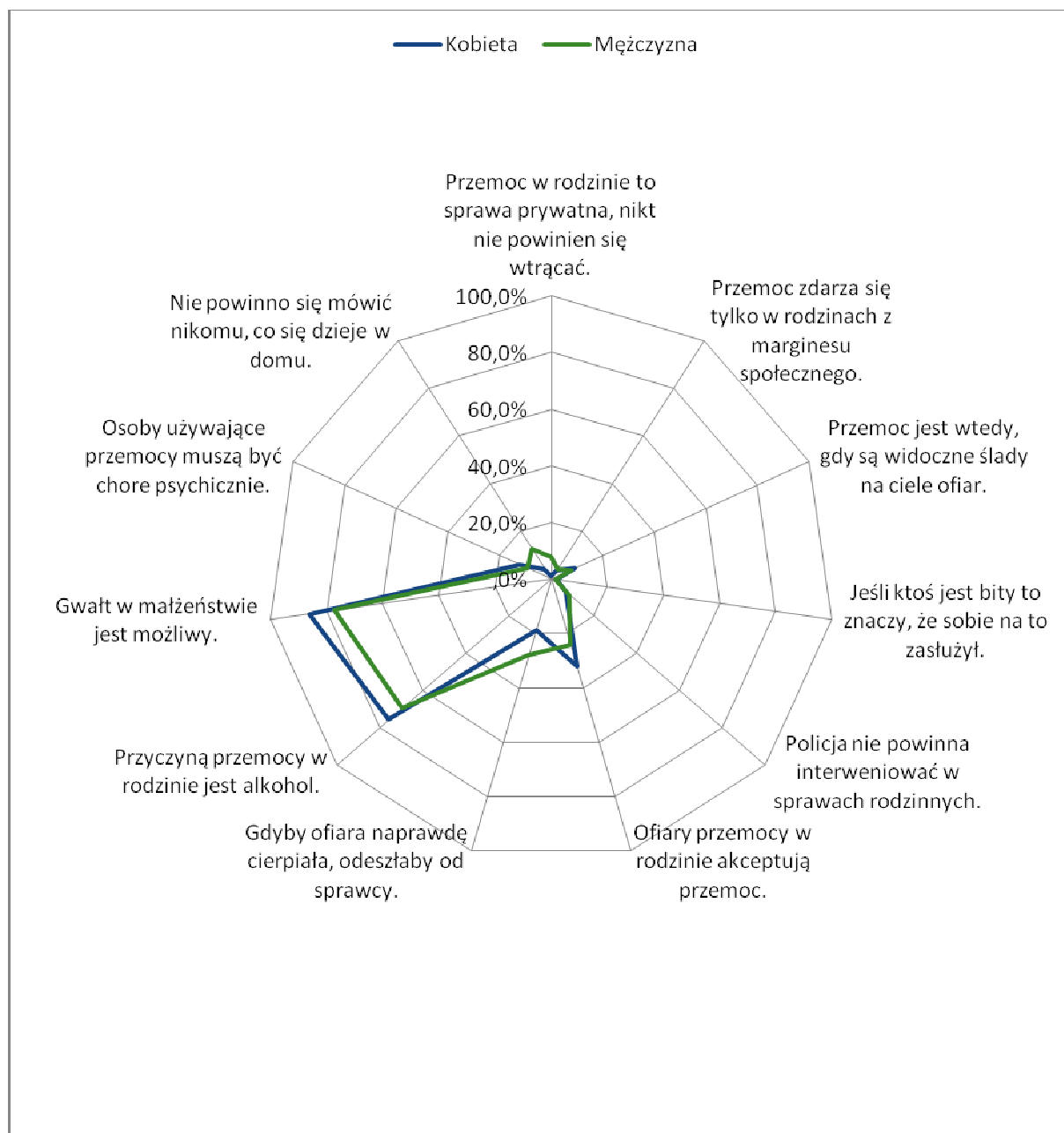

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Poniższy wykres radarowy należy odczytywać w taki sposób, że im linia płci i linia wieku znajduje się bliżej zewnętrznej obręczy, tym większy odsetek wskazań na daną odpowiedź. Poniższy wykres został stworzony tylko w oparciu o odpowiedzi *zgadzam się*. Odpowiedzi mężczyzn i kobiet są zbliżone do siebie. Kobiety w nieco większym odsetku zgodziły się ze stwierdzeniami, „że gwałt w małżeństwie jest możliwy” oraz ze

stwierdzeniem, że „przyczyną przemocy w rodzinie jest alkohol”. Mężczyźni w nieco bardziej radykalny sposób odnieśli się do braku reakcji – odejścia od sprawy przemocy.

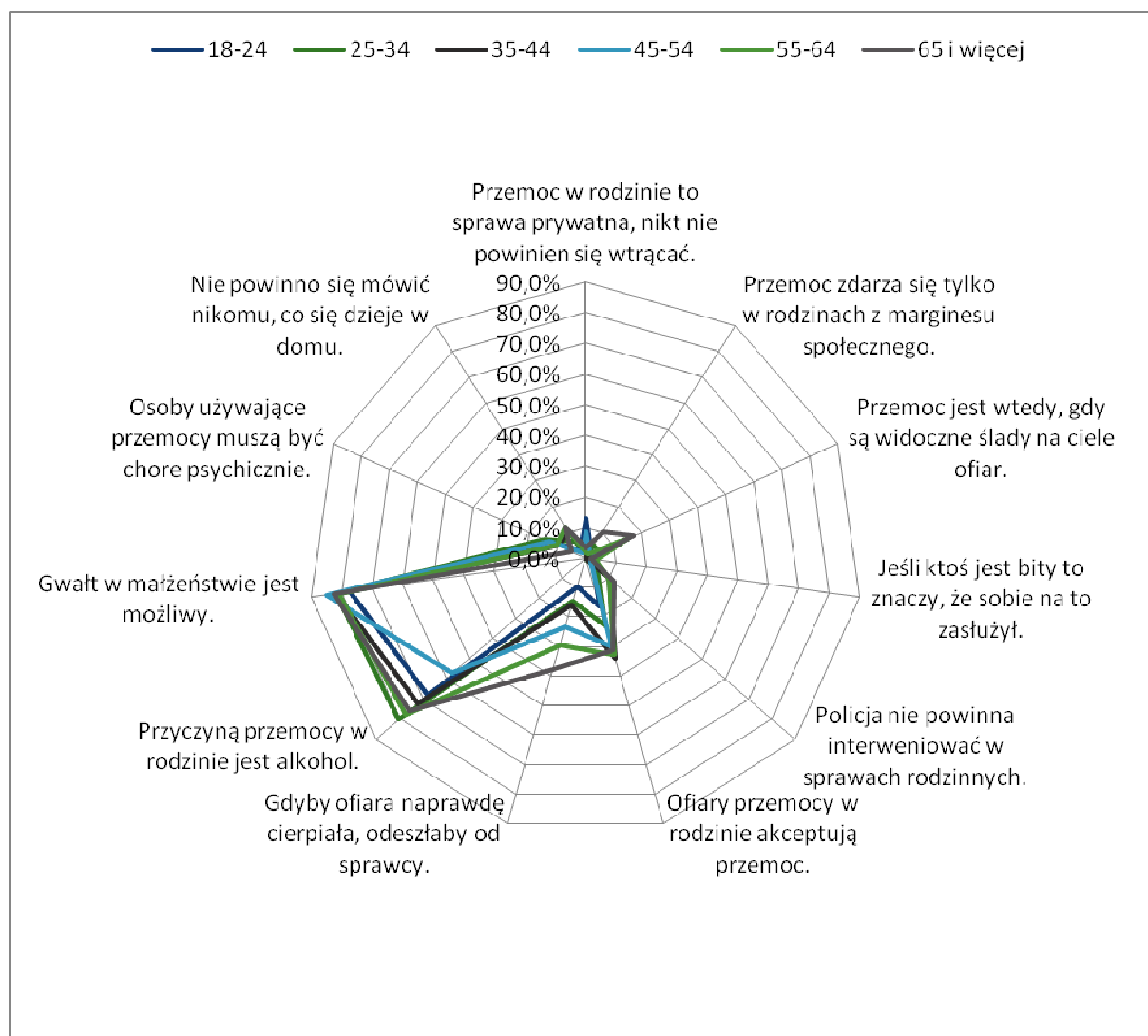
Wykres 90. Opinia badanych na temat stereotypowego postrzegania przemocy w rodzinie w dekompozycji na płeć

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Dekompozycja odpowiedzi *zgadzam się* ze względu na wiek, w przypadku stereotypowego postrzegania przemocy w rodzinie pokazała, że im respondent starszy, tym częściej zgadza się ze stwierdzeniem, że „gdyby ofiara przemocy naprawdę cierpiała, odeszłaby od sprawcy”. Starsi badani również częściej zgadzali się ze stwierdzeniem, „że przyczyną przemocy w rodzinie jest alkohol”.

Wykres 91. Opinia badanych na temat stereotypowego postrzegania przemocy w rodzinie w dekompozycji na wiek

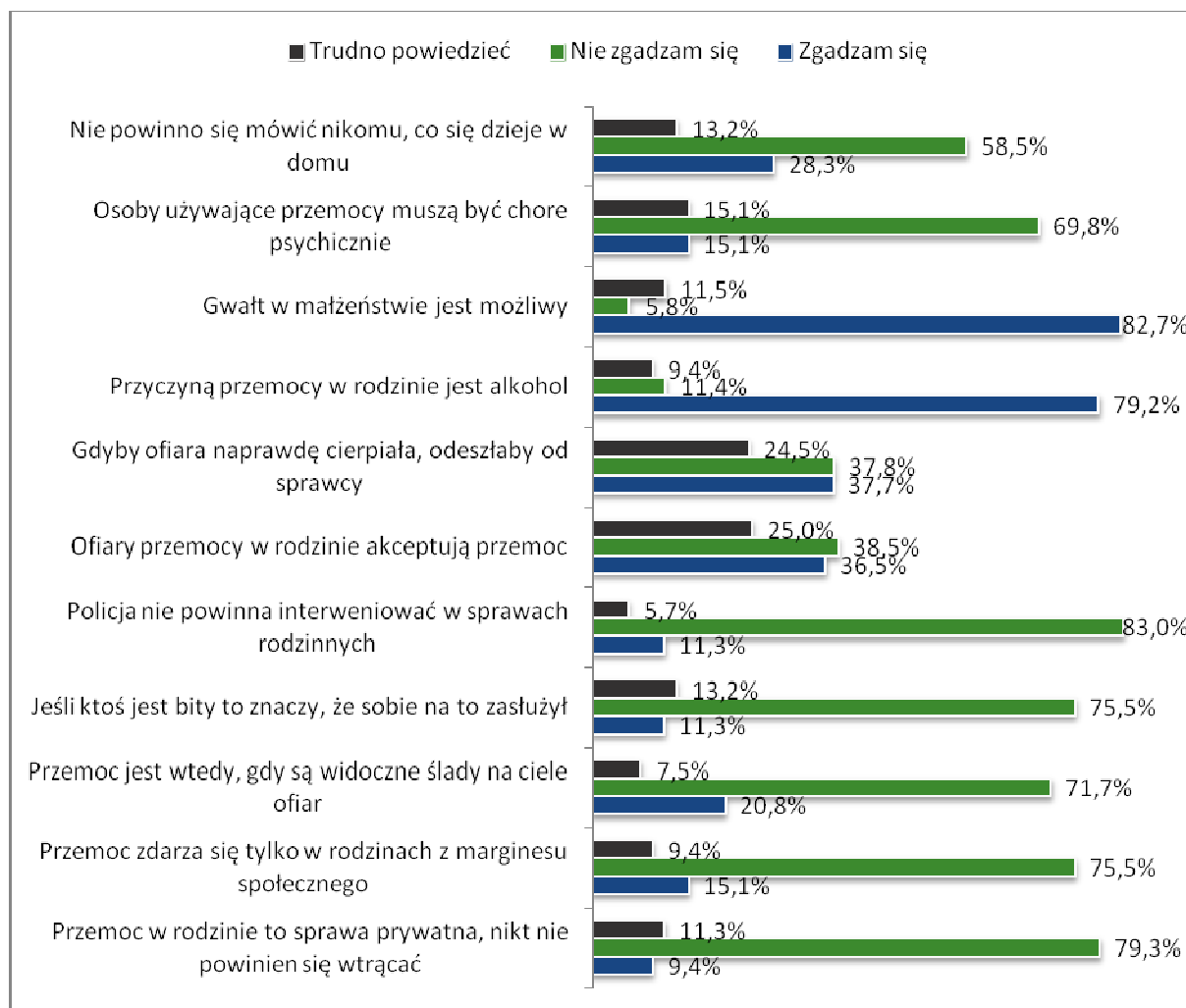

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Te same stereotypy zostały poddane ocenie mieszkańców Domu dla Bezdomnych. Odpowiedzi respondentów pokazały pewne różnice w opinii od mieszkańców Bielska-Bielej. Mieszkańcy poradni przy ulicy Stefanki 7 są również bardzo wrażliwi na stereotypy dotyczące przemocy i mają świadomość ich nietrafności. Jednak 28,3% respondentów stwierdziło, że „nie powinno się nikomu mówić o tym co dzieje się w domu” (o 20,1 punktu procentowego więcej niż w przypadku poprzedniej grupy badanych). 15,1% respondentów zgodziło się ze stwierdzeniem, że „osoby stosujące przemoc są chore psychicznie”. Ponad 80% badanych stwierdziło, że „gwałt w małżeństwie jest możliwy”, a na „alkohol, jako przyczynę przemocy w rodzinie” wskazało 79,2% badanych – o 6,4 punktu procentowego więcej respondentów niż w przypadku mieszkańców Bielska-Białej. Tylko 11,3% respondentów stwierdziło, że „gdy ktoś jest bity, to znaczy, że sobie na to zasłużył”. Wysoką świadomością również wykazali się mieszkańcy domu przy ulicy Stefanki, którzy nie zgodzili się ze stwierdzeniami, że „przemoc w rodzinie jest wówczas, gdy widać ślady na ciele ofiar”, że „przemoc dotyczy tylko ludzi z marginesu społecznego” oraz że „jest to sprawa prywatna i nikt nie powinien się w to wtrącać”. Duże zróżnicowanie odpowiedzi wystąpiło w przypadku stwierdzeń: „Gdyby ofiara naprawdę cierpiała, odeszłaby od sprawcy” oraz „Ofiary przemocy w rodzinie akceptują przemoc”.

W obu przypadkach prawie taki sam odsetek badanych wskazał, że zgadza i nie zgadza się z tymi stwierdzeniami.

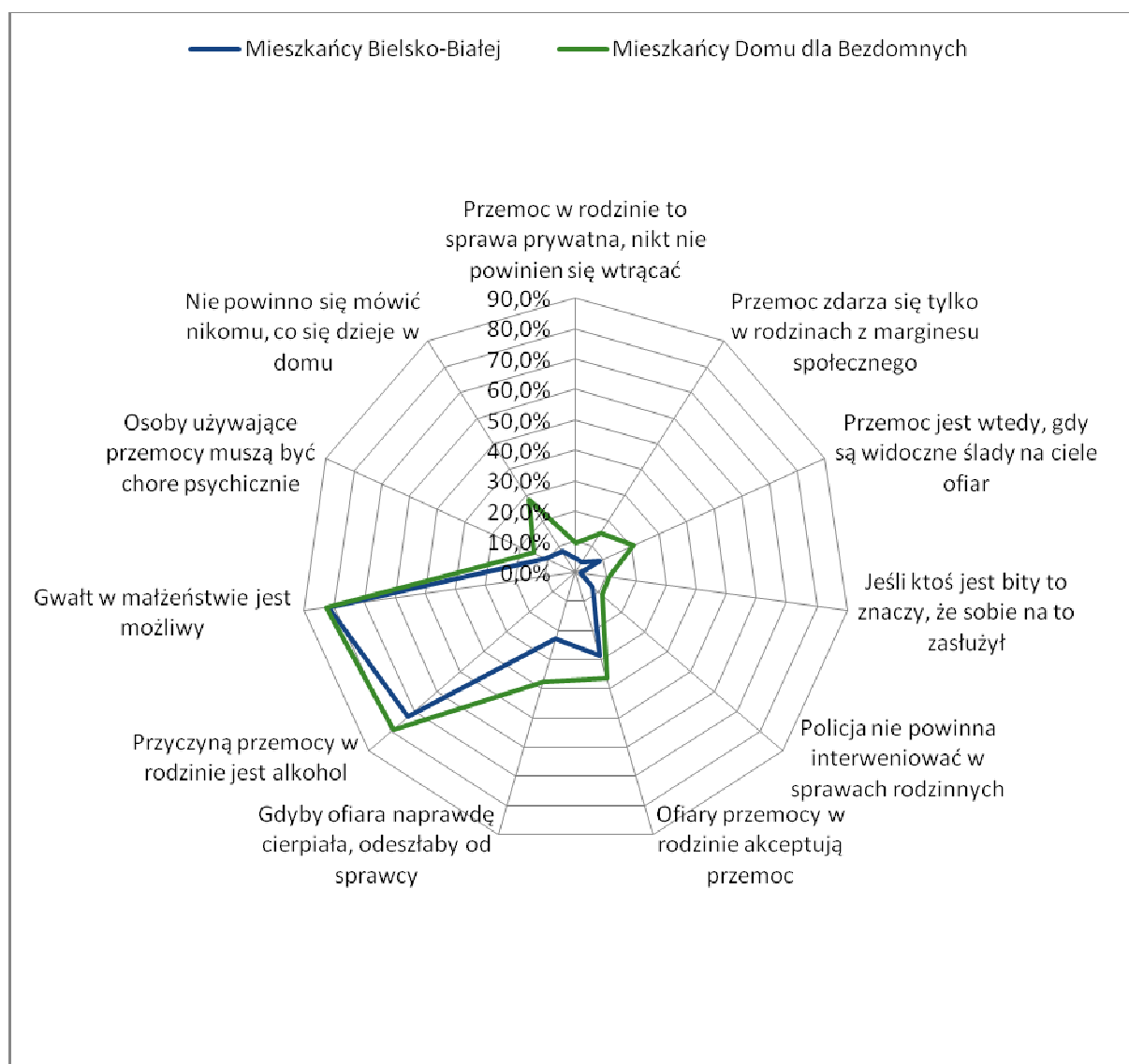
Wykres 92. Opinia mieszkańców Domu dla Bezdomnych na temat stereotypowego postrzegania przemocy w rodzinie

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Dla lepszego zobrazowania różnic pomiędzy odpowiedziami mieszkańców Bielska-Białej i mieszkańców Domu dla Bezdomnych przy ulicy Stefanki 7 wygenerowano poniższy wykres radarowy. Okazuje się, że obie grupy w zbliżonym odsetku zgadzają się ze stwierdzeniem, że „gwałt w małżeństwie jest możliwy”. Mieszkańcy Domu dla Bezdomnych częściej przychylają się do zdania, że „gdyby ofiara przemocy naprawdę cierpiała, odeszłaby od sprawcy”, a także w większym odsetku są zdania, że „przemoc jest wtedy, gdy na ciele ofiary są widoczne ślady”. Niepokojąca wydaje się być różnica w opiniach o tym czy „powinno się mówić o tym, co dzieje się w domu”. Można w związku z tym wyciągnąć wniosek, że porównując dwie grupy – mieszkańców Bielska-Białej i mieszkańców Domu dla Bezdomnych, druga grupa jest obarczona w większym stopniu stereotypowym postrzeganiem przemocy w rodzinie.

Wykres 93. Opinia na temat stereotypowego postrzegania przemocy w rodzinie w dekompozycji na mieszkańców Bielska-Białej i mieszkańców Domu dla Bezdomnych

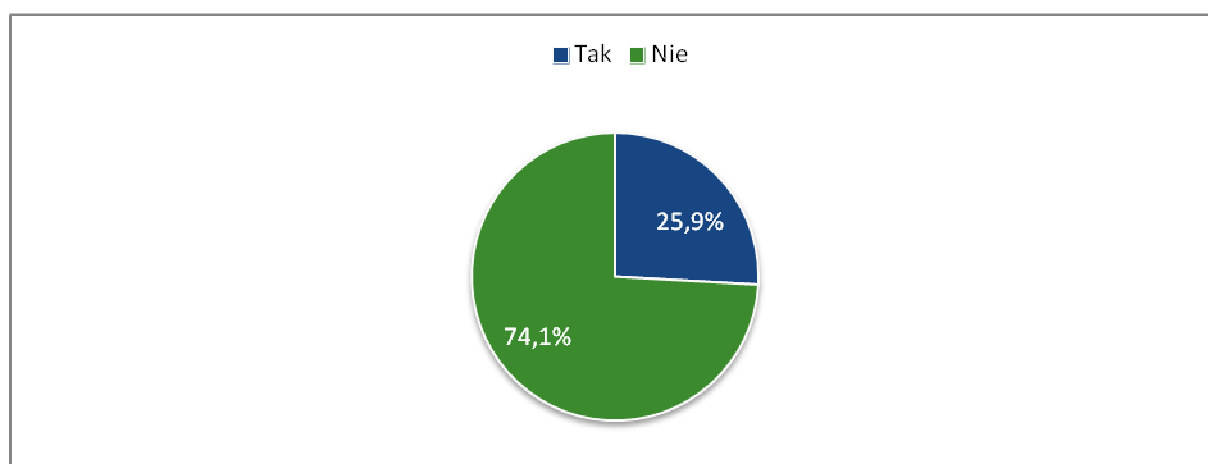

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

3.4.10. Postawa rodziców względem stosowania kar cielesnych wobec swoich dzieci. Formy kar stosowane przez rodziców.

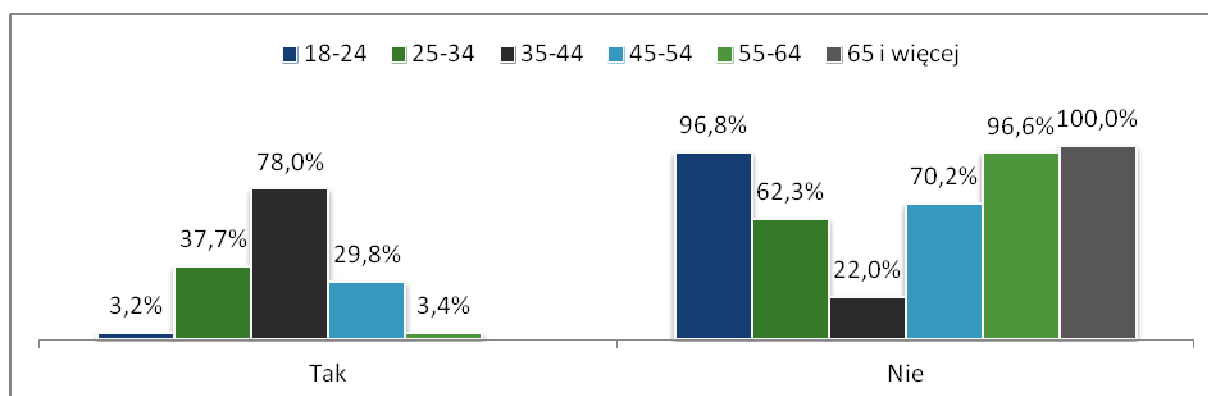
Jedna czwarta mieszkańców Bielska-Białej odpowiedziała, że ma dzieci w wieku do 18 lat i byli to przede wszystkim respondenci w wieku 35-44 lat – 78%.

Wykres 94. Czy ma P. dzieci w wieku do 18 lat?

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

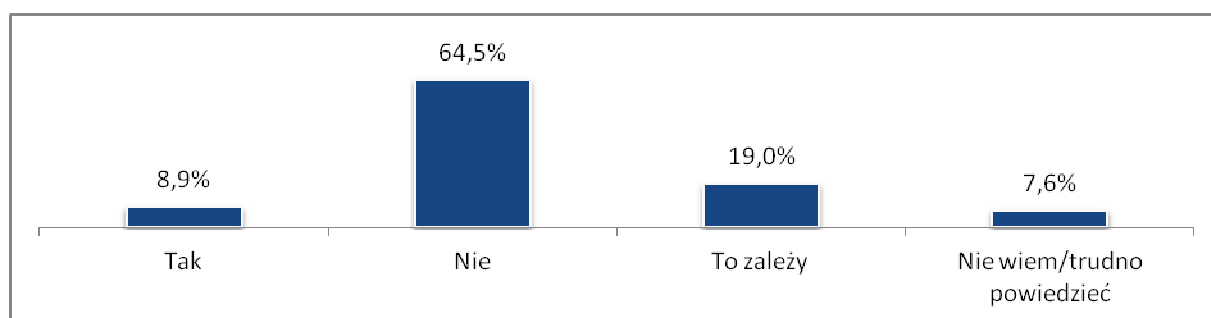
Wykres 95. Czy ma P. dzieci w wieku do 18 lat? Pytanie w dekompozycji na płeć

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Aby wyeliminować zmieniający się kontekst społeczny i postawy dotyczące stosowania kar cielesnych, od postaw, które dominowały w starszym pokoleniu, te osoby, które odpowiedziały, że mają dzieci w wieku do 18 lat, zapytano o opinię na temat stosowania kar cielesnych, jako dopuszczalnej metody wychowawczej. Liczba respondentów, którzy odpowiedzieli na dalsze pytania – posiadali dzieci w wieku do lat 18, to 79 osób. Jak widać na poniższym wykresie zdecydowana większość badanych nie uznawała kar cielesnych jako dopuszczalnej metody wychowawczej. 19% odpowiedziało, że zależy to od różnych sytuacji. W rozwinięciu odpowiedzi badani wskazywali, że zależy to od tego, czy bicie jest mocne czy jest to zwykły klaps – klaps według respondentów jest dopuszczalny. Mieszkańcy Bielska-Białej wskazali również, że zależy to od charakteru dziecka, od sytuacji, a także od użytej siły i częstotliwości stosowania kar cielesnych.

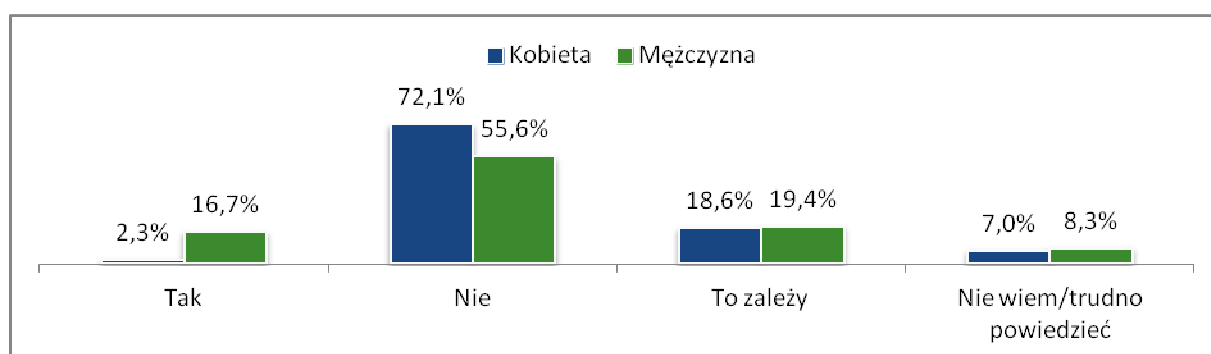
Wykres 96. Stosowanie kar cielesnych jako dopuszczalna metoda wychowawcza

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Dekompozycja odpowiedzi ze względu na płeć badanych pokazała, że mężczyźni w zdecydowanie większym odsetku uznawali stosowanie kar cielesnych za dopuszczalną metodę wychowawczą – 16,7% w porównaniu do 2,3% kobiet.

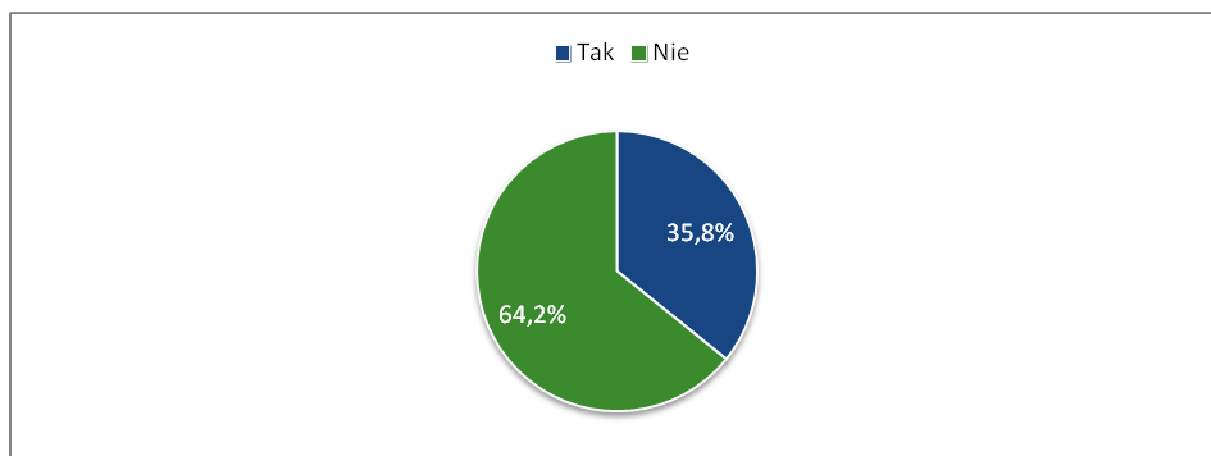
Wykres 97. Stosowanie kar cielesnych jako dopuszczalna metoda wychowawcza w dekompozycji na płeć

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Nieco większy odsetek mieszkańców Domu dla Bezdomnych ma dzieci w wieku do 18 lat.

Wykres 98. Czy ma P. dzieci w wieku do 18 lat? (Odpowiedzi mieszkańców Domu dla Bezdomnych)

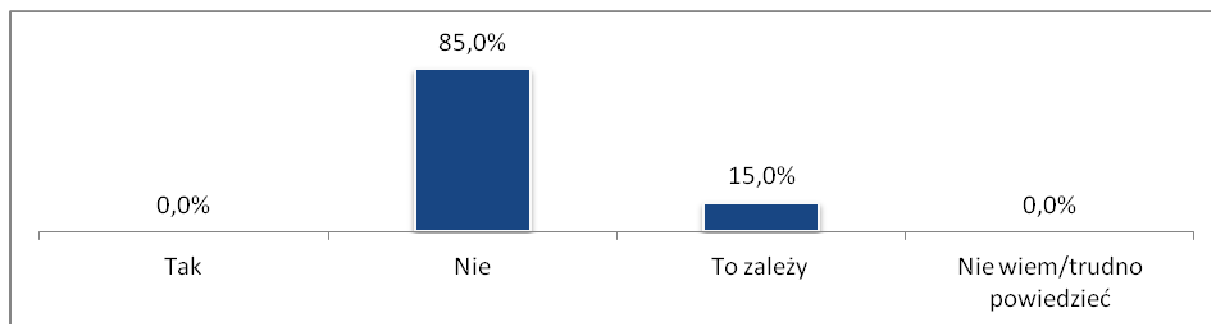

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Żaden z mieszkańców Domu dla Bezdomnych nie zezwolił na kary cielesne, jako na dopuszczalną metodę wychowawczą. 85% badanych odpowiedziało *nie*, a 15%

stwierdziło, że to zależy. W rozwinięciu tej odpowiedzi padały takie propozycje jak: od stopnia niegrzeczności oraz od rozsądku.

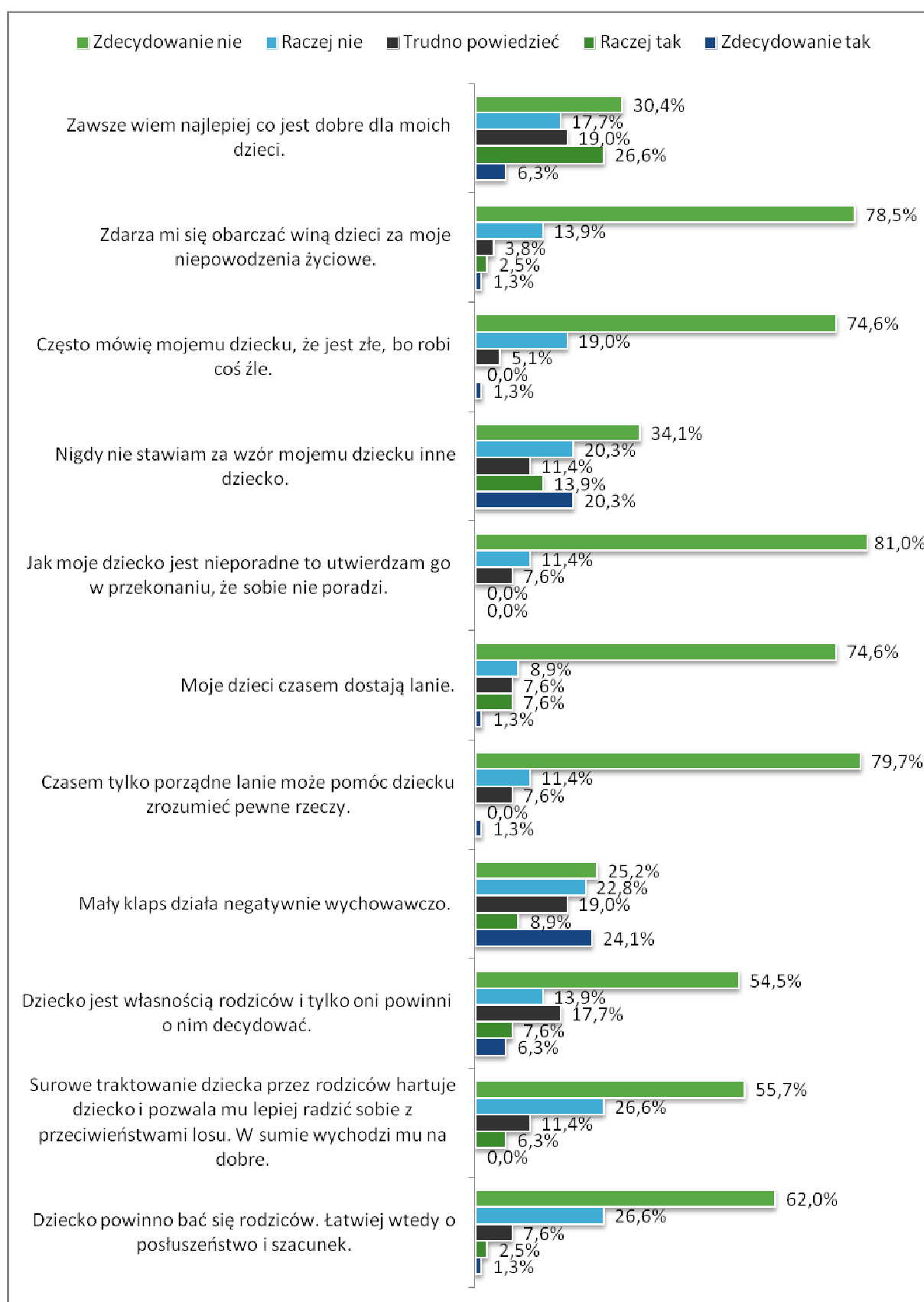
Wykres 99. Stosowanie kar cielesnych jako dopuszczalna metoda wychowawcza według mieszkańców Domu dla Bezdomnych

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Ostatnie pytanie, które zostało zadane respondentom dotyczyło ustosunkowania się do poszczególnych stwierdzeń na temat przemocy. Według badanych dziecko zdecydowanie „nie powinno bać się rodziców” – 62%. 6,3% badanych stwierdziło, że „surowe traktowanie dziecka przez rodziców raczej hartuje je i pozwala lepiej radzić sobie z przeciwnościami losu”. 6,3% badanych uważało, że dziecko „zdecydowanie jest własnością rodziców”, na odpowiedź zdecydowanie nie wskazała ponad połowa badanych. 25,2% mieszkańców Bielska-Białej posiadających dzieci do 18 roku życia stwierdziło, że „klaps zdecydowanie nie działa negatywnie wychowawczo”. Niespełna 80% badanych odpowiedziało, że „porządne lanie nie pomoże dziecku w zrozumieniu pewnych rzeczy”, a ponad 70% respondentów zadeklarowało, że ich dzieci nie dostają „porządnego lania”. Zdecydowana większość rodziców z Bielska-Białej „nie mówi swoim dzieciom, że są nieporadne, gdy z czymś sobie nie radzą”, ani „nie mówią, że dzieci są złe, gdy źle się zachowują”. 78,5% respondentów zdecydowanie „nie obarcza winą swoich dzieci za niepowodzenia życiowe”, a 6,3% respondentów zgadza się ze stwierdzeniem, że „zawsze wiedzą najlepiej, co jest dobre dla ich dzieci”.

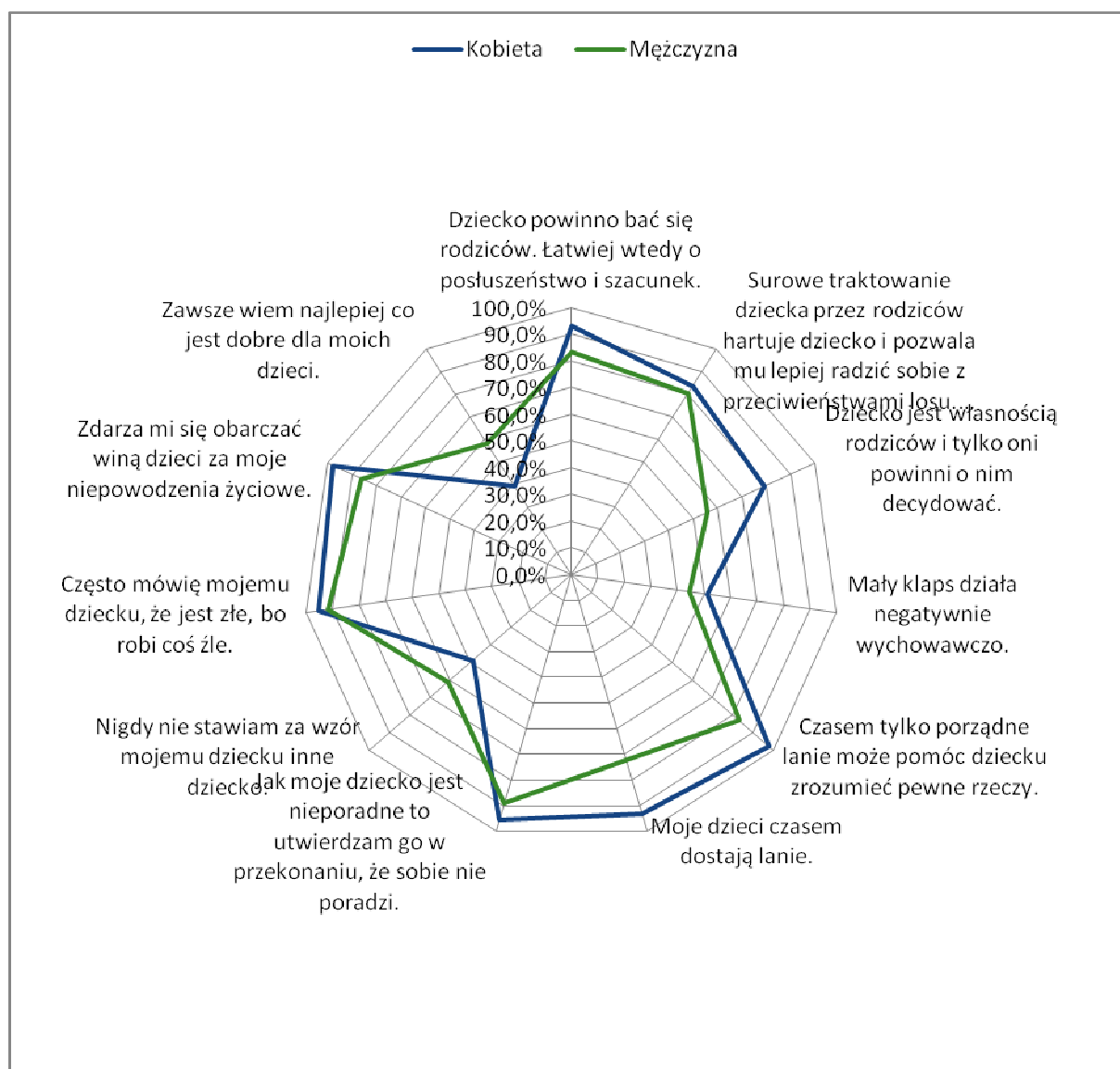
Wykres 100. Prawdy i mity na temat metod wychowawczych

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Poniższy wykres radarowy to dekompozycja odpowiedzi ze względu na płeć odpowiedzi *raczej nie* i *zdecydowanie nie*. Jak widać na poniższym wykresie, kobiety w większym odsetku zadeklarowały, że ich dzieci nawet czasem „nie dostają lania”, a także w większym odsetku nie zgadzają się również ze stwierdzeniem, że „dziecko jest własnością rodziców i tylko oni powinni o nim decydować”. Mężczyźni natomiast w większym odsetku od kobiet nie zgadzali się ze stwierdzeniem, że „zawsze wiedzą najlepiej co jest dobre dla ich dzieci”.

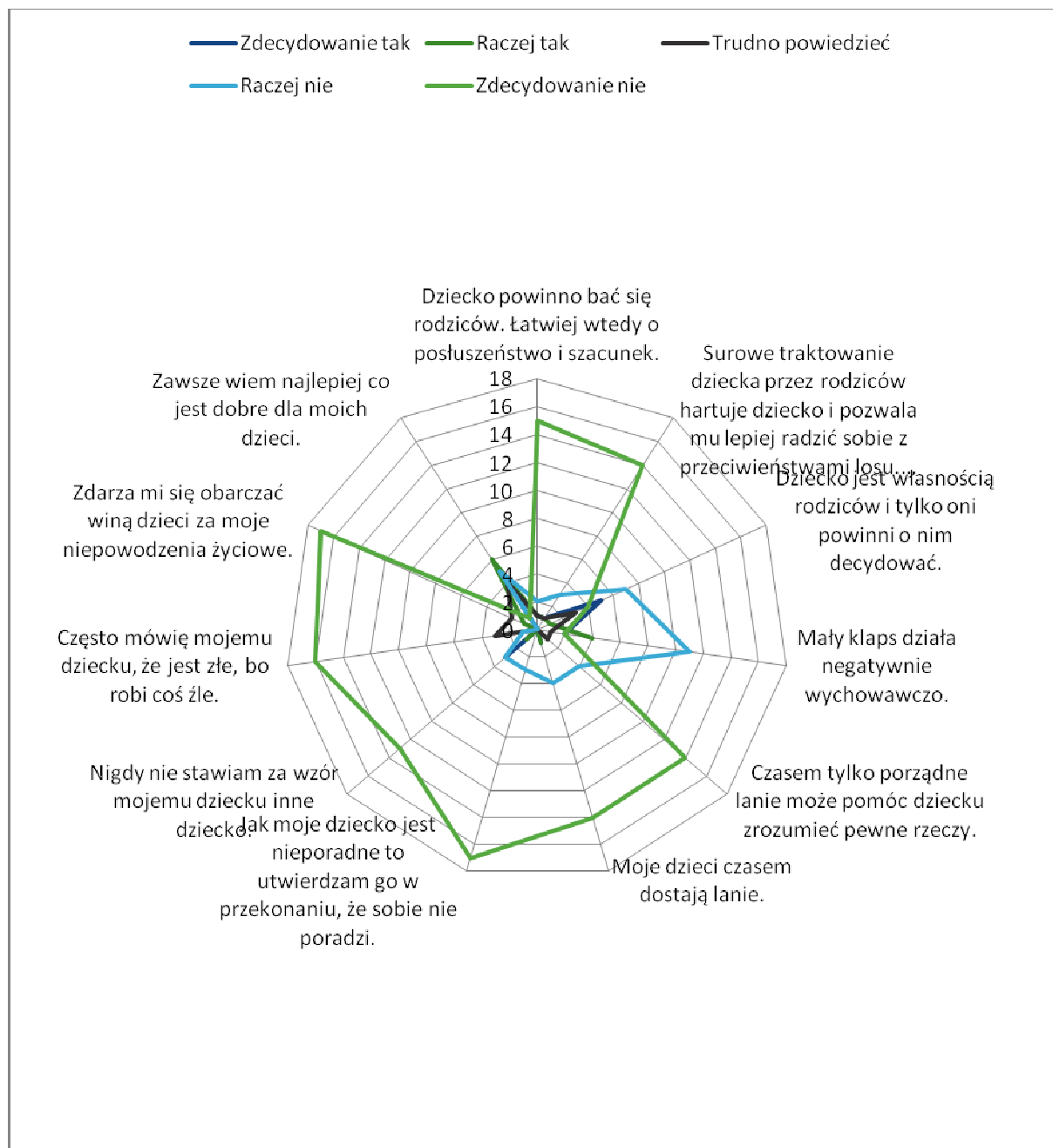
Wykres 101. Prawdy i mity na temat metod wychowawczych w dekompozycji na płeć

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Liczba mieszkańców Domu dla Bezdomnych, którzy odpowiadali na pytania dotyczące prawd i mitów na temat metod wychowawczych była niska. Ze względu na małą liczebność próby, która miała dzieci w wieku do 18 lat, poniższy wykres radarowy przedstawia zbiorcze zestawienie odpowiedzi w postaci liczb rzeczywistych na ostatnie pytanie w ankiecie. Po 17 osób badanych zdecydowanie nie utwierdza swoich dzieci w przekonaniu, „że są nieporadne”, ani „nie obarcza ich winą za swoje niepowodzenia”. Co do klapsa danego dziecku mieszkańcy Domu dla Bezdomnych stwierdzili, że „klaps raczej nie wpływa negatywnie wychowawczo”.

Wykres 102. Prawdy i mity na temat metod wychowawczych według mieszkańców Domu dla Bezdomnych

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

3.4.11. Uczestnicy programu „Umiejętności rodzicielskie dla kobiet”

Wśród mieszkańców Domu dla Bezdomnych, jako grupy ryzyka wystąpienia przemocy domowej znaleźli się również uczestnicy programu „Umiejętności rodzicielskie dla kobiet”. Badanie zostało przeprowadzone podczas jednego spotkania. W tej grupie respondentów znalazły się kobiety, które jednocześnie były mieszkankami Domu dla Bezdomnych – 3 kobiety. Uczestniczek programu było w sumie 9.

Tabela 2. Liczba mieszkańców Domu dla Bezdomnych i uczestników programu „Umiejętności rodzicielskie dla kobiet”

			Uczestnik programu „Umiejętności rodzicielskie dla kobiet”		Ogółem
			TAK	NIE	
Mieszkaniec Domu dla Bezdomnych	TAK	Liczebność	3	46	49
		% z Ogółem	5,7%	86,8%	92,5%
	NIE	Liczebność	4	0	4
		% z Ogółem	7,5%	0,0%	7,5%
Ogółem		Liczebność	7	46	53
		% z Ogółem	13,2%	86,8%	100,0%

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Wszystkie uczestniczki wypowiedziały się na temat programu. 7 na 9 odpowiedziało, że program raczej im pomaga, dowiadują się wielu cennych informacji i zaczynają uczyć się, jak radzić sobie w wielu nowych, trudnych sytuacjach związanych z wychowaniem dziecka.

Tabela 3. Opinia uczestników projektu o jego wpływie na wychowywanie dzieci

Program zdecydowanie mi pomógł, dowiaduję się wielu cennych informacji i wiem jak radzić sobie w wielu nowych, a także trudnych sytuacjach związanych z wychowaniem dziecka	1
Program raczej mi pomaga, dowiaduję się wielu cennych informacji i zaczynam się uczyć jak radzić sobie w wielu nowych, a także trudnych sytuacjach związanych z wychowaniem dziecka	7
Trudno powiedzieć czy program mi pomaga	1
Program raczej mi nie pomógł, są przekazywane różne informacje, ale nie wszystkie potrafię zastosować w wielu nowych, a także trudnych sytuacjach związanych z wychowaniem dziecka	0
Program zdecydowanie mi nie pomógł przekazywane informacje nie powodują, że potrafię zastosować je w wielu nowych i trudnych sytuacjach związanych z wychowaniem dziecka	0

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

4. Część II. Analiza wyników badań przeprowadzonych wśród uczniów szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych

4.1. Nota metodologiczna

Badanie dotyczące rozpowszechnienia zjawiska przemocy szkolnej i domowej wśród uczniów w gminie Bielsko-Biała zrealizowane było w pierwszych tygodniach roku szkolnego 2013/2014. Ze względu na specyfikę obszaru badawczego, dane zebrane zostały techniką ankiety audytoryjnej – anonimowe kwestionariusze rozdawane były uczniom w trakcie zajęć szkolnych i wypełniane przez nich samodzielnie w obecności doświadczonego ankietera, służącego pomocą w zakresie sposobu wypełniania ankiety i interpretacji poszczególnych pytań.

Dobór respondentów do badania odbył się techniką losowania szkół i klas w dwóch warstwach:

- Uczniów klas V i VI szkół podstawowych (N=134),
- Uczniów klas I-III gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych (N=400).

Szczegółowy dobór próby badawczej przedstawiał się następująco:

Wiek uczniów	Liczebność populacji generalnej ¹	Liczebność próby badawczej	Liczba klas do przebadania	Ujęcie szczegółowe
11-12 lat (klasy V i VI szkół podstawowych)	3018	134	6	- Klasy V – 3 - Klasy VI – 3
13-15 lat (gimnazja)	4580	182	9	- Klasy I – 3 - Klasy II – 3 - Klasy III – 3
16-18 lat (szkoły ponadgimnazjalne)	5089	218	10	- Klasy I – 3 - Klasy II – 4 - Klasy III – 3
Razem	12687	534	25	

Łączna liczebność próby umożliwia prowadzenie analiz z błędem statystycznym nieprzekraczającym 5% przy poziomie ufności 0.95.

W badaniu zastosowano dwa odrębne wzory kwestionariuszy badawczych. Narzędzie skierowane do uczniów szkół podstawowych zbudowane było w oparciu o prezentację siedmiu przykładowych sytuacji dzieci będących ofiarami patologii życia codziennego – przemocy w domu rodzinnym, ubóstwa i alkoholizmu. Uczniowie proszeni byli przede wszystkim o oszacowanie skali rozpowszechnienia omawianych zjawisk wśród swoich rówieśników oraz przyrównanie ich do własnej sytuacji rodzinnej.

¹ Zgodnie z danymi Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Kwestionariusz przygotowany dla starszych respondentów operował terminami na wyższym poziomie abstrakcji, zaś pytania zadawane były bardziej wprost. Uczniowie szkół ponadpodstawowych zostali objęci diagnozą nie tylko jako potencjalne ofiary, ale również jako możliwi sprawcy przemocy.

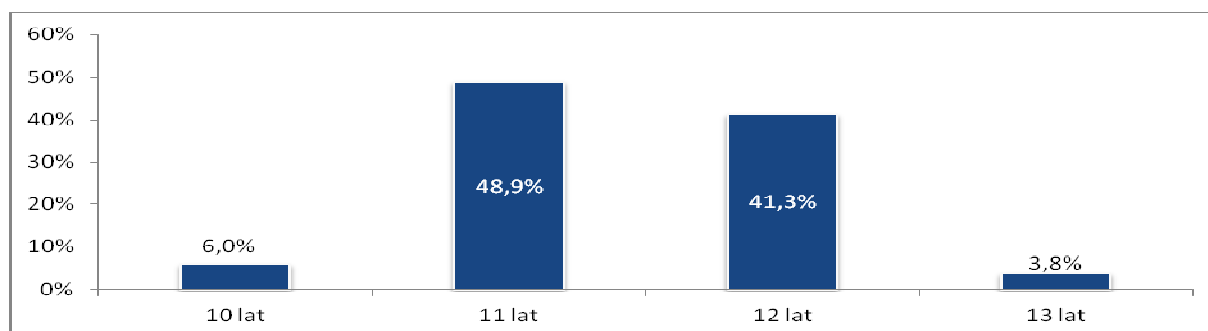
4.2. Uczniowie szkół podstawowych

4.2.1. Charakterystyka próby badawczej

W badaniu udział wzięło 134 uczniów bielskich szkół podstawowych – dziewcząt i chłopców pomiędzy 10 a 13 rokiem życia, uczących się w klasach piątych i szóstych.

Zgodnie z założeniami badawczymi, najliczniej reprezentowane w badaniu grupy wiekowe to jedenastolatki (blisko 49% uczestników) oraz dwunastolatki (nieco ponad 41% badanych). Jeden na dwudziestu pięciu badanych uczniów ukończył już trzynasty rok życia, a kolejne 6% respondentów stanowiły dzieci dziesięcioletnie.

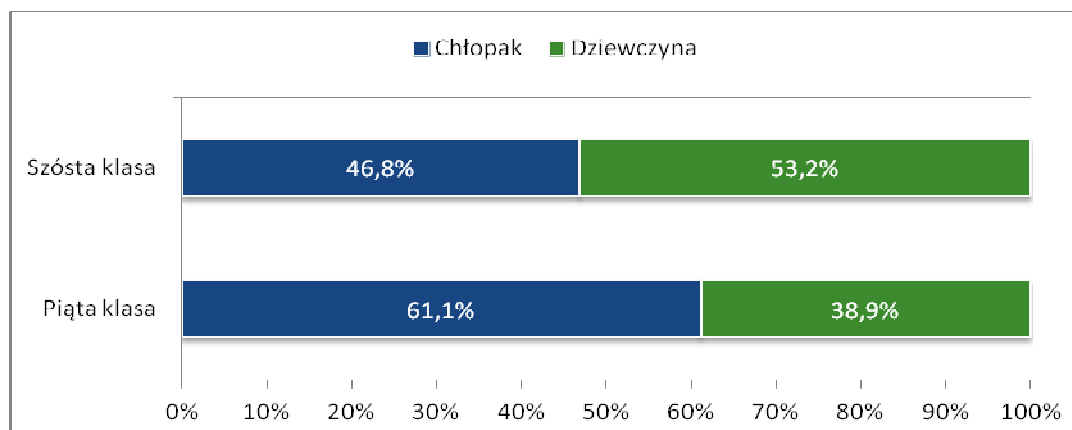
Wykres 103. Struktura wieku badanych. N=133

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

W grupie badanej uczniowie płci męskiej reprezentowani byli nieco silniej, niż uczennice; proporcja płci w próbie badawczej wyniosła bowiem 73 chłopców (54,5%) do 61 dziewcząt (45,5%). Dysproporcja pomiędzy płciami szczególnie widoczna jest wśród piątklasistów, gdzie blisko dwie trzecie respondentów (61%) stanowili chłopcy. Struktura płci w próbie badawczej jest również wynikiem nierównomiernego uczestnictwa w badaniu klas piątych i szóstych; młodsi uczniowie stanowili blisko 54% wszystkich respondentów.

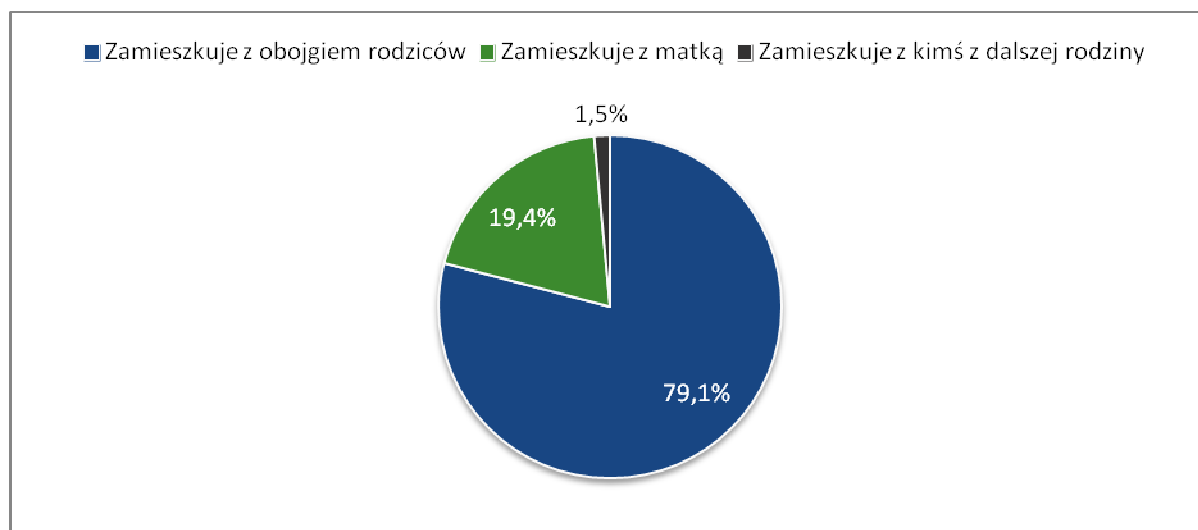
Wykres 104. Struktura płci badanych. N=134

Źródło: Badanie Instytutu Badawczego IPC

Blisko czworo na pięć bielskich uczniów starszych klas szkół podstawowych (79%) to dzieci z rodzin pełnych, zamieszkujące z obojgiem rodziców. Jeden na pięciu uczniów zamieszkuje tylko z matką, zaś niespełna 2% - bez rodziców, z osobami z dalszej rodziny. Można przypuszczać, że rosnące systematycznie od 2007 roku saldo migracji w powiecie m. Bielsko-Biała² pozwoli na utrzymanie struktury rodzinnej na porównywalnym poziomie; malejąca liczba migrantów ogranicza bowiem rozwój zjawiska „eurosierot” – dzieci pozostających pod opieką dalszej rodziny, których rodzice w poszukiwaniu lepszych warunków ekonomicznych opuścili Polskę czasowo lub na pobyt stały. Pozytywnym ze względu na sytuację rodzinną bielskich uczniów zjawiskiem jest zapewne również malejący w mieście współczynnik rozwodów³.

Wykres 105. Sytuacja rodzinna badanych. N=134

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

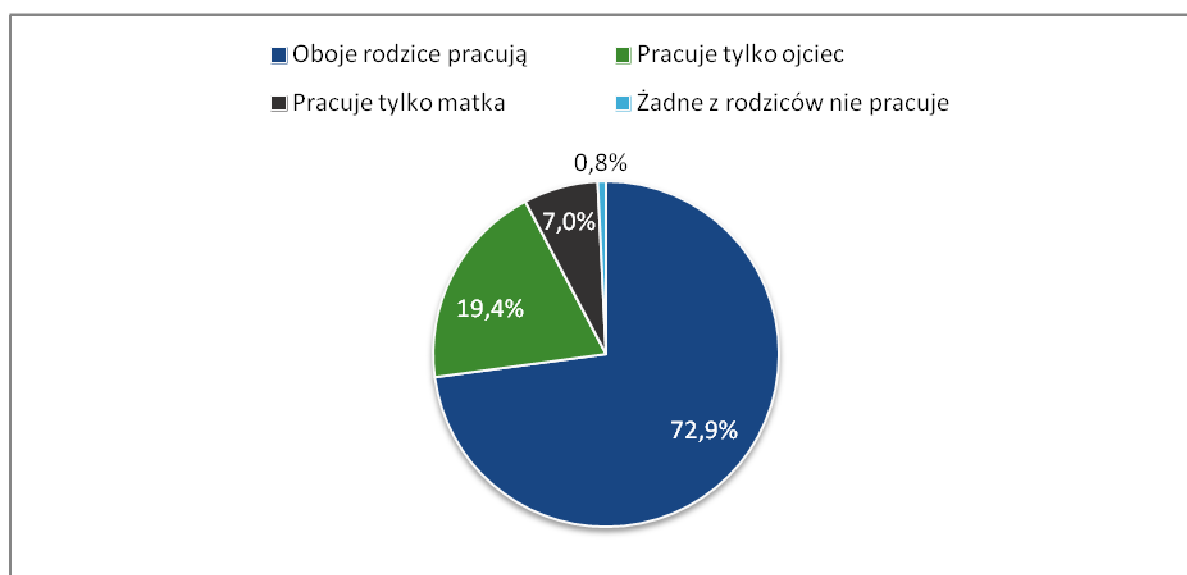
Podkreślić należy również, że w gronie badanych uczniów ponad trzy czwarte (77%) posiada rodzeństwo.

Niespełna trzy czwarte badanych uczniów (73%) zadeklarowało, że oboje ich rodzice pracują zawodowo. W jednej na pięć rodzin (19%) pracuje tylko ojciec, zaś 7% uczniów utrzymywanych jest tylko przez matki. Zaledwie jedno na sto badanych dzieci deklaruje, że oboje jego rodzice pozostają bezrobotni.

²Na przełomie ostatniej dekady odnotowany wzrost migracji na pobyt stały z krytycznego poziomu -569 osób w roku 2007 do -273 osób w roku 2012 z utrzymującym się od 2010 trendem wzrostowym. Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego, www.stat.gov.pl, dostęp: 27.10.2013.

³Odniesienie do spadku z krytycznego poziomu 516 rozwodów w roku 2004 do 376 w roku 2012; mimo wahań trendu, notuje się ogólną tendencję spadkową. Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego, www.stat.gov.pl, dostęp: 27.10.2013.

Wykres 106. Sytuacja zawodowa rodziców badanych. N=129

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

4.2.2. Nadmierne oczekiwania rodziców

Ze względu na specyfikę badania – poruszanie wielu tematów drażliwych – za podstawę kompozycji kwestionariusza przyjęto bloki pytań, dotyczące różnych obszarów problemowych. Każdy z nich zawierał wprowadzenie w formie kilkuzdaniowej charakterystyki dziecka będącego ofiarą przemocy, a następnie projekcyjną oraz bezpośrednią prośbę o odniesienie się respondenta do zaprezentowanych mu sytuacji.

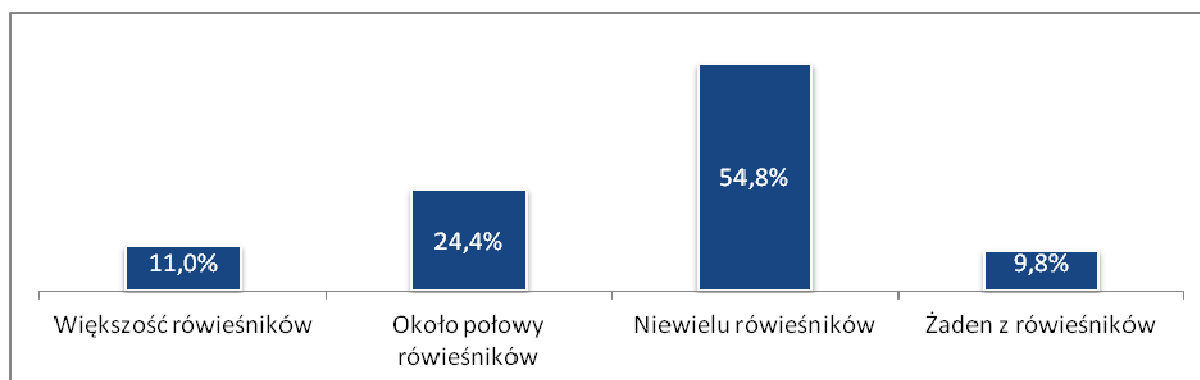
Pierwszy blok pytań dotyczył stykania się dzieci z nadmiernymi, niemożliwymi do wypełnienia oczekiwaniami rodziców oraz deprecjonowaniem przez nich wartości dziecka i jego pracy. Wprowadzeniem do zagadnienia jest tu następujący opis sytuacji:

Rodzice/opiekunowie pewnej dziewczynki chcą, żeby miała same piątki i była najlepsza w klasie. Ale ona jest zupełnie przeciętna, chciałaby, ale nie może sprostać oczekiwaniom rodziców, którzy są ciągle niezadowoleni.

Uczniowie poproszeni zostali o określenie, na ile problem ten dotyka ich rówieśników oraz – w dalszej kolejności – czy im samym zdarzają się podobne sytuacje.

Ponad połowa (55%) badanych uczniów szkół podstawowych, którzy potrafili wyrazić na ten temat jednoznaczną opinię, deklaruje, że niemożliwe do wypełnienia oczekiwania rodziców dotyczą niewielu ich rówieśników, zaś co czwarty uczeń (24%) szacuje, że w położeniu takim znajduje się około połowy uczniów w jego wieku. Jeden na dziesięciu badanych uważa, że jego rówieśnicy nie stykają się z nadmiernymi i niemożliwymi do wypełnienia oczekiwaniami rodziców lub opiekunów; równoliczna grupa jest jednak przeciwnego zdania, przypisując ten problem większości osób w swojej grupie wiekowej.

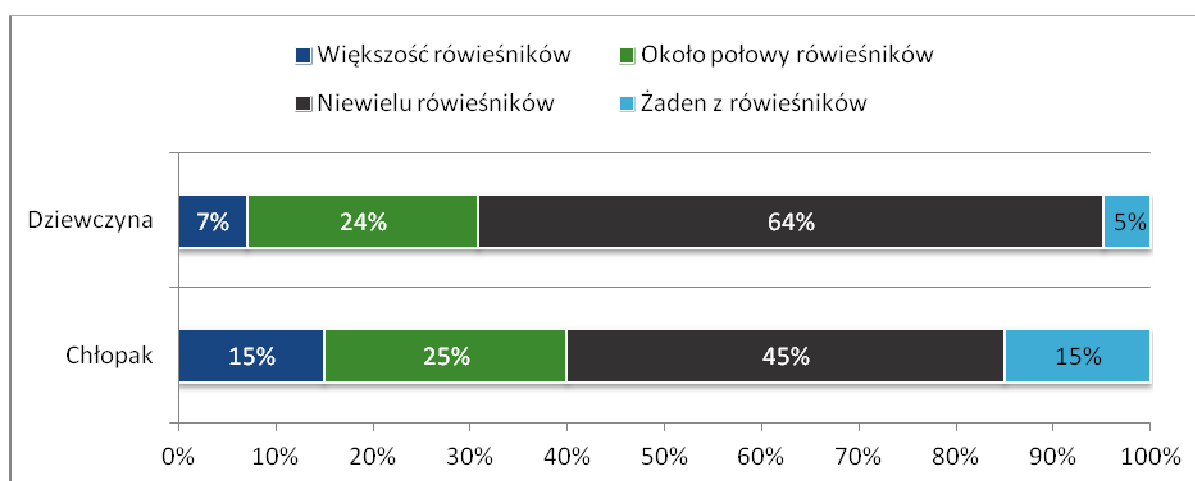
Wykres 107. Postrzegana skala występowania zjawiska nadmiernych oczekiwań rodziców wobec dzieci. N=82

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Opinie uczniów na temat rozpowszechnienia problemu nadmiernych oczekiwań rodziców wobec dzieci w wieku szkolnym są odmienne w zależności od płci badanych. Wśród dziewcząt znacznie częściej niż wśród chłopców (różnica częstości wskazań wyniosła 19 punktów procentowych) padało wskazanie na niewielką grupę rówieśników, którzy stykają się z tym problemem. Uczennice dwukrotnie rzadziej niż uczniowie deklarowały, że sytuacja taka dotyczy większości ich rówieśników i trzykrotnie rzadziej – że żadnego z nich.

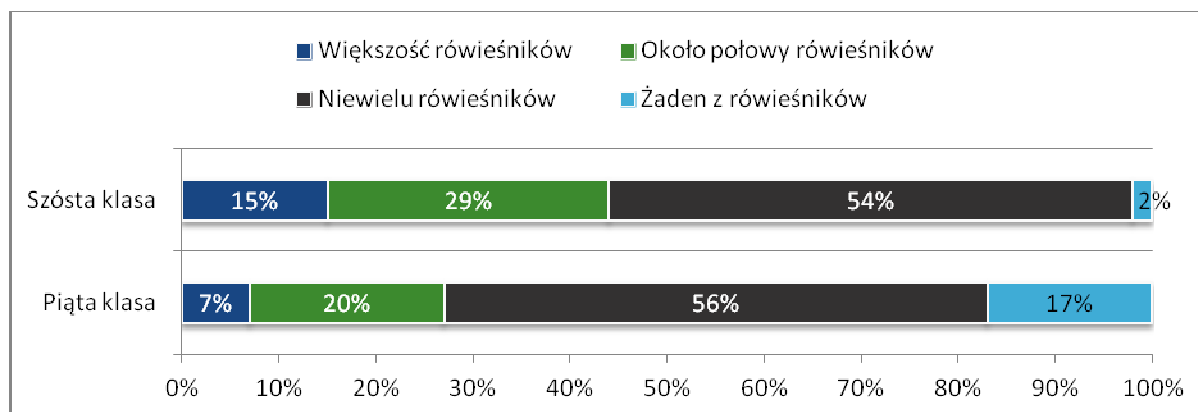
Wykres 108. Postrzegana skala występowania zjawiska nadmiernych oczekiwań wobec dzieci a płeć badanych. N=82

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Postrzeganie skali występowania problemu nadmiernych oczekiwań rodziców wobec dzieci jest silnie skorelowane z wiekiem badanych uczniów; w młodszej grupie (piątoklasistów) opinie o tym, że sytuacja ta nie dotyczy rówieśników badanych przeważają nad deklaracjami o spotykaniu się z takim problemem większości rówieśników. W starszej grupie wiekowej następuje odwrócenie tej zależności; rośnie również (o 9 punktów procentowych) odsetek uczniów sądzących, że około połowa ich rówieśników spotyka się z nadmiernymi i niemożliwymi do wypełnienia oczekiwaniami swoich opiekunów.

Wykres 109. Postrzegana skala występowania zjawiska nadmiernych oczekiwań wobec dzieci a wiek badanych. N=82

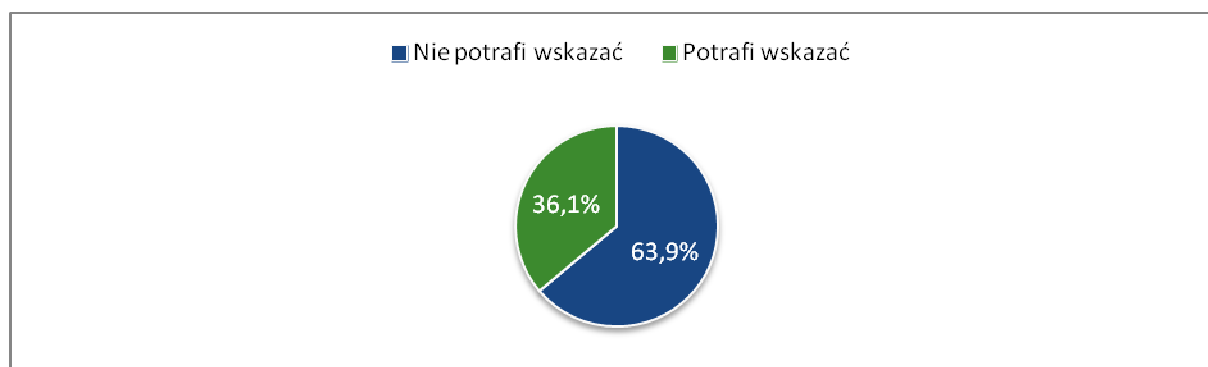

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Co interesujące, postrzegana skala zjawiska uzależniona jest również częściowo od sytuacji rodzinnej badanych dzieci; o ile nie wpływało na nią zamieszkiwanie z obojgiem rodziców bądź tylko matką, o tyle istotnie korelowała z faktem posiadania rodzeństwa. W próbie badawczej uczniowie – jedynacy znacznie częściej niż pozostali deklarowali, że omawiany problem nie dotyczy ich rówieśników (11% wskazań w tej grupie w odniesieniu do 6% badanych posiadających rodzeństwo). Jedynacy również znacznie rzadziej niż pozostali byli zdania, że zjawisko dotyka niemal wszystkich ich rówieśników (6% w odniesieniu do 13% dzieci posiadających rodzeństwo).

Blisko dwie trzecie badanych uczniów (64%) deklaruje, że nie potrafi wskazać w swoim najbliższym otoczeniu konkretnych przypadków dzieci borykających się z nadmiernymi, niemożliwymi do zrealizowania oczekiwaniami rodziców lub opiekunów. Odpowiedzi tej niemal równie często udzielały dziewczęta (62%) jak i chłopcy (66%). Niewielka dysproporcja potwierdza częściowo zarysowaną w pytaniu o skalę zjawiska tendencję – uczniowie płci męskiej wydają się bowiem być bardziej uwrażliwieni na ten problem. Niewielka różnica częstości wskazań poszczególnych odpowiedzi została odnotowana także w poszczególnych grupach wiekowych; przykłady rówieśników dotkniętych deprecjonującą postawą rodziców potrafi wskazać 33% piątoklasistów i 38% uczniów klas szóstych; prawdopodobną przyczyną większej wśród starszych dzieci odczuwanej presji ze strony rodziców jest bliskość czasowa szkolnych egzaminów końcowych, determinujących częściowo dalszą ścieżkę edukacyjną dziecka, na przykład możliwość kontynuowania nauki w wybranym przez siebie gimnazjum.

Wykres 110. Umiejętność wskazania w najbliższym otoczeniu osób, których dotyczą nadmierne oczekiwania rodziców. N=133

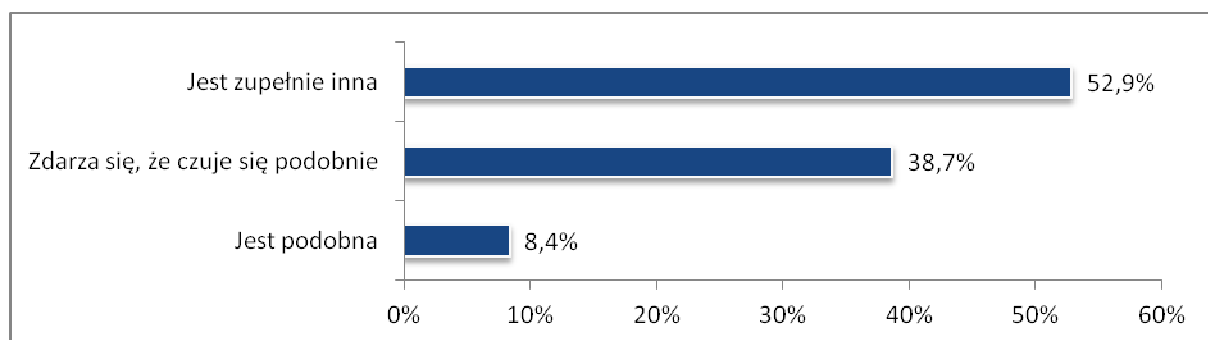

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

W gronie uczniów, którzy potrafili wskazać w swoim najbliższym otoczeniu rówieśników, których spotyka problem nadmiernych oczekiwań ze strony opiekunów, liczebność takich przypadków wahała się od 1 do 16; najczęściej wskazywaną wartością były natomiast 2 takie osoby. Średnia liczebność wyniosła 1,65 przypadku dla każdego z badanych oraz 4,62 dla tych z badanych uczniów, którzy wskazali wartość niezerową.

Ponad połowa (53%) badanych uczniów szkół podstawowych deklaruje, że nie dotyczy ich problem nadmiernych oczekiwań ze strony rodziców. Nieco więcej niż jedna trzecia (39%) ankietowanych deklaruje jednak, iż czasami odczuwa dyskomfort z tego powodu, zaś 8% dzieci uważa, że ich sytuacja jest podobna do prezentowanej we wprowadzeniu do bloku pytań.

Wykres 111. Nadmierne oczekiwania rodziców - zbieżność z sytuacją badanego. N=119

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Badani uczniowie obojga płci różnią się w ocenie własnej sytuacji w aspekcie nadmiernych oczekiwań rodziców; swoje położenie za podobne do opisywanego we wprowadzeniu do tej części wywiadu uznało 5% dziewcząt i aż 12% chłopców; również uczniowie płci męskiej częściej niż uczennice wskazywali odpowiedź *zdarza się, że czuje się podobnie* (45% badanych płci męskiej do 32% badanych płci żeńskiej).

Również wiek respondentów korelował z odczuwaniem nadmiernej presji i deprecjonowania osiągnięć - problem ten nie dotyczy 60% piątoklasistów; wśród uczniów klas szóstych odsetek częstości wskazań tej odpowiedzi jest o 14 punktów procentowych mniejszy. Omawiana sytuacja incydentalnie dotyczy 28% uczniów klas piątych oraz 49% szóstoklasistów, co pozwala na potwierdzenie tezy o większym odbieraniu przez dzieci oczekiwań rodziców jako nadmiernych i niemożliwych do wypełnienia w ostatnim roku nauki w szkole podstawowej.

4.2.3. Ubóstwo

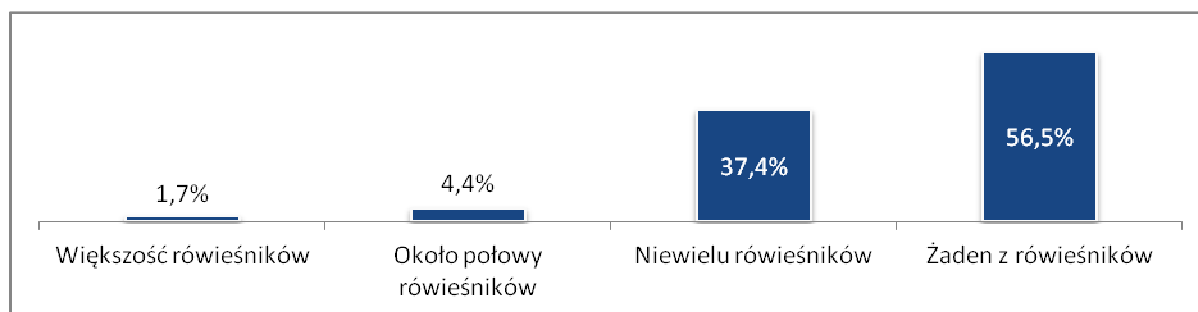
Kolejna część wywiadu dotyczyła problemów bielskich uczniów, wynikających ze złej sytuacji materialnej w rodzinie. Wprowadzenie do tego bloku pytań było następujące:

*Rodzice/opiekunowie pewnego chłopca nie dają mu śniadania do szkoły.
Często brakuje mu podstawowych rzeczy potrzebnych do szkoły.*

Podobnie jak w poprzedniej części wywiadu, również tutaj respondenci proszeni byli o oszacowanie skali omawianego zjawiska oraz określenie jego zbieżności z własną sytuacją.

Zdecydowana większość (blisko 57%) badanych uczniów jest zdania, że problem biedy nie dotyka ich rówieśników; co trzeci uczeń (37%) uważa natomiast, że bieda dotyka niewielkich spośród jego koleżanek i kolegów.

Wykres 112. Postrzegana skala występowania biedy lub ubóstwa. N=115

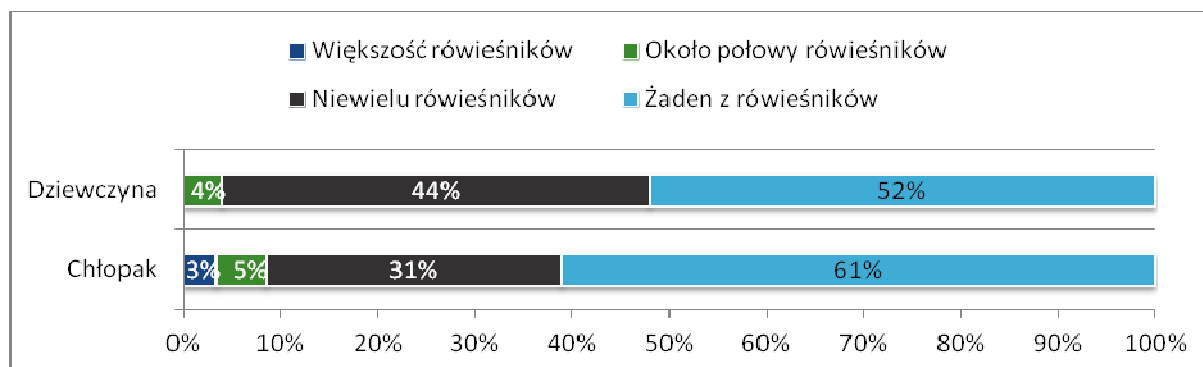

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Biedę i ubóstwo dotyczące rówieśników częściej dostrzegają dziewczęta niż chłopcy – wśród badanych płci żeńskiej wskazanie, iż problem ten nie dotyczy ich kolegów i koleżanek padło z częstością o 9 punktów procentowych mniejszą niż wśród respondentów płci męskiej. Dziewczęta częściej natomiast (13 punktów procentowych różnicy) wskazywały, że zjawisko to dotyka *niewielu rówieśników*.

W podobnym stopniu rozkład odpowiedzi różnicuje również wiek respondentów. Starsze dzieci – uczniowie klas szóstych – częściej niż młodsi rówieśnicy (odpowiednio 42% i 33%) wskazywały, że problem ubóstwa dotyka niewielkiej liczby ich rówieśników. Wśród uczniów klas piątych częściej natomiast (różnica 9 punktów procentowych) respondenci uznawali, że żaden z ich rówieśników nie cierpi z powodu złej sytuacji materialnej w gospodarstwie domowym.

Wykres 113. Postrzegana skala występowania biedy lub ubóstwa a płeć badanych. N=134

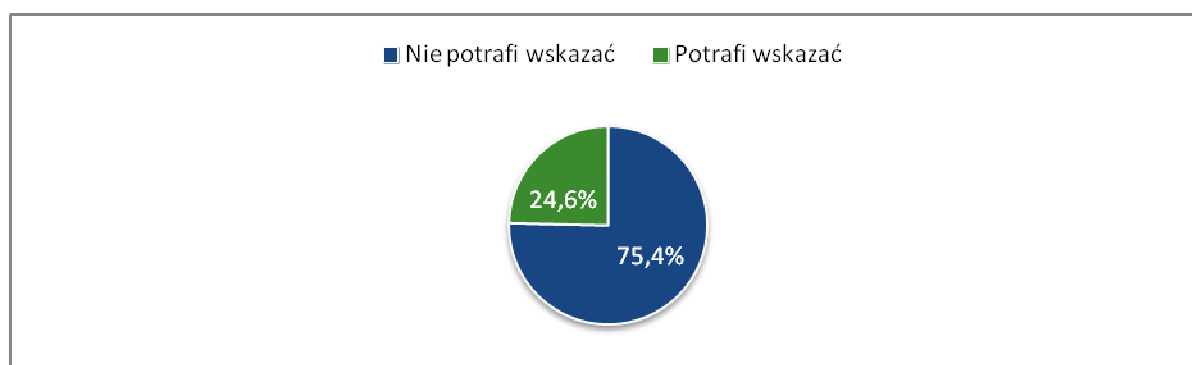
Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Średnio co czwarty uczeń klas piątych i szóstych bielskich szkół podstawowych potrafi wskazać w swoim otoczeniu konkretne przypadki rówieśników dotkniętych złą sytuacją materialną w gospodarstwie domowym.

Rozkład odpowiedzi na to pytanie nie jest zależny od płci i wieku badanych. Co interesujące, koreluje on silnie z posiadaniem przez respondentów rodzeństwa; wśród badanych jedynie częstość wskazań odpowiedzi twierdzących wyniosła nieco ponad 16%, natomiast badani posiadający rodzeństwo udzielali jej z częstością o 11 punktów procentowych większą.

W gronie badanych, którzy potrafili wskazać w swoim otoczeniu konkretne osoby dotknięte ubóstwem, liczba takich przypadków wahała się od 1 do 10, przy czym dominanta – wartość wskazywana najczęściej – wyniosła jeden. Średnio uczniowie udzielający odpowiedzi na to pytanie mieli w otoczeniu 2,9 przypadku osoby borykającej się ze złą sytuacją materialną, zaś dla całej grupy badanej wskaźnik ten wyniósł 0,69 przypadku.

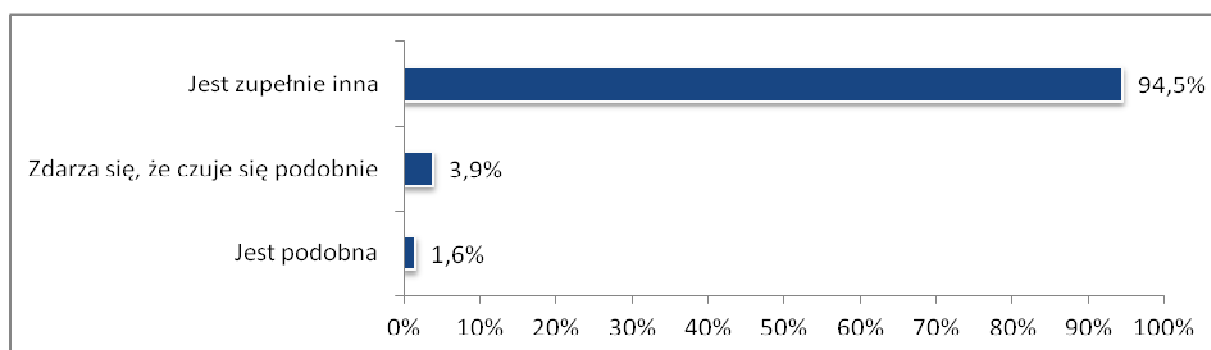
Wykres 114. Umiejętność wskazania w najbliższym otoczeniu osób dotkniętych ubóstwem. N=134

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Zdecydowana większość (niemal 95%) uczestników badania – niezależnie od płci i wieku – deklaruje, że problem biedy czy ubóstwa nie dotyczy ich w żadnym stopniu. Jeden na dwadzieścia pięć respondentów odpowiada, że bywają sytuacje, w których rodzice nie mogą zaspokoić jego podstawowych potrzeb bytowych, a niespełna 2% badanych wskazuje, że problem ten dotyczy ich w znacznym stopniu.

Wykres 115. Ubóstwo – zbieżność z sytuacją respondenta. N=127

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Warto w tym miejscu podkreślić, iż zgromadzone dane wskazują na większe zagrożenie ubóstwem dzieci z rodzin wielodzietnych i zamieszkujących tylko z matką – jest to charakterystyka wszystkich badanych, którzy wskazali, że ich sytuacja *jest podobna* do opisywanej we wprowadzeniu do bloku tematycznego związanego z trudnościami ekonomicznymi rodziny.

4.2.4. Przemoc i agresja słowna

Kolejna część wywiadu skoncentrowana była wokół przemocy i agresji słownej – kierowanego w stronę dzieci krzyku, obelg, wyzwisk. Zgodnie z przyjętym schematem budowy kwestionariusza, również tutaj zastosowano wprowadzenie przybliżające badanym zagadnienie:

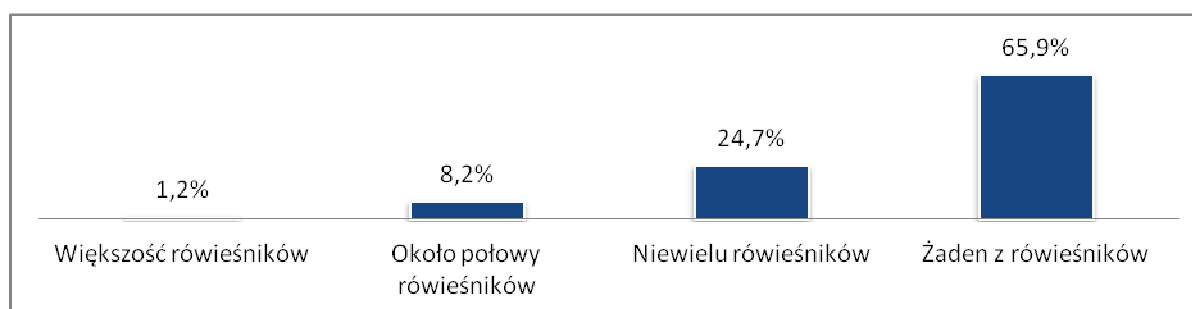
U pewnej dziewczynki w domu zdarzają się straszne awantury. Rodzice/opiekunowie na nią krzyczą, wyzywają i poniżają. Dziewczynka często przychodzi smutna i drażliwa do szkoły.

Respondenci proszeni byli o oszacowanie skali rozpowszechnienia zjawiska wśród rówieśników oraz wskazanie, na ile sytuacja ta zbieżna jest z ich położeniem.

W gronie badanych, dwie trzecie (66%) uważa, że żadnego z ich rówieśników nie dotyka przemoc słowna ze strony dorosłych. Jeden na czterech uczniów (25%) szacuje, że *niewielu* rówieśników cierpi z powodu krzyków i wyzwisk ze strony dorosłych, zaś kolejne 8% wskazuje, że problem ten dotyka około połowy dzieci w ich wieku.

Rozkład odpowiedzi na to pytanie nie był skorelowany z wiekiem respondentów – zarówno piątoklasiści jak i uczniowie klas szóstych odpowiadali bardzo podobnie. Czynnikiem nieznacznie różnicującym opinie respondentów była natomiast ich płeć; zjawisko agresji słownej dotykające *około połowy* rówieśników dostrzega 11% badanych chłopców i o ponad połowę mniej (5%) dziewcząt. Również jeden na pięćdziesięciu (2%) badanych płci męskiej jest zdania, iż omawiany problem dotyka *większość* rówieśników – wśród uczennic odpowiedź ta nie padła ani razu.

Wykres 116. Postrzegana skala występowania przemocy słownej. N=85

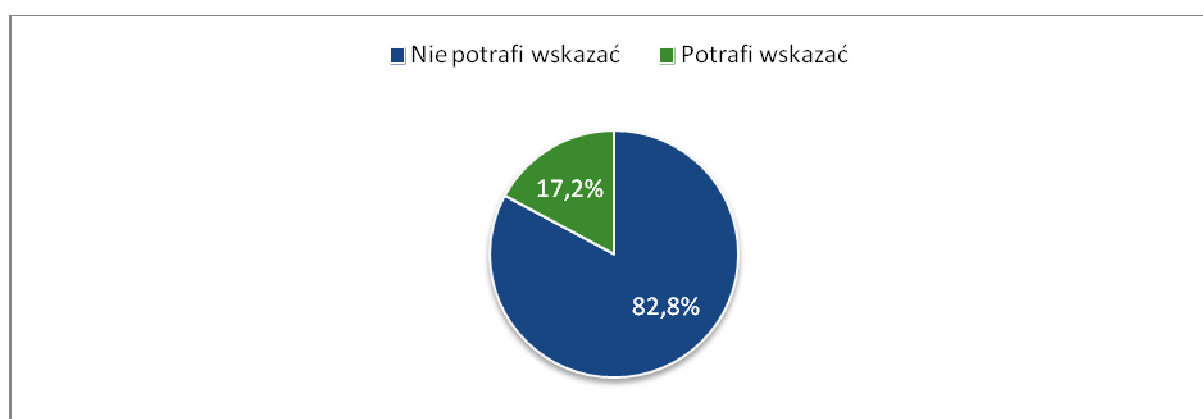

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Niespełna co piąty badany uczeń (17%) odpowiada, że potrafi w najbliższym otoczeniu wskazać przypadki osób obciążonych przemocą i agresją słowną w domu rodzinnym. Wskaźnik ten okazał się być niezależny od wszystkich badanych zmiennych niezależnych (charakterystyki społeczno-demograficznej uczniów).

Wśród uczniów, którzy potrafili wskazać w swoim otoczeniu koleżanki i kolegów dotkniętych agresją słowną, zakres wskazań takich osób wahał się od jednej do trzynastu, zaś najczęściej wskazywaną wartością były dwie osoby. Średnia arytmetyczna w grupie dostrzegającej zjawisko w swoim otoczeniu to 3,83 osoby, natomiast w całej badanej zbiorowości – 0,66 osoby.

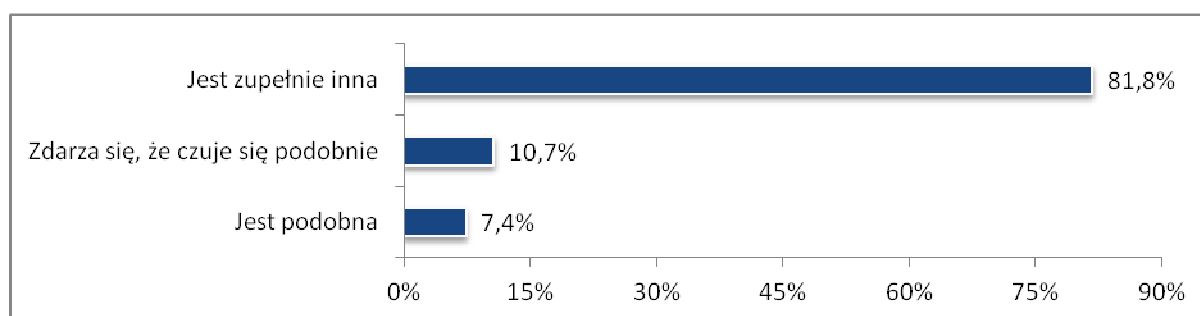
Wykres 117. Umiejętność wskazania w najbliższym otoczeniu osób dotkniętych przemocą słowną. N=134

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

W gronie badanych uczniów szkół podstawowych, czterech na pięciu respondentów (82%) deklaruje, że nie spotyka się w domu rodzinnym z agresją słowną. Kolejne 11% odpowiada, że zdarza się, iż sytuacje takie jak krzyki czy wyzwiska w ich kierunku mają miejsce incydentalnie, zaś 7% deklaruje, że w ich domach rodzinnych zdarza się to często.

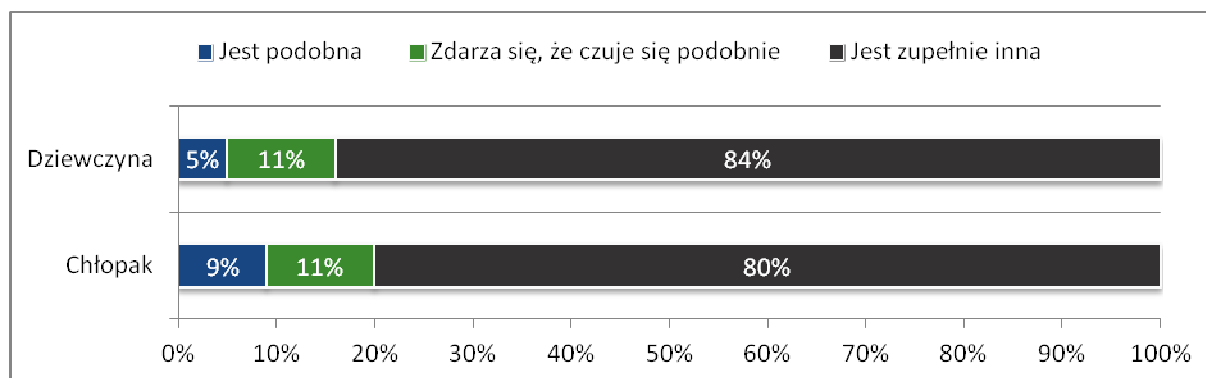
Wykres 118. Przemoc słowna – zbieżność z sytuacją respondenta. N=121

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Płeć badanych w niewielkim stopniu różnicuje rozkład ich odpowiedzi w temacie występowania w domu rodzinnym przemocy słownej – uczennice niemal dwukrotnie rzadziej niż uczniowie (odpowiednio 5% i 9% wskazań) są zdania, że ich sytuacja rodzinna jest podobna do omawianej we wprowadzeniu do bloku tematycznego.

Wykres 119. Ocena częstości występowania przemocy słownej w domu rodzinnym a płeć badanych. N=121

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Analogicznie rozkład odpowiedzi determinuje wiek respondentów – uczniowie klas piątych częściej od starszych kolegów deklarują, że w domu rodzinnym spotykają ich krzyki, wyzwiska i obelgi (odpowiedź *moja sytuacja jest podobna* wybrało odpowiednio 10% uczniów klas piątych oraz 5% badanych szóstoklasistów).

4.2.5. Przemoc fizyczna i kary cielesne

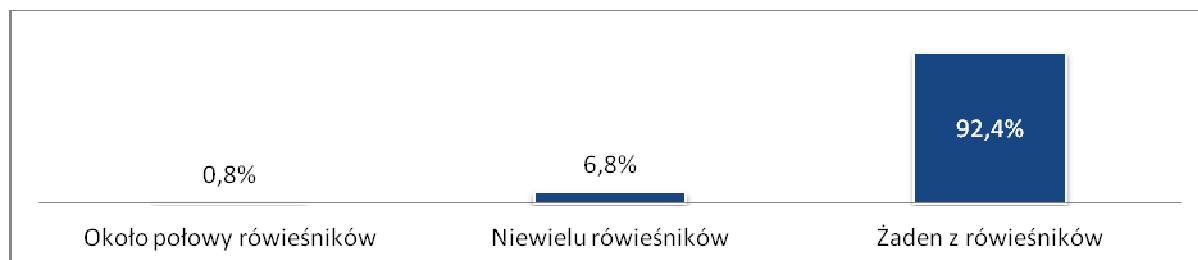
Kolejny obszar tematyczny związany był ze stosowaniem wobec dzieci przemocy fizycznej, w tym również kar cielesnych. Wprowadzeniem do bloku pytań była, podobnie jak w poprzednich częściach ankiety, krótka charakterystyka przykładowej sytuacji problemowej:

Pewien chłopiec ostatnio coś przeskrobał w szkole. Wychowawca wezwał rodziców. Potem chłopca nie było na lekcjach. Jak przyszedł, miał sińce i zadrapania na ciele

Poza prośbą o oszacowanie skali omawianego zjawiska i odniesienie go do własnej sytuacji rodzinnej, badani proszeni byli także o wskazanie, czy w ich domach rodzinnych stosowane są kary fizyczne. Pytania dotyczyły również innych reakcji opiekunów na nieposłuszeństwo dzieci.

Na pytanie o liczbę rówieśników, którzy zdaniem badanych dotknięci są przemocą fizyczną w domu rodzinnym, zdecydowana większość uczniów (ponad 92%) odpowiada, iż zjawisko to nie dotyczy żadnego z ich kolegów i koleżanek. Tylko jeden na stu badanych (1%) szacuje, że problem przemocy w rodzinie dotyka około połowy jego rówieśników.

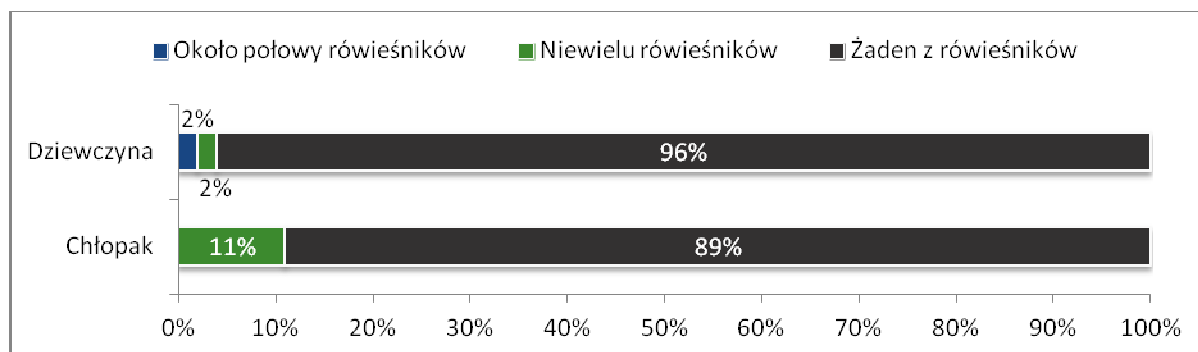
Wykres 120. Postrzegana skala występowania zjawiska przemocy fizycznej. N=119

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

W przeciwieństwie do wieku respondentów, który nie różnicował istotnie udzielanych przez nich odpowiedzi, postrzegana skala występowania zjawiska przemocy fizycznej wobec dzieci była silnie uzależniona od płci badanych. Zdaniem 96% uczennic problem ten nie dotyka ich rówieśników – wśród uczniów odsetek częstości wskazań tej odpowiedzi był już o 7 punktów procentowych niższy.

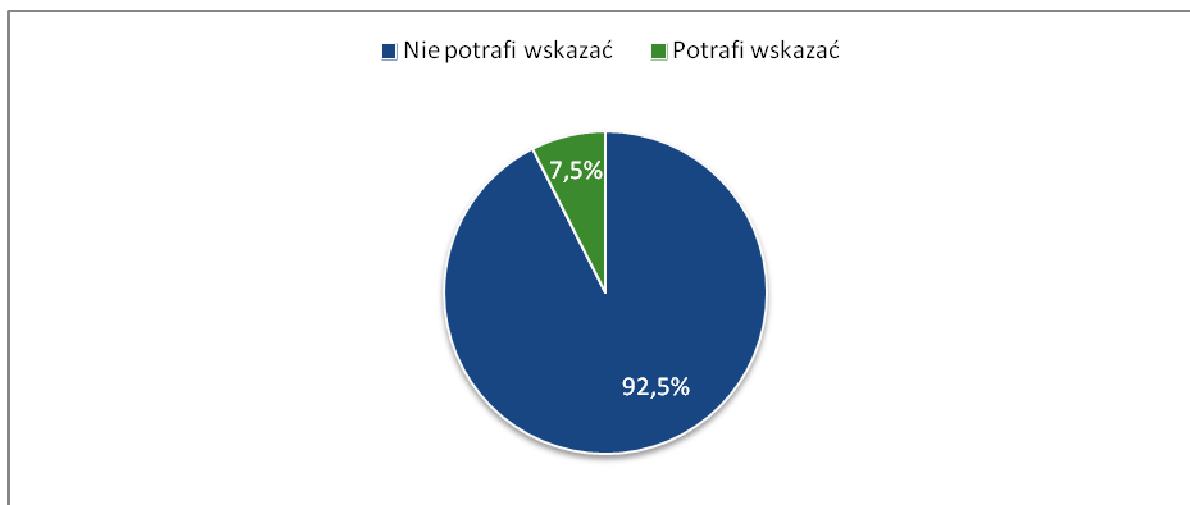
Wykres 121. Postrzegana skala występowania zjawiska przemocy fizycznej a płeć badanych. N=119

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Jeden na trzynastu (8%) badanych uczniów szkół podstawowych deklaruje, iż potrafi w swoim najbliższym otoczeniu wskazać dzieci dotknięte przemocą fizyczną w domu rodzinnym. W większym stopniu odpowiedzi twierdzące dotyczą chłopców (10% takich wskazań) niż dziewcząt (5%). Rozkład odpowiedzi uzależniony jest także od wieku badanych: o ile uczniowie klas piątych nie potrafią w swoim otoczeniu wskazać ofiar przemocy domowej 96% badanych, o tyle wśród ich o rok starszych kolegów odsetek ten maleje do 89% wskazań.

Wykres 122. Umiejętność wskazania w najbliższym otoczeniu osób dotkniętych przemocą fizyczną. N=134

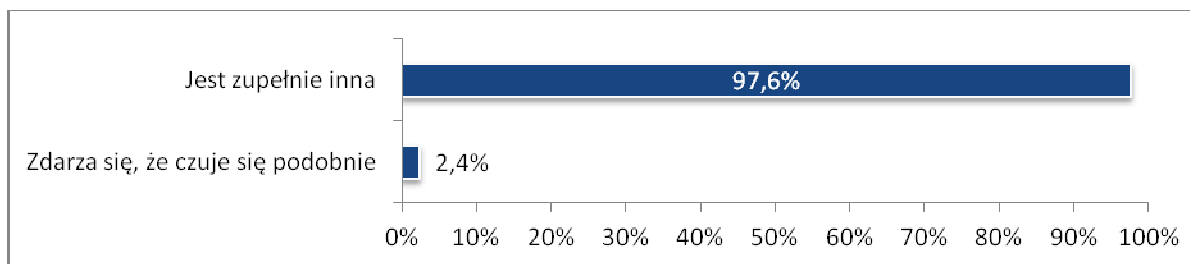

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Dzieci potrafiące wskazać w najbliższym otoczeniu koleżeńskim osoby dotknięte przemocą domową wskazują zazwyczaj na jeden taki przypadek; najwyższą wskazaną przez uczestników badania liczbą było jednak 20 ofiar. Na etapie analizy uznano jednak, iż tak wysoka liczba wskazanych przypadków wynikać może ze złego zrozumienia pytania i została ona wykluczona z obliczeń średnich arytmetycznych (za najwyższą wskazaną wartość przyjęto drugą w kolejności – osiem). Dla grupy dostrzegającej ofiary przemocy fizycznej w swoim środowisku rówieśniczym średnia liczba takich przypadków to 3,5 osoby, zaś dla całej próby badawczej – 0,26 takiej osoby.

W gronie badanych uczniów niemal wszyscy (98%) respondenci deklarują, że ich sytuacja w domu rodzinnym jest zupełnie inna niż opisana we wprowadzeniu do tego bloku pytań. Średnio dwoje na sto dzieci w klasach piątych i szóstych odpowiada jednak, że zdarza im się zostać w domu pobitymi na tyle silnie, by na ciele widoczne były ślady odniesionych obrażeń w postaci siniaków i zadrapań.

Wykres 123. Przemoc fizyczna w rodzinie – zbieżność z sytuacją respondenta. N=124

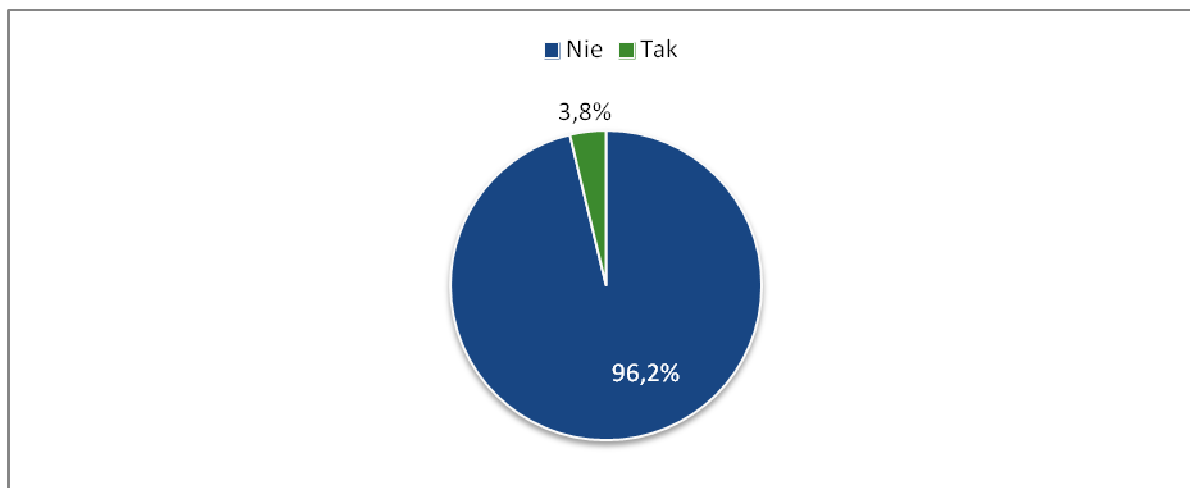
Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Kontynuacją wątku spotykania się przez badanych uczniów ze zjawiskiem przemocy fizycznej w rodzinie było poruszenie tematyki związanej ze stosowaniem przez opiekunów kar cielesnych.

Na pytanie, czy są przez opiekunów karani fizycznie (*laniem*) za drobne nawet przewinienia, niespełna 4% badanych dzieci odpowiedziało twierdząco. W grupie tej większość stanowili chłopcy, wśród których deklaracje potwierdzające złożyło prawie 6% badanych (wśród dziewcząt odpowiednio niespełna 2%). Analogicznie na rozkład

odpowiedzi wpłynął wiek badanych – wśród uczniów klas piątych kary fizyczne za drobne przewinienia dotyczą 6% respondentów, natomiast dla ich starszych kolegów odsetek ten maleje trzykrotnie.

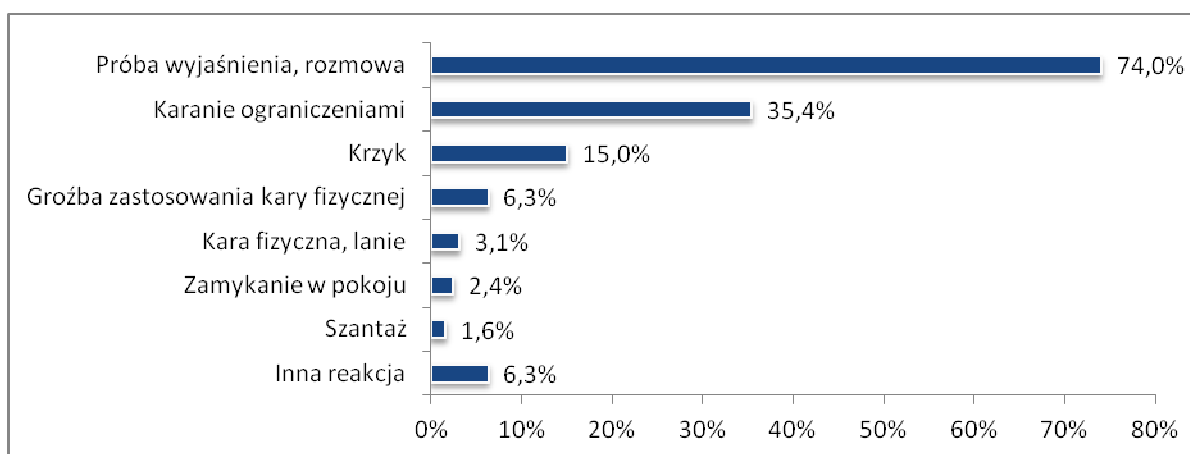
Wykres 124. Stosowanie kar fizycznych za drobne przewinienia. N=133

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Niemal trzy czwarte (74%) biorących udział w badaniu uczniów deklaruje, że reakcją rodziców lub opiekunów na ich nieposłuszeństwo jest rozmowa i próba wyjaśnienia, dlaczego takie, a nie inne zachowania nie powinny mieć miejsca. Jeden na trzech respondentów (35%) jest również karany ograniczeniami – przede wszystkim rodzice blokują dostęp do komputera, Internetu, telewizji czy gier wideo. Kolejne 15% badanych deklaruje, że rodzicom zdarza się stracić opanowanie i zareagować na nieposłuszeństwo krzykiem.

Wykres 125. Reakcja opiekunów na nieposłuszeństwo dziecka. N=134⁴

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Wśród innych niż ujęte w kafeterii odpowiedzi reakcji rodziców na nieposłuszeństwo wymieniane były również: złość, smutek, upomnienie, zatrzymanie kieszonkowego, nakaz całodiennej nauki, wyzwiska, próba pomocy dziecku oraz całkowity brak reakcji.

⁴ Ze względu na możliwość wskazania wielu odpowiedzi, wartości procentowe poszczególnych wskazań nie sumują się do 100%.

Na pytanie, jak w odniesieniu do rówieśników są traktowani przez rodziców lub opiekunów, blisko dwie trzecie (62%) respondentów uznało, że lepiej. Niespełna co trzeci respondent (30%) deklaruje, że jest traktowany w domu rodzinnym podobnie jak jego koleżanki i koledzy, zaś nieco ponad 6% badanych uważa, że jego sytuacja jest znacznie gorsza, a rodzice lub opiekunowie traktują go surowiej.

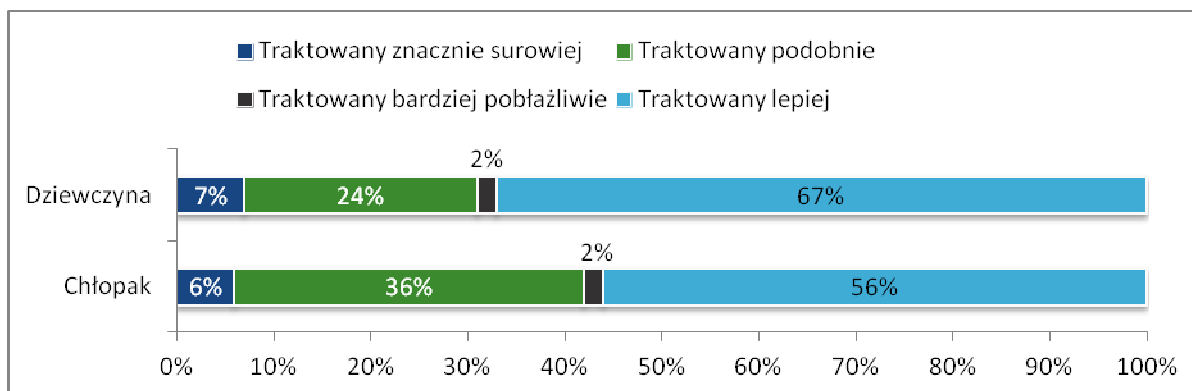
Wykres 126. Dotkliwość kar stosowanych przez opiekunów - odniesienie do rówieśników. N=94

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Płeć badanych okazała się dość istotnie różnicować postrzeganie przez nich kar stosowanych przez opiekunów w odniesieniu do rówieśników. Dziewczęta częściej (różnica aż 11 punktów procentowych) uważają, że są traktowane lepiej niż ich koleżanki i koledzy, chłopcy natomiast częściej wskazują, że ich sytuacja jest podobna do położenia rówieśników (12 punktów procentowych różnicy częstości wskazań tej odpowiedzi). Wiek badanych nie wpłynął na rozkład odpowiedzi w istotny sposób.

Wykres 127. Ocena dotkliwości kar stosowanych przez opiekunów a płeć badanych. N=94

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

4.2.6. Alkoholizm w rodzinie

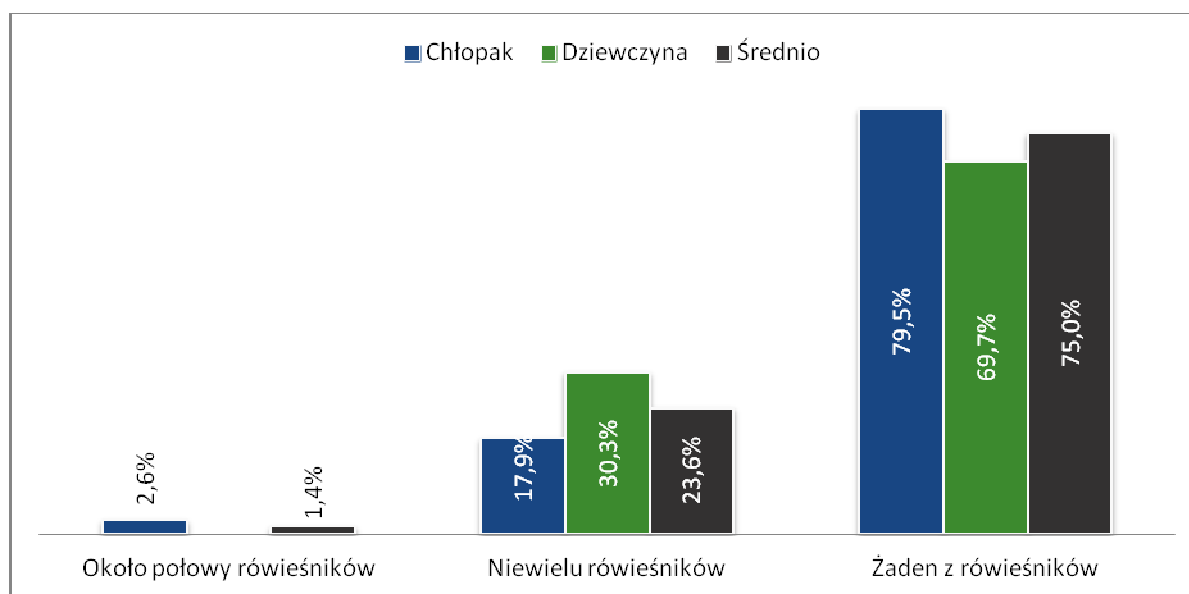
Kolejny obszar problemowy poruszony w badaniu ankietowym związany był z występowaniem w rodzinach uczniów alkoholizmu. Jako wprowadzenie do zagadnienia przedstawiono uczniom przykładową sytuację związaną z tematem:

Rodzice pewnej dziewczynki lubią pić alkohol. W domu bywa głośno i nieprzyjemnie.

Zgodnie z przyjętą zasadą konstrukcji narzędzia badawczego, po raz kolejny uczniowie proszeni byli zarówno o oszacowanie skali omawianego zjawiska w swojej grupie rówieśniczej, jak i o porównanie położenia przykładowej *dziewczynki* z sytuacją we własnym domu rodzinnym.

Trzy czwarte badanych uczniów szkół podstawowych uważa, że zjawisko alkoholizmu w domu rodzinnym nie dotyczy żadnego z ich rówieśników – odpowiedzi takiej znacznie częściej (blisko 10 punktów procentowych różnicy) udzielali respondenci płci męskiej. Niespełna jeden na czterech (24%) badanych uważa natomiast, iż problem ten dotyczy niewielu spośród jego kolegów i koleżanek – w tej grupie dominują dziewczęta (blisko 12 punktów procentowych różnicy w odniesieniu do chłopców).

Wykres 128. Postrzegana skala występowania zjawiska alkoholizmu w rodzinie. N=72

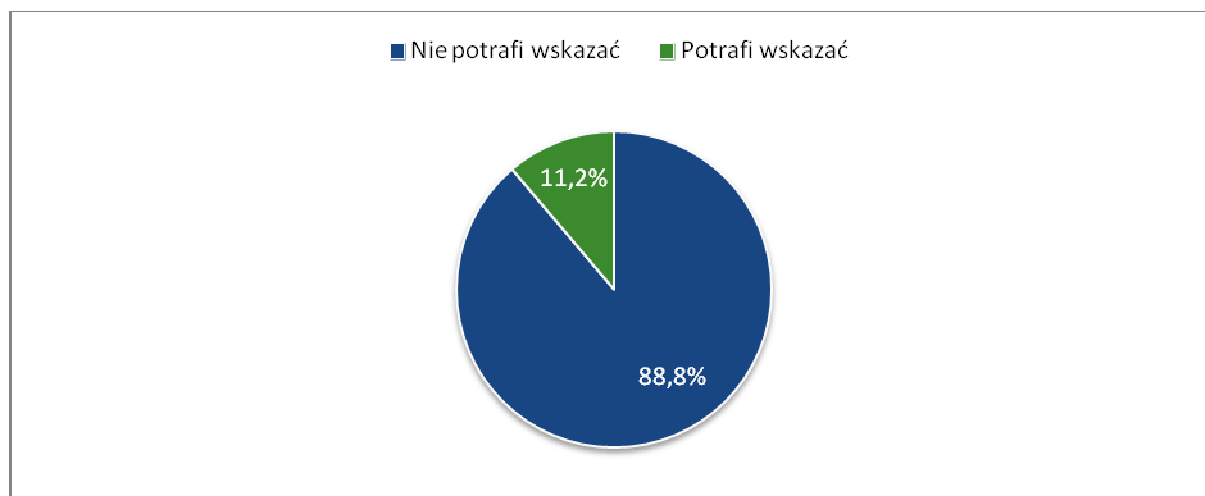

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Również wiek badanych różnicuje rozkład ich odpowiedzi na pytanie o rozpowszechnienie zjawiska alkoholizmu w rodzinach rówieśników. Młodszy uczniowie częściej niż starsi (11 punktów procentowych różnicy) uważają, że problem nie dotyczy żadnego z rówieśników; na *niewielu rówieśników* wskazują natomiast częściej uczniowie klas szóstych (8 punktów procentowych różnicy). Szacowane rozpowszechnienie problemu na około połowę rówieśników występowało wyłącznie w wypowiedziach szóstoklasistów.

Średnio jeden na dziesięciu uczniów starszych klas szkół podstawowych potrafi wskazać w swoim najbliższym otoczeniu koleżeńskim konkretne przypadki dzieci dotkniętych alkoholizmem w domu rodzinnym. Wartość wskaźnika jest niezależna od płci badanych i w niewielkim stopniu koreluje z ich wiekiem – odpowiedzi twierdzących udzieliło 10% uczniów klas piątych oraz 13% szóstoklasistów.

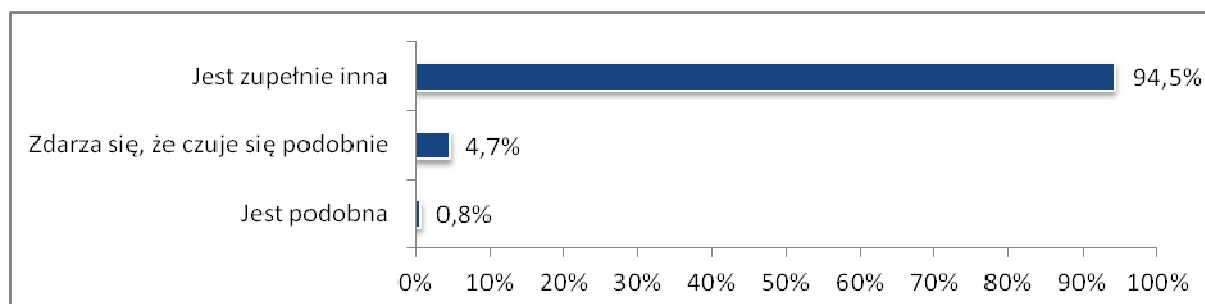
Wykres 129. Umiejętność wskazania w najbliższym otoczeniu osób dotkniętych alkoholizmem w domu rodzinnym. N=134

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Niemal wszystkie badane dzieci (95%) deklarują, że problem alkoholizmu w domu rodzinnym nie dotyczy ich. Jeden na dwudziestu uczniów (5%) odpowiada jednak, iż w domu incydentalnie nadużywa się alkoholu. Co setne badane dziecko spotyka się natomiast nagminnie z taką sytuacją.

Wykres 130. Alkoholizm w domu rodzinnym – zbieżność z sytuacją respondenta. N=127

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

4.2.7. Przemoc seksualna

Ostatnim obszarem tematycznym poruszonym w ankiecie była przemoc seksualna. Analizowano ją na dwóch poziomach – bez kontaktu fizycznego (przymuszanie dzieci do oglądania materiałów o charakterze erotycznym lub pornograficznym) oraz z kontaktem fizycznym. Wprowadzeniem do zagadnienia były dwie hipotetyczne sytuacje:

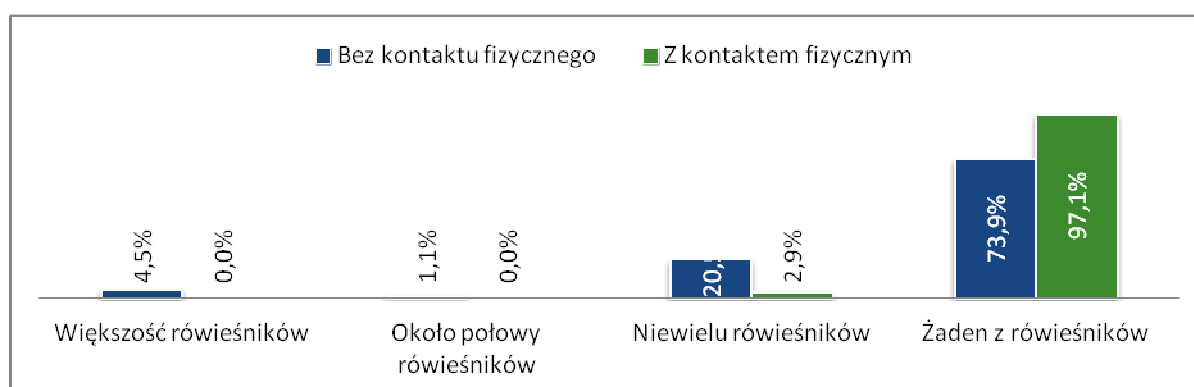
Ktoś z dorosłych namawiał pewnego chłopca, żeby oglądał z nim gazety i filmy tylko dla dorosłych.

Pewnej dziewczynce zdarzyło się, że ktoś dorosły dotykał jej ciało w sposób wstydlivy i nakłaniał ją, żeby również jego dotykała w taki sam sposób.

Podobnie jak w poprzednich częściach wywiadu, zadaniem uczniów było oszacowanie skali występowania omawianych zjawisk w ich gronie rówieśniczym. Badani proszeni byli także o wskazanie, czy kiedykolwiek znaleźli się w sytuacji podobnej do przykładowych.

Niemal wszyscy badani uczniowie (97%) są zdania, że żadnego z ich rówieśników nie spotkały akty przemocy seksualnej związane z dotykiem; pozostałe 3% uważa, że w sytuacji takiej znajduje się *niewielu rówieśników*. Zaskakująco często (łącznie 24% przypadków) respondenci wskazywali natomiast, że ich rówieśnicy oglądają w towarzystwie osób dorosłych niewłaściwe dla nich czasopisma lub filmy. Odpowiedzi były w tym wypadku bardzo silnie zróżnicowane ze względu na płeć dzieci; żadnego z rówieśników sytuacja taka nie spotyka według 81% badanych chłopców i 66% dziewcząt. Uczennice niemal trzykrotnie częściej niż uczniowie (odpowiednio 32% i 11% wskazań) uważają natomiast, że przemoc seksualna bez dotyku spotyka nieliczne grono ich rówieśników. W wypadku przemocy seksualnej z dotykiem rozkład odpowiedzi okazał się być niezależny od cech demograficznych respondentów.

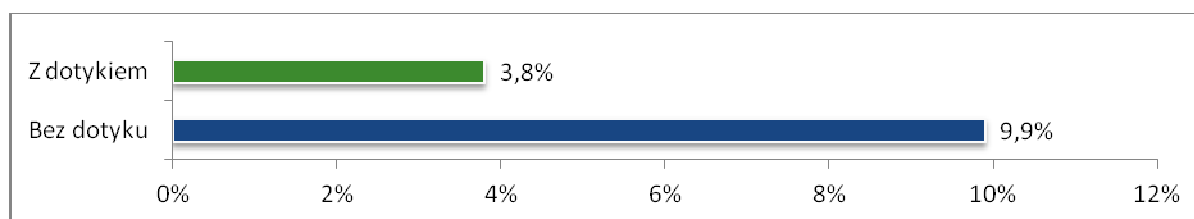
Wykres 131. Postrzegana skala występowania zjawiska przemocy seksualnej. N=88/N=102

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Jeden na dwudziestu pięciu badanych zna koleżankę lub kolegę będących ofiarą przemocy seksualnej z dotykiem, zaś co dziesiąte badane dziecko deklaruje, że potrafi w swoim najbliższym otoczeniu wskazać rówieśników będących ofiarami przemocy seksualnej bez dotyku. W grupie tej dominują dziewczęta (15% odpowiedzi twierdzących, wśród chłopców – 6%) oraz uczniowie starsi (16% szóstoklasistów i czterokrotnie mniej uczniów klas piątych)

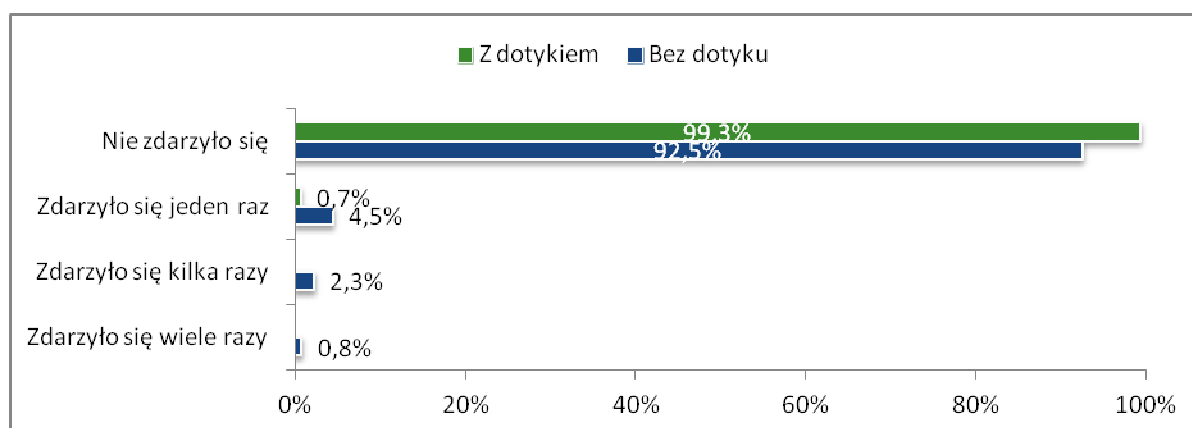
Wykres 132. Umiejętność wskazania w najbliższym otoczeniu ofiar przemocy seksualnej. N=132

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Ponad 7% badanych uczniów ujawnia, że było ofiarami przemocy seksualnej bez dotyku, zaś jedno na sto dzieci – również z dotykiem.

Wykres 133. Przemoc seksualna - zbieżność z sytuacją respondenta. N=134

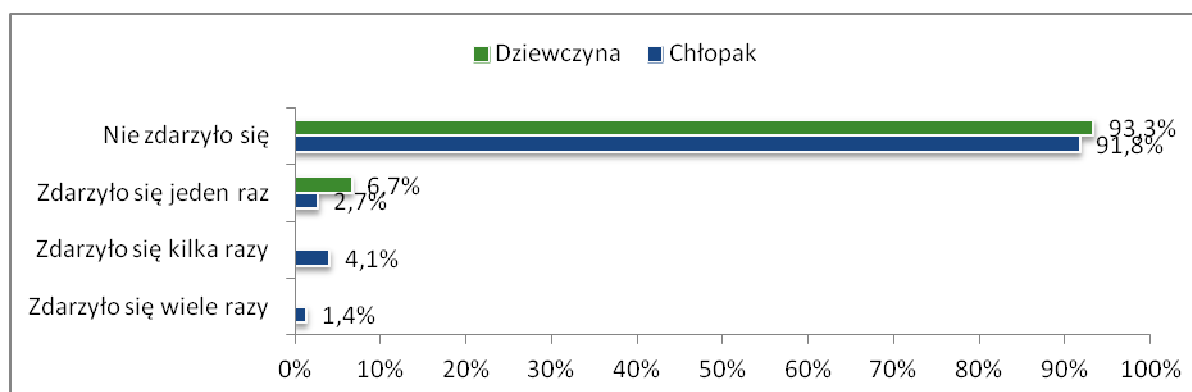

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Deklarowane stosowanie przemocy seksualnej bez dotyku wobec dzieci nie zależało od ich wieku – odpowiedzi uczniów klas piątych i szóstych rozkładały się porównywalnie. Nieznacznie częściej ofiarami są w tym wypadku chłopcy (92% odpowiedzi przeczących) niż dziewczęta (93% takich wskazań). Tylko badani płci męskiej deklarują, że zetknęli się z przemocą seksualną bez dotyku więcej niż jeden raz.

Duże zróżnicowanie odpowiedzi uczniów w zakresie przemocy seksualnej bez dotyku oraz z dotykiem nakazuje rozważenie właściwego sformułowania pytań w tym wysoce drażliwym obszarze. Wątpliwości budzi sformułowanie dotyczące oglądania przez dzieci czasopism i filmów „dla dorosłych” – biorąc pod uwagę wiek uczestników badania, część z nich mogła opacznie zinterpretować ten termin jako określenie materiałów nieskierowanych do dzieci na przykład ze względu na zawarte w nich sceny przemocy. Rekomenduje się w tym miejscu przeprowadzenie dodatkowych zajęć z psychologiem lub pedagogiem, mających na celu wskazanie uczniom starszych klas szkół podstawowych w adekwatnej do ich wieku formie zagrożeń związanych z przemocą seksualną wobec dzieci.

Wykres 134. Kontakt z przemocą seksualną bez dotyku a płeć badanych. N=133

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

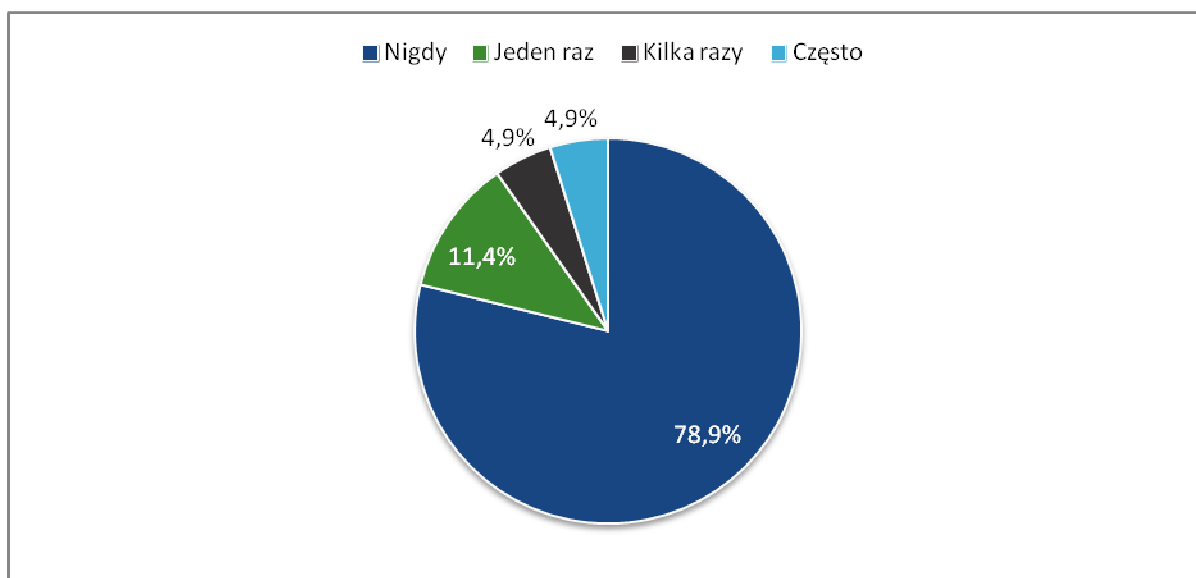
4.2.8. Zachowanie w zetknięciu z przemocą

Ostatnia część wywiadu odbiegała swoją konstrukcją od poprzedzających ją bloków pytań o charakterze diagnostycznym. Na zakończenie ankiety dzieci pytane były o ogólną sytuację w swojej rodzinie oraz o doznanie kiedykolwiek cierpienia z powodu niewłaściwego zachowania osób dorosłych wobec nich. Uczniowie proszeni byli także

o wskazanie, u jakich osób szukaliby wsparcia, gdyby padli ofiarą przemocy. W tym bloku pytań poruszono również kwestię przyzwolenia dzieci na stosowanie kar cielesnych.

Blisko czterech na pięciu badanych uczniów (79%) deklaruje, że nigdy nie czuło się skrzywdzonymi w wyniku sytuacji podobnych do omawianych w części diagnostycznej kwestionariusza. Co dziesiąte dziecko (11%) odpowiada jednak, że czuło się tak jeden raz, a średnio co dwudziesty badany ma poczucie bycia krzywdzonym często.

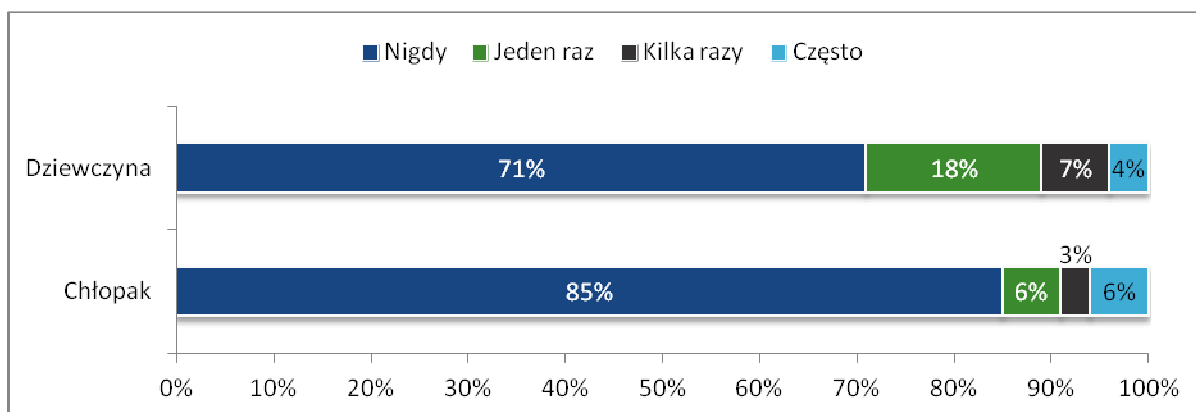
Wykres 135. Poczucie krzywdy w wyniku niewłaściwego zachowania osoby dorosłej. N=123

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Badane dziewczęta znacznie rzadziej niż chłopcy (14 punktów procentowych różnicy) deklarują, że nigdy nie czuły się skrzywdzone w wyniku niewłaściwych zachowań osób dorosłych. Trzykrotnie częściej ujawniają, że miały poczucie krzywdy jeden raz i ponad dwukrotnie częściej – kilka razy.

Wykres 136. Poczucie krzywdy w wyniku niewłaściwego zachowania osoby dorosłej a płeć badanych. N=123

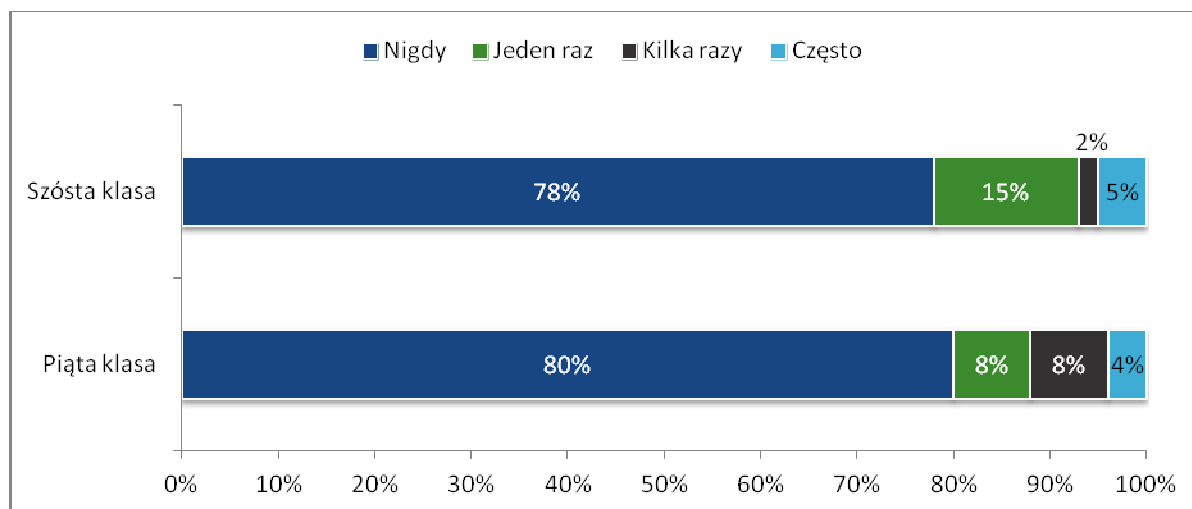

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Rozkład odpowiedzi na pytanie o poczucie krzywdy związane ze stosowaniem przemocy przez osoby dorosłe był nieznacznie odmienny wśród uczniów poszczególnych klas. Starsi badani czterokrotnie rzadziej deklarowali, iż czuli się przez dorosłych

skrzywdzeni kilka razy – dwukrotnie częściej natomiast od swoich młodszych kolegów deklarowali, że poczucie krzywdy mieli jeden raz.

Wykres 137. Poczucie krzywdy w wyniku niewłaściwego zachowania osoby dorosłej a wiek badanych. N=123

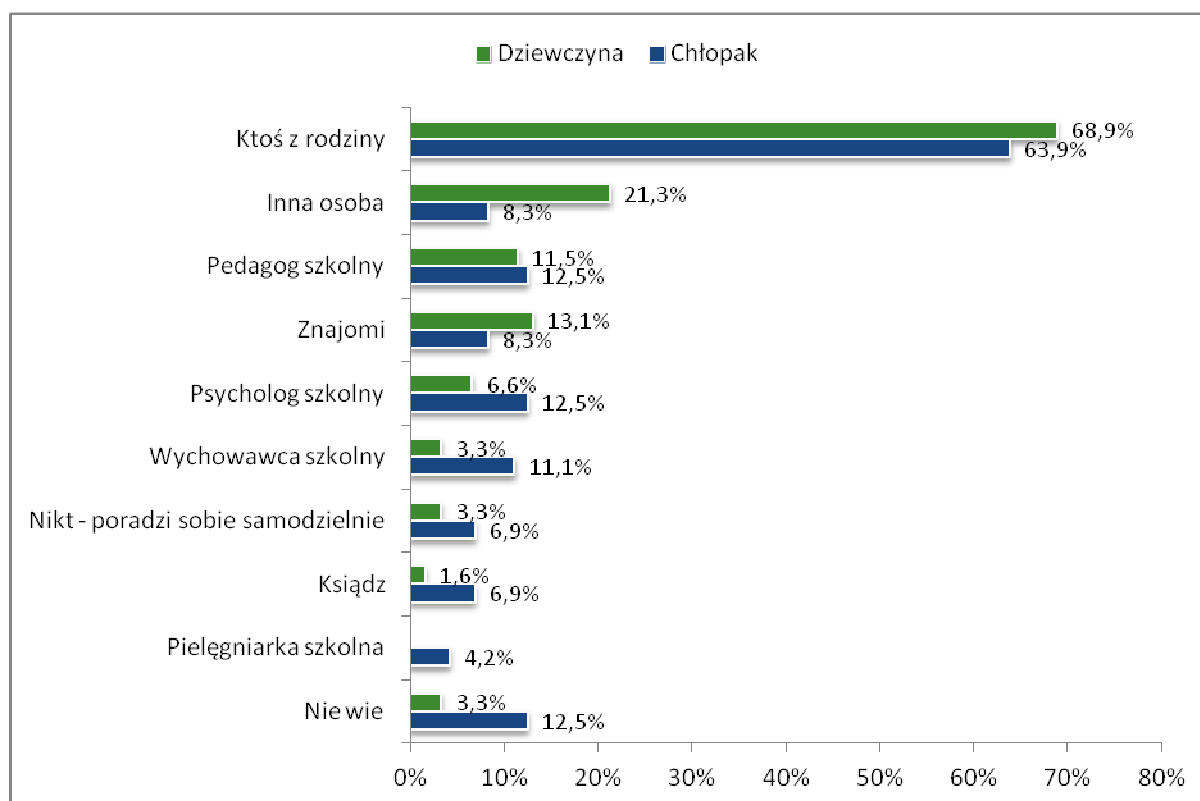
Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Na pytanie o osoby, u których szukaliby pomocy w omawianych w kwestionariuszu sytuacjach, badani w pierwszej kolejności wskazywali na *kogoś z rodziny*; odpowiedź tę nieco częściej zaznaczały dziewczęta (69% wskazań) niż chłopcy (64%). Członkowie rodziny wymieniani byli także przez uczniów w kategorii *u kogoś innego – kogo?*; to właśnie tam badani wpisywali głównie babcię (4 wskazania), ale również matkę czy kuzynkę. Również w tej kategorii dziewczęta zamieszczały często *najlepszą przyjaciółkę, koleżankę* (9 wskazań). Tutaj także wskazana została jako potencjalne źródło pomocy Policja.

W dalszej kolejności wymieniany był przez respondentów pedagog szkolny, u którego pomocy szukałoby 12% dziewcząt i 13% chłopców oraz koleżanki i koledzy, znajomi – popularni zwłaszcza wśród uczennic (13% wskazań na tę odpowiedź i odpowiednio 8% wśród chłopców).

Warto podkreślić, że 7% uczniów i 3% uczennic jest zdania, że w tak trudnych sytuacjach życiowych jak omawiane w kwestionariuszu jest w stanie poradzić sobie samodzielnie, bez niczyjej pomocy. Również 3% dziewcząt i aż 13% chłopców odpowiedziało, że nie wie, u kogo mogłoby szukać wsparcia.

Wykres 138. Osoby, u których szukano by pomocy w sytuacji zagrożenia. N=133

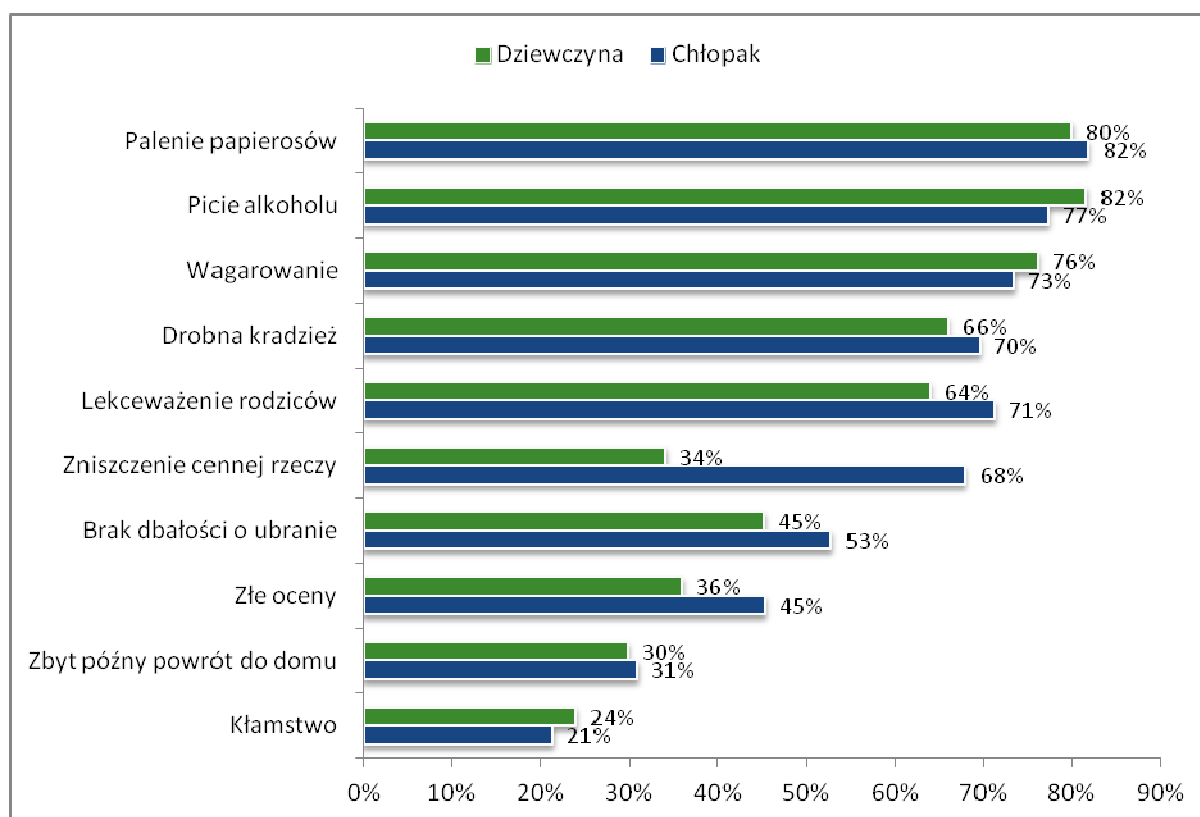
Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Czterech na pięciu badanych uczniów jest zdania, że w wypadku picia przez dziecko alkoholu lub palenia papierosów dopuszczalne jest zastosowanie przez rodziców kary cielesnej (*lania*), a trzy czwarte respondentów dopuszcza ją także w wypadku wagarów. Mniej niż połowa uczestników badania dopuszcza natomiast taką reakcję rodziców na złe oceny dziecka, zbyt późne powroty do domu czy kłamstwa.

Opinie dziewcząt i chłopców są zazwyczaj zbliżone – najistotniejsze różnice dotyczyły przyzwolenia na kary cielesne za przewinienia takie jak złe oceny szkolne (9 punktów procentowych różnicy) oraz zniszczenie cennej rzeczy (34 punkty procentowe – dwukrotna różnica), oba bardziej dopuszczalne w opinii chłopców. Warto także podkreślić, iż to właśnie uczniowie częściej niż uczennice przyzwalają na stosowanie kar cielesnych w ogóle.

Wyższe przyzwolenie na stosowanie kar cielesnych we wszystkich badanych przypadkach odnotowano wśród uczniów klas piątych. Największe różnice związane były z karaniem w ten sposób drobnej kradzieży (zgodę na karę cielesną wyraziło 75% młodszych i 59% starszych dzieci) oraz zniszczenia cennego przedmiotu (odpowiednio 62% oraz 41%). Dwunastopunktowa różnica częstości wskazań dotyczyła przewinień takich jak zbyt późny powrót do domu, brak dbałości o ubranie, picie alkoholu oraz lekceważenie rodziców. W pozostałych wypadkach odnotowane różnice nie przekraczały pięciu punktów procentowych.

Wykres 139. Dopuszczalność kar fizycznych a płeć badanych. N=134

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Ostatnim obszarem diagnozy była skierowana do uczniów prośba o określenie, czy zgadzają się bądź nie zgadzają z serią zdań, charakteryzujących ich sytuację rodzinną. Były to kolejno:

1. *Zawsze, kiedy jestem w domu karany, wiem, że na to zasłużyłem* – przekonanie o zasadności stosowanych przez rodziców kar ma 76% badanych chłopców i 83% dziewcząt. Wiek uczniów nie wpływa na ich odczucia w tym obszarze; zarówno w piątych jak i w szóstych klasach odsetek odpowiedzi twierdzących wyniósł 79% wszystkich wskazań.
2. *Nie mówię nikomu o tym, co się dzieje w domu* – wiążące się często z trudnościami i przykrymi przeżyciami w domu rodzinnym zamknięcie się dziecka i milczenie w sprawach dotyczących życia rodzinnego charakteryzuje 46% badanych uczennic i 47% uczniów. Wśród młodszych dzieci odsetek odpowiedzi twierdzących osiągnął niespełna 40%, zaś wśród starszych – przekroczył 55% wskazań. Można jednak przypuszczać, że jest to wynik nie tyle krzywdzenia dzieci w środowisku domowym, co postępującej alienacji i kładzonego przez rodziców nacisku na dyskrecję i nieporuszanie na forum spraw „prywatnych”.
3. *Gdybym znał numer telefonu zaufania dla dzieci, które potrzebują pomocy w związku z problemami w domu, skorzystałbym z niego* – bezradność i brak osoby, do której mogłyby zwrócić się o pomoc dotyka 14% badanych dziewcząt i aż 23% chłopców. Rozkład odpowiedzi jest natomiast niezależny od wieku badanych; twierdząco odpowiedziało nieco ponad 18% uczniów klas piątych i niespełna 19% szóstoklasistów.
4. *Uważam, że czasem trzeba komuś dać w skórę* – przemoc fizyczną wobec innych osób dopuszcza niemal co trzeci (30%) badany uczeń oraz blisko 22% uczennic.

Wraz z wiekiem dzieci rośnie poziom akceptacji takich zachowań: twierdząco odpowiedziało 24% piątoklasistów i 29% uczniów klas szóstych.

5. *Zdarzyło mi się uderzyć dorosłą osobę* – do takiego zachowania przyznało się 3% badanych dziewcząt i pięciokrotnie więcej chłopców. Wśród uczniów klas piątych odsetek odpowiedzi twierdzących to blisko 12%, zaś wśród ich starszych kolegów – niespełna 7%. Pozwala to przypuszczać, że część badanych dzieci wzięła pod uwagę również sytuacje związane z zabawą, żartobliwymi szturchnięciami i innymi zachowaniami tego typu.
6. *Moi rodzice nigdy się nie krzywdzą, ani słowem, ani czynem* – w tym przypadku odpowiedzi twierdzącej udzieliło 55% respondentek oraz 53% respondentów. Znacznie wyraźniej rozkład wskazań różnicował wiek badanych: w gronie młodszych uczniów odpowiedzi pozytywne stanowiły 59%, zaś wśród starszych – o 9 punktów procentowych mniej.

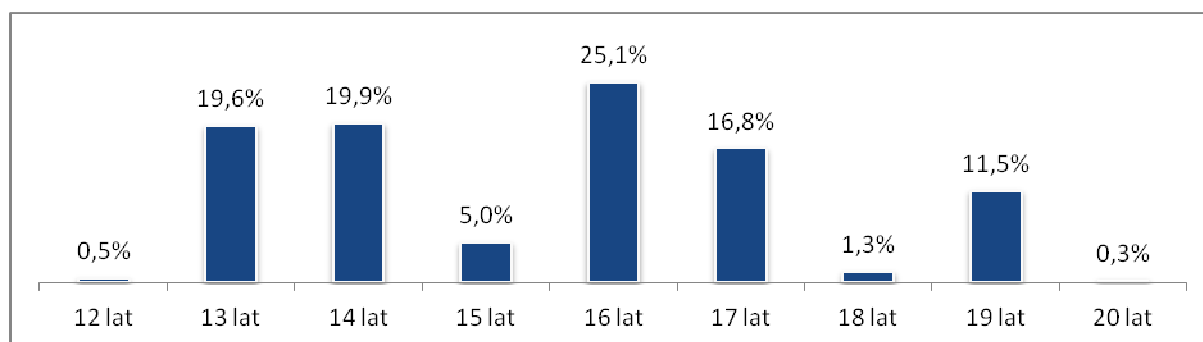
4.3. Uczniowie szkół ponadpodstawowych

4.3.1. Charakterystyka próby badawczej

W badaniu udział wzięło 400 uczniów szkół ponadpodstawowych – gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych. Ankieta audytoryjna realizowana była w klasach pierwszych, drugich i trzecich wszystkich typów szkół. W gimnazjach zrealizowane zostały N=182 wywiady (45,5%), zaś w szkołach ponadgimnazjalnych – N=218 wywiadów (54,5%).

Ze względu na realizację wywiadów wśród uczniów na różnych poziomach edukacji, struktura wieku respondentów była bardzo zróżnicowana; najmłodsi ankietowani mieli ukończone 12, zaś najstarsi 20 lat. Najliczniej reprezentowani byli szesnastolatkowie (25%), a jeden na pięciu respondentów (20%) miał w dniu badania ukończone 13 lub 14 lat.

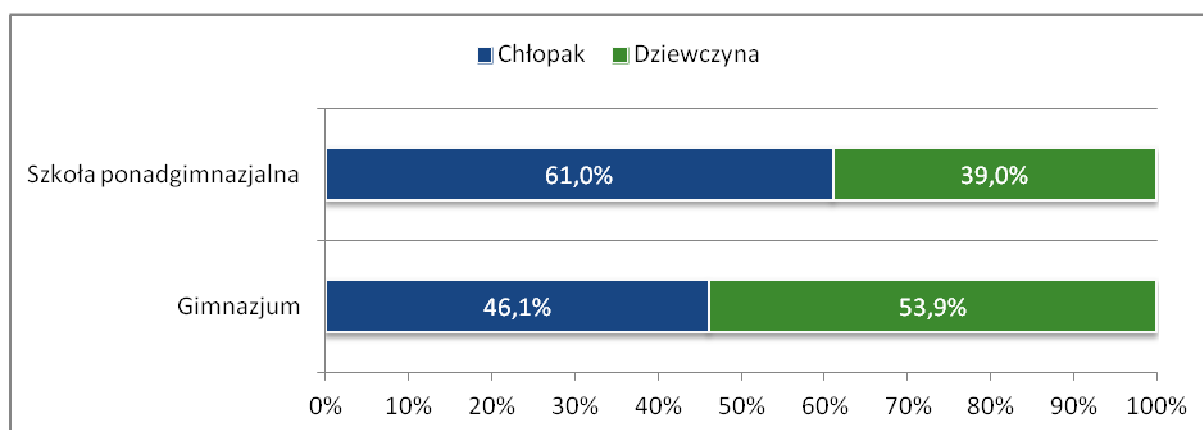
Wykres 140. Struktura wieku badanych. N=382

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Struktura płci respondentów była zróżnicowana w poszczególnych typach szkół. Wśród starszych uczniów dominowali badani płci męskiej (61%), natomiast gimnazja częściej reprezentowane były przez uczennice (54%).

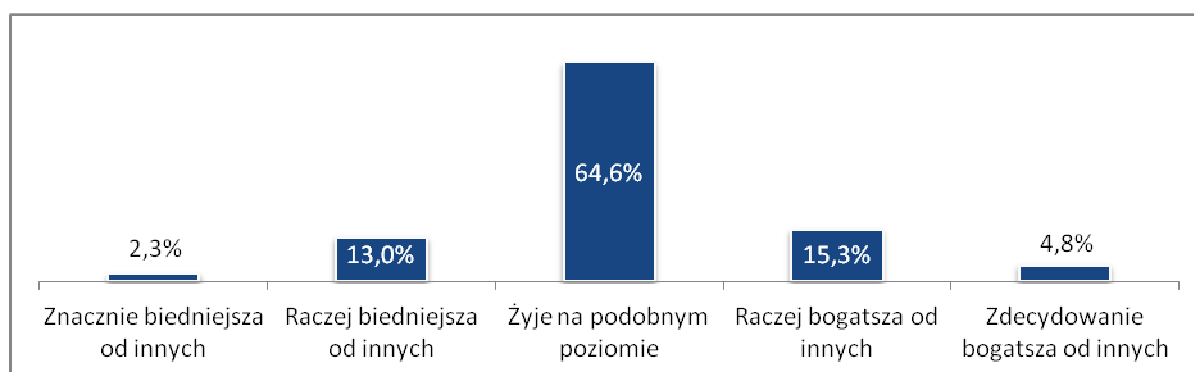
Wykres 141. Struktura płci badanych. N=398

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Zdecydowana większość (65%) respondentów sytuację ekonomiczną swojej rodziny określa jako porównywalną do innych polskich gospodarstw domowych. Nieco ponad 15% uczniów uważa, że ich rodziny są uboższe niż inne (w tym jeden na pięćdziesięciu – że *zdecydowanie uboższe*), zaś co piąty badany deklaruje, że jego gospodarstwo domowe na tle typowej polskiej rodziny jest bogatsze (przy czym co dwudziesty – że *zdecydowanie bogatsze*).

Wykres 142. Sytuacja ekonomiczna badanych. N=393

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

4.3.2. Definicje przemocy

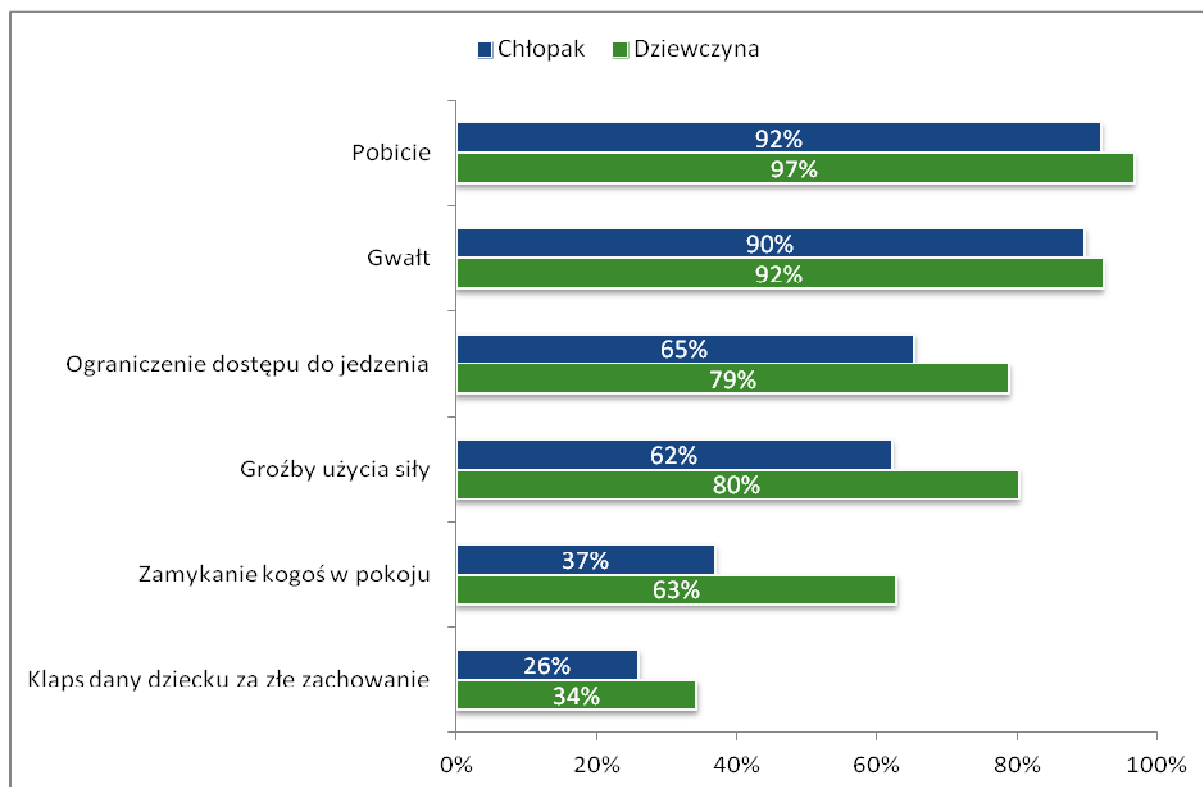
Pierwsza część wywiadu związana była z definicją pojęcia przemocy. Uczniowie proszeni byli o wskazanie zachowań, które według nich uznać można za przemoc fizyczną lub psychiczną. Postawiono przed nimi również zadanie polegające na wskazaniu najistotniejszych – ich zdaniem – przyczyn występowania przemocy w rodzinie.

Spośród listy zachowań agresywnych, za przemoc fizyczną w rodzinie badani najczęściej uznawali pobicie (94% wskazań), gwałt (91%) oraz ograniczanie dostępu do jedzenia (średnio 71%). Najrzadziej natomiast za akty przemocy uznawane były przez respondentów zamykanie kogoś w pokoju (średnio 48% wskazań) oraz karanie dziecka za złe zachowanie kłapsem (30%).

We wszystkich wymienionych kategoriach dziewczęta częściej niż chłopcy definiowały wskazywane zachowania jako przemoc. Największe dysproporcje związane były z ograniczaniem wolności osoby przez zamykanie jej w pomieszczeniu (26 punktów procentowych różnicy częstości wskazań pomiędzy płciami), z groźbami użycia siły

(18 punktów procentowych) oraz ograniczaniem dostępu do jedzenia (12 punktów procentowych).

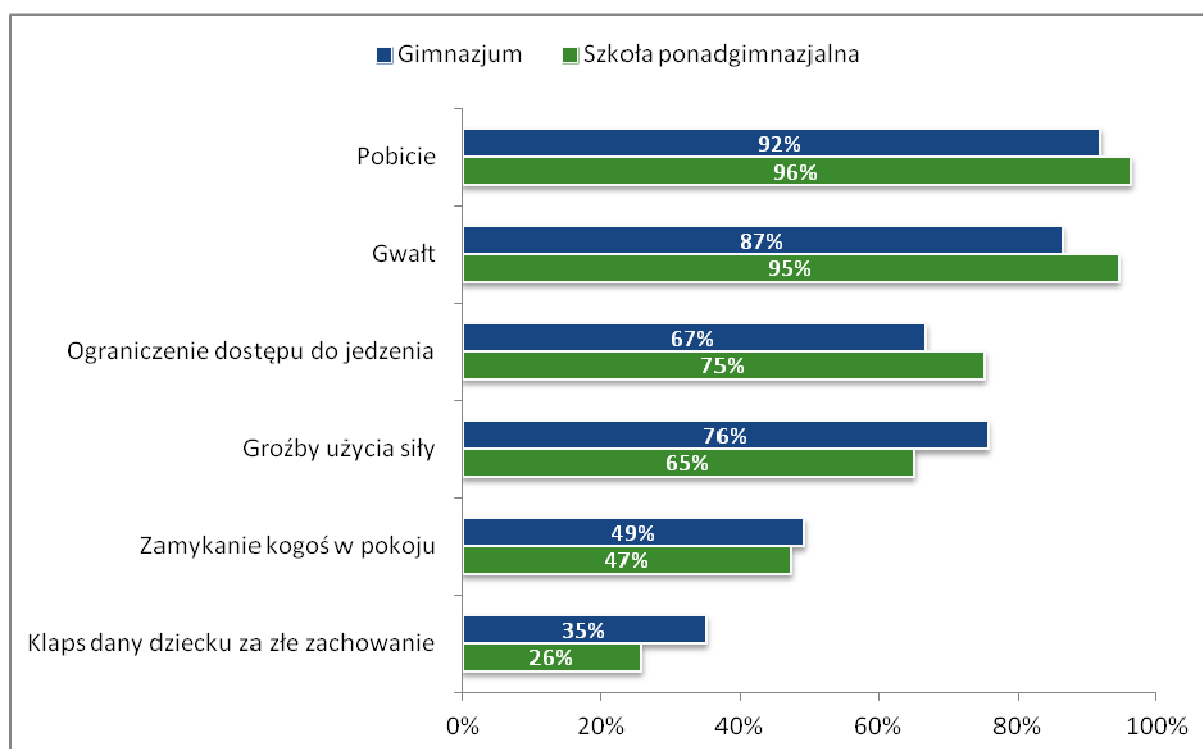
Wykres 143. Zachowania określone jako przemoc fizyczna a płeć badanych. N=398

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Również wiek badanych różnicował istotnie sposób definiowania przez nich przemocy fizycznej w rodzinie. Wzbudzające najmniej kontrowersji zachowania – pobicie, gwałt czy ograniczanie dostępu do jedzenia – częściej wskazywane były jako przejawy przemocy fizycznej przez starszych uczniów. Największa różnica dotyczyła gwałtu; uczniowie szkół ponadgimnazjalnych wskazywali go z częstością o 8 punktów procentowych większą od swoich młodszych kolegów. Gimnazjaliści natomiast znacznie częściej niż starsi uczniowie (11 punktów procentowych różnicy) za akt przemocy fizycznej w rodzinie uznawali groźby użycia siły. Również młodszy badani nieco częściej definiowali w ten sposób stosowanie kar cielesnych wobec nieposłusznych dzieci.

Wykres 144. Zachowania określone jako przemoc fizyczna a wiek badanych. N=400

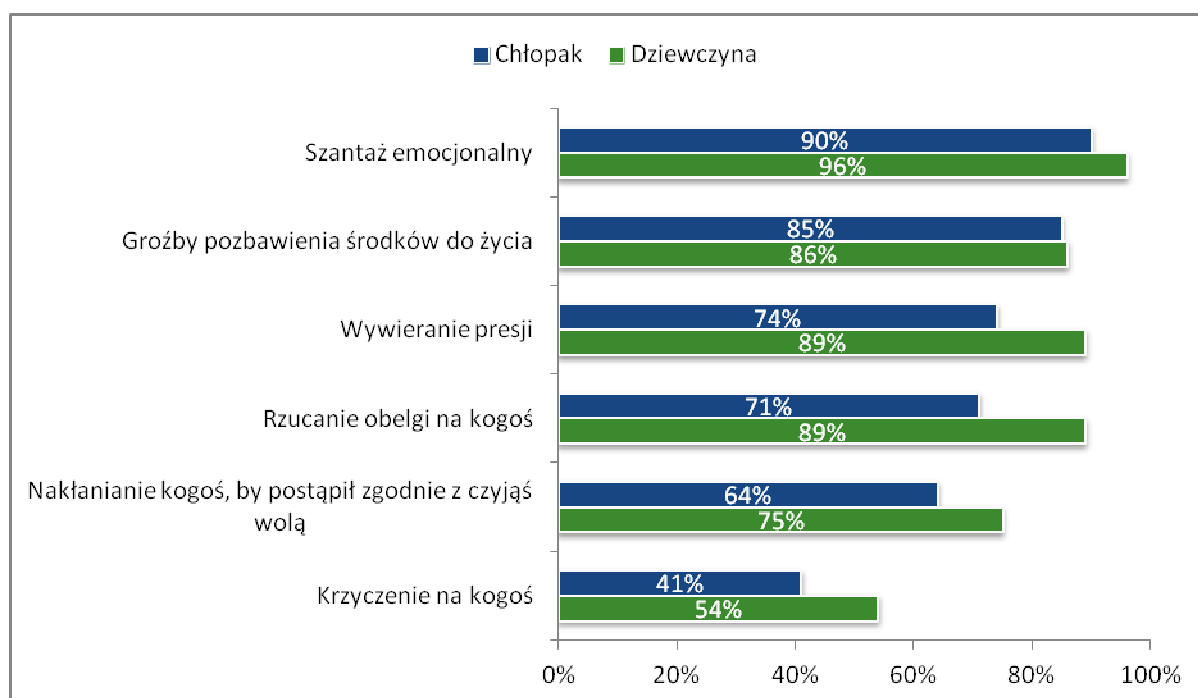
Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Z katalogu zachowań mogących być określanymi mianem przemocy psychicznej w rodzinie, respondenci najczęściej wskazywali jako jej przejawy przede wszystkim szantaż emocjonalny (średnio 93% wskazań) oraz groźby pozbawienia środków do życia (średnio 86%). Najrzadziej wskazywaną kategorią było natomiast krzyczenie na kogoś, uznane za przemoc psychiczną przez mniej niż połowę (47%) respondentów.

Wszystkie predefiniowane kategorie zachowań częściej za przemoc uznawały badane dziewczęta niż chłopcy. Największa dysproporcja dotyczyła rzucania na kogoś obelg i wyzwisk – różnica częstości wskazań wyniosła w tym wypadku 18 punktów procentowych. Podobnie duże zróżnicowanie związane było z wywieraniem presji na inną osobę (15 punktów procentowych) oraz krzyčeniem na kogoś (13 punktów).

Wiek respondentów nie różnicował istotnie rozumienia przez nich pojęcia „przemoc psychiczna w rodzinie” – różnice częstości wskazań poszczególnych odpowiedzi w obu badanych typach szkół nie przekraczały dwóch punktów procentowych. Jedynym wyjątkiem na tym tle była kwestia rzucania na inne osoby wyzwisk, obelg; gimnazjaliści wskazywali to zachowanie jako przejaw przemocy psychicznej z częstością o 6 punktów procentowych większą (82%) niż starsi uczniowie.

Wykres 145. Zachowania określone jako przemoc psychiczna a płeć badanych. N=398

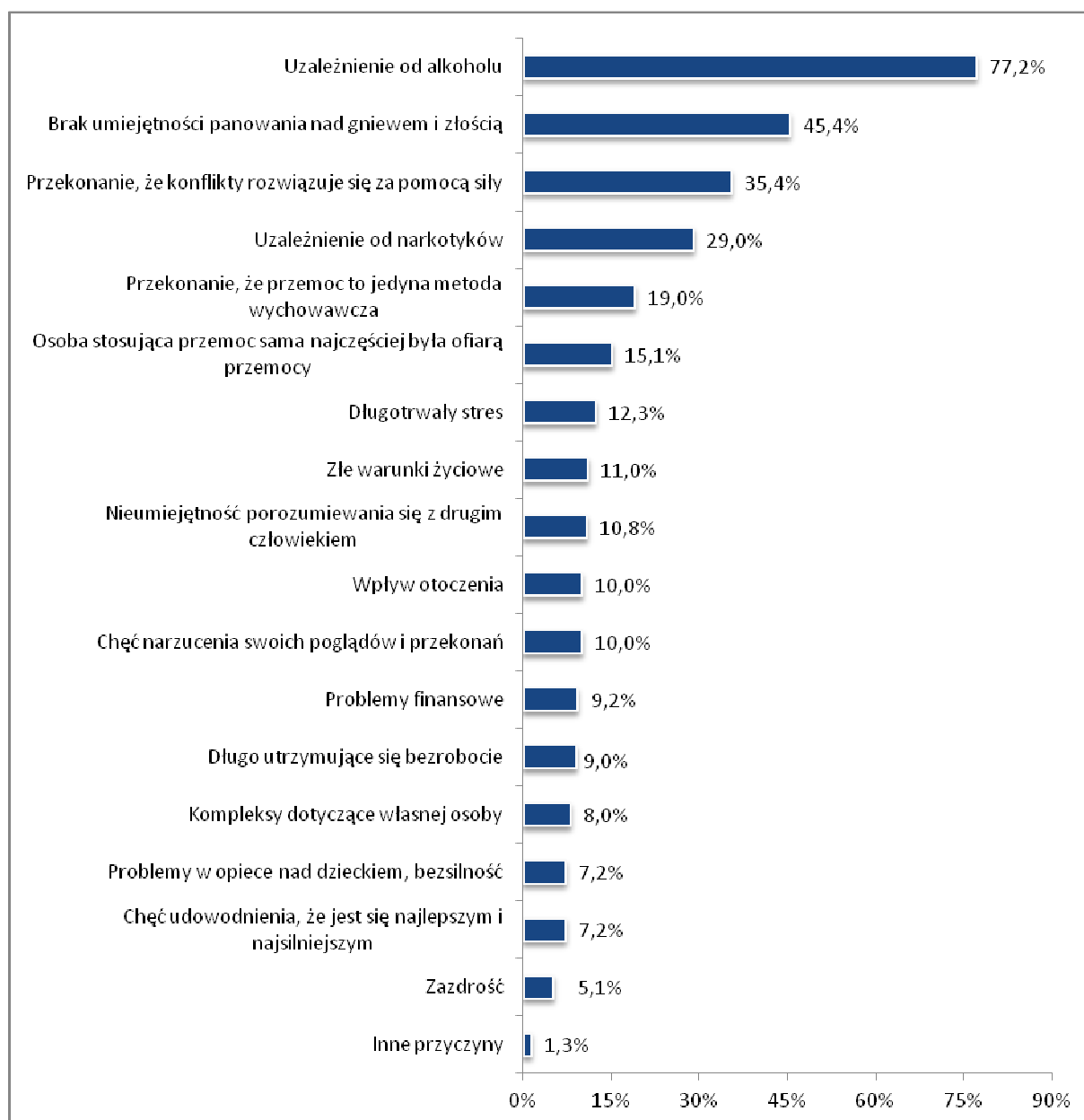

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Ponad trzy czwarte respondentów – niezależnie od płci i wieku – jako najczęstszą przyczynę występowania zjawiska przemocy w rodzinie wskazywało uzależnienie sprawcy od alkoholu (77%). Nieco mniej niż połowa respondentów (45%) uważa, że przemoc domowa to konsekwencja braku umiejętności panowania nad gniewem i złością, natomiast jeden na trzech uczniów (35%) wskazuje na przekonanie sprawców, że używanie siły to najlepsza metoda rozwiązywania konfliktów.

Wśród przyczyn nieujętych w kafeterii odpowiedzi respondenci wymieniali problemy ze zdrowiem psychicznym sprawcy, gwałty i wykorzystywanie seksualne oraz nieplanowane ciąży. Kilkoro respondentów nie potrafiło również wskazać żadnej odpowiedzi.

Wykres 146. Postrzegane przyczyny występowania przemocy w rodzinie. N=400

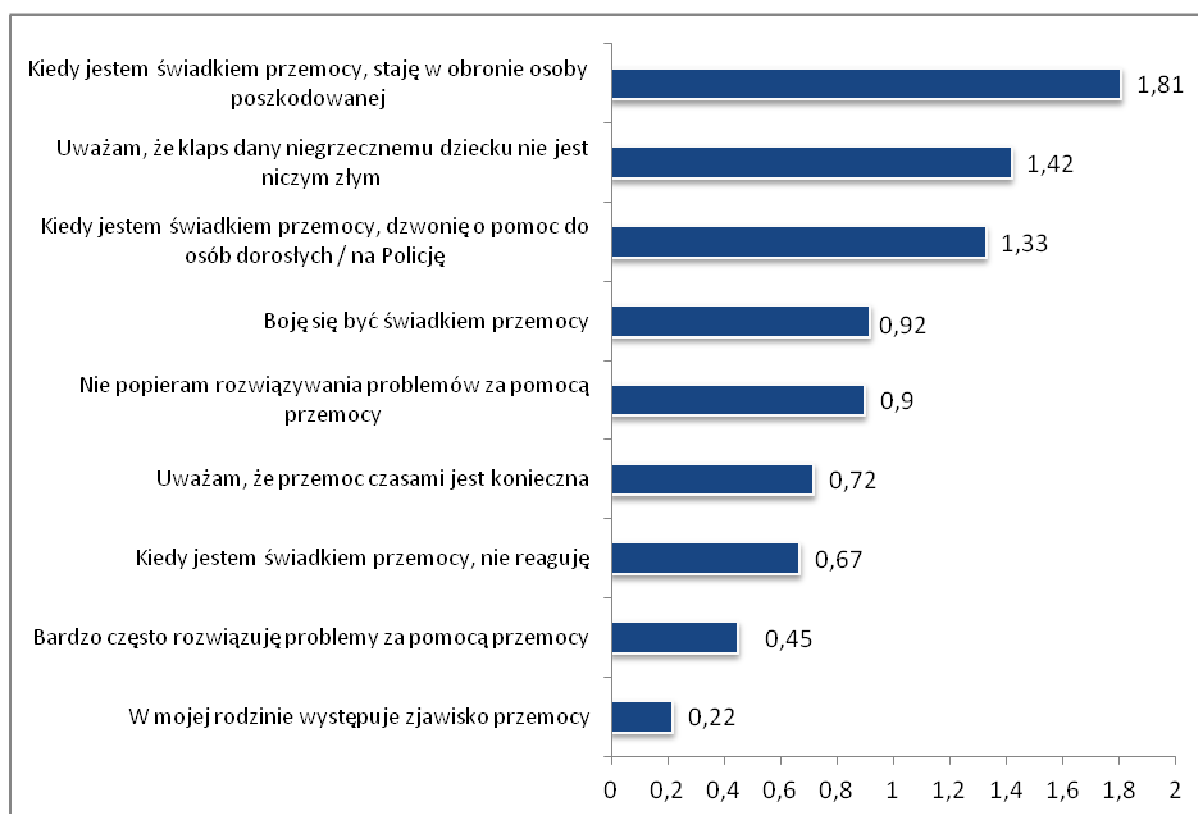

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

W części wywiadu dotyczącej badania postaw nastolatków w odniesieniu do zjawiska przemocy, funkcję diagnostyczną pełnił między innymi „test zgody”, polegający na określeniu przez badanych w czterostopniowej skali <0;3> swojego stosunku do serii twierdzeń związanych z tym problemem. Najwyższa wartość wskaźnika oznacza zdecydowaną zgodę respondentów z cytowanym zdaniem, zaś najniższa – całkowity brak zgody.

Opinie badanych uczniów na temat przejawów przemocy fizycznej i psychicznej są podzielone. Zdaniem niemal wszystkich respondentów za akty takie można pocie, gwałt, szantaż emocjonalny i groźby pozbawienia kogoś środków do życia. Najczęstszą przyczyną występowania przemocy w rodzinie jest – zdaniem respondentów – nadużywanie alkoholu przez sprawcę oraz brak umiejętności panowania nad gniewem.

Wykres 147. Poziom zgody z twierdzeniami dotyczącymi przemocy. N=400 [Skala: 0-3]

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

4.3.3. Kontakt z przemocą

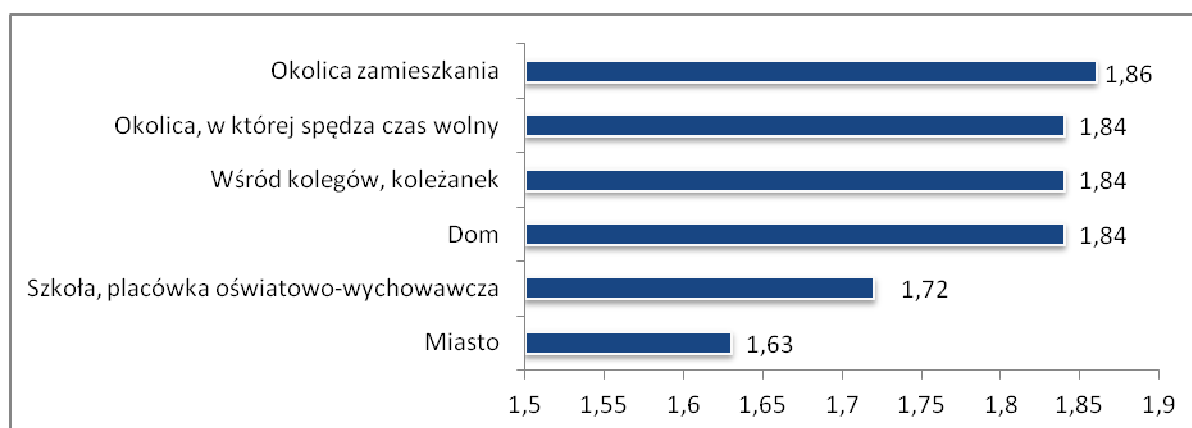
W drugiej części wywiadu młodzież objęta została diagnozą ze względu na kontakt z przemocą – zarówno od strony ofiary jak i sprawcy. Młodzież pytana była o trudności i problemy osobiste, na jakie napotyka. Poruszano kwestie występowania przemocy fizycznej i psychicznej w otoczeniu respondentów a także ich związku ze stosowaniem substancji psychoaktywnych. Podjęto również temat poczucia bezpieczeństwa młodych ludzi w różnych obszarach ich funkcjonowania.

Respondenci proszeni byli o wskazanie, na ile czują się bezpiecznie w różnych obszarach swojego funkcjonowania, posługując się czteropunktową skalą; ocena „0” oznaczała całkowity brak poczucia bezpieczeństwa zaś „3” – pełne poczucie bezpieczeństwa. Najwyższą wartość zbudowany w oparciu o oceny badanych wskaźnik osiągnął dla okolicy zamieszkania uczniów (średnio 1,86 punktu); porównywalną także okolica, w której spędzają oni czas wolny, środowisko rówieśnicze oraz dom rodzinny.

We wszystkich badanych miejscach minimalnie bezpieczniej czują się dziewczęta, jednak różnice średnich ocen nie przekraczają jednej dziesiątej punktu. Jedynym wyjątkiem na tym tle jest dom rodzinny badanych, w którym bezpieczniej czują się uczniowie płci męskiej.

Niewielkie różnice poczucia bezpieczeństwa odnotowano także w poszczególnych grupach wiekowych, charakteryzowanych typem szkół. Zróżnicowanie przekraczające jedną dziesiątą punktu dotyczyło ponownie wyłącznie domu rodzinnego, w którym bezpieczniej czują się młodszy uczniowie ($m=1,97$ wśród gimnazjalistów i $m=1,76$ dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych).

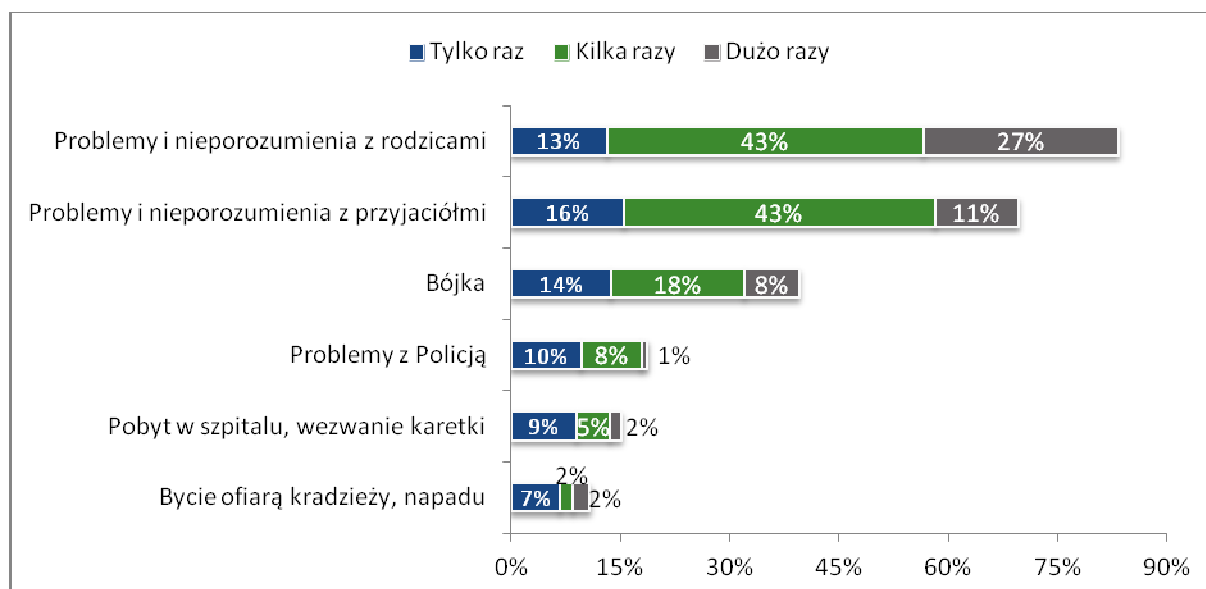
Wykres 148. Poczucie bezpieczeństwa badanych. N=400 [Skala: 0-3]

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Zdecydowana większość uczestników badania deklaruje, że zdarzają im się problemy i nieporozumienia z rodzicami – sytuacje takie dotyczą średnio czterech na pięciu (83%) uczniów. Co czwarty nastolatek (27%) wskazał, że mają one miejsce często. Powszechnie wśród młodzieży występują również konflikty i spory z przyjaciółmi; tego typu problemy deklaruje 70% respondentów. Niepokojąco wysoką częstość (19%) osiąga wskazanie na znalezienie się w sytuacji konfliktu z Policją; jeden na stu respondentów odpowiada, że problemy takie zdarzają mu się często. Najmniej rozpowszechnione okazały się być natomiast wśród bielskich nastolatków kradzieże i napady, jednak średnio co dziesiąty ankietowany ujawnia, że padł ofiarą takich czynów.

Wykres 149. Trudności osobiste badanych. N=400

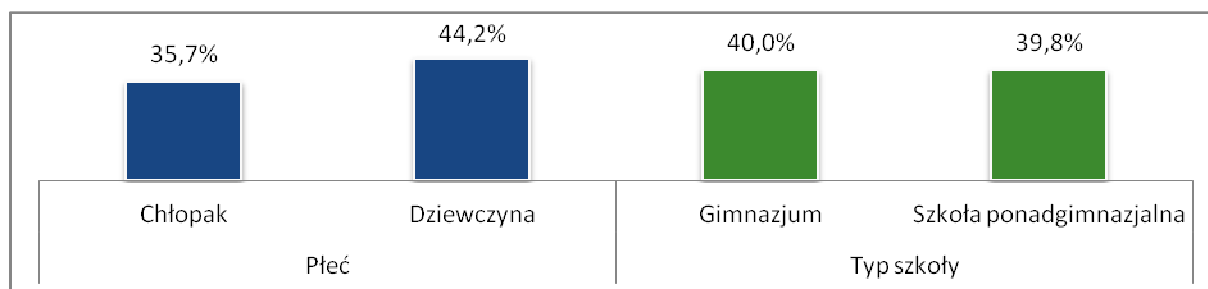
Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

W gronie osób, które wskazały, że dotyczą ich wymienione trudności i problemy życiowe, aż 87% deklaruje, że nie mają one miejsca gdy badany jest pod wpływem jakichkolwiek substancji psychoaktywnych. Jednocześnie 7% respondentów odpowiedziało, że sytuacje te mają miejsce wtedy, gdy zażyli narkotyki lub pili alkohol, a kolejne 6% - że w różnych sytuacjach wygląda to odmiennie.

Spośród badanych, którzy problemy wiążą z przyjmowaniem substancji psychoaktywnych, aż 89% deklaruje, że wystąpiły one po spożyciu alkoholu. Pozostałe 11% odpowiada, że trudności te występowały po spożyciu przez nich alkoholu oraz narkotyków.

Niespełna połowa (40%) badanych nastolatków deklaruje, że spotyka się w najbliższym otoczeniu z aktami przemocy. Wartość ta jest niezależna od wieku badanych, natomiast skorelowana z płcią – odsetek wskazań twierdzących wśród uczennic jest o 8 punktów procentowych wyższy niż wśród uczniów płci męskiej.

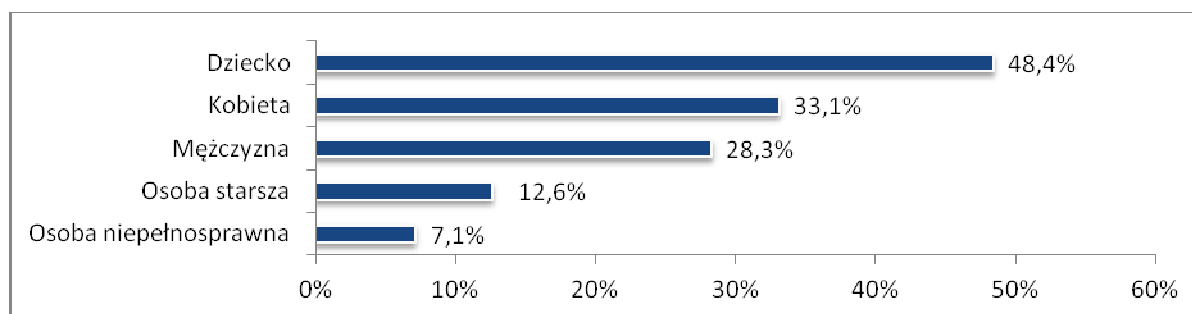
Wykres 150. Zaobserwowanie aktów przemocy w najbliższym otoczeniu. N=316

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Blisko połowa (48%) badanych obserwujących w swoim najbliższym otoczeniu akty przemocy deklaruje, że ich ofiarami padają dzieci. Co trzeci (33%) z tych respondentów obserwuje również przemoc wobec kobiet; częstość wskazań mężczyzn jako ofiar przemocy jest tylko o 5 punktów procentowych niższa. Najrzadziej nastolatki zauważają natomiast akty przemocy wymierzone w osoby dotknięte niepełnosprawnością (7% wskazań).

Wykres 151. Ofiary przemocy w otoczeniu badanych. N=128⁵

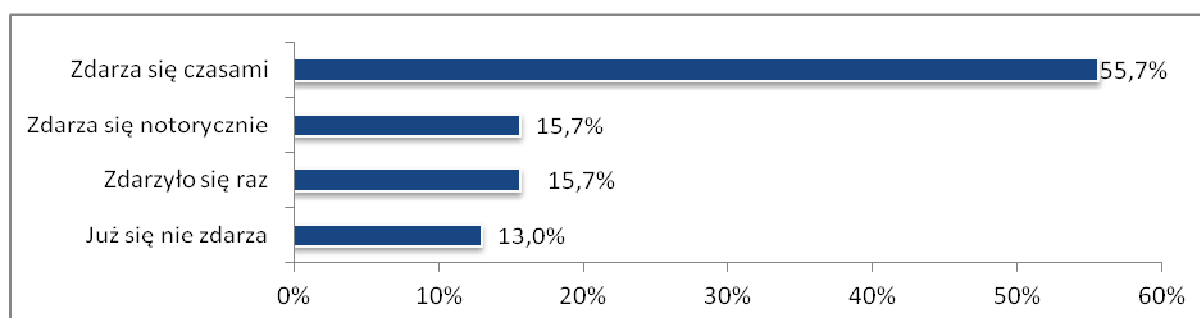

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Ponad połowa (56%) uczestników badania, którzy mają styczność z przemocą w swoim najbliższym otoczeniu deklaruje, że akty takie zdarzają się sporadycznie, *czasami*. Około 16% odpowiada, że zetknęło się z agresywnymi zachowaniami raz – równoliczna grupa deklaruje jednak, że obserwuje je notorycznie. W 13% przypadków obserwowana przemoc miała miejsce w przeszłości, a obecnie nie występuje już w otoczeniu badanego.

⁵ Częstości wskazań nie sumują się do 100% ze względu na możliwość wyboru więcej niż jednej odpowiedzi.

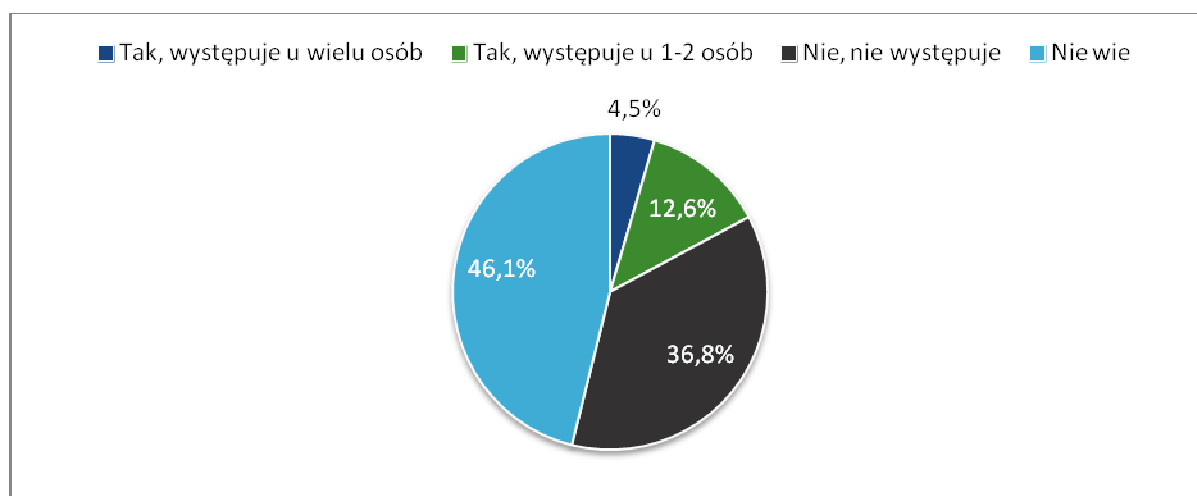
Wykres 152. Częstotliwość obserwowanych aktów przemocy. N=115

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Diagnoza rozpowszechnienia zjawiska przemocy w otoczeniu bielskich nastolatków objęła również pytanie o obserwowane wśród najbliższych znajomych sytuacje dotyczące przemocy w rodzinie. Uwagę zwraca fakt, że aż 46% badanych uczniów nie potrafi stwierdzić, czy w ich otoczeniu są osoby borykające się z tym problemem. Jeden na trzech nastolatków (37%) zdecydowanie zaprzecza występowaniu tego zjawiska w swoim otoczeniu, ale ponad 17% respondentów jest przekonanych, że problem dotyczy ich znajomych. Rozkład odpowiedzi badanych w tej kwestii okazał się być niezwiązany z ich płcią ani grupą wiekową.

Wykres 153. Obserwowanie zjawiska przemocy w rodzinie w otoczeniu rówieśniczym. N=397

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

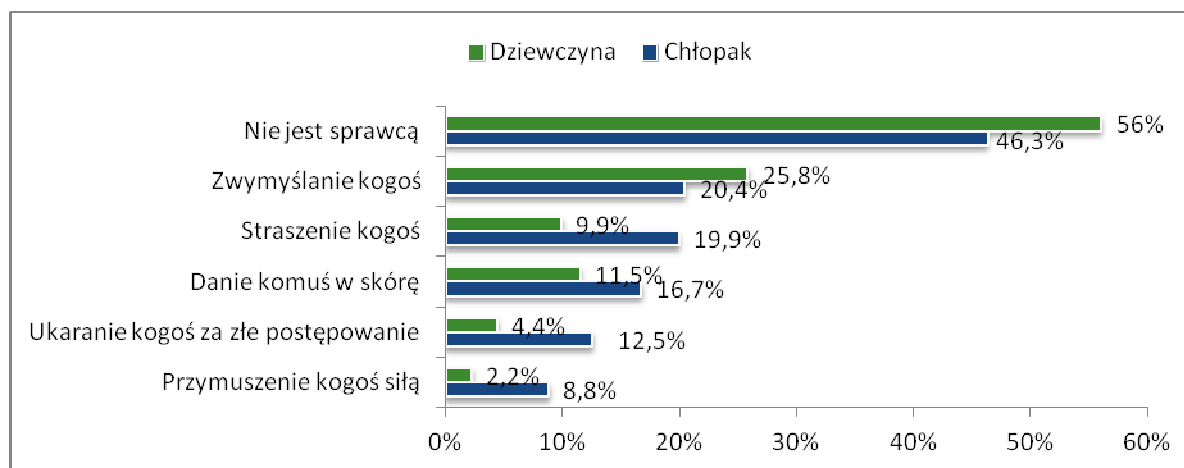
Ponad połowa (51%) badanych deklaruje, że nigdy nie była sprawcą przemocy; odpowiedzi tej znacznie częściej udzielają dziewczęta niż chłopcy (różnica 10 punktów procentowych). Blisko jedna czwarta (23%) respondentów odpowiada, że zdarzyło im się kogoś zwymyślać – częściej sprawczyniami są w tej sytuacji uczennice. Uczniowie płci męskiej częściej deklarują natomiast, że zdarzyło się im „dać komuś w skórę” (średnio 14% badanych), ukarać za złe postępowanie (ogółem 9%) lub przymusić do czegoś siłą (ogółem 6%).

Wiek badanych różnicuje ich odpowiedzi związane z zachowaniami agresywnymi w dwóch przypadkach: gimnazjaliści znacznie częściej od starszych kolegów deklarują, że nie zdarzają im się takie sytuacje (odpowiednio 57% oraz 46% wskazań). Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych znacznie częściej przyznają natomiast, że zdarzyło im się

kogoś zwymyślać, obrzucić obelgami (różnica częstości wskazań w odniesieniu do uczniów gimnazjów to 12 punktów procentowych).

Wśród respondentów, którzy odpowiadają, że zdarzyło im się kogoś uderzyć lub pobić, zdecydowana większość agresję kierowała na kolegów i koleżanki (31 przypadków). W drugiej kolejności wskazywane było rodzeństwo (13 wskazań). Pobicia obcej osoby dotyczyły 2 odpowiedzi.

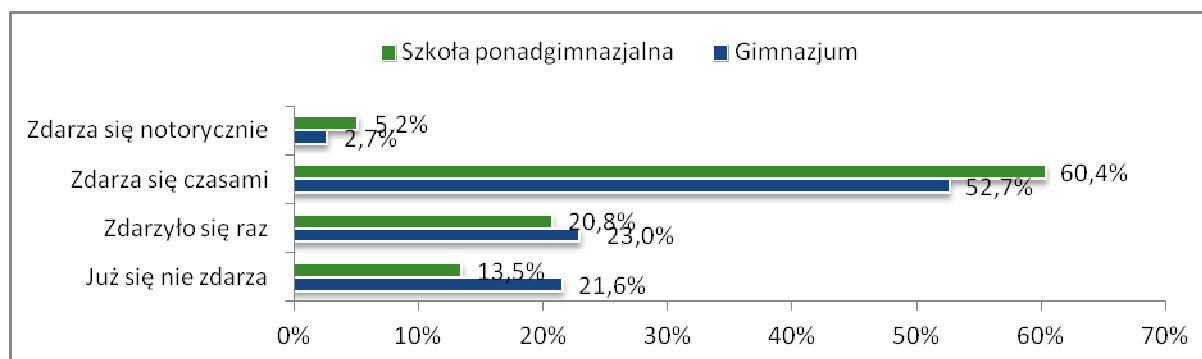
Wykres 154. Zachowania agresywne badanych a płeć. N=398

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Ponad połowa (57%) uczestników badania, którzy zadeklarowali, że zdarza się im być sprawcami przemocy odpowiada również, że są to zachowania powtarzalne, które *zdarzają się czasami*. Płeć badanych nie determinowała częstości wskazań tej odpowiedzi; zaobserwowano natomiast, że wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych pada ona częściej (różnica blisko 8 punktów procentowych) niż wśród ich młodszych kolegów. Co piąty badany (22%) deklaruje, że zachowanie agresywne *zdarzyło się raz*, natomiast jeden na dwudziestu pięciu uczniów (4%) odpowiada, że notorycznie zdarza mu się być sprawcą przemocy.

Wykres 155. Częstość zachowań agresywnych a wiek badanych. N=170

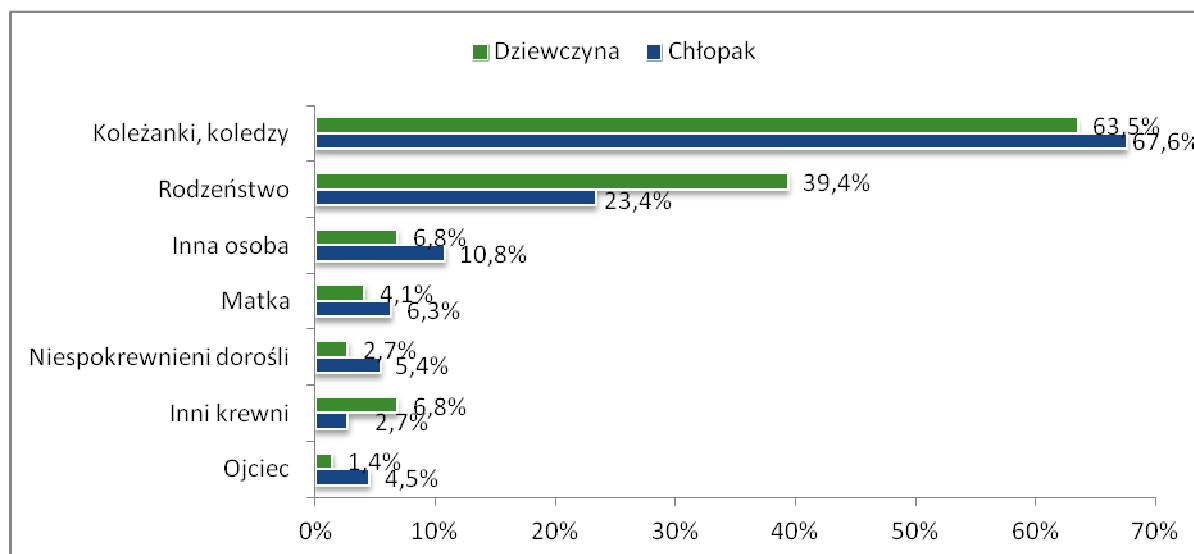

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Dwie trzecie respondentów (66%) przyznaje, że ich zachowania agresywne skierowane były przeciwko kolegom i koleżankom – deklaracja ta była niezależna od płci uczniów, natomiast w gimnazjach występowała z częstością o 9 punktów procentowych większą niż w szkołach średnich. Blisko 30% badanych deklaruje, że stosuje przemoc wobec rodzeństwa – jest to przede wszystkim domeną badanych uczennic (16 punktów

procentowych różnicy w stosunku do uczniów). Najrzadziej zachowania agresywne kierowane są w stronę ojców (3% wskazań), nieco częściej – matek (5%).

Wykres 156. Ofiary przemocy ze strony badanych a płeć. N=186

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Blisko jedna trzecia (29%) respondentów deklaruje, że zdarzyło im się zostać przez kogoś zwymyślanym lub obrzuconym obelgami. Niemal co piąty (18%) uczeń ujawnia, że bywał straszony przez inne osoby, a porównywalna grupa (17%) wskazuje bycie karana za złe postępowanie. Jeden na pięćdziesięciu uczniów deklaruje, że padł ofiarą przemocy seksualnej.

We wszystkich przypadkach wskazywanych częściej niż przez pojedynczych respondentów, to dziewczęta częściej niż chłopcy padały ofiarą zachowań agresywnych. Największa dysproporcja pomiędzy płaciami dotyczyła publicznego upokorzenia (ponad 10 punktów procentowych) – może to być jednak w części efektem odmiennej wrażliwości dziewcząt i chłopców w sytuacjach społecznych. Duże różnice (ponad 5 punktów procentowych) dotyczyły także karania za złe postępowanie, bycia straszonym, nękanym oraz przymuszania siłą.

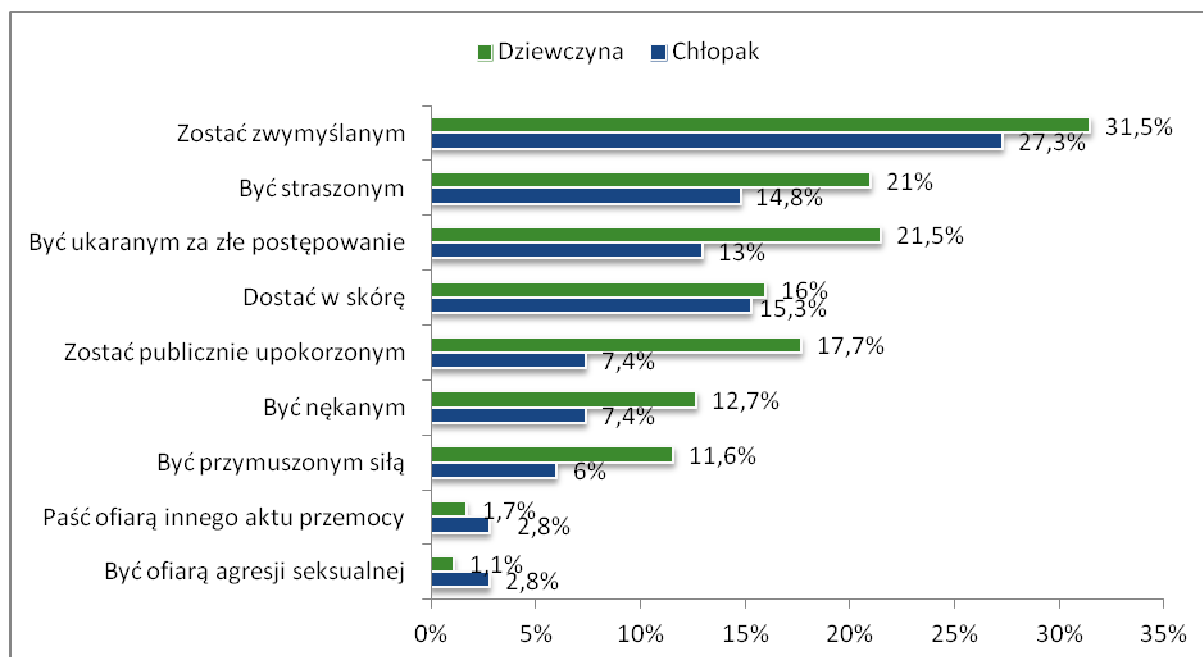
Wiek uczniów w niewielkim stopniu determinował wskazywane przez nich zachowania agresywne, których padli ofiarą. Istotna różnica częstości wskazań dotyczyła tylko bycia zwymyślanym (starsi uczniowie wskazywali tę kategorię z częstością o 9 punktów procentowych większą od młodszych kolegów).

W gronie badanych, którzy ujawnili, że padli ofiarą przemocy, ponad jedna trzecia (39%) deklaruje, że sytuacje takie nie mają już miejsca. Nieznacznie mniejsza grupa uczniów (30%) wskazuje, że zdarzają się one czasami, a kolejne 22% - że ofiarą przemocy padli tylko raz. Niespełna co dziesiąty respondent (9%) odpowiada jednak, że notorycznie pada ofiarą przemocy; sytuacja ta dotyczy przede wszystkim uczniów szkół ponadgimnazjalnych (14% i odpowiednio 5% gimnazjalistów). Młodszy uczniowie natomiast znacznie częściej (9 punktów procentowych różnicy) deklarują, że przemoc skierowana była w nich jednorazowo.

Częstotliwość deklarowanego padania ofiarą przemocy skorelowana była również z płcią respondentów; chłopcy nieco częściej niż dziewczęta wskazywali, że są ofiarami

notorycznie, jednak różnica nie przekroczyła 4 punktów procentowych. Uczennice częściej niż uczniowie wskazywały natomiast odpowiedzi *zdarzyło się to raz* (5 punktów procentowych różnicy) oraz *zdarza się to czasami* (odpowiednio 36% dziewcząt i 28% chłopców).

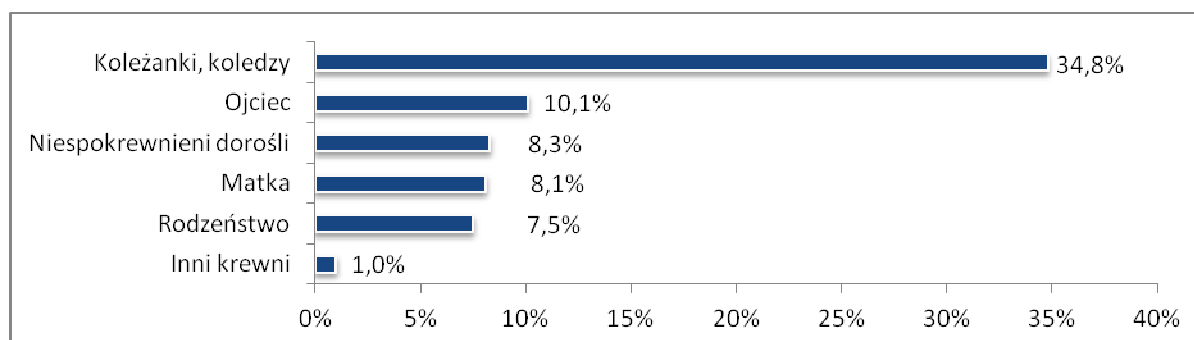
Wykres 157. Padanie ofiarą przemocy a płeć badanych. N=398

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Sprawcami jednej trzeciej (35%) aktów przemocy wymierzonych w respondentów byli koledzy i koleżanki. Jeden na dziesięciu badanych wskazał jako sprawcę przemocy ojca, a po 8% - matkę, rodzeństwo lub niespokrewnionych dorosłych. Różnice pomiędzy płaciami okazały się być minimalne, natomiast agresja ze strony kolegów i koleżanek determinowana jest w dużej mierze wiekiem badanych; odpowiedź tę wskazało 41% gimnazjalistów i 30% starszych uczniów.

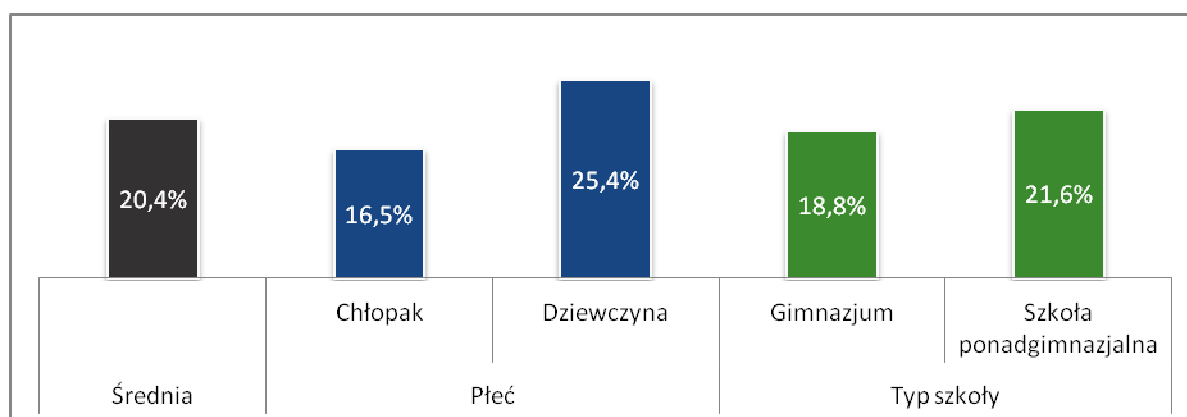
Wykres 158. Sprawcy przemocy wobec badanych. N=385

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Co piąty badany (20%) ujawnia, że w dzieciństwie padł ofiarą przemocy. Odpowiedzi twierdzących częściej udzielały dziewczęta (blisko 9 punktów procentowych różnicy w odniesieniu do chłopców), natomiast wiek badanych nie różnicował ich odpowiedzi w istotny statystycznie sposób.

Wykres 159. Padnięcie ofiarą przemocy w dzieciństwie. N=400

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Najczęściej spotykającym uczniów w dzieciństwie aktem przemocy była kara za złe postępowanie, wskazana przez 47% badanych, którzy zadeklarowali padanie ofiarą w dzieciństwie. Jeden na trzech respondentów (35%) w tej grupie doświadczył zwymyślenia i obelg, a po 29% wskazało *dostanie w skórę* oraz bycie straszonym. Nieco więcej niż 10% badanych ujawnia także, że w dzieciństwie było przymuszane siłą do robienia czegoś wbrew swojej woli (15%) lub nękanie (13%). Z publicznym upokorzeniem spotkało się 7% doświadczających przemocy w dzieciństwie badanych, zaś z aktami agresji o podłożu seksualnym – jeden na dwudziestu pięciu respondentów w tej grupie (4%).

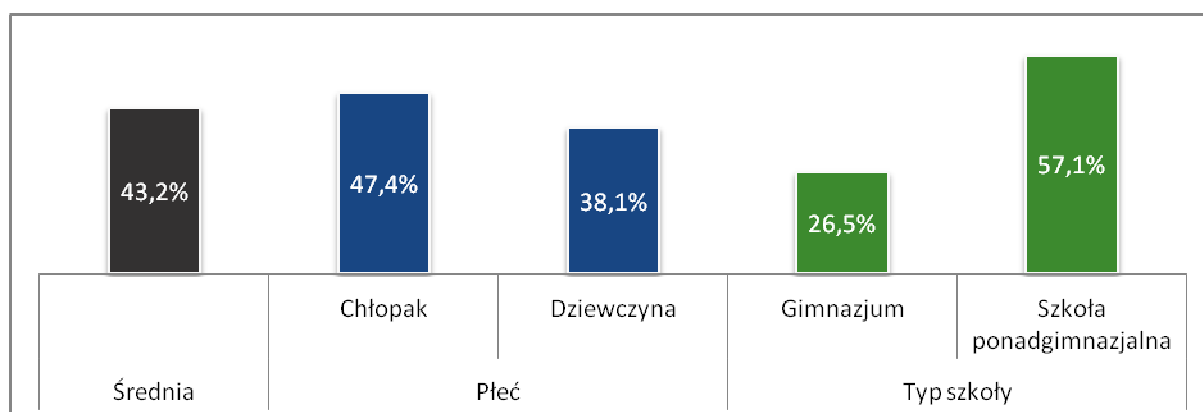
Problem przemocy wśród uczniów bielskich szkół ponadpodstawowych wydaje się być rozpowszechniony. Blisko 40% badanych nastolatków deklaruje, że obserwuje zachowania agresywne w swoim najbliższym otoczeniu. Niemal wszyscy uczniowie deklarują, że zdarza im się paść ofiarą agresji fizycznej lub psychicznej, a około połowa jest również sprawcami przemocy – zwłaszcza w gronie rówieśniczym. Nie istnieją w tym obszarze istotne dysproporcje między płciami, jednak ostrożnie wnioskować można, że ofiarami przemocy częściej padają dziewczęta, chłopcy natomiast są bardziej agresywni w środowisku rówieśniczym. Zjawisko przemocy szkolnej jest szczególnie rozpowszechnione wśród uczniów szkół gimnazjalnych.

4.3.4. Substancje psychoaktywne i alkohol

Drugi blok pytań skierowanych do bielskich nastolatków dotyczył substancji psychoaktywnych. Szczególnie akcentowane były kwestie związane ze spożywaniem alkoholu, zarówno przez samą młodzież jak i przez osoby w najbliższym otoczeniu badanych.

Wśród bielskich uczniów szkół ponadpodstawowych 43% przyznało w toku badania, że zdarza im się spożywać napoje alkoholowe. Odsetek odpowiedzi twierdzących wśród chłopców jest o 9 punktów procentowych większy niż wśród dziewcząt. Co istotne, uczniowie szkół ponadgimnazjalnych deklarują, że piją alkohol ponad dwukrotnie częściej niż ich młodszy koledzy.

Wykres 160. Spożywanie alkoholu przez badanych. N=400

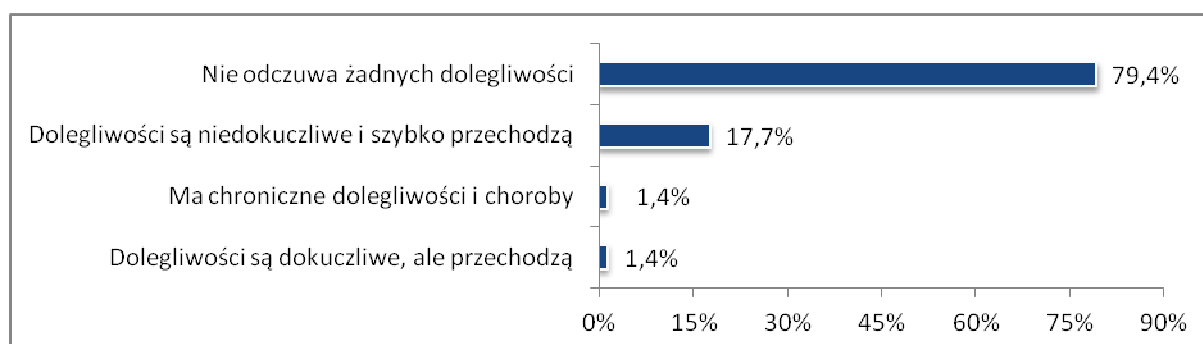

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

W gronie badanych, którym zdarza się sięgać po napoje alkoholowe, zdecydowana większość (79%) deklaruje, że nie odczuwa żadnych skutków fizycznych picia. Jeden na pięciu badanych (18%) odpowiada natomiast, że ma niedokuczliwe, szybko przemijające dolegliwości.

Niemal połowa pijących alkohol respondentów (49%) twierdzi, że nie odczuwa psychicznych skutków spożycia tej substancji, zaś 45% deklaruje zwiększenie swojej towarzyskości i otwartości. Odczuwanie jakichkolwiek skutków negatywnych zadeklarowało łącznie 6% badanych.

Wykres 161. Odczuwane skutki fizyczne picia alkoholu. N=141

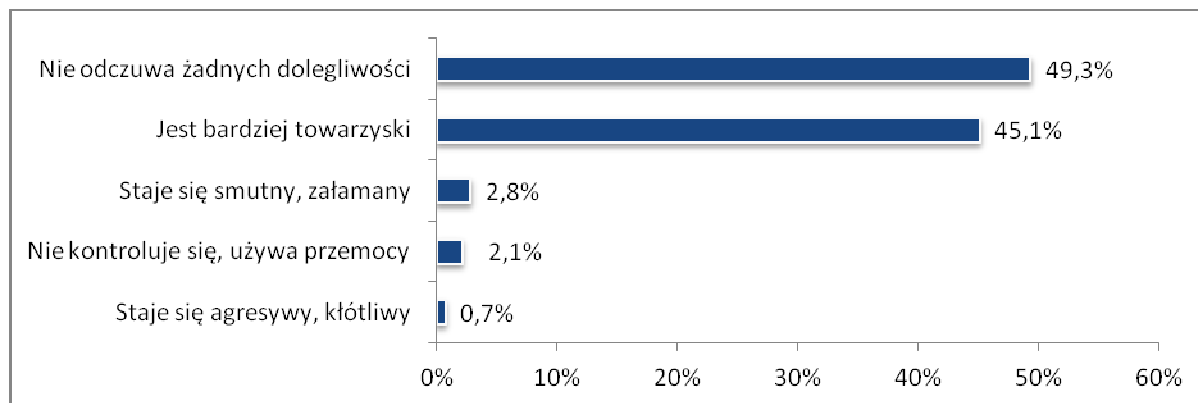
Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

W przeciwieństwie do skutków fizycznych, odczuwane skutki psychiczne spożywania napojów alkoholowych korelowały z płcią respondentów. Dziewczęta częściej deklarowały, że po alkoholu są bardziej towarzyskie (53% i odpowiednio 41% chłopców), natomiast uczniowie płci męskiej częściej od koleżanek nie odczuwali żadnych skutków psychicznych spożywania alkoholu (ponad 14 punktów procentowych różnicy częstości wskazań).

Rozkład odpowiedzi był również związany z wiekiem badanych. Gimnazjaliści częściej deklarowali brak skutków psychicznych spożywania alkoholu (56% i odpowiednio 47% starszych uczniów) bądź uczucie smutku i załamania (9% młodszych i niespełna 1% starszych badanych). Respondenci ze szkół ponadgimnazjalnych natomiast znacznie częściej niż gimnazjaliści (49% w odniesieniu do 32%) wskazywali na zwiększenie się otwartości i towarzyskości.

Spożywanie alkoholu przez badanych uczniów nie ma zazwyczaj – w ich odczuciu – konsekwencji społecznych; deklarację taką złożyło 84% respondentów. Jeden na dwadzieścia pięć pijących badanych (4%) przyznaje, że alkohol prowokuje sytuacje konfliktowe z rodziną. Kolejne 3% po spożyciu napojów alkoholowych wpłatało się w konflikt z prawem, a co pięćdziesiąty nastolatek (2%) ma z powodu picia alkoholu trudności w szkole.

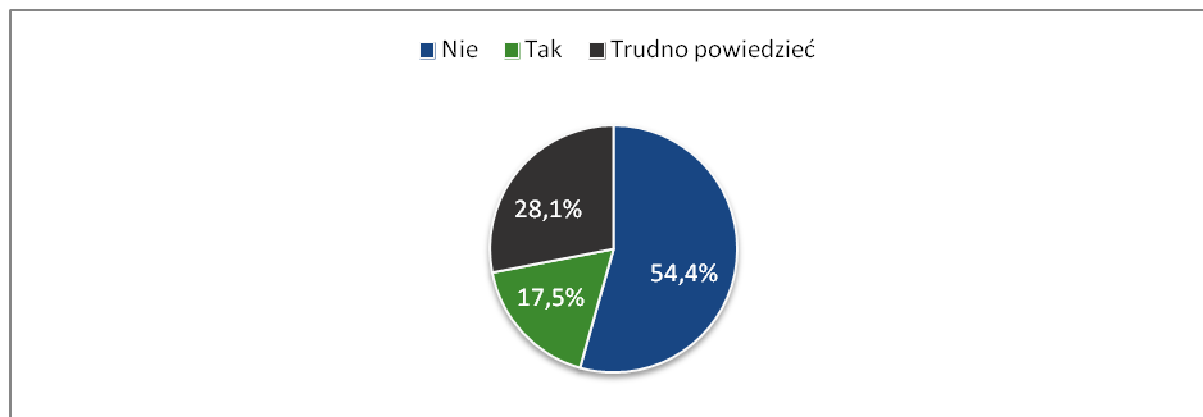
Wykres 162. Odczuwane skutki psychiczne picia alkoholu. N=142

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Ponad połowa badanych uczniów (54%) nie posiada w swoim otoczeniu osób uzależnionych od alkoholu. Obecność takich osób deklarowało 18% badanych, a aż 28% nie posiadało w tym zakresie jednoznacznej opinii i wiedzy.

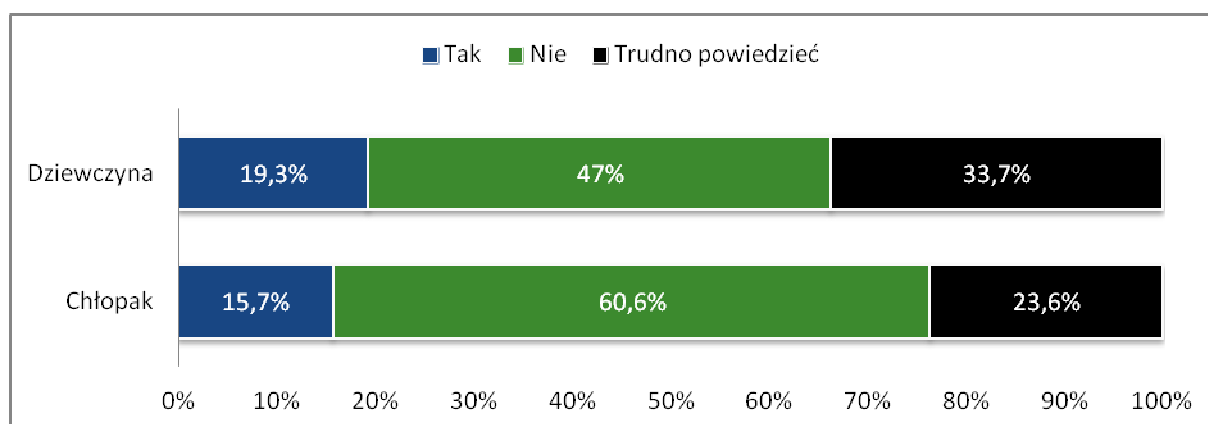
WYKRES 163.OSOBY UZALEŻNIONE OD ALKOHOLU W OTOCZENIU BADANYCH. N=399

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

W przypadku płci respondentów można zauważyć znaczną przewagę odpowiedzi przeczących wśród chłopców – 61% z nich w swoim otoczeniu nie posiada osoby uzależnionej od alkoholu. W przypadku dziewcząt odsetek ten wynosił 47%. Uczennice również zdecydowanie częściej niż uczniowie nie potrafiły ocenić, czy w ich otoczeniu znajdują się osoby uzależnione od alkoholu (34% wobec 24%).

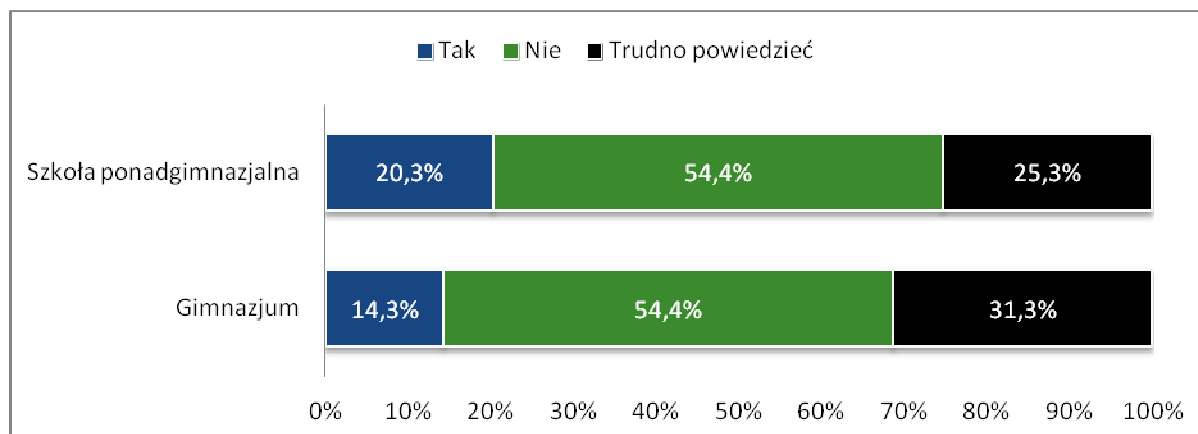
WYKRES 164. POSIADANIE OSOBY UZALEŻNIONEJ OD ALKOHOLU W OTOCZENIU BADANYCH A PŁEĆ. N=399

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Posiadanie w swoim najbliższym otoczeniu osoby uzależnionej od alkoholu związane jest także z typem szkoły respondentów: wśród badanych ze szkół ponadgimnazjalnych co piąty (20%) deklaruje znajomość lub zauważanie takiej osoby, zaś w przypadku respondentów z gimnazjów odsetek ten wyniósł 14%. Gimnazjaliści częściej jednak niż starsi uczniowie mieli problem z określeniem, czy posiadają w swoim otoczeniu osobę uzależnioną od alkoholu – odsetek odpowiedzi *trudno powiedzieć* wyniósł w ich przypadku 31% (25% wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych).

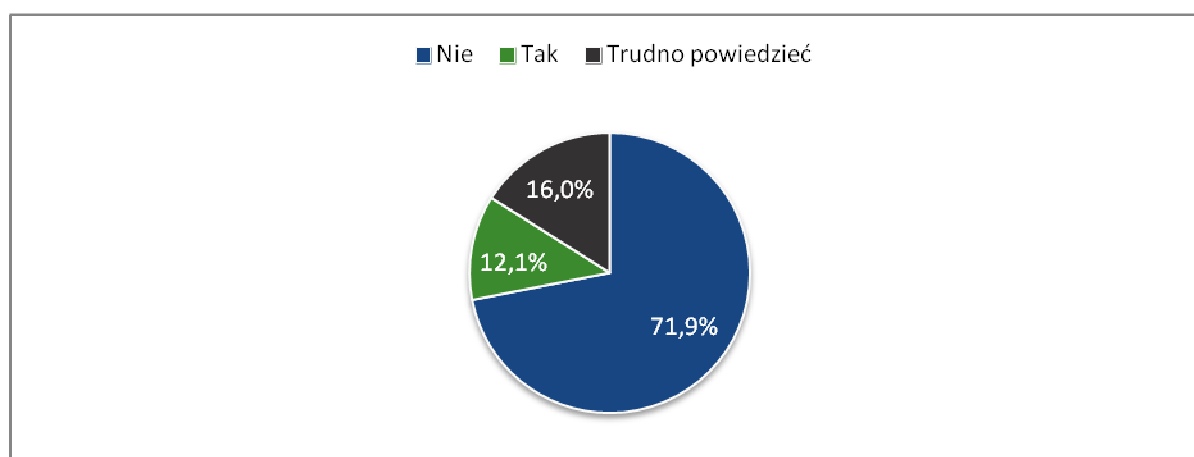
WYKRES 165. OSOBY UZALEŻNIONE OD ALKOHOLU W OTOCZENIU BADANYCH A WIEK. N=399

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Wśród uczestniczących w badaniu uczniów co ósmy (12%) posiada w swoim najbliższym otoczeniu osoby uzależnione od substancji psychoaktywnych. W porównaniu do posiadania w otoczeniu osoby uzależnionej od alkoholu, wzrósł odsetek uczniów, którzy deklaruowali, iż zdecydowanie nie mają wśród najbliższych osoby uzależnionej od substancji psychoaktywnych – wyniósł on 72%. Warto dodać, iż o posiadaniu w najbliższym otoczeniu osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych częściej mówili chłopcy niż dziewczęta (14% wobec 9%) oraz uczniowie szkół ponadgimnazjalnych niż gimnazjów (17% wobec 7%).

WYKRES 166. OSOBY UZALEŻNIONE OD SUBSTANCJI PSYCHOAKTYWNYCH W OTOCZENIU. N=400

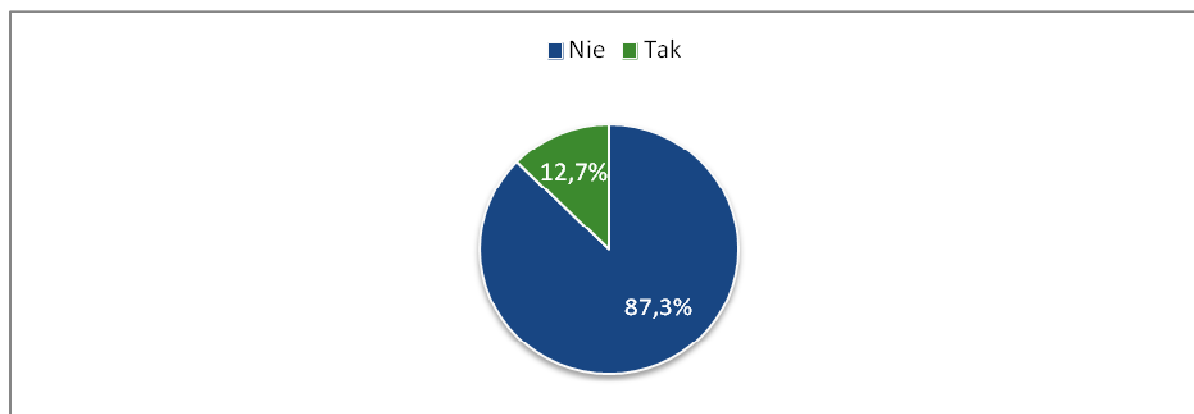

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Wśród uczniów biorących udział w badaniu blisko 13% doświadczyło kiedykolwiek przemocy ze strony osoby uzależnionej. Występowanie tego typu doświadczeń nie było w żaden sposób zależne od płci czy wieku respondentów.

Rozpowszechnienie kontaktu z alkoholem jest wśród uczniów bielskich szkół ponadpodstawowych duże. Ponad 43% nastolatków przyznaje, że sięga po napoje alkoholowe – problem w szczególności dotyczy starszych uczniów. Co piąty badany uważa, że w jego najbliższym otoczeniu żyją osoby uzależnione od alkoholu, a jeden na ośmiu zauważa w swoim środowisku również uzależnionych od substancji psychoaktywnych. Blisko 13% uczniów odpowiada także, że zdarzyło im się doświadczyć przemocy ze strony takiej osoby.

WYKRES 167. Doświadczenie przemocy ze strony osoby uzależnionej. N=362

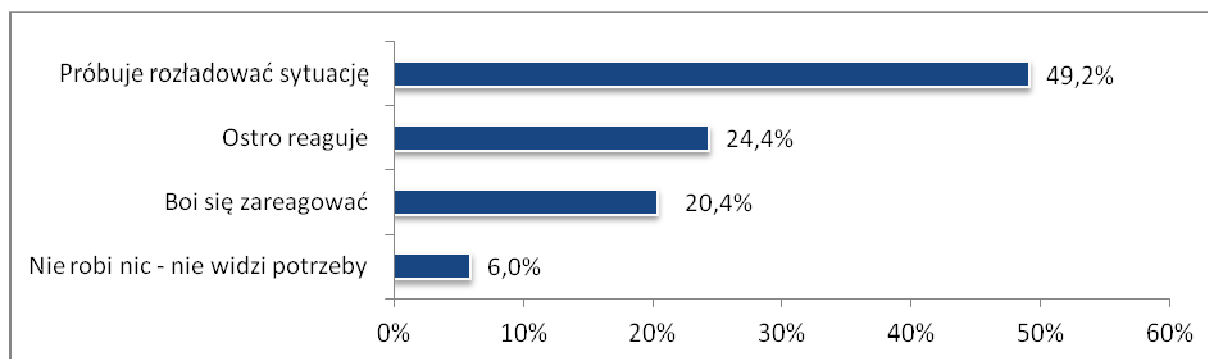
Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

4.3.5. Reakcje na przemoc

Kolejna część wywiadu dotyczyła zachowań uczniów w sytuacjach związanych z występowaniem przemocy. Respondenci pytani byli o źródła, w których szukaliby pomocy w momentach trudnych dla siebie lub swoich najbliższych. Poruszona została również kwestia reakcji badanych na akty przemocy, które obserwują w swoim najbliższym otoczeniu. Diagnozie poddano również wiedzę nastolatków na temat tzw. Niebieskiej Karty.

Najpopularniejszą formą reakcji na obserwowane akty przemocy są wśród uczniów próby rozładowania i rozluźnienia sytuacji, przede wszystkim poprzez sprowadzenie jej do żartu. Tę formę działań podejmowała niemal połowa respondentów (49%) spotykających się z zachowaniami agresywnymi w swoim otoczeniu. Co czwarty badany (24%) reagował w takiej sytuacji ostro, a co piąty (20%) deklarował, że boi się reagować. Jedynie 6% uczniów nie widzi potrzeby reakcji w przypadku występowania aktów przemocy.

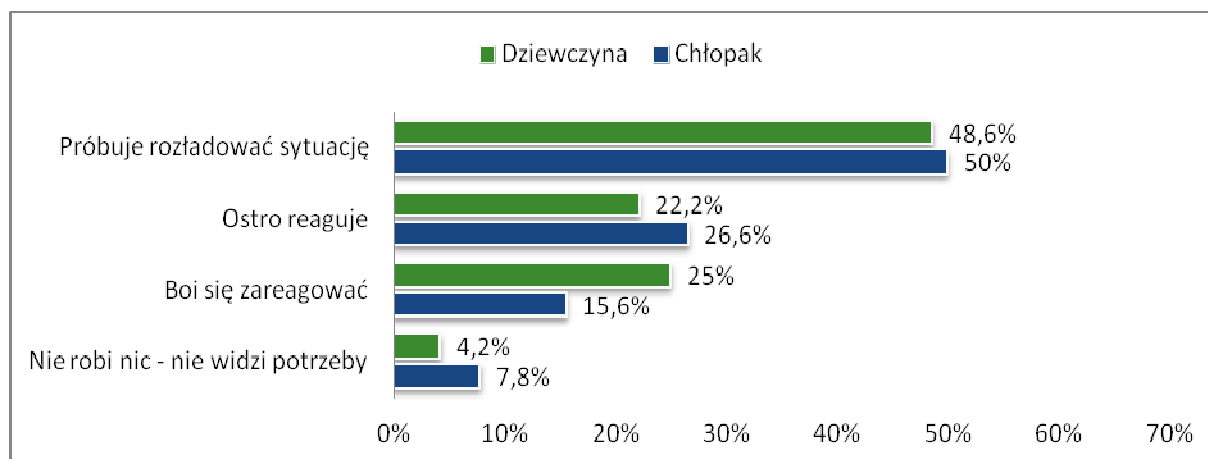
WYKRES 168. Reakcje na obserwowane akty przemocy. N=299

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Porównanie reakcji dziewcząt i chłopców na obserwowane akty przemocy wskazuje na pewne różnice w tym zakresie. Chłopcy nieco częściej niż dziewczęta reagują na przemoc w sposób ostry (27% wobec 22%), a także nie widzą potrzeby reagowania (8% uczniów i dwukrotnie mniej uczennic). Dziewczęta z kolei częściej niż chłopcy wyrażały obawy związane z podejmowaniem reakcji w przypadku wystąpienia aktów przemocy: 25% badanych płci żeńskiej i 16% płci męskiej odpowiada, że boi się reagować na akty przemocy.

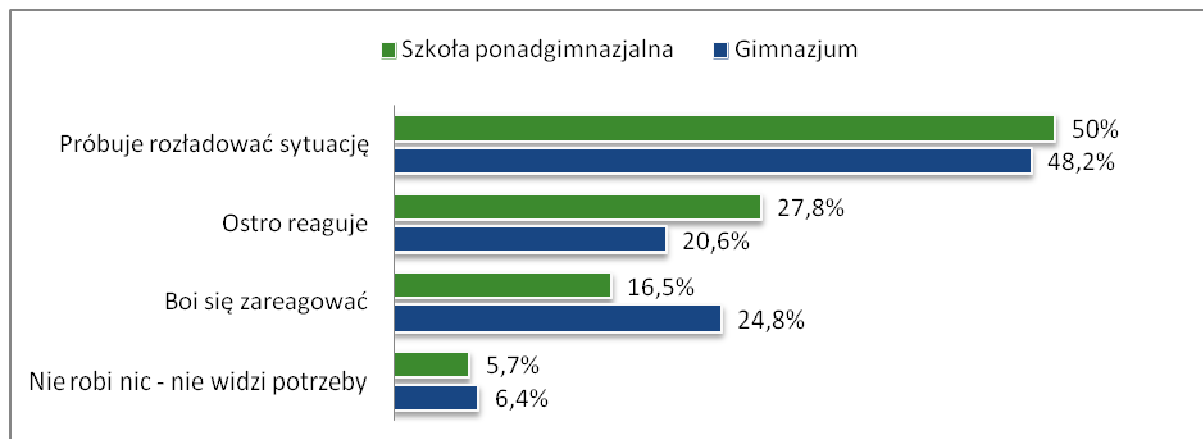
WYKRES 169. Reakcje na obserwowane akty przemocy a płeć. N=299

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Również w przypadku typu szkoły najwięcej różnic występuje w odpowiedziach dotyczących ostrych reakcji oraz obaw związanych z podejmowanymi jakichkolwiek działań. Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych częściej niż gimnazjaliści swoje reakcje na akty przemocy określili jako *ostre* (28% wobec 21%). Gimnazjaliści z kolei zdecydowanie częściej niż ich starsi koledzy nie mają odwagi podjąć jakichkolwiek działań w sytuacji aktów przemocy (25% wobec 17%).

WYKRES 170. Reakcje na obserwowane akty przemocy a wiek. N=299

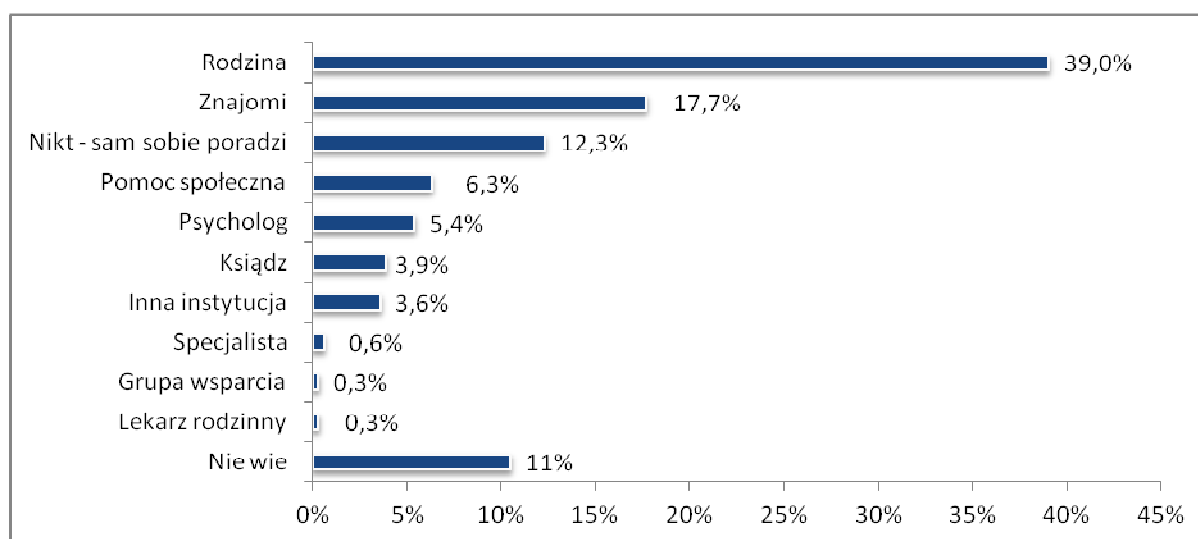
Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

W przypadku wystąpienia przemocy uczniowie najczęściej poszukiwaliby pomocy u członków swojej rodziny (39%). Pozostałe osoby i instytucje były wybierane zdecydowanie rzadziej: 18% badanych zwróciłoby się o pomoc do znajomych, 6% do pomocy społecznej, jeden na dwudziestu (5%) do psychologa, a kolejne 4% - do księdza. Jeden na ośmiu (12%) uczniów w przypadku problemów z przemocą chciałby poradzić sobie samodzielnie, nie prosząc nikogo o pomoc. Kolejne 11% respondentów nie wiedziało, kto mógłby im pomóc w przypadku zaistnienia problemów związanych z przemocą domową.

Porównanie miejsc, w których pomocy szukaliby chłopcy i dziewczęta, wskazuje na istotne różnice w tym obszarze. Uczniowie częściej niż uczennice sami chcieliby sobie poradzić w problemem przemocy (14% wobec 9%), a także częściej nie wiedzieli, do kogo mogliby zwrócić się o pomoc (14% wobec 6%). Szczególnie istotna różnica pomiędzy ankietowanymi chłopcami i dziewczętami ujawnia się w przypadku częstości wskazań odpowiedzi *rodzina* – pomocy wśród najbliższych szukałaby niemal połowa dziewcząt (49%), a tylko 31% chłopców.

W przypadku uczniów różnych typów szkół szczególna różnica występuje w przypadku chęci samodzielnego poradzenia sobie z problemem przemocy. Wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych odsetek osób, które nie zwróciłyby się do nikogo o pomoc w rozwiązaniu problemu dotyczącego przemocy domowej wyniósł blisko 17%, zaś wśród uczniów gimnazjów – aż o 10 punktów procentowych mniej. Uczniowie starsi częściej niż ich młodszy koledzy pomocy szukaliby u znajomych (20% wobec 15%), zaś odwrotna zależność występowała w przypadku decyzji szukania pomocy u najbliższej rodziny – częściej podejmowałaby ją uczniowie gimnazjów (42%) niż szkół ponadgimnazjalnych (37%).

WYKRES 171. Potencjalne źródła pomocy - przemoc domowa. N=333

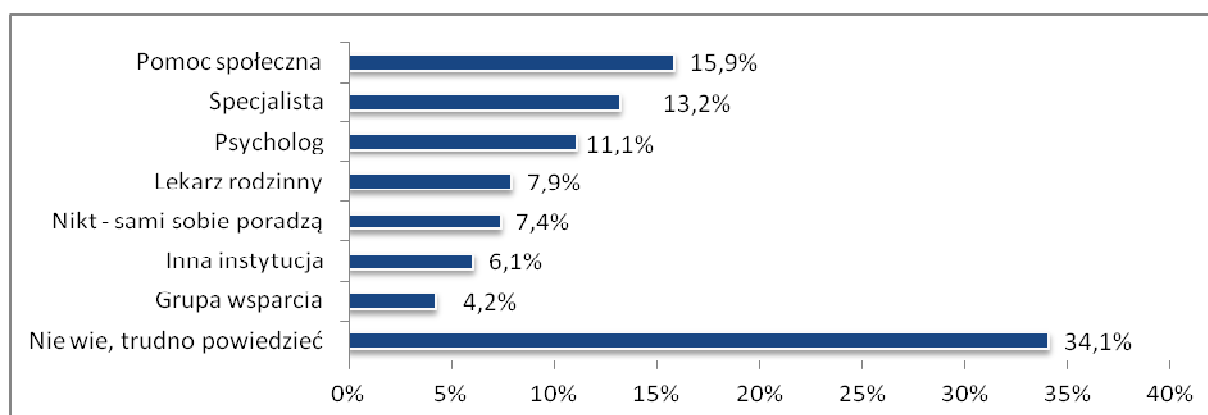

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Ponad jedna trzecia respondentów (34%) nie wie, do kogo mogłaby się zwrócić o pomoc w przypadku, gdyby członek ich rodziny był ofiarą przemocy domowej. Uczniowie, którzy wskazywali na konkretne osoby lub instytucje, najczęściej – według własnych deklaracji – po pomoc zwróciliby się do instytucji pomocy społecznej (16%), specjalistów (13%), psychologa (11%) czy lekarza rodzinnego (8%). Jedynie 7% respondentów nie szukałoby dla swoich członków rodziny żadnej pomocy, uważając, że poradzą sobie z tym problemem sami.

Odpowiedzi dziewcząt i chłopców w większości przypadków nie różniły się w sposób znaczący. Dwukrotnie więcej uczennic niż uczniów pomocy dla ofiary przemocy – członka swojej rodziny szukałoby u psychologa (16% wobec 8%). Z kolei chłopcy ponownie częściej niż dziewczęta wskazywali na brak podejmowanych działań, twierdząc, że ofiara przemocy poradzi sobie sama (9% wobec 5%). Uczniów obu typów szkół różnicowały szczególnie odpowiedzi związane z szukaniem pomocy u specjalisty, do którego zwróciłoby się 16% uczniów szkół ponadgimnazjalnych i 10% uczniów gimnazjów oraz psychologa (8% uczniów szkół ponadgimnazjalnych i 14% uczniów gimnazjów). Uczniowie starsi dwukrotnie częściej niż ich młodsi koledzy nie podejmowałiby żadnych działań aby pomóc ofierze przemocy w swojej rodzinie (10% wobec 5%).

WYKRES 172. Potencjalne źródła pomocy dla ofiary przemocy domowej z rodziny. N=378

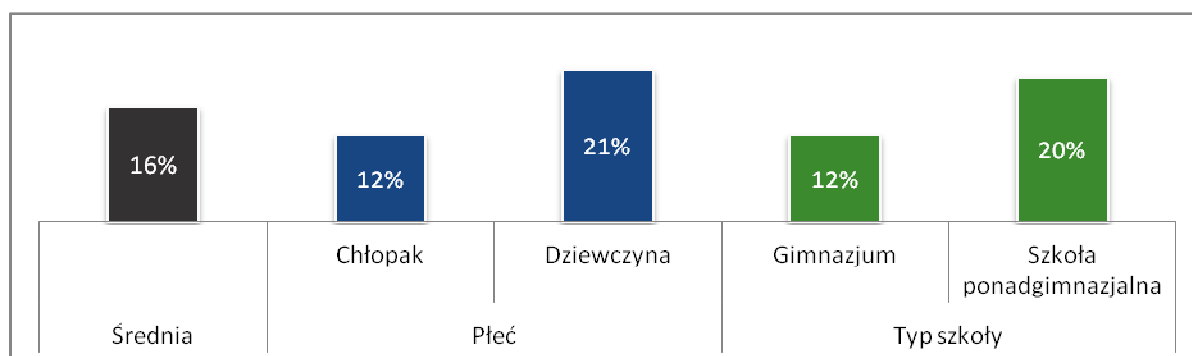

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Uczniowie w zdecydowanej większości nie znają dokumentu *Niebieska Karta* – aż 84% respondentów nie wiedziało, czym ona jest. Deklaracje znajomości *Niebieskiej Karty* wyraziło jedynie 15,9% badanych. Znajomość dokumentu jest warunkowana płcią oraz typem szkoły, do której uczęszcza respondent. Częściej znają ją dziewczęta (21%) niż chłopcy (12%), a także uczniowie starsi (co piąty) niż młodsi (12%).

Zdecydowana większość uczniów deklarujących wiedzę na temat funkcjonowania *Niebieskiej Karty* na pytanie czym jest ten dokument odpowiadała poprawnie, wskazując na jego związek z występowaniem patologii w rodzinach, związanych z nadużywaniem alkoholu i przemocą. Nieliczna grupa uczniów myliła jednak *Niebieską Kartę* z telefonem zaufania dla ofiar przemocy.

Wykres 173. Znajomość *Niebieskiej Karty*. N=387

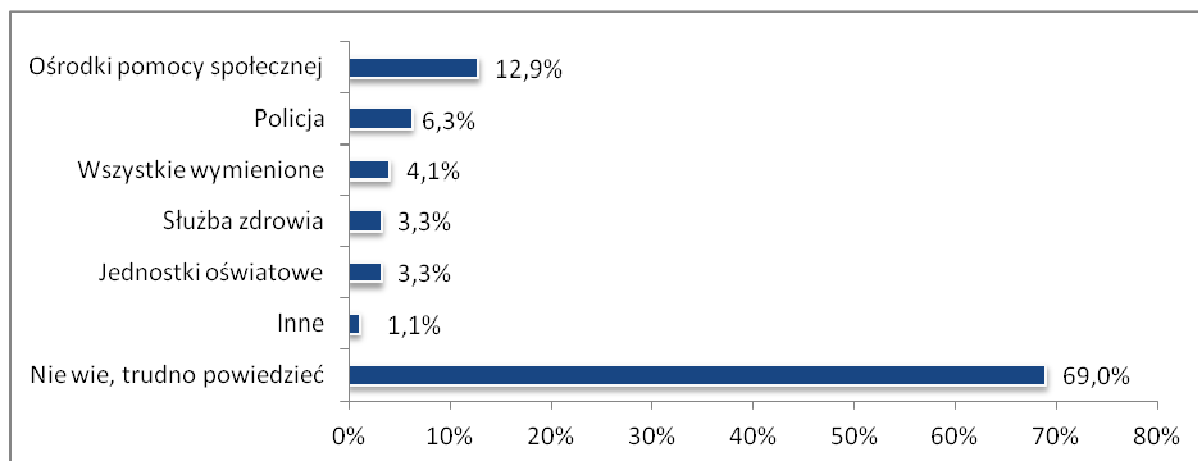
Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

W bezpośrednim związku ze wskazanym powyżej znacznym odsetek uczniów nieznających dokumentu *Niebieska Karta* pozostaje fakt, iż aż 69% respondentów nie wie, jakie instytucje są uprawnione do jej zakładania. Niewielu uczniów wskazywało konkretne instytucje, które mogą założyć *Niebieską Kartę*: 13% wybrało ośrodki pomocy społecznej, 6% Policję, a po 3% służbę zdrowia oraz jednostki oświatowe. Jeden na dwudziestu pięciu uczniów (4%) prawo zakładania *Niebieskich Kart* przyznał wszystkim wymienionym w kafeterii instytucjom.

Nie są istotne statystycznie różnice w odpowiedziach dziewcząt i chłopców odnośnie instytucji, które mają prawo założenia *Niebieskiej Karty*, choć ogólnie można zauważyć, iż dziewczęta wskazywały więcej potencjalnych instytucji niż chłopcy. Brak wiedzy w tym zakresie deklarowało odpowiednio 66% uczennic i 71% uczniów. Również

w przypadku uczniów z różnych typów szkół nie zaobserwowano znaczących różnic odpowiedzi – wśród gimnazjalistów odsetek osób, które nie wiedziały, jakie instytucje są uprawnione do zakładania *Niebieskiej Karty* wyniósł 67%, zaś wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych – o 4 punkty procentowe więcej.

WYKRES 174. Instytucje mające w opinii badanych uprawnienia do zakładania *Niebieskiej Karty*. N=252

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok

5. Część III. Analiza wyników badań przeprowadzonych wśród przedstawicieli instytucji pomagającym osobom dotkniętym problemem przemocy w rodzinie

5.1. Wyniki FGI – zogniskowanego wywiadu grupowego z ekspertami, pracującymi z osobami dotkniętymi problemem przemocy w rodzinie

Diagnoza rozpowszechnienia problemu przemocy w rodzinie objęła również ekspertów, którzy bezpośrednio współpracują z osobami dotkniętymi problemem przemocy w rodzinie. Postrzeganie tego problemu z perspektywy grupy ekspertów pozwoliło na charakterystykę efektywności działania instytucji i organizacji systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie Bielska-Białej.

Wśród ekspertów znaleźli się przedstawiciele Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, koordynatorzy grup roboczych, udzielający pomocy mieszkańcom Domu dla Bezdomnych. W trosce o anonimowość respondentów ich pozycje nie będą przedstawiane w niniejszym raporcie. Liczba osób, która wzięła udział w badaniu to 4 ekspertów. Badanie odbyło się na terenie MOPS w Bielsku-Białej, trwało około 60 minut i przebiegło bez przeszkód.

Na początku zogniskowanego wywiadu grupowego zadano pytania, które identyfikowały przeciętnego klienta – osobę dotkniętą problemem przemocy. Badani określali jak statystycznie wyglądają ich klienci – w jakim są wieku, jak rozkłada się proporcja pomiędzy mężczyznami i kobietami, jak wygląda stan cywilny przeciętnych klientów, a także sytuacja zawodowa. W większości odpowiedzi eksperci zadeklarowali, że nie prowadzi się ogólnych statystyk klientów, dlatego też pewne dane mogą podawać jedynie z obserwacji. Wszyscy klienci to osoby dotknięte przemocą.

Szczegółowo nie mogę odpowiedzieć Panu na takie pytanie, bo musiałabym statystyki prowadzić mojej grupy klientów, tak żeby to było rzetelne, natomiast co do wieku, myślę że przeciętnie 30-parę do 40-paru lat, zdecydowanie bardzo mała ilość osób bardzo młodych i starszych. Płeć – przede wszystkim kobiety – zdecydowana większość, stan cywilny nie potrafię powiedzieć, no... konkubinat i związki małżeńskie w większości. Natomiast wykształcenie i sytuacja zawodowa, chyba na to pytanie będzie najtrudniej odpowiedzieć, bo to jakby jest cały zakres osób z różnych sfer społecznych i wykształceniem niskim i wyższym nie potrafię powiedzieć jaka jest przeciętna.

Co do sytuacji zawodowej niektórzy wskazywali, że ich klienci pracują, a nawet utrzymują swoich mężów, dzieci – w związku z tym nie są uzależnione ekonomicznie od sprawców przemocy.

Sytuacja zawodowa – to w większości ludzie pracujący. Rzadko jest tak, żeby były na utrzymaniu męża, rzadziej, większość pracuje, a nawet bym powiedziała, że często utrzymują mężczyzn.

W zdecydowanej większości przypadków klientkami są kobiety i to one są zazwyczaj ofiarami przemocy rodzinnej. Bardzo rzadko w doświadczeniu ekspertów spotyka się mężczyzn jako ofiary przemocy domowej.

Zdecydowana większość to kobiety. Mamy bardzo mało, pojedyncze karty, ja chyba miałam jedną kartę w przeciągu półtora roku, gdzie mężczyzna był w Niebieskiej Karcie jako osoba doświadczająca przemocy.

Badani wspomnieli o przypadkach procedur Niebieskiej Karty, w których naprzemiennie figurowała jedna osoba jako sprawca i jako osoba doświadczająca przemocy. Wówczas instytucje pomagające ofiarom przemocy są zobligowane do wyjaśnienia sytuacji – czy w rodzinie występuje przemoc czy jest to tylko konflikt.

Takie sytuacje zdarzają się coraz częściej, ale nie liczymy tego. Na pewno zdarza się coraz więcej naprzemiennych kart.

Według badanych naprzemiennie Niebieskie Karty to przypadek coraz częściej spotykany. Jedna z ekspertek stwierdziła: *Ja od pięciu lat pracuję i mogę powiedzieć, że odkąd pracuję zdarzają się naprzemiennie Niebieskie Karty.*

Według ekspertów zajmujących się osobami dotkniętymi problemem przemocy w zdecydowanej mniejszości są klienci starsi czy niepełnosprawni. Jeśli chodzi o niepełnosprawność, jest ona czasami niejednoznaczna, bo oficjalnie eksperci mogą wypowiadać się tylko o tych, którzy mają orzeczenie o niepełnosprawności.

Ja może mam 10%. Jak przeprowadzam wywiad z klientami to nieraz się zdarza, że zgłaszają że są niepełnosprawni z orzeczeniem. Jest to zdecydowana mniejszość.

Eksperci jednoznacznie stwierdzili, że sprawcami przemocy najczęściej są mężczyźni i bardzo rzadko zdarza się (oprócz naprzemiennych Niebieskich Kart), że sprawcami przemocy są kobiety. Bardzo ważne, a zarówno niepokojące wydaje się być powielanie schematów z dzieciństwa. Według wszystkich respondentów większość sprawców przemocy doznawało jej również w dzieciństwie.

Sprawcą są mężczyźni. Powielają swoje doświadczenia z dzieciństwa, byli ofiarami przemocy.

W większości przypadków mężczyzna jest sprawcą przemocy. Jest to partner bądź mąż albo syn. W przypadku osób starszych jest to syn czy córka – też się zdarza. Zdarza mi się z informacji, które gdzieś tam uzyskuję, że ta osoba w przeszłości, dzieciństwie doznawała przemocy w swojej rodzinie.

Ja bym powiedziała że to jest częste, jak ktoś miał rodzinę biologiczną i np. ojciec spożywał alkohol i gdzieś tam wszczynał awantury, albo mąż pochodzi z takiej rodziny, gdzie w dzieciństwie był bity przez ojca i często mi się to zdarza.

Wśród czynników powodujących przemoc w rodzinie, eksperci podczas zogniskowanego wywiadu grupowego podawali najczęściej alkohol, który współtowarzyszy problemowi przemocy i może wynikać z nieumiejętności poradzenia sobie z emocjami, sytuacjami kryzysowymi. Badani również wskazywali na nieprzyjemne doświadczenia w rodzinie – zarówno przemoc, jak i inne dysfunkcje, które wpływają negatywnie na charakter przyszłego sprawcy.

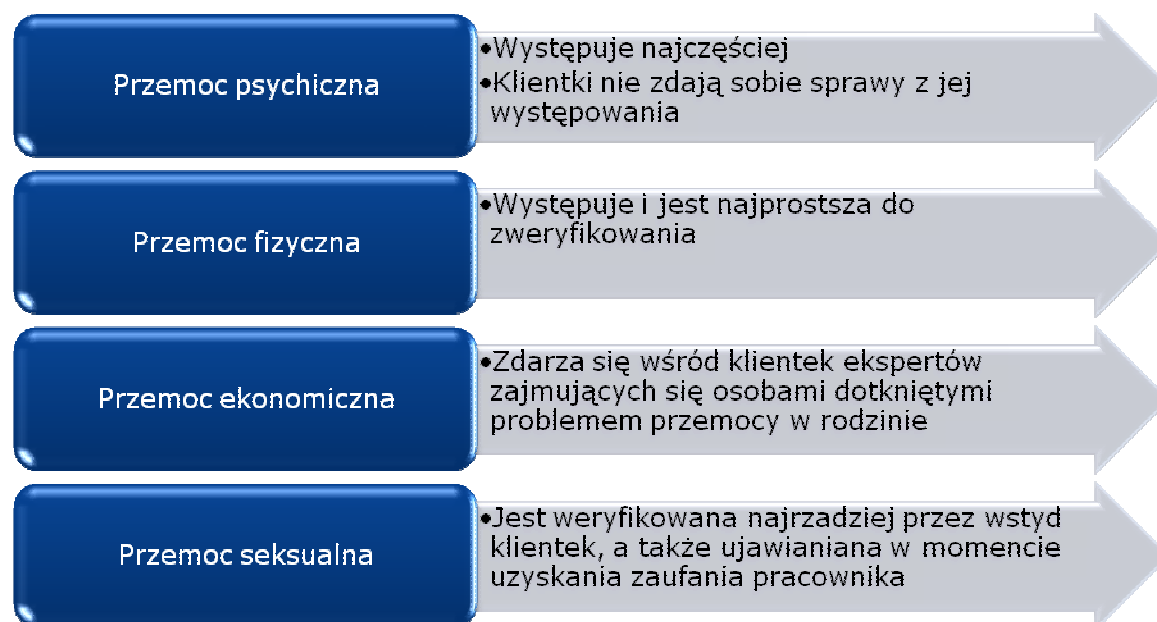
U mnie w większości jest problem alkoholowy. Alkohol nie jest bodźcem, ale współtowarzyszy przemocy. Nieumiejętność radzenia sobie ze swoimi emocjami.

Bardziej tak jak tutaj powiedzieliśmy rodzina pochodzenia osoby stosującej przemoc i doświadczanie przemocy w dzieciństwie z jednej strony, a alkohol często, bądź inne środki psychoaktywne współwystępują. Można powiedzieć, że tak naprawdę wszystko kończy się na tym, że istotna jest rodzina pochodzenia i tego, że się doświadczało lub doświadcza przemocy, bo to jest wyznacznik później radzenia sobie z sytuacjami kryzysowymi, konfliktowymi.

Są osoby które nie doświadczyły przemocy w rodzinie wprost, ale miały trudną relację z rodzicami typu np. zimne łóżko, brak poczucia bezpieczeństwa, nie koniecznie przemoc w rodzinie, ale coś w niej było nie tak, brak pozytywnych uczuć.

Badani wskazywali na różne formy przemocy występujące wśród ich klientek. Stwierdzili, że najczęściej występuje przemoc psychiczna, jednak same klientki nie zdają sobie często z niej sprawy: *Kobiety przychodzą i mówią tak „no wie pani coś, bo on mnie nie bije, ale na przykład mnie wyzywa czy coś„ i ja jej zaczynam mówić, że to jest przemoc psychiczna, to ona dopiero zdaje sobie z tego sprawę.* Eksperci wymieniali również przemoc fizyczną oraz ekonomiczną, która dotyczy ich klientów. Przemoc seksualna jest według badanych weryfikowana najrzadziej. Bynajmniej nie znaczy to, że nie ma miejsca w rodzinach. Jest to temat bardzo wstydliwy dla klientek, dlatego bardzo rzadko taką formę przemocy potwierdzają i jeśli to robią, to tylko do zaufanego pracownika socjalnego, członka grupy roboczej. Najczęściej pierwszą instytucją, do której zgłaszają się ofiary przemocy jest policja.

Rysunek 1. Formy przemocy występujące wśród klientek instytucji i organizacji działających na terenie Bielska-Białej

Źródło: Badania ilościowe, Instytut Badawczy IPC, 2013 rok.

Główne bariery wychodzenia z sytuacji przemocowej wśród klientek można podzielić na wewnętrzne – psychologiczne i zewnętrzne – związane z sytuacją ekonomiczną, bezrobociem, sytuacją mieszkaniową czy po prostu brakiem odpowiedniego wsparcia. Według ekspertów, którzy wzięli udział w zogniskowanym wywiadzie grupowym czynniki te zawsze przenikają się i nie można mówić o ich odrębnym występowaniu.

Generalnie czynniki psychologiczne występują częściej, w szczególności uzależnienie emocjonalne od sprawcy przemocy w rodzinie.

Ja uważam że to jest psychologiczny głównie i to jest wiodące u mnie, bo nieraz te kobiety są w dobrej sytuacji finansowej i utrzymują tych mężczyzn, a one po prostu chcą z nimi być i nie potrafią się tak oddzielić od tego, no i myślę, że ekonomiczne, ale nie ekonomiczne a mieszkaniowe. Bo jeżeli kobieta podejmie już decyzję to mówi: „ ale wie pani ja nie mam gdzie iść”.

Eksperci nie wykazywali zapotrzebowania na dodatkowe formy profilaktyki. Przede wszystkim zmiana w życiu klientki – osoby doświadczającej przemocy w rodzinie musi wynikać z jej chęci. Badani odpowiedzieli, że narzędzia, które wykorzystują do pracy z osobami z problemem przemocy, to przede wszystkim Niebieska Karta – jako podstawa do stałego monitoringu sytuacji osoby pokrzywdzonej, możliwość wizytowania jej środowiska zamieszkania, współpracy z innymi instytucjami w celu niesienia pomocy. Ponadto eksperci stają się doradcami klientki, starają się wskazać jej drogę rozwiązania problemu przemocy, ale przede wszystkim uświadamiają ją, że takiej przemocy doznaje. Tak jak wcześniej wspomniano część kobiet dopóki nie spotka się z pracownikami socjalnymi, członkami grup roboczych, nie zdaje sobie sprawy z tego, że dotyczy ich ten problem. Eksperci również w ramach narzędzi stosowanych w pracy z osobami dotkniętymi problemem przemocy podają wskazywanie korzyści korzystania z ofert pomocowych.

Uświadamiamy naszym klientom, że doznali przemocy, wspieramy ich, motywujemy w działaniu. Pracujemy na zasadzie gotowości klientki do działań, badamy jej potrzeby i oczekiwania, możliwości i umiejętności. Wszystko to musimy brać pod uwagę czyli być w kontakcie i w trakcie tego bycia w kontakcie, dalsza współpraca.

Przede wszystkim to kontakt indywidualny, praca z klientką , udzielanie porady, wsparcia, informowanie. Musimy wskazać im korzyści z tego co im proponujemy.

Kierowanie do instytucji, specjalistów, bądź psychologa na terapię, dla współuzależnionych na terapię, edukowanie. Czasami trzeba ich dopytać co potrzebuje, czego chce. Jeżeli klientka nie jest gotowa złożyć zawiadomienia o znęcaniu to w tym momencie – no chyba, że jest bezpośrednie zagrożenie zdrowia czy życia, to my zgłaszamy z urzędu.

Efektywność działań w ramach instytucji i organizacji jest bardzo trudna do określenia ze względu na pracę z klientką. W związku z tak wieloma wzajemnie uzależnionymi od siebie czynnikami wpływającymi na przemoc w rodzinie, a także z czynnikami zatrzymującymi ofiary w sytuacji przemocowej, wszystko zależy od determinacji samej ofiary. Często aspekty prawne blokują działanie na rzecz klientki, która traci motywację do rozwiązania problemu przemocy domowej. Problem w określeniu efektywności działań instytucji, które zajmują się osobami dotkniętymi problemem przemocy w rodzinie dotyczy również postrzegana zmiany przez klientkę. Efektywne działanie to takie, które w jej mniemaniu spowoduje, że mąż – sprawca przestanie spożywać alkohol, a wówczas przemoc ustanie. W związku z tym efektywność działania leży w zwalczeniu nałogu sprawcy przemocy, a nie uświadomieniu klientki, że sama musi podjąć pewne kroki, w celu poprawienia swojej sytuacji.

Skuteczność to jest taka niewymierna pomoc, bo wszystko przynajmniej w moim przypadku jest tak, że bazuję aby z klientką mieć relacje po to, żeby jej pomóc i rozwiązać sytuację trudną. Są takie sytuacje i takie Niebieskie Karty, które kończą się, bo Pani stwierdza, że nie ma przemocy, ale widzę też ze strony tej klientki, że jest zmiana w nastawieniu, zachowaniu, w spojrzeniu na całą sytuację, umiejętność wykorzystania pomocy ze strony różnych instytucji. Jeżeli klientka osiągnie swój cel, czuje się bezpieczna, wie jak korzystać z pomocy i w jej ocenie jakość życia się polepszyła, to jest to dla mnie pozytywny skutek. Natomiast nie wszystkie panie tak mają, nie wszystkie chcą współpracować.

Wszystko zależy od głębokości problemu. Są tacy panowie stosujący przemoc, na których to działa – sam fakt sporządzenia niebieskiej karty i wizyta dzielnicowego wystarczy, a są tacy którzy nie są w stanie wyjść ze swojego schematu działania i funkcjonowania albo nie chcą. Na pewno tym, którzy nie są uzależnieni jest proponowany program korekcyjno-edukacyjny, który odbywa się u nas w MOPSie. Natomiast jakby głównym kryterium jest to, że ta osoba musi być trzeźwa i są osoby które korzystają mają polecenie z sądu.

Według ekspertów należy prowadzić lokalne działania informacyjne, czego ofiary przemocy mogą spodziewać się po wszczęciu procedury Niebieskiej Karty. Z doświadczenia badanych często zdarza się, że ofiara przemocy nie wie, jakie skutki może przynieść założenie Niebieskiej Karty. Warto również uświadamiać lokalną społeczność na temat problemu przemocy w rodzinie – jakie może nieść skutki, konsekwencje, aby temat przemocy domowej przestał być tematem *tabu*. Według ekspertów wiele klientek chce tylko jednorazowej interwencji policji, kiedy mąż jest nietrzeźwy, ale nie chcą wszczęcia procedury Niebieskiej Karty i nie zgadzają się na współpracę. Świadomość społeczna może zmienić podejście do tego problemu i zwiększyć efektywność instytucji zaangażowanych w pomoc osobom dotkniętym problemem przemocy w rodzinie.

Przy obecnej procedurze zdarza się tak, że osoby mówią „jakkbym wiedziała jak to wygląda to bym się tu nie zgłosiła”. Osoby dla których została sporządzona niebieska karta nie są świadome, że rozpoczęta procedura uruchamia wszystkie instytucje, które się stykają z tą rodziną. Procedura nie wymaga zgody osoby wobec której stosowana jest przemoc i zakładamy procedurę bez jej wiedzy i zdarza się, że ta osoba nie chce. Ona chciała tylko, żeby policja zabrała pijanego męża na izbę wytrzeźwień ponieważ przyszedł – był pijany i awanturował się, a nie zrobił jej krzywdy.

Przychodzą do mnie klientki i mówią, niech pani nikomu nic nie mówi, a tak się nie da, bo jest uruchamiana cała procedura no i nieraz klientki przychodzą i mówią „ja pani nic nie zgłaszam”.

Biorąc pod uwagę doświadczenie ekspertów, którzy wzięli udział w zogniskowanym wywiadzie grupowym, zapytano pod koniec spotkania dlaczego ofiary przemocy nie korzystają z pomocy instytucji lub specjalistów? Według respondentów klientki te często wstydzą się przyznać, że dotyka ich problem przemocy domowej. Ponadto czują lęk przed nieznanym życiem, bez sprawcy u boku, z którym często są ze względu za emocjonalne uzależnienie.

6. Wnioski i rekomendacje

Według mieszkańców Bielska-Białej oraz mieszkańców Domu dla Bezdomnych głównymi przyczynami przemocy w rodzinach jest uzależnienie od alkoholu oraz problemy finansowe.

Jak wynika z badań mieszkańcy Bielska-Białej rzadko są świadkami przemocy. Niespełna 70% badanych nigdy nimi nie było. Ci, którzy zadeklarowali, że czasem znajdują się w takiej sytuacji mówili, że występuje ona najczęściej w stosunku do dzieci. Zupełnie inaczej wyglądała sytuacja mieszkańców domu przy ulicy Stefanki 7 – tutaj ponad połowa respondentów zadeklarowała, że była świadkami przemocy. Badani w zdecydowanej większości odpowiadali, że przemoc przytrafiła się im samym.

Mieszkańcom Bielska-Białej rzadko zdarza się być sprawcami przemocy. Ponad 60% stwierdziło, że takie sytuacje nie mają miejsca. Badanym czasami zdarza się utracić panowanie nad sobą przede wszystkim w stosunku do dzieci oraz osób obcych. Wśród mieszkańców Domu dla Bezdomnych przemoc jest bardziej rozpowszechniona. Ponad połowa badanych odpowiedziała, że zdarzyło jej się zwymyślać kogoś, a 22,6% respondentów zadeklarowało, że zdarza im się tracić panowanie nad sobą i „dać komuś w skórę”. Mieszkańcy Domu dla Bezdomnych nie kierują najczęściej przemocy w stosunku do swoich bliskich, ale osób obcych (z wyjątkiem konkubiny). Wśród adresatów przemocy wskazywano: agresorzy, konkubina, inni mieszkańcy Domu dla Bezdomnych, pracownicy, współlokatorka, współmieszkańcy.

Respondenci częściej wskazują, że są sprawcami przemocy niż jej ofiarami. 73,4% badanych stwierdziło, że nigdy taka sytuacja nie miała miejsca. Najczęściej spotyka badanych przemoc psychiczna - zwymyślanie ich, straszenie. Przemoc tego typu spotyka badanych ze strony obcych osób, spoza rodziny, bądź od byłych mężów, partnerów, a także osób postronnych, takich jak sąsiedzi czy pracownicy.

Zupełnie inaczej przedstawia się sytuacja mieszkańców Domu dla Bezdomnych. Tu zdecydowana większość wskazywała, że była ofiarą poszczególnych form przemocy. Prawie połowa badanych wskazała, że została zwymyślana przez kogoś, aż 45,3% wskazało na przemoc fizyczną. Zadając mieszkańcom Domu dla Bezdomnych pytanie o sprawców przemocy, po raz kolejny okazało się, iż temat przemocy nie dotyczy rodzin badanych, lecz obcych, niespokrewnionych osób.

Niski odsetek mieszkańców Bielska-Białej był ofiarą przemocy w dzieciństwie. 66,9% badanych zadeklarowało, że takie sytuacje nie miały miejsca. Wśród tych respondentów, którzy ujawnili takie wydarzenia w dzieciństwie najwięcej było tych, z przedziału wiekowego 35-44 lata. Najczęściej wśród form przemocy doznanych w dzieciństwie badani wskazywali na klapsy i bicie, które najczęściej stosował ojciec. O 3,5 punktu procentowego więcej mieszkańców Domu dla Bezdomnych wskazało na przemoc, którą doznali w dzieciństwie. Forma, jak i sprawca przemocy nie różniły się od wskazanych przez grupę mieszkańców Bielska-Białej.

Ponad połowa mieszkańców Bielska-Białej spożywa alkohol. Ci, którzy piją to w większości mężczyźni, a także młodszy badani, którzy alkohol spożywają również częściej – kilka razy w miesiącu. Kobiety wskazały na częstotliwość kilka razy w roku. Zupełnie inaczej kształtowały się odpowiedzi mieszkańców Domu dla Bezdomnych. Tutaj zdecydowana większość zadeklarowała, że nie spożywa alkoholu – prawie 70%. Może się to wiązać, z Regulaminem pobytu w Domu dla Bezdomnych (zakaz spożywania alkoholu).

Zarówno mieszkańcy Bielska-Białej, jak i mieszkańcy Domu dla Bezdomnych nie odczuwają fizycznych, jak i psychicznych skutków spożywania alkoholu. Obie grupy również nie wskazują, aby alkohol miał wpływ na ich relacje z otoczeniem.

Badani z pierwszej grupy – mieszkańcy Bielska-Białej odpowiedzieli w niskim odsetku, że w ich otoczeniu występują osoby uzależnione, jednak częściej wskazuje się na uzależnienie od alkoholu niż na uzależnienie od narkotyków. Wśród mieszkańców Domu dla Bezdomnych odsetek ten jest zdecydowanie wyższy. Mimo tego, że większy odsetek mieszkańców Domu dla Bezdomnych zadeklarował, że nie spożywa alkoholu, to zdecydowanie więcej tych badanych zna osoby, które są uzależnione od alkoholu. Wynika z tego wniosek, że mieszkańcy Domu dla Bezdomnych wywodzą się ze środowiska, gdzie alkohol jest powszechną używką.

Respondentom zadano pytanie: Czy doświadczyli kiedykolwiek przemocy od osób uzależnionych od alkoholu bądź innych substancji psychoaktywnych? 15,7% mieszkańców Bielska-Białej odpowiedziało, że doświadczyło przemocy od takich osób. Porównując jednak odpowiedzi mieszkańców Bielska-Białej z odpowiedziami mieszkańców Domu dla Bezdomnych, można stwierdzić, że ostatni doświadczyli w większym odsetku przemocy od osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych – 37,7% badanych. Wynika z tego kolejny wniosek, że najbliższe otoczenie mieszkańców Domu dla Bezdomnych zarówno w większym stopniu spożywa alkohol – jest wręcz od niego uzależnione, jak i stosuje przemoc różnego typu.

Reakcja na akty przemocy uzależniona jest od płci badanych mieszkańców Bielska-Białej. Zdecydowanie większy odsetek mężczyzn próbuje rozładować emocje w czasie konfliktów – obrócić w żart – 55,7% w stosunku do 30,9% kobiet. Kobiety wydają się częściej ostro reagować na akty przemocy, ale także deklarują, że boją się zareagować w jakikolwiek sposób. Porównując wyniki mieszkańców Bielska-Białej z wynikami mieszkańców Domu dla Bezdomnych okazuje się, że w przypadku drugiej grupy częściej padała odpowiedź o ostrej reakcji na akty przemocy – większa o 5,4 punktu procentowego. Mieszkańcy Domu dla Bezdomnych również częściej deklarowali, że w przypadku bycia świadkiem przemocy boją się zareagować – 13,5% respondentów w stosunku do 8,2% mieszkańców Bielska-Białej. Zdecydowanie wyższy odsetek mieszkańców Domu dla Bezdomnych nic nie robi w przypadku bycia świadkiem przemocy (o 6,9 punktu procentowego więcej niż w przypadku grupy mieszkańców Bielska-Białej).

Obie badane grupy w przypadku doznania aktu przemocy od razu zgłosiliby się do policji. Nieco większy odsetek mieszkańców Domu dla Bezdomnych odpowiedział, że sam poradziłby sobie z taką sytuacją.

Ważna z punktu widzenia pomocy ofiarom przemocy jest ich chęć współpracy z odpowiednimi instytucjami, chęć przyznania się do problemu, z jakim się spotykają. Ponad połowa mieszkańców Bielska-Białej stwierdziła, że ofiary przemocy nie korzystają z pomocy specjalistów, ponieważ wstydzą się faktu doznawania przemocy. Odpowiedzi mieszkańców Domu dla Bezdomnych znacząco różnią się od odpowiedzi mieszkańców Bielska-Białej. 35,8% respondentów wskazało na odpowiedź *inne* i tu najczęściej padał strach, obawa, lęk. Wśród instytucji, do których można się zgłosić w przypadku przemocy rodzinnej mieszkańcy Bielska-Białej w najwyższym odsetku wskazywali na policję, a mieszkańcy Domu dla Bezdomnych na Podbielski Ośrodek Interwencji Kryzysowej.

Większość badanych nie wie czym jest Niebieska Karta – 61%. W wyjaśnieniu czym jest niebieska karta badani, którzy zadeklarowali jej znajomość w większości odpowiedzieli celnie. Niektórzy badani mylili Niebieską Kartę z niebieską linią. Zdecydowanie wyższy odsetek mieszkańców Domu dla Bezdomnych wiedział czym jest Niebieska Karta – 52%. Badani często łączyli temat przemocy z alkoholizmem i ten sposób tłumaczyli czym jest NK w rozwinięciu tego pytania.

W świetle wyników badań dotyczących stereotypów na temat przemocy w rodzinie, okazuje się, że obie grupy w zbliżonym odsetku zgadzają się ze stwierdzeniem, że „gwałt w małżeństwie jest możliwy”. Mieszkańcy Domu dla Bezdomnych częściej przychylają się do zdania, że „gdyby ofiara przemocy naprawdę cierpiała, odeszłaby od sprawcy”, a także w większym odsetku są zdania, że „przemoc jest wtedy, gdy na ciele ofiary są widoczne ślady”. Niepokojąca wydaje się być różnica w opiniach w sprawie ujawniania przemocy. Wyższy odsetek mieszkańców Domu dla Bezdomnych uznał, że „nie powinno się nikomu mówić o tym, co dzieje się w domu”. Można w związku z tym wyciągnąć wniosek, że porównując dwie grupy – mieszkańców Bielska-Białej i mieszkańców Domu dla Bezdomnych, druga grupa jest obarczona w większym stopniu stereotypowym postrzeganiem przemocy w rodzinie.

64,5% badanych, którzy mają dzieci, stwierdziło, że kary cielesne nie powinny być dopuszczalną metodą wychowawczą. Wynik ten różnicuje płeć – mężczyźni w większym odsetku uważali, że kary cielesne to dopuszczalna metoda wychowawcza. Żaden z mieszkańców Domu dla Bezdomnych nie zezwolił na kary cielesne, jako na dopuszczalną metodę wychowawczą.

Według badanych dziecko zdecydowanie nie powinno bać się rodziców – 62%. 6,3% badanych stwierdziło, że „surowe traktowanie dziecka przez rodziców raczej hartuje je i pozwala lepiej radzić sobie z przeciwnościami losu”. 6,3% badanych uważało, że dziecko zdecydowanie „jest własnością rodziców”, na odpowiedź *zdecydowanie nie* wskazała ponad połowa badanych. 25,2% mieszkańców Bielska-Białej posiadających dzieci do 18 roku życia zadeklarowało, że „klaps zdecydowanie nie działa negatywnie wychowawczo”. Podobnie kształtowały się opinie mieszkańców Domu dla Bezdomnych.

W świetle tych wyników rekomenduje się:

- Uświadamianie społeczności Bielska-Białej czym jest przemoc fizyczna i psychiczna, jakie niesie ze sobą skutki;
- Uświadamianie mieszkańców Bielska-Białej, iż krzykzenie na kogoś i zastraszanie również jest przemocą psychiczną;
- Stałe akcje informujące o instytucjach/ośrodkach, które pomagają w przypadku wystąpienia problemu przemocy;
- Stały monitoring problemu przemocy w rodzinie w cyklu 2-letnim, realizacja badań poświęconych zagadnieniom przemocy w rodzinie;
- Pozyskanie środków publicznych na kampanie informacyjne poświęcone problemowi przemocy zarówno w rodzinach, jak i w pracy;
- Pozyskiwanie środków publicznych na kampanie informacyjne poświęcone problemowi mobbingu w pracy;
- Uświadamianie mieszkańcom Bielska-Białej czym jest procedura Niebieskiej Karty, w jaki sposób może pomóc osobom, których dotyczy problem przemocy oraz kto jest uprawniony do jej wszczęcia.

Ponad połowa (55%) badanych uczniów szkół podstawowych deklaruje, że niemożliwe do wypełnienia oczekiwań rodziców dotyczą niewielu ich rówieśników. Blisko dwie trzecie badanych uczniów (64%) deklaruje, że nie potrafi wskazać w swoim najbliższym otoczeniu konkretnych przypadków dzieci borykających się z nadmiernymi, niemożliwymi do zrealizowania oczekiwaniami rodziców lub opiekunów. Odpowiedzi tej niemal równie często udzielały dziewczęta (62%) jak i chłopcy (66%). Niewielka dysproporcja potwierdza częściowo zarysowaną w pytaniu o skalę zjawiska tendencję – uczniowie płci męskiej wydają się bowiem być bardziej uwrażliwieni na ten problem. Niewielka różnica częstości wskazań poszczególnych odpowiedzi została odnotowana także w poszczególnych grupach wiekowych; przykłady rówieśników dotkniętych deprecjonującą postawą rodziców potrafi wskazać 33% piątoklasistów i 38% uczniów klas szóstych; prawdopodobną przyczyną większej wśród starszych dzieci odczuwanej presji ze strony rodziców jest bliskość czasowa szkolnych egzaminów końcowych, determinujących częściowo dalszą ścieżkę edukacyjną dziecka, na przykład możliwość kontynuowania nauki w wybranym przez siebie gimnazjum.

Ponad połowa (53%) badanych uczniów szkół podstawowych deklaruje, że nie dotyka ich problem nadmiernych oczekiwań ze strony rodziców. Nieco więcej niż jedna trzecia (39%) ankietowanych odpowiada jednak, iż czasami odczuwa dyskomfort z tego powodu. Badani uczniowie obojga płci różnią się w ocenie własnej sytuacji w aspekcie nadmiernych oczekiwań rodziców; swoje położenie za podobne do opisywanego we wprowadzeniu do tej części wywiadu uznało 5% dziewcząt i aż 12% chłopców; również uczniowie płci męskiej częściej niż uczennice wskazywali odpowiedź *zdarza się, że czuję się podobnie* (45% badanych płci męskiej do 32% badanych płci żeńskiej).

Również wiek respondentów korelował z odczuwaniem nadmiernej presji i deprecjonowania osiągnięć - problem ten nie dotyczy 60% piątoklasistów; wśród uczniów klas szóstych odsetek częstości wskazań tej odpowiedzi jest o 14 punktów procentowych mniejszy. Omawiana sytuacja incydentalnie dotyka 28% uczniów klas piątych oraz 49% szóstoklasistów, co pozwala na potwierdzenie tezy o większym odbieraniu przez dzieci oczekiwań rodziców jako nadmiernych i niemożliwych do wypełnienia w ostatnim roku nauki w szkole podstawowej.

Zdecydowana większość (blisko 57%) badanych uczniów jest zdania, że problem biedy nie dotyka ich rówieśników. Biedę i ubóstwo dotykające rówieśników częściej dostrzegają dziewczęta niż chłopcy. W podobnym stopniu rozkład odpowiedzi różnicuje również wiek respondentów. Starsze dzieci – uczniowie klas szóstych – częściej niż młodsi rówieśnicy (odpowiednio 42% i 33%) wskazywały, że problem ubóstwa dotyka niewielkiej liczby ich rówieśników. Zdecydowana większość (niemal 95%) uczestników badania – niezależnie od płci i wieku – deklaruje, że problem biedy czy ubóstwa nie dotyczy ich w żadnym stopniu. Jeden na dwudziestu pięciu respondentów odpowiada, że bywają sytuacje, w których rodzice nie mogą zaspokoić jego podstawowych potrzeb bytowych, a niespełna 2% badanych wskazuje, że problem ten dotyczy ich w znacznym stopniu.

W gronie badanych, dwie trzecie (66%) uważa, że żadnego z ich rówieśników nie dotyka przemoc słowna ze strony dorosłych. Rozkład odpowiedzi na to pytanie nie był skorelowany z wiekiem respondentów – zarówno piątoklasiści jak i uczniowie klas szóstych odpowiadali bardzo podobnie. Czynnikiem nieznacznie różnicującym opinie respondentów była natomiast ich płeć; zjawisko agresji słownej dotykające *około połowy rówieśników* dostrzega 11% badanych chłopców i o ponad połowę mniej (5%) dziewcząt.

W gronie badanych uczniów szkół podstawowych, czterech na pięciu respondentów (82%) deklaruje, że nie spotyka się w domu rodzinnym z agresją słowną. Kolejne 11% ujawnia, że zdarza się, iż sytuacje takie jak krzyki czy wyzwiska w ich kierunku mają miejsce incydentalnie, zaś 7% deklaruje, że w ich domach rodzinnych zdarza się to często.

Na pytanie o liczbę rówieśników, którzy zdaniem badanych dotknięci są przemocą fizyczną w domu rodzinnym, zdecydowana większość uczniów (ponad 92%) odpowiada, iż zjawisko to nie dotyczy żadnego z ich koleżanek i kolegów. Zdaniem 96% uczennic problem ten nie dotyczy ich rówieśników – wśród uczniów odsetek częstości wskazań tej odpowiedzi był już o 7 punktów procentowych niższy. W gronie badanych uczniów niemal wszyscy (98%) respondenci deklarują, że ich sytuacja w domu rodzinnym jest zupełnie inna niż opisana we wprowadzeniu do tego bloku pytań. Średnio dwoje na sto dzieci w klasach piątych i szóstych odpowiada jednak, że zdarza im się zostać w domu pobitymi na tyle silnie, by na ciele widoczne były ślady odniesionych obrażeń w postaci siniaków i zadrapań. Na pytanie, czy są przez opiekunów karani fizycznie (*laniem*) za drobne nawet przewinienia, niespełna 4% badanych dzieci odpowiedziało twierdząco.

Niemal trzy czwarte (74%) biorących udział w badaniu uczniów deklaruje, że reakcją rodziców lub opiekunów na ich nieposłuszeństwo jest rozmowa i próba wyjaśnienia, dlaczego takie, a nie inne zachowania nie powinny mieć miejsca. Jeden na trzech respondentów (35%) jest również karany ograniczeniami – przede wszystkim rodzice blokują dostęp do komputera, Internetu, telewizji czy gier wideo. Kolejne 15% badanych odpowiada, że rodzicom zdarza się stracić opanowanie i zareagować na nieposłuszeństwo krzykiem.

Trzy czwarte badanych uczniów szkół podstawowych uważa, że zjawisko alkoholizmu w domu rodzinnym nie dotyczy żadnego z ich rówieśników. Niemal wszystkie badane dzieci (95%) deklarują, że problem alkoholizmu w domu rodzinnym nie dotyczy ich. Jeden na dwudziestu uczniów (5%) odpowiada jednak, iż w domu incydentalnie nadużywa się alkoholu. Co setne badane dziecko spotyka się natomiast nagminnie z taką sytuacją.

Niemal wszyscy badani uczniowie (97%) są zdania, że żadnego z ich rówieśników nie spotkały akty przemocy seksualnej związane z dotykiem; pozostałe 3% uważa, że w sytuacji takiej znajduje się *niewielu rówieśników*. Zaskakująco często (łącznie 24% przypadków) respondenci wskazywali natomiast, że ich rówieśnicy oglądają w towarzystwie osób dorosłych niewłaściwe dla nich czasopisma lub filmy. Odpowiedzi były w tym wypadku bardzo silnie zróżnicowane ze względu na płeć dzieci; żadnego z rówieśników sytuacja taka nie spotyka według 81% badanych chłopców i 66% dziewcząt. Deklarowane stosowanie przemocy seksualnej bez dotyku wobec dzieci nie zależało od ich wieku – odpowiedzi uczniów klas piątych i szóstych rozkładały się porównywalnie. Nieznacznie częściej ofiarami są w tym wypadku chłopcy (92% odpowiedzi przeczących) niż dziewczęta (93% takich wskazań). Tylko badani płci męskiej ujawnili, że zetknęli się z przemocą seksualną bez dotyku więcej niż jeden raz.

Duże zróżnicowanie odpowiedzi uczniów w zakresie przemocy seksualnej bez dotyku oraz z dotykiem nakazuje rozważenie właściwego sformułowania pytań w tym wysoce drażliwym obszarze. Wątpliwości budzi sformułowanie dotyczące oglądania przez dzieci czasopism i filmów „dla dorosłych” – biorąc pod uwagę wiek uczestników badania, część z nich mogła opacznie zinterpretować ten termin jako określenie materiałów

nieskierowanych do dzieci na przykład ze względu na zawarte w nich sceny przemocy. Rekomenduje się w tym miejscu przeprowadzenie dodatkowych zajęć z psychologiem lub pedagogiem, mających na celu wskazanie uczniom starszych klas szkół podstawowych w adekwatnej do ich wieku formie zagrożeń związanych z przemocą seksualną wobec dzieci.

Blisko czterech na pięciu badanych uczniów (79%) deklaruje, że nigdy nie czuło się skrzywdzonymi w wyniku sytuacji podobnych do omawianych w części diagnostycznej kwestionariusza. Badane dziewczęta znacznie rzadziej niż chłopcy (14 punktów procentowych różnicy) deklaruja, że nigdy nie czuły się skrzywdzone w wyniku niewłaściwych zachowań osób dorosłych. Trzykrotnie częściej odpowiadają, że miały poczucie krzywdy jeden raz i ponad dwukrotnie częściej – kilka razy.

Na pytanie o osoby, u których szukaliby pomocy w omawianych w kwestionariuszu sytuacjach, badani w pierwszej kolejności wskazywali na *kogoś z rodziny*; odpowiedź tę nieco częściej zaznaczały dziewczęta (69% wskazań) niż chłopcy (64%).

Czterech na pięciu badanych uczniów jest zdania, że w wypadku picia przez dziecko alkoholu lub palenia papierosów dopuszczalne jest zastosowanie przez rodziców kary cielesnej (*lania*), a trzy czwarte respondentów dopuszcza ją także w wypadku wagarów. Mniej niż połowa uczestników badania dopuszcza natomiast taką reakcję rodziców na złe oceny dziecka, zbyt późne powroty do domu czy kłamstwa. Wyższe przyzwolenie na stosowanie kar cielesnych we wszystkich badanych przypadkach odnotowano wśród uczniów klas piątych. Największe różnice związane były z karaniem w ten sposób drobnej kradzieży (zgodę na karę cielesną wyraziło 75% młodszych i 59% starszych dzieci) oraz zniszczenia cennego przedmiotu (odpowiednio 62% oraz 41%).

Wśród uczniów szkół ponadpodstawowych, opinie na temat przejawów przemocy fizycznej i psychicznej są podzielone. Zdaniem niemal wszystkich respondentów za akty takie uznać można pobicie, gwałt, szantaż emocjonalny i groźby pozbawienia kogoś środków do życia. Najczęstszą przyczyną występowania przemocy w rodzinie jest – zdaniem respondentów – nadużywanie alkoholu przez sprawcę oraz brak umiejętności panowania nad gniewem.

Respondenci proszeni byli o wskazanie, na ile czują się bezpiecznie w różnych obszarach swojego funkcjonowania, posługując się czteropunktową skalą; ocena „0” oznaczała całkowity brak poczucia bezpieczeństwa zaś „3” – pełne poczucie bezpieczeństwa. Najwyższą wartość osiągnął wskaźnik zbudowany w oparciu o oceny badanych, dla okolicy zamieszkania uczniów (średnio 1,86 punktu); porównywalną także okolica, w której spędzają oni czas wolny, środowisko rówieśnicze oraz dom rodzinny. We wszystkich badanych miejscach minimalnie bezpieczniej czują się dziewczęta, jednak różnice średnich ocen nie przekraczają jednej dziesiątej punktu. Jedynym wyjątkiem na tym tle jest dom rodzinny badanych, w którym bezpieczniej czują się uczniowie płci męskiej.

Zdecydowana większość uczestników badania odpowiada, że zdarzają im się problemy i nieporozumienia z rodzicami – sytuacje takie dotyczą średnio czterech na pięciu (83%) uczniów. Co czwarty nastolatek (27%) wskazał, że mają one miejsce często. Powszechnie wśród młodzieży występują również konflikty i spory z przyjaciółmi; tego typu problemy deklaruje 70% respondentów. Niepokojąco wysoką częstość (19%) osiąga wskazanie na znalezienie się w sytuacji konfliktu z Policją; jeden na stu

respondentów odpowiada, że problemy takie zdarzają mu się często. Najmniej rozpowszechnione okazały się być natomiast wśród bielskich nastolatków kradzieże i napady, jednak średnio co dziesiąty ankietowany deklaruje, że padł ofiarą takich czynów. W gronie osób, które wskazały, że dotyczą ich wymienione trudności i problemy życiowe, aż 87% deklaruje, że nie mają one miejsca gdy badany jest pod wpływem jakichkolwiek substancji psychoaktywnych.

Niespełna połowa (40%) badanych nastolatków ujawnia, że spotyka się w najbliższym otoczeniu z aktami przemocy. Wartość ta jest niezależna od wieku badanych, natomiast skorelowana z płcią – odsetek wskazań twierdzących wśród uczennic jest o 8 punktów procentowych wyższy niż wśród uczniów płci męskiej. Blisko połowa (48%) badanych obserwujących w swoim najbliższym otoczeniu akty przemocy deklaruje, że ich ofiarami padają dzieci.

Ponad połowa (51%) badanych deklaruje, że nigdy nie była sprawcą przemocy; odpowiedzi tej znacznie częściej udzielają dziewczęta niż chłopcy (różnica 10 punktów procentowych). Blisko jedna czwarta (23%) respondentów odpowiada, że zdarzyło im się kogoś zwymyślać – częściej sprawczyniami są w tej sytuacji uczennice. Uczniowie płci męskiej częściej deklarują natomiast, że zdarzyło się im „dać komuś w skórę” (średnio 14% badanych), ukarać za złe postępowanie (ogółem 9%) lub przymusić do czegoś siłą (ogółem 6%). Wśród respondentów, którzy przyznają, że zdarzyło im się kogoś uderzyć lub pobić, zdecydowana większość agresję kierowała na kolegów i koleżanki (31 przypadków). W drugiej kolejności wskazywane było rodzeństwo (13 wskazań). Pobicia obcej osoby dotyczyły 2 odpowiedzi.

Blisko jedna trzecia (29%) respondentów deklaruje, że zdarzyło im się zostać przez kogoś zwymyślanym lub obrzuconym obelgami. Niemal co piąty (18%) uczeń ujawnia, że bywał straszony przez inne osoby, a porównywalna grupa (17%) wskazuje bycie karana za złe postępowanie. Jeden na pięćdziesięciu uczniów odpowiada, że padł ofiarą przemocy seksualnej.

We wszystkich przypadkach wskazywanych częściej niż przez pojedynczych respondentów, to dziewczęta częściej niż chłopcy padały ofiarą zachowań agresywnych. Największa dysproporcja pomiędzy płciami dotyczyła publicznego upokorzenia (ponad 10 punktów procentowych) – może to być jednak w części efektem odmiennej wrażliwości dziewcząt i chłopców w sytuacjach społecznych. Duże różnice (ponad 5 punktów procentowych) dotyczyły także karania za złe postępowanie, bycia straszonym, nękanym oraz przymuszania siłą. W gronie badanych, którzy odpowiedzieli, że padli ofiarą przemocy, ponad jedna trzecia (39%) deklaruje, że sytuacje takie nie mają już miejsca. Nieznacznie mniejsza grupa uczniów (30%) wskazuje, że zdarzają się one czasami, a kolejne 22% - że ofiarą przemocy padli tylko raz. Sprawcami jednej trzeciej (35%) aktów przemocy wymierzonych w respondentów byli koledzy i koleżanki. Jeden na dziesięciu badanych wskazał jako sprawcę przemocy ojca, a po 8% - matkę, rodzeństwo lub nie spokrewnionych dorosłych. Różnice w odpowiedziach pomiędzy płciami okazały się być minimalne, natomiast agresja ze strony kolegów i koleżanek determinowana jest w dużej mierze wiekiem badanych; potwierdzało agresję 41% gimnazjalistów i 30% starszych uczniów.

Co piąty badany (20%) ujawnia, że w dzieciństwie padł ofiarą przemocy. Odpowiedzi twierdzących częściej udzielały dziewczęta (blisko 9 punktów procentowych różnicy w odniesieniu do chłopców), natomiast wiek badanych nie różnicował ich

odpowiedzi w istotny statystycznie sposób. Najczęściej spotykającym uczniów w dzieciństwie aktem przemocy była kara za złe postępowanie, wskazana przez 47% badanych, potwierdzających doświadczanie przemocy.

Problem przemocy wśród uczniów bielskich szkół ponadpodstawowych wydaje się być rozpowszechniony. Blisko 40% badanych nastolatków deklaruje, że obserwuje zachowania agresywne w swoim najbliższym otoczeniu. Niemal wszyscy uczniowie deklarują, że zdarza im się paść ofiarą agresji fizycznej lub psychicznej, a około połowa jest również sprawcami przemocy – zwłaszcza w gronie rówieśniczym. Nie istnieją w tym obszarze istotne dysproporcje między płciami, jednak ostrożnie wnioskować można, że ofiarami przemocy częściej padają dziewczęta, chłopcy natomiast są bardziej agresywni w środowisku rówieśniczym. Zjawisko przemocy szkolnej jest szczególnie rozpowszechnione wśród uczniów szkół gimnazjalnych.

Wśród bielskich uczniów szkół ponadpodstawowych 43% przyznało w toku badania, że zdarza im się spożywać napoje alkoholowe. Odsetek odpowiedzi twierdzących wśród chłopców jest o 9 punktów procentowych większy niż wśród dziewcząt. Co istotne, uczniowie szkół ponadgimnazjalnych deklarują, że piją alkohol ponad dwukrotnie częściej niż ich młodsi koledzy. Spożywanie alkoholu przez badanych uczniów nie ma zazwyczaj – w ich odczuciu – konsekwencji społecznych; deklarację taką złożyło 84% respondentów. Jeden na dwudziestu pięciu pijących badanych (4%) odpowiada, że alkohol prowokuje sytuacje konfliktowe z rodziną. Kolejne 3% po spożyciu napojów alkoholowych wpłatało się w konflikt z prawem, a co pięćdziesiąty nastolatek (2%) ma z powodu picia alkoholu trudności w szkole. Ponad połowa badanych uczniów (54%) nie posiada w swoim otoczeniu osób uzależnionych od alkoholu.

W świetle tych wyników badania rekomenduje się:

- Wprowadzenie działań uświadamiających uczniów szkół podstawowych oraz uczniów szkół ponadpodstawowych o konsekwencjach stosowania przemocy fizycznej oraz psychicznej.
- Zorganizowanie kampanii informacyjnej dla dzieci i młodzieży, podczas której młodzież mogłaby uzyskać informacje o miejscach udzielania pomocy w sytuacjach przemocy w rodzinie oraz agresji rówieśniczej;
- Rekomenduje się kampanie informacyjną dotyczącą natury i cech zjawiska przemocy w rodzinie. W świetle wyników badań rekomenduje się również warsztaty, zajęcia psychospołeczne dla młodzieży (w szczególności chłopców), dotyczące radzenia sobie z negatywnymi emocjami, takimi jak gniew i złość oraz problematyki związanej z rozwiązywaniem konfliktów.
- Nasilenie działań oraz zwiększenie środków finansowych przeznaczonych na profilaktykę uzależnień i szkód związanych z używaniem przez młodzież substancji psychoaktywnych, w szczególności alkoholu.

7. Spis wykresów, tabel, rysunków

Wykres 1. Płeć badanych	6
Wykres 2. Liczba dzieci	7
Wykres 3. Wiek badanych	7
Wykres 4. Wykształcenie badanych	7
Wykres 5. Stan cywilny badanych	8
Wykres 6. Łączyny dochód w gospodarstwie domowym (netto)	8
Wykres 7. Grupa zawodowa	8
Wykres 8. Płeć badanych	9
Wykres 9. Liczba dzieci	9
Wykres 10. Wiek badanych	10
Wykres 11. Wykształcenie badanych	10
Wykres 12. Stan cywilny badanych	10
Wykres 13. Łączyny dochód w gospodarstwie domowym (netto)	11
Wykres 14. Grupa zawodowa	11
Wykres 15. Przemoc fizyczna według respondentów	12
Wykres 16. Przemoc fizyczna według mieszkańców Domu Dla Bezdomnych	12
Wykres 17. Przemoc psychiczna według respondentów	13
Wykres 18. Przemoc psychiczna według mieszkańców Domu dla Bezdomnych	13
Wykres 19. Przemoc w środowisku badanych	15
Wykres 20. Przemoc w środowisku badanych w dekompozycji na płeć	15
Wykres 21. Przemoc w środowisku badanych w dekompozycji na wiek	16
Wykres 22. Osoby, do których kierowana jest przemoc w środowisku badanych	16
Wykres 23. Częstotliwość występowania zjawisk przemocy w środowisku badanych	17
Wykres 24. Przemoc w środowisku mieszkańców Domu dla Bezdomnych	17
Wykres 25. Mieszkańcy Domu dla Bezdomnych, do których kierowana jest przemoc	17
Wykres 26. Częstotliwość występowania zjawisk przemocy w środowisku mieszkańców Domu dla Bezdomnych	18
Wykres 27. Badani jako sprawcy przemocy	18
Wykres 28. Badani jako sprawcy przemocy w dekompozycji na płeć	19
Wykres 29. Badani jako sprawcy przemocy w dekompozycji na wiek	19
Wykres 30. Częstotliwość stosowania przemocy przez respondentów	20
Wykres 31. Osoby, wobec których respondenci stosowali/stosują przemoc	20
Wykres 32. Mieszkańcy Domy dla Bezdomnych jako sprawcy przemocy	21
Wykres 33. Częstotliwość stosowania przemocy przez mieszkańców Domu dla Bezdomnych	21
Wykres 34. Osoby, wobec których mieszkańcy Domu dla Bezdomnych stosowali/stosują przemoc	22
Wykres 35. Badani jako ofiary przemocy	23
Wykres 36. Badani jako ofiary przemocy w dekompozycji na płeć	24
Wykres 37. Częstotliwość aktów przemocy wobec respondenta	24
Wykres 38. Sprawcy przemocy wobec respondenta	25
Wykres 39. Mieszkańcy Domów dla Bezdomnych jako ofiary przemocy	25
Wykres 40. Częstotliwość aktów przemocy wobec mieszkańców Domu dla Bezdomnych	26
Wykres 41. Sprawcy przemocy wobec mieszkańców Domu dla Bezdomnych	26
Wykres 42. Czy któraś forma przemocy zdarzyła się w dzieciństwie?	26
Wykres 43. Czy któraś forma przemocy zdarzyła się w dzieciństwie? Pytanie w dekompozycji na wiek	27
Wykres 44. Formy przemocy, których respondent doświadczył w dzieciństwie	27
Wykres 45. Sprawca przemocy w dzieciństwie	28

Wykres 46. Czy któraś forma przemocy zdarzyła się mieszkańcom Domu dla Bezdomnych w dzieciństwie?	28
Wykres 47. Formy przemocy, których mieszkańcy Domu dla Bezdomnych doświadczyli w dzieciństwie	29
Wykres 48. Sprawca przemocy w dzieciństwie mieszkańców Domu dla Bezdomnych	29
Wykres 49. Spożywanie alkoholu przez respondenta	30
Wykres 50. Spożywanie alkoholu przez respondenta w dekompozycji na płeć	30
Wykres 51. Spożywanie alkoholu przez respondenta w dekompozycji na wiek	30
Wykres 52. Częstotliwość spożywania alkoholu przez respondenta	30
Wykres 53. Częstotliwość spożywania alkoholu przez respondenta w dekompozycji na płeć	31
Wykres 54. Spożywanie alkoholu przez mieszkańców Domu dla Bezdomnych	31
Wykres 55. Częstotliwość spożywania alkoholu przez mieszkańców Domu dla Bezdomnych	32
Wykres 56. Fizyczne skutki spożywania alkoholu	32
Wykres 57. Fizyczne skutki spożywania alkoholu w dekompozycji na wiek	33
Wykres 58. Fizyczne skutki spożywania alkoholu przez mieszkańców Domu dla Bezdomnych	33
Wykres 59. Psychiczne skutki spożywania alkoholu	34
Wykres 60. Psychiczne skutki spożywania alkoholu w dekompozycji na płeć	34
Wykres 61. Psychiczne skutki spożywania alkoholu przez mieszkańców Domu dla Bezdomnych	34
Wykres 62. Wpływ spożywania alkoholu na relacje z otoczeniem	35
Wykres 63. Osoba uzależniona od alkoholu w najbliższym otoczeniu badanych	35
Wykres 64. Osoba uzależniona od alkoholu w najbliższym otoczeniu badanych w dekompozycji na wiek	36
Wykres 65. Osoba uzależniona od alkoholu w najbliższym otoczeniu mieszkańców Domu dla Bezdomnych	36
Wykres 66. Osoba uzależniona od narkotyków (substancji psychoaktywnych) w najbliższym otoczeniu badanych	36
Wykres 67. Osoba uzależniona od narkotyków (substancji psychoaktywnych) w najbliższym otoczeniu mieszkańców Domu dla Bezdomnych	37
Wykres 68. Doświadczenia przemocy od osób uzależnionych od alkoholu bądź innych substancji psychoaktywnych	37
Wykres 69. Doświadczenia przemocy wobec mieszkańców Domu dla Bezdomnych od osób uzależnionych od alkoholu bądź innych substancji psychoaktywnych	38
Wykres 70. Doświadczenia osób z otoczenia badanych (sąsiedztwo, dalsza rodzina) przemocy od osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych	38
Wykres 71. Doświadczenia osób z otoczenia badanych (sąsiedztwo, dalsza rodzina) przemocy od osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych w dekompozycji na wiek	39
Wykres 72. Doświadczenia osób z otoczenia mieszkańców Domu dla Bezdomnych (sąsiedztwo, dalsza rodzina) przemocy od osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych	39
Wykres 73. Reakcja respondenta na akty przemocy	40
Wykres 74. Reakcja respondenta na akty przemocy w dekompozycji na płeć	41
Wykres 75. Reakcja mieszkańców Domu dla Bezdomnych na akty przemocy	41
Wykres 76. Reakcja respondenta na doznanie przemocy	42
Wykres 77. Reakcja respondenta na doznanie przemocy w dekompozycji na płeć	42
Wykres 78. Reakcja mieszkańców Domu dla Bezdomnych na doznanie przemocy	43

Wykres 79. Źródło pomocy w przypadku problemu z przemocą dla mieszkańców Domu dla Bezdomnych	43
Wykres 80. Przyczyny nie korzystania ofiar przemocy z pomocy specjalistów	44
Wykres 81. Przyczyny nie korzystania ofiar przemocy z pomocy specjalistów w dekompozycji na płeć.....	44
Wykres 82. Przyczyny nie korzystania ofiar przemocy z pomocy specjalistów według mieszkańców Domu dla Bezdomnych	45
Wykres 83. Znajomość instytucji, do których można zwrócić się w przypadku przemocy rodzinnej.....	45
Wykres 84. Wyniki pytania otwartego: Jakie instytucje? (Mieszkańcy Bielska-Białej)	46
Wykres 85. Znajomość instytucji, do których można zwrócić się w przypadku przemocy rodzinnej przez mieszkańców Domu dla Bezdomnych.....	46
Wykres 86. Wyniki pytania otwartego: Jakie instytucje? (Mieszkańcy Domu dla Bezdomnych).....	47
Wykres 87. Instytucje uprawnione do założenia Niebieskiej Karty według respondentów.....	48
Wykres 88. Instytucje uprawnione do założenia Niebieskiej Karty według mieszkańców Domu dla Bezdomnych.....	48
Wykres 89. Opinia badanych na temat stereotypowego postrzegania przemocy w rodzinie	49
Wykres 90. Opinia badanych na temat stereotypowego postrzegania przemocy w rodzinie w dekompozycji na płeć	50
Wykres 91. Opinia badanych na temat stereotypowego postrzegania przemocy w rodzinie w dekompozycji na wiek.....	51
Wykres 92. Opinia mieszkańców Domu dla Bezdomnych na temat stereotypowego postrzegania przemocy w rodzinie	52
Wykres 93. Opinia na temat stereotypowego postrzegania przemocy w rodzinie w dekompozycji na mieszkańców Bielska-Białej i mieszkańców Domu dla Bezdomnych.....	53
Wykres 94. Czy ma P. dzieci w wieku do 18 lat?	54
Wykres 95. Czy ma P. dzieci w wieku do 18 lat? Pytanie w dekompozycji na płeć	54
Wykres 96. Stosowanie kar cielesnych jako dopuszczalna metoda wychowawcza	55
Wykres 97. Stosowanie kar cielesnych jako dopuszczalna metoda wychowawcza w dekompozycji na płeć.....	55
Wykres 98. Czy ma P. dzieci w wieku do 18 lat? (Odpowiedzi mieszkańców Domu dla Bezdomnych).....	55
Wykres 99. Stosowanie kar cielesnych jako dopuszczalna metoda wychowawcza według mieszkańców Domu dla Bezdomnych	56
Wykres 100. Prawdy i mity na temat metod wychowawczych	57
Wykres 101. Prawdy i mity na temat metod wychowawczych w dekompozycji na płeć...58	
Wykres 102. Prawdy i mity na temat metod wychowawczych według mieszkańców Domu dla Bezdomnych	59
Wykres 103. Struktura wieku badanych. N=133	62
Wykres 104. Struktura płci badanych. N=134	62
Wykres 105. Sytuacja rodzinna badanych. N=134	63
Wykres 106. Sytuacja zawodowa rodziców badanych. N=129	64
Wykres 107. Postrzegana skala występowania zjawiska nadmiernych oczekiwań rodziców wobec dzieci. N=82	65
Wykres 108. Postrzegana skala występowania zjawiska nadmiernych oczekiwań wobec dzieci a płeć badanych. N=82.....	65
Wykres 109. Postrzegana skala występowania zjawiska nadmiernych oczekiwań wobec dzieci a wiek badanych. N=82	66

Wykres 110. Umiejętność wskazania w najbliższym otoczeniu osób, których dotyczą nadmierne oczekiwania rodziców. N=133	67
Wykres 111. Nadmierne oczekiwania rodziców - zbieżność z sytuacją badanego. N=119	67
Wykres 112. Postrzegana skala występowania biedy lub ubóstwa. N=115	68
Wykres 113. Postrzegana skala występowania biedy lub ubóstwa a płeć badanych. N=134	69
Wykres 114. Umiejętność wskazania w najbliższym otoczeniu osób dotkniętych ubóstwem. N=134	69
Wykres 115. Ubóstwo – zbieżność z sytuacją respondenta. N=127	70
Wykres 116. Postrzegana skala występowania przemocy słownej. N=85.....	71
Wykres 117. Umiejętność wskazania w najbliższym otoczeniu osób dotkniętych przemocą słowną. N=134.....	71
Wykres 118. Przemoc słowna – zbieżność z sytuacją respondenta. N=121.....	72
Wykres 119. Ocena częstości występowania przemocy słownej w domu rodzinnym a płeć badanych. N=121	72
Wykres 120. Postrzegana skala występowania zjawiska przemocy fizycznej. N=119	73
Wykres 121. Postrzegana skala występowania zjawiska przemocy fizycznej a płeć badanych. N=119	73
Wykres 122. Umiejętność wskazania w najbliższym otoczeniu osób dotkniętych przemocą fizyczną. N=134	74
Wykres 123. Przemoc fizyczna w rodzinie – zbieżność z sytuacją respondenta. N=124..	74
Wykres 124. Stosowanie kar fizycznych za drobne przewinienia. N=133.....	75
Wykres 125. Reakcja opiekunów na nieposłuszeństwo dziecka. N=134.....	75
Wykres 126. Dotkliwość kar stosowanych przez opiekunów - odniesienie do rówieśników. N=94	76
Wykres 127. Ocena dotkliwości kar stosowanych przez opiekunów a płeć badanych. N=94	76
Wykres 128. Postrzegana skala występowania zjawiska alkoholizmu w rodzinie. N=72..	77
Wykres 129. Umiejętność wskazania w najbliższym otoczeniu osób dotkniętych alkoholizmem w domu rodzinnym. N=134	78
Wykres 130. Alkoholizm w domu rodzinnym – zbieżność z sytuacją respondenta. N=127	78
Wykres 131. Postrzegana skala występowania zjawiska przemocy seksualnej. N=88/N=102	79
Wykres 132. Umiejętność wskazania w najbliższym otoczeniu ofiar przemocy seksualnej. N=132	79
Wykres 133. Przemoc seksualna - zbieżność z sytuacją respondenta. N=134	80
Wykres 134. Kontakt z przemocą seksualną bez dotyku a płeć badanych. N=133	80
Wykres 135. Poczucie krzywdy w wyniku niewłaściwego zachowania osoby dorosłej. N=123	81
Wykres 136. Poczucie krzywdy w wyniku niewłaściwego zachowania osoby dorosłej a płeć badanych. N=123	81
Wykres 137. Poczucie krzywdy w wyniku niewłaściwego zachowania osoby dorosłej a wiek badanych. N=123	82
Wykres 138. Osoby, u których szukano by pomocy w sytuacji zagrożenia. N=133	83
Wykres 139. Dopuszczalność kar fizycznych a płeć badanych. N=134	84
Wykres 140. Struktura wieku badanych. N=382	85
Wykres 141. Struktura płci badanych. N=398	86
Wykres 142. Sytuacja ekonomiczna badanych. N=393	86

Wykres 143. Zachowania określone jako przemoc fizyczna a płeć badanych. N=398	87
Wykres 144. Zachowania określone jako przemoc fizyczna a wiek badanych. N=400	88
Wykres 145. Zachowania określone jako przemoc psychiczna a płeć badanych. N=398 .	89
Wykres 146. Postrzegane przyczyny występowania przemocy w rodzinie. N=400	90
Wykres 147. Poziom zgody z twierdzeniami dotyczącymi przemocy. N=400 [Skala: 0-3]	91
Wykres 148. Poczucie bezpieczeństwa badanych. N=400 [Skala: 0-3]	92
Wykres 149. Trudności osobiste badanych. N=400	92
Wykres 150. Zaobserwowanie aktów przemocy w najbliższym otoczeniu. N=316.....	93
Wykres 151. Ofiary przemocy w otoczeniu badanych. N=128.....	93
Wykres 152. Częstotliwość obserwowanych aktów przemocy. N=115.....	94
Wykres 153. Obserwowanie zjawiska przemocy w rodzinie w otoczeniu rówieśniczym. N=397	94
Wykres 154. Zachowania agresywne badanych a płeć. N=398	95
Wykres 155. Częstotliwość zachowań agresywnych a wiek badanych. N=170.....	95
Wykres 156. Ofiary przemocy ze strony badanych a płeć. N=186	96
Wykres 157. Padanie ofiarą przemocy a płeć badanych. N=398.....	97
Wykres 158. Sprawcy przemocy wobec badanych. N=385	97
Wykres 159. Padnięcie ofiarą przemocy w dzieciństwie. N=400	98
Wykres 160. Spożywanie alkoholu przez badanych. N=400.....	99
Wykres 161. Odczuwane skutki fizyczne picia alkoholu. N=141	99
Wykres 162. Odczuwane skutki psychiczne picia alkoholu. N=142	100
WYKRES 163.OSOBY UZALEŻNIONE OD ALKOHOLU W OTOCZENIU BADANYCH. N=399.....	100
WYKRES 164.POSIADANIE OSOBY UZALEŻNIONE OD ALKOHOLU W OTOCZENIU BADANYCH A PŁEĆ. N=399	101
WYKRES 165. OSOBY UZALEŻNIONE OD ALKOHOLU W OTOCZENIU BADANYCH A WIEK. N=399	101
WYKRES 166. OSOBY UZALEŻNIONE OD SUBSTANCJI PSYCHOAKTYWNYCH W OTOCZENIU. N=400	102
WYKRES 167.Doświadczenie przemocy ze strony osoby uzależnionej. N=362.....	102
WYKRES 168. Reakcje na obserwowane akty przemocy. N=299	103
WYKRES 169. Reakcje na obserwowane akty przemocy a płeć. N=299	103
WYKRES 170. Reakcje na obserwowane akty przemocy a wiek. N=299	104
WYKRES 171. Potencjalne źródła pomocy - przemoc domowa. N=333.....	105
WYKRES 172. Potencjalne źródła pomocy dla ofiary przemocy domowej z rodziny. N=378	106
Wykres 173. Znajomość <i>Niebieskiej Karty</i> . N=387	106
WYKRES 174.Instytucje mające w opinii badanych uprawnienia do zakładania <i>Niebieskiej Karty</i> . N=252.....	107

Tabela 1. Przyczyny przemocy w rodzinie według mieszkańców Bielska-Białej i mieszkańców Domu dla Bezdomnych	14
Tabela 2. Liczba mieszkańców Domu dla Bezdomnych i uczestników programu „Umiejętności rodzicielskie dla kobiet”.....	60
Tabela 3. Opinia uczestników projektu o jego wpływie na wychowywanie dzieci.....	60

Rysunek 1. Formy przemocy występujące wśród klientek instytucji i organizacji działających na terenie Bielska-Białej.....	110
--	-----

8. Aneks 1. Ankieta dla dorosłych mieszkańców Bielska-Białej oraz mieszkańców Domu dla Bezdomnych

Kwestionariusz ankiety dla dorosłych mieszkańców Bielska-Białej oraz mieszkańców Domu dla Bezdomnych

Dzień dobry! Nazywam się I jestem ankieterem Instytutu Badawczego IPC. Na zlecenie Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Bielsku Białej prowadzimy badanie społeczne.

Bardzo proszę o poświęcenie mi kilku minut i odpowiedź na pytania.

1. Proszę powiedzieć czy jest P.

	Tak	Nie
a. Mieszkańcem Domu dla bezdomnych przy ulicy Stefanki 7		
b. Uczestnikiem programu „Umiejętności rodzicielskie dla kobiet”	Jeśli tak -> przejdź do pyt. 2	Jeśli nie -> przejdź do pyt. 3

2. Proszę odnieść się do poszczególnych stwierdzeń na temat programu „Umiejętności rodzicielskie dla kobiet” i odpowiedzieć, które z nich są zgodne z prawdą

- Program zdecydowanie mi pomógł, dowiaduję się wielu cennych informacji i wiem jak radzić sobie w wielu nowych, a także trudnych sytuacjach związanych z wychowaniem dziecka
- Program raczej mi pomaga, dowiaduję się wielu cennych informacji i zaczynam się uczyć jak radzić sobie w wielu nowych, a także trudnych sytuacjach związanych z wychowaniem dziecka
- Trudno powiedzieć czy program mi pomaga
- Program raczej mi nie pomógł, są przekazywane różne informacje, ale nie wszystkie potrafię zastosować w wielu nowych, a także trudnych sytuacjach związanych z wychowaniem dziecka
- Program zdecydowanie mi nie pomógł przekazywane informacje nie powodują, że potrafię zastosować je w wielu nowych i trudnych sytuacjach związanych z wychowaniem dziecka

Występowanie zjawiska przemocy w rodzinie wobec dzieci, kobiet, mężczyzn, osób starszych, osób niepełnosprawnych według ofiar, sprawców i świadków.

3. Czym według Pana/i jest przemoc fizyczna? Ankieter czyta kolejno.

Proszę wskazać te, które według Pana/i są przemocą fizyczną w rodzinie.	Tak	Nie	To zależy/trudno powiedzieć
c. Klaps dany dziecku w przypadku złego zachowania			
d. Zamykanie kogoś w pokoju			
e. Groźby użycia siły			
f. Gwałt			
g. Pobicie			
h. Ograniczenie dostępu do jedzenia			

4. Czym według Pana/i jest przemoc psychiczna?

Proszę wskazać te, które według Pana/i są przemocą psychiczną w rodzinie.	Tak	Nie	To zależy/trudno powiedzieć
--	-----	-----	-----------------------------

a. Krzyczenie na kogoś			
b. Rzucenie obelgi na kogoś			
c. Wywieranie presji			
d. Szantaż emocjonalny			
e. Nakłanianie kogoś by postąpił zgodnie z naszą wolą.			
f. Groźby pozbawiania środków do życia			

5. Jakie są Pana/i zdaniem główne przyczyny przemocy w rodzinie? *Ankieter nie czyta listy tylko klasyfikuje do wybranych. Możliwa więcej niż jedna odpowiedź.*

- a. Uzależnienie od alkoholu
- b. Uzależnienie od narkotyków
- c. Przekonanie, że konflikty rozwiązuje się tylko za pomocą siły.
- d. Chęć narzucenia swoich poglądów i przekonań.
- e. Brak umiejętności panowania nad gniewem i złością, szybka utrata kontroli nad sobą.
- f. Nieumiejętność porozumiewania się z drugim człowiekiem bez przymuszania i przemocy.
- g. Osoba stosująca przemoc sama najczęściej była ofiarą przemocy.
- h. Długo utrzymujące się bezrobocie, a co za tym idzie poczucie bezsilności, nieprzydatności i szukanie ucieczki w przemoc.
- i. Przekonanie, że przemoc jest jedynym, skutecznym sposobem wychowania dziecka.
- j. Zazdrość
- k. Złe warunki życiowe
- l. Wpływ otoczenia.
- m. Kompleksy dotyczące własnej osoby- dzięki przemocy sprawcy mają poczucie władzy.
- n. Chęć udowodnienia, że jest się najlepszym i najsilniejszym.
- o. Problemy w opiece nad dzieckiem – bezsilność
- p. Długotrwały stres
- q. Problemy finansowe
- r. Inne. Jakież?

[Świadek przemocy](#)

6. Czy zaobserwował/a Pan/i przemoc w swoim otoczeniu?

- a. Nie – przejdź do pytania 7
 - b. Trudno powiedzieć – przejdź do pytania 7
 - c. Tak
- 6. a Jeśli tak to wobec kogo? (możliwa więcej niż jedna odpowiedź).**

- a. Mnie samego, jeśli tak to jaka była to forma przemocy?
- b. Dziecka jeśli tak to jaka była to forma przemocy?
- c. Kobiety, jeśli tak to jaka była to forma?
- d. Mężczyzny, jeśli tak to jaka była to forma?
- e. Osoby starszej, jeśli tak to jaka była to forma?
- f. Osoby niepełnosprawnej jeśli tak to jaka była to forma?
- g. Trudno powiedzieć

6 b. Jak często zdarza się Panu/i zaobserwować przemoc w swoim otoczeniu?

- a. Już się nie zdarza.
- b. Zdarzyło się raz

- c. Zdarza się czasami.
- d. Zdarza się notorycznie.
- e. Trudno powiedzieć

Sprawca przemocy

7. Czy zdarzyło się Panu/i stracić panowanie nad sobą i: (możliwa więcej niż jedna odpowiedź).

- a. Dać komuś w skórę – kto to był
- b. Zwymyślać kogoś
- c. Ukarać kogoś za złe postępowanie
- d. Przymusić kogoś siłą do zrobienia czegoś po Pana/i myśli
- e. Straszyć kogoś
- f. Żadne z powyższych – przejdź do pytania 8

7a. Jeśli zdarzyła się Panu/Pani któraś z powyższych sytuacji to jak często się zdarza?

- a. Już się nie zdarza.
- b. Zdarzyło się raz
- c. Zdarza się czasami.
- d. Zdarza się notorycznie.
- e. Trudno powiedzieć

7b. Wobec kogo najczęściej dopuszcza się, bądź dopuszczał się Pan/i takich zachowań?

- a. Własne dzieci
- b. Małżonek/małżonka – partner/partnerka
- c. Rodzice
- d. Inni krewni
- e. Znajomi
- f. Inne osoby, jakie?

Jakich form przemocy doznają osoby poszkodowane (przemoc fizyczna, psychiczna, ekonomiczna, seksualna). Ofiara przemocy:

8. Czy zdarzyło się Panu/i w przeciągu ostatnich kilku lat, że ktoś: (możliwa więcej niż jedna odpowiedź).

- a. Dał Panu/Pani w skórę – kto to był?
- b. Zwymyślał Pana/Panią
- c. Ukarał Pana/Panią za złe postępowanie
- d. Przymuszał Pana/Panią siłą do zrobienia czegoś nie po Pana/i myśli
- e. Straszył Pana/Panią
- f. Nękał Pana/Panią w różnych formach
- g. Upokarzał publicznie Pana/Panią w różnych formach
- h. Nakłaniał Pana/ią do stosunku bądź innych czynności seksualnych wbrew Pana/i woli
- i. Zastosował inne formy przemocy, jakie?

8 a. Jeśli zdarzyła się Panu/i któraś, bądź któreś z powyższych sytuacji to jak często się ona zdarza, one zdarzają?

- a. Już się nie zdarza.
- b. Zdarzyło się raz
- c. Zdarza się czasami.
- d. Zdarza się notorycznie.
- e. Trudno powiedzieć

8 b. Kto najczęściej dopuszcza się, bądź dopuszczał się takich zachowań wobec Pana/i?

- a. Własne dzieci
- b. Małżonek/małżonka – partner/partnerka
- c. Rodzice
- d. Inni krewni
- e. Znajomi
- f. Inne osoby, jakie?

Źródła przemocy (m.in. czy ofiary przemocy i sprawcy w dzieciństwie były krzywdzone).

9. Czy któreś z wymienionych w poprzednim pytaniu zdarzeń doznał Panu/i w dzieciństwie?

- a. **Tak – które?** (Ankieter: wpisz oznaczenia literowe wymienianych zgodnie z pytaniem 8).
- b. **Trudno powiedzieć – przejdź do pytania 10**
- c. **Nie – przejdź do pytania 10**

9 a. Jeśli doświadczył Pan/i takich zdarzeń w dzieciństwie, to kto robił?

- a. Ojciec
- b. Matka
- c. Oboje rodziców
- d. Inni krewni
- e. Rodzeństwo
- f. Rówieśnicy
- g. Inne osoby. Jakże?

Jaki wpływ i jaki rozmiar ma używanie, nadużywanie i uzależnienie od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych na stosowanie przemocy w rodzinie.

10. Czy spożywa Pan/i alkohol?

- a. Nie – przejdź do pytania 14
- b. Tak

10 a. Jak często spożywa Pan/Pani napój zawierający alkohol (np. piwo, wódkę, wino itp.)?

- a. Codziennie
- b. Kilka razy w tygodniu
- c. Kilka razy w miesiącu
- d. Kilka razy w roku
- e. Trudno powiedzieć

11. Czy doświadcza Pan/Pani skutków fizycznych spożycia alkoholu? Ankieter: Przeczytam listę skutków – proszę odnieść się, który do Pana/i pasuje.

- a. Piję, ale nie odczuwam żadnych dolegliwości
- b. Tak, ale niedokuczliwe i szybko przechodzą
- c. Tak, dokuczliwe, ale przechodzą
- d. Tak, mam chroniczne dolegliwości i choroby wywołane spożywaniem alkoholu
- e. Nie wiem/trudno powiedzieć

12. Czy doświadcza Pan/Pani skutków psychicznych spożycia alkoholu? Ankieter: Przeczytam listę skutków – proszę odnieść się, który do Pana/i pasuje.

- a. Piję, ale nie odczuwam żadnych dolegliwości
- b. Tak, jestem bardziej towarzyski
- c. Tak, staję się agresywny, kłótlivy

- d. Tak, nie kontroluję się, używam przemocy
- e. Tak, staję się smutny, załamany
- f. Nie wiem/trudno powiedzieć

13. Czy spożywanie alkoholu ma wpływ na Pana/i relacje z otoczeniem? Ankieter: Przeczytam listę skutków – proszę odnieść się, który do Pana/i pasuje.

- a. Nie ma większego wpływu
- b. Popadam w konflikty z rodziną
- c. Popadam w konflikty ze znajomymi
- d. Mam problemy w pracy
- e. Popadłem w konflikt z prawem
- f. Nie wiem/trudno powiedzieć

Uzależnienia a przemoc.

14. Czy w Pana/i najbliższym otoczeniu jest osoba uzależniona od alkoholu?

- a. Tak
- b. Nie
- c. Nie wiem/trudno powiedzieć

15. Czy w Pana/i otoczeniu jest osoba uzależniona od narkotyków (substancji psychoaktywnych)?

- a. Tak
- b. Nie
- c. Nie wiem/trudno powiedzieć

16. Czy doświadczył/a Pan/Pani przemocy od osób uzależnionych od alkoholu bądź innych substancji psychoaktywnych?

- a. Tak
- b. Nie

17. Czy ktoś w pana otoczeniu (sąsiedztwo, dalsza rodzina) doświadczył przemocy od osób bliskich, uzależnionych od substancji psychoaktywnych.

- a. Nie, nie ma takich osób
- b. Nie wiem/trudno powiedzieć
- c. Tak – jedna osoba
- d. Tak - kilka osób
- e. Tak - wiele osób
- f. Tak - trudno powiedzieć ile osób

Czy mieszkańcy Bielska - Białej wiedzą jak reagować w sytuacji doznawania przemocy (m.in. czy mają świadomość gdzie mogą zwrócić się o pomoc, czy wiedzą, na czym polega procedura Niebieskiej Karty i jakie instytucje są uprawnione do założenia w/w karty, czy mieszkańcy miasta wiedzą gdzie zgłosić się o pomoc w sprawie nadużywania alkoholu przez członka rodziny).

18. Jak Pan/i reaguje na akty przemocy? Ankieter nie czyta listy – klasyfikuje odpowiedź do kafeterii.

- a. Nie wiem/ trudno powiedzieć
- b. Nie robię nic, nie widzę potrzeby
- c. Boję się zareagować
- d. Ostro reaguję
- e. Próbuję rozładować sytuację, załagodzić konflikt, obrócić sprawę w żart

19. Jak zareagowałby Pan/i w przypadku doznania przemocy?

- a. Nic bym nie zrobił/zrobiła.
- b. Zgłosiłbym/abym się do instytucji zajmującej się ofiarami przemocy

- c. Zgłosiłbym/abym na policję
- d. Sam/a bym sobie z tym poradził/a
- e. Poprosił/a bym kogoś z bliskich o wsparcie, pomoc
- f. Nie wiem/ trudno powiedzieć

20. Do kogo/gdzie zgłosiłby/aby się Pan/i o pomoc w pierwszej kolejności, gdyby problem przemocy dotyczył Pana/i? Ankieter nie czyta listy – klasyfikuje odpowiedź do kafeterii.

- a. Do rodziny
- b. Do znajomych
- c. Do księdza
- d. Do lekarza rodzinnego
- e. Do specjalisty
- f. Do psychologa
- g. Do grupy wsparcia
- h. Do nikogo – sam sobie poradzę
- i. Do Pomocy Społecznej
- j. Do innej instytucji. Proszę podać do jakiej?
- k. Nie wiem/trudno powiedzieć

21. Czy wie Pan/i gdzie można zgłosić się o pomoc w przypadku, gdy członek rodziny byłby ofiarą przemocy? Ankieter nie czyta listy – klasyfikuje odpowiedź do kafeterii.

- a. Do lekarza rodzinnego
- b. Do specjalisty
- c. Do psychologa
- d. Do grupy wsparcia
- e. Do nikogo – sami sobie poradzimy
- f. Do Pomocy Społecznej
- g. Do innej instytucji. Proszę podać do kogo.
- h. Nie wiem/trudno powiedzieć

22. Jakie są przyczyny nie korzystania ofiar przemocy z pomocy specjalistów? Ankieter nie czyta listy – klasyfikuje odpowiedź do kafeterii.

- a. Nie chcą się przyznać przed sobą, że mają problem
- b. Nie wiedzą, gdzie szukać pomocy
- c. Nie wierzą w pomoc
- d. Wstydzą się
- e. Nie stać ich na to
- f. Inne, jakie?.....

23. Czy zna Pan/Pani instytucje do których mógłby/aby się zwrócić Pan/Pani w przypadku przemocy rodzinnej?

- a. Tak, jakie?.....
- b. Nie

24. Czym według Pana/i jest Niebieska Karta?

- a. Tak, jest to (proszę wpisać)
- b. Nie wiem

25. Jakie instytucje mają uprawnienia do założenia Niebieskiej Karty?

- a. Jednostki oświatowe
- b. Policja
- c. Służba zdrowia

- d. Ośrodki pomocy społecznej (MOPS, GOPS, OPS)
- e. Wszystkie wymienione
- f. Inne jakie?
- g. Nie wiem/trudno powiedzieć.

Stereotypowe postrzeganie przemocy w rodzinie (mity na temat przemocy).

26. Proszę ustosunkować się do poniższych stwierdzeń:

	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć
1. Przemoc w rodzinie to sprawa prywatna, nikt nie powinien się wtrącać.			
2. Przemoc zdarza się tylko w rodzinach z marginesu społecznego.			
3. Przemoc jest wtedy, gdy są widoczne ślady na ciele ofiar.			
4. Jeśli ktoś jest bity to znaczy, że sobie na to zasłużył.			
5. Policja nie powinna interweniować w sprawach rodzinnych.			
6. Ofiary przemocy w rodzinie akceptują przemoc.			
7. Gdyby ofiara naprawdę cierpiała, odeszłaby od sprawcy.			
8. Przyczyną przemocy w rodzinie jest alkohol.			
9. Gwałt w małżeństwie jest możliwy.			
10. Osoby używające przemocy muszą być chore psychicznie.			
11. Nie powinno się mówić nikomu, co się dzieje w domu.			

Postawa rodziców względem stosowania kar cielesnych wobec swoich dzieci. Formy kar stosowane przez rodziców.

27. Czy ma Pan/i dzieci w wieku do lat 18?

- a. Tak
- b. Nie *przejdź do pytania metryczki*

28. Czy uważa Pan/i, że stosowanie kar cielesnych jest dopuszczalną metodą wychowawczą?

- a. Tak
- b. Nie
- c. To zależy- od czego?
- d. Nie wiem/trudno powiedzieć

29. Proszę ustosunkować się do poniższych stwierdzeń:

	Zdecydowanie nie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie

Dziecko powinno bać się rodziców. Łatwiej wtedy o posłuszeństwo i szacunek.					
Surowe traktowanie dziecka przez rodziców hartuje dziecko i pozwala mu lepiej radzić sobie z przeciwnościami losu. W sumie wychodzi mu na dobre.					
Dziecko jest własnością rodziców i tylko oni powinni o nim decydować.					
Mały klaps działa negatywnie wychowawczo.					
Czasem tylko porządne lanie może pomóc dziecku zrozumieć pewne rzeczy.					
Moje dzieci czasem dostają lanie.					
Jak moje dziecko jest nieporadne to utwierdzam go w przekonaniu, że sobie nie poradzi.					
Nigdy nie stawiam za wzór mojemu dziecku inne dziecko.					
Często mówię mojemu dziecku, że jest złe, bo robi coś złe.					
Zdarza mi się obarczać winą dzieci za moje niepowodzenia życiowe.					
Zawsze wiem najlepiej co jest dobre dla moich dzieci.					

METRYCZKA

1. Płeć

- a. Kobieta
- b. Mężczyzna

2. Ile posiada Pan/i dzieci?

.....

3. Wiek

- a. 18-24
- b. 25-34
- c. 35-44
- d. 45-54
- e. 55-64
- f. 65 i więcej

4. Wykształcenie

- a. Podstawowe
- b. Gimnazjalne
- c. Zawodowe
- d. Średnie
- e. Wyższe

5. Stan cywilny

- a. Panna/ Kawaler
- b. Zamężna/Żonaty
- c. Rozwiedziona/Rozwiedziony

d. Wdowa/Wdowiec

6. Łączny dochód w gospodarstwie domowym (netto)

- a. Do 700 zł
- b. 701 do 1400 zł
- c. 1401 do 3 000zł
- d. 3 001 do 5000
- e. 5001 i więcej
- f. Odmowa odpowiedzi

7. Grupa zawodowa

- a. Uczeń, student
- b. Robotnik, pracownik fizyczny
- c. Urzędnik, pracownik administracji
- d. Menadżer, specjalista, nauczyciel
- e. Wolny zawód (prawnik, lekarz, artysta)
- f. Emeryt, rencista
- g. Przedsiębiorca, kupiec, rzemieślnik
- h. Menadżer wyższego szczebla (dyrektor)
- i. Gospodyni domowa
- j. Obecnie bezrobotny

9. Aneks 2. Ankieta audytoryjna dla dzieci ze szkoły podstawowej

DRODZY UCZNIOWIE,

Przeprowadzamy ankietę dla Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Bielsku Białej .

Jest to ważne badanie i Twój w nim udział jest nam bardzo potrzebny.

Prosimy bardzo o szczere i prawdziwe odpowiedzi. Nie obawiaj się - ankieta jest anonimowa. Dlatego nie podpisuj się nigdzie. Nikt nie będzie wiedział, że to właśnie Ty ją wypełniłeś.

M1. Zaznacz swoją płeć:	M2. Do której klasy chodzisz?	M3. Ile masz lat?	M4. Czy Twoi rodzice pracują?	M5. Z kim mieszkasz na stałe:	M6. Czy masz rodzeństwo?
a. Chłopak b. Dziewczyna			a. Tak – oboje pracują b. Tak – ale pracuje tylko tata c. Tak – ale pracuje tylko mama d. Nie, nie pracują e. Nie wiem, trudno powiedzieć	a. Z obojgiem rodziców b. Tylko z mamą c. Tylko z tatą d. Z kimś dalszej rodziny	a. Tak b. Nie

I. Przedstawimy Ci teraz parę historyjek, które mogłyby się zdarzyć Twoim rówieśnikom. Prosimy Cię uważnie o ich przeczytanie i wyrażenie opinii na temat. *Rodzice/opiekunowie pewnej dziewczynki chcą, żeby miała same piątki i była najlepsza w klasie. Ale ona jest zupełnie przeciętna, chciałaby, ale nie może sprostać oczekiwaniom rodziców, którzy są ciągle niezadowoleni.*

1. Jak myślisz ilu Twoich kolegów bądź koleżanek ma tak jak ta dziewczynka? (wybierz tylko jedną odpowiedź)

- a. Większość moich rówieśników
- b. Około połowy moich rówieśników
- c. Niewiele moich rówieśników

- d. Nikt z moich rówieśników
 - e. Trudno powiedzieć
- 2. Czy potrafiłbyś/abyś wskazać konkretny taki przypadek/przypadki?**
- a. Tak – ile? (wpisz liczbę)
 - b. Nie
- 3. Czy Twoja sytuacja w rodzinie jest podobna do sytuacji tej dziewczynki?**
- a. Tak, jest podobna
 - b. Zdarza się, że czuje się jak ona
 - c. Moja sytuacja jest zupełnie inna
 - d. Trudno powiedzieć
- II. Rodzice/opiekunowie pewnego chłopca nie dają mu śniadania do szkoły. Często brakuje mu podstawowych rzeczy potrzebnych do szkoły.**
- 4. Jak myślisz, ilu Twoich kolegów bądź koleżanek ma tak jak ten chłopiec?**
- a. Większość moich rówieśników
 - b. Około połowy moich rówieśników
 - c. Niewiele moich rówieśników
 - d. Nikt z moich rówieśników
 - e. Trudno powiedzieć
- 5. Czy potrafiłbyś/abyś wskazać konkretny taki przypadek/przypadki?**
- a. Tak – ile? (wpisz liczbę)
 - b. Nie
- 6. Czy Twoja sytuacja w rodzinie jest podobna do sytuacji tego chłopca?**
- a. Tak, jest podobna
 - b. Zdarza się, że czuje się jak on
 - c. Moja sytuacja jest zupełnie inna
 - d. Trudno powiedzieć
- III. U pewnej dziewczynki w domu zdarzają się straszne awantury. Rodzice/opiekunowie na nią krzyczą, wyzywają i poniżają. Dziewczynka często przychodzi smutna i drażliwa do szkoły.**
- 7. Jak myślisz, ilu Twoich kolegów bądź koleżanek ma tak jak ta dziewczynka?**
- a. Większość moich rówieśników
 - b. Około połowy moich rówieśników
 - c. Niewiele moich rówieśników
 - d. Nikt z moich rówieśników
 - e. Trudno powiedzieć
- 8. Czy potrafiłbyś/abyś wskazać konkretny taki przypadek/przypadki?**
- c. Tak – ile? (wpisz liczbę)
 - d. Nie
- 9. Czy Twoja sytuacja w rodzinie jest podobna do sytuacji tej dziewczynki?**
- e. Tak, jest podobna
 - f. Zdarza się, że czuje się jak ona
 - g. Moja sytuacja jest zupełnie inna
 - h. Trudno powiedzieć
- IV. Pewien chłopiec ostatnio coś przeszkrobał w szkole. Wychowawca wezwał rodziców. Potem chłopca nie było na lekcjach. Jak przyszedł miał sińce i zadrapania na ciele.**
- 10. Jak myślisz, ilu Twoich kolegów bądź koleżanek ma tak jak ten chłopiec?**
- a. Większość moich rówieśników
 - b. Około połowy moich rówieśników

- c. Niewiele moich rówieśników
- d. Nikt z moich rówieśników
- e. Trudno powiedzieć

11. Czy potrafiłbyś/abyś wskazać konkretny taki przypadek/przypadki?

- a. Tak – ile? (wpisz liczbę)
- b. Nie

12. Czy Twoja sytuacja w rodzinie jest podobna do sytuacji tego chłopca?

- a. Tak, jest podobna
- b. Zdarza się, że mam jak on
- c. Moja sytuacja jest zupełnie inna
- d. Trudno powiedzieć

13. Czy rodzice/opiekunowie karają cię laniem za drobne przewinienia?

- a. Tak
- b. Nie

14. Jak Twoi rodzice/opiekunowie reagują na Twoje nieposłuszeństwo?

(możliwa więcej niż jedna odpowiedź)

- a. Próbuje mi wszystko wyjaśnić, rozmawiamy
- b. Krzyczą na mnie
- c. Dają mi lanie
- d. Grożą mi laniem
- e. Karają mnie ograniczeniami (np. wyjścia do kolegów, znajomych, nie dają posiłku)
- f. Szantażują mnie
- g. Zamykają mnie w pokoju
- h. Inaczej reagują, jak? *Napisz tutaj:*
- i. Zawsze jestem grzeczny

15. Jak myślisz, w porównaniu do Twoich rówieśników, Twoi rodzice/opiekunowie traktują cię:

- a. Znacznie surowiej
- b. Podobnie
- c. Pobłażają mi
- d. Traktują mnie lepiej
- e. Nie wiem/trudno powiedzieć

V. Rodzice pewnej dziewczynki lubią pić alkohol. W domu bywa głośno i nieprzyjemnie.

16. Jak myślisz, ilu jest takich Twoich kolegów bądź koleżanek ma tak jak ta dziewczynka?

- a. Większość moich rówieśników
- b. Około połowy moich rówieśników
- c. Niewiele moich rówieśników
- d. Nikt z moich rówieśników
- e. Trudno powiedzieć

17. Czy potrafiłbyś/abyś wskazać konkretny taki przypadek/przypadki?

- a. Tak
- b. Nie

18. Czy Twoja sytuacja w rodzinie jest podobna do sytuacji tej dziewczynki?

- a. Tak, jest podobna
- b. Zdarza się, że mam jak ona
- c. Moja sytuacja jest zupełnie inna
- d. Trudno powiedzieć

VI. Ktoś z dorosłych namawiał pewnego chłopca, żeby oglądał z nim gazety i filmy tylko dla dorosłych.

19. Jak myślisz ilu jest takich Twoich kolegów bądź koleżanek, którym zdarzyło się to co temu chłopcu?

- a. Większości moich rówieśników
- b. Około połowie moich rówieśników
- c. Niewielu moich rówieśników
- d. Nikomu z moich rówieśników
- e. Trudno powiedzieć

20. Czy potrafiłbyś/abyś wskazać konkretny taki przypadek/przypadki?

- a. Tak
- b. Nie

21. Czy Tobie zdarzyło się to, coś takiego?

- a. Nigdy
- b. Jeden raz
- c. Kilka razy
- d. Wiele razy

VII. Pewnej dziewczynce zdarzyło się, że osoba dorosła dotykała jej ciało w sposób wstydlivy i nakłaniał ją, żeby również jego dotykała w taki sam sposób.

22. Jak myślisz ilu jest takich Twoich kolegów bądź koleżanek, którym zdarzyło się to co tej dziewczynce?

- a. Większości moich rówieśników
- b. Około połowie moich rówieśników
- c. Niewielu moich rówieśników
- d. Nikomu z moich rówieśników
- e. Trudno powiedzieć

23. Czy potrafiłbyś/abyś wskazać konkretny taki przypadek/przypadki?

- a. Tak
- b. Nie

24. Czy Tobie zdarzyło się to, coś takiego?

- a. Nigdy
- b. Jeden raz
- c. Kilka razy
- d. Wiele razy

25. Czy kiedykolwiek czułeś się pokrzywdzony, zagrożony, nieszczęśliwy z powodu zdarzeń podobnych do przedstawionych w przytoczonych historiach?

- a. Nigdy
- b. Raz
- c. Kilka razy
- d. Często
- e. Trudno powiedzieć

26. Do kogo zwróciłbyś się o pomoc gdybyś doświadczył czegoś podobnego?

- a. Do kogoś z rodziny
- b. Do znajomych
- c. Do księdza
- d. Do pielęgniarki szkolnej
- e. Do wychowawcy szkolnego
- f. Do Pedagoga szkolnego
- g. Do psychologa szkolnego
- h. Do nikogo – sam sobie poradzę
- i. Do innej osoby, do kogo?
- j. Nie wiem/trudno powiedzieć

27. Dorośli stosują różne kary. Wiele osób dostało kiedyś w skórę. Jak myślisz, w których z poniższych sytuacji rodzice tych dzieci mogli tak zareagować?

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
Krzysiek skłamał			
Ania nie wróciła do domu o odpowiedniej porze			
Łukasz ma same złe oceny w szkole			
Przemek wagaruje			
Kinga ukradła jakiś drobiazg			
Wiktor lekceważy swoich rodziców			
Piotrek zniszczył cenną rzecz			
Mateusz nie dba i niszczy swoje ubranie			
Agata zaczęła palić papierosy			
Oliwia pije alkohol			

28. Czy zgadzasz się ze stwierdzeniem:

	Tak	Nie	Nie wiem
Zawsze kiedy jestem w domu karana/y wiem, że na to zasłużyłem.			
Nie mówię nikomu co się dzieje w domu.			
Gdybym znał numer telefonu zaufania dla dzieci, które potrzebują pomocy w związku z problemami w domu to bym skorzystał/skorzystała.			
Uważam, że czasem trzeba dać komuś w skórę.			
Zdarzyło mi się uderzyć dorosłą osobę.			
Moi rodzice nigdy się wzajemnie nie krzywdzą. Ani słowem ani czynem.			

10. Aneks 3. Ankieta audytoryjna dla uczniów szkół gimnazjalnych i szkół ponadpodstawowych

DRODZY UCZNIOWIE,
Przeprowadzamy ankietę na temat używek i przemocy dla Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Bielsku Białej.
Prosimy bardzo o szczerze odpowiedzi - ankieta jest anonimowa.
Zebrane dane opracowane będą poprzez zestawienia statystyczne.

M1. Płeć	<i>wstaw krzyżyk we właściwej kratce</i>	M2. Rodzaj szkoły		M.3 Wiek
Chłopak		Gimnazjum		
Dziewczyna		Szkoła ponadgimnazjalna		

1. Czym według Ciebie jest przemoc fizyczna?

Proszę wskazać te, które według Ciebie są przemocą fizyczną w rodzinie.	Tak	Nie	To zależy/trudno powiedzieć
i. Klaps dany dziecku w przypadku złego zachowania			
j. Zamykanie kogoś w pokoju			
k. Groźby użycia siły			
l. Gwałt			
m. Pobicie			
n. Ograniczenie dostępu do jedzenia			

2. Czym według Ciebie jest przemoc psychiczna w rodzinie?

Proszę wskazać te, które według Ciebie są przemocą psychiczną w rodzinie.	Tak	Nie	To zależy/trudno powiedzieć
---	-----	-----	-----------------------------

g. Krzyczenie na kogoś			
h. Rzucenie obelgi na kogoś			
i. Wywieranie presji			
j. Szantaż emocjonalny			
k. Nakłanianie kogoś by postąpił zgodnie z naszą wolą.			
l. Groźby pozbawiania środków do życia			

3. Jakie są Twoim zdaniem główne przyczyny przemocy w rodzinie? Zaznacz maksymalnie 3 odpowiedzi, które Twoim zdaniem są głównymi jej przyczynami.

- a. Uzależnienie od alkoholu
- b. Uzależnienie od narkotyków
- c. Przekonanie, że konflikty rozwiązuje się tylko za pomocą siły.
- d. Chęć narzucenia swoich poglądów i przekonań.
- e. Brak umiejętności panowania nad gniewem i złością, szybka utrata kontroli nad sobą.
- f. Nieumiejętność porozumiewania się z drugim człowiekiem bez przymuszania i przemocy.
- g. Osoba stosująca przemoc sama najczęściej była ofiarą przemocy.
- h. Długo utrzymujące się bezrobocie, a co za tym idzie poczucie bezsilności, nieprzydatności i szukanie ucieczki w przemocy.
- i. Przekonanie, że przemoc jest jedynym, skutecznym sposobem wychowania dziecka.
- j. Zazdrość
- k. Złe warunki życiowe
- l. Wpływ otoczenia.
- m. Kompleksy dotyczące własnej osoby- dzięki przemocy sprawcy mają poczucie władzy.
- n. Chęć udowodnienia, że jest się najlepszym i najsilniejszym.
- o. Problemy w opiece nad dzieckiem – bezsilność
- p. Długotrwały stres
- q. Problemy finansowe
- r. Inne. Jakież?

4. Ile razy w ciągu ostatnich 12 miesięcy zdarzyło Ci się uczestniczyć w następujących zdarzeniach: (wstaw krzyżyk przy właściwej odpowiedzi)

	Ani razu	Tylko raz	Kilka razy	Dużo razy	Trudno powiedzieć
a. Bójka					
b. Problemy i nieporozumienia z rodzicami					
c. Problemy i nieporozumienia z przyjaciółmi					
d. Byłem/am ofiarą kradzieży lub napadu					
e. Miałem/am problemy z policją					
f. Byłem/am w szpitalu lub wzywano do mnie karetkę					

4 a. Jeśli zdarzyła Ci się któraś z powyższych sytuacji to czy byłeś wtedy pod wpływem jakiejś substancji psychoaktywnej, takiej jak alkohol, albo narkotyki?

- a. Nie, nie byłem pod wpływem żadnej substancji psychoaktywnej
- b. Tak, byłem pod wpływem alkoholu
- c. Tak, byłem pod wpływem narkotyków
- d. Tak byłem pod wpływem alkoholu narkotyków.
- e. Tak, ale to zależy od sytuacji
- f. Nie wiem/trudno powiedzieć

5. Czy zaobserwowałeś/łaś przemoc w swoim otoczeniu?

- a. Nie – przejdź do pytania 6
- b. Trudno powiedzieć – przejdź do pytania 6
- c. Tak

5. a Jeśli tak to wobec kogo? (możliwa więcej niż jedna odpowiedź).

h. Dziecka	k. Osoby starszej
i. Kobiety	l. Osoby niepełnosprawnej
j. Mężczyzny	m. Trudno powiedzieć

5 b. Jak często zdarza się Ci się zaobserwować przemoc w swoim otoczeniu?

f. Już się nie zdarza.	i. Zdarza się notorycznie.
g. Zdarzyło się raz	j. Trudno powiedzieć
h. Zdarza się czasami.	

6. Czy zdarzyło Ci się stracić panowanie nad sobą i: (możliwa więcej niż jedna odpowiedź).

- g. Dać komuś w skórę – kto to był
- h. Zwymyślać kogoś
- i. Ukarać kogoś za złe postępowanie
- j. Przymusić kogoś siłą do zrobienia czegoś po Twojej myśli
- k. Straszyć kogoś
- l. Żadne z powyższych – przejdź do pytania 6

6a. Jeśli zdarzyła się Ci któraś z powyższych sytuacji to jak często się zdarza?

f. Już się nie zdarza.	i. Zdarza się notorycznie.
g. Zdarzyło się raz	j. Trudno powiedzieć
h. Zdarza się czasami.	

6 b. Wobec kogo najczęściej dopuszczasz się, bądź dopuszczałeś/łaś takich zachowań?

- g. Wobec kolegów, koleżanek
- h. Wobec rodzeństwa
- i. Mamy
- j. Taty
- k. Innych krewnych
- l. Innych dorosłych osób
- m. Innej osoby, jakiej?

7. Czy zdarzyło Ci się, że ktoś Cię skrzywdził? Zaznacz te formy, które Ci się przydarzyły z poniższej listy:

- a. Dał Ci w skórę – kto to był
- b. Zwymyślał Cię
- c. Ukarał Cię za złe postępowanie
- d. Przymuszał Cię siłą do zrobienia czegoś nie po Twojej myśli
- e. Straszyl Cię
- f. Nękał Cię w różnych formach
- g. Upokarzał publicznie Cię w różnych formach
- h. Nakłaniał Cię do stosunku bądź innych czynności seksualnych wbrew Twojej woli
- i. Zastosował inne formy przemocy, jakie?

7a. Jeśli zdarzyła się Ci któraś bądź któreś z powyższych sytuacji to jak często się ona zdarza, one zdarzają?

k. Już się nie zdarza.	n. Zdarza się notorycznie.
l. Zdarzyło się raz	o. Trudno powiedzieć
m. Zdarza się czasami.	

7b. Kto najczęściej dopuszcza się, bądź dopuszczał się takich zachowań wobec Ciebie?

- g. Koledzy, koleżanki
- h. Rodzeństwo
- i. Mama

- j. Tata
- k. Inni krewni
- l. Inne osoby dorosłe

8. Czy któreś z wymienionych w poprzednim pytaniu zdarzeń doznałeś/łaś w dzieciństwie?

- a. Tak – które? (wpisz oznaczenia literowe zgodnie z pytaniem 7).
- b. Trudno powiedzieć
- c. Nie

9. Czy zdarza Ci się spożywać alkohol?

- c. Nie – przejdź do pytania 13
- d. Tak

9a. Jak często spożywasz napój zawierający alkohol (np. piwo, wódkę, wino itp.)?

- f. Codziennie
- g. Kilka razy w tygodniu
- h. Kilka razy w miesiącu
- i. Kilka razy w roku
- j. Trudno powiedzieć

10. Czy doświadczasz skutków fizycznych spożycia alkoholu?

- f. Piję, ale nie odczuwam żadnych dolegliwości
- g. Tak, ale niedokuczliwe i szybko przechodzą
- h. Tak, dokuczliwe ale przechodzą
- i. Tak, mam chroniczne dolegliwości i choroby, wywołane spożywaniem alkoholu
- j. Trudno powiedzieć

11. Czy doświadczasz skutków psychicznych spożycia alkoholu?

- g. Piję, ale nie odczuwam żadnych dolegliwości
- h. Tak, jestem bardziej towarzyski
- i. Tak, staję się agresywny, kłótlivy
- j. Tak, nie kontroluję się, używam przemocy
- k. Tak, staję się smutny, załamany
- l. Trudno powiedzieć

12. Czy spożywanie alkoholu ma wpływ na Ciebie relacje z otoczeniem?

- g. Nie ma większego wpływu
- h. Popadam w konflikty z rodziną
- i. Popadam w konflikty ze znajomymi
- j. Mam problemy w szkole
- k. Popadam w konflikt z prawem
- l. Trudno powiedzieć

13. Czy w Twoim najbliższym otoczeniu jest osoba uzależniona od alkoholu?

- d. Tak – kto to jest?
- e. Nie
- f. Trudno powiedzieć

14. Czy w Twoim otoczeniu jest osoba uzależniona od narkotyków (substancji psychoaktywnych)?

- d. Tak
- e. Nie
- f. Trudno powiedzieć

15. Czy doświadczył/a Pan/Pani przemocy od osób uzależnionych od alkoholu bądź innych substancji psychoaktywnych?

- c. Tak
- d. Nie
- e. Trudno powiedzieć

16. Jak reagujesz na akty przemocy?

- f. Nie wiem/ trudno powiedzieć
- g. Nie robię nic, nie widzę potrzeby
- h. Boję się zareagować
- i. Ostro reaguję
- j. Próbuję rozładować sytuację, załagodzić konflikt, obrócić sprawę w żart

17. Do kogo zgłosiłbyś/abyś się o pomoc w pierwszej kolejności, gdyby problem przemocy w rodzinie dotyczył Ciebie?

- l. Do rodziny
- m. Do znajomych
- n. Do księdza
- o. Do lekarza rodzinnego
- p. Do specjalisty
- q. Do psychologa
- r. Do grupy wsparcia
- s. Do nikogo – sam sobie poradzę
- t. Do Pomocy Społecznej
- u. Do innej instytucji. Proszę podać do kogo.
- v. Nie wiem/trudno powiedzieć

18. Czy wiesz gdzie można zgłosić się o pomoc w przypadku, gdy członek Twojej rodziny byłby ofiarą przemocy?

- i. Do lekarza rodzinnego
- j. Do specjalisty
- k. Do psychologa
- l. Do grupy wsparcia
- m. Do nikogo – sami sobie poradzimy
- n. Do Pomocy Społecznej
- o. Do innej instytucji. Proszę podać do kogo.
- p. Nie wiem/ trudno powiedzieć

19. Wiesz czym jest Niebieska Karta?

- a. Tak, czym jest? (wpisz).....
- b. Nie, nie wiem

20. Jak myślisz jakie instytucje mają uprawnienia do założenia Niebieskiej Karty?

- h. Jednostki oświatowe
- i. Policja
- j. Służba zdrowia
- k. Ośrodki pomocy społecznej (MOPS, GOPS, M-GOPS, OPS)
- l. Wszystkie wymienione
- m. Inne jakie?
- n. Nie wiem/trudno powiedzieć.

21. Jak uważasz, czy Twoja rodzina na tle innych rodzin w Polsce jest:

- a. Znacznie biedniejsza
- b. Raczej biedniejsza
- c. Żyje na podobnym poziomie
- d. Raczej bogatsza
- e. Zdecydowanie bogatsza

22. Proszę zaznaczyć w jakim stopniu zgadzasz się z poniższymi stwierdzeniami: (wstaw krzyżyk przy właściwej odpowiedzi)

	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Nie wiem/trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Kiedy jestem świadkiem przemocy staję w obronie osoby poszkodowanej					

Kiedy jestem świadkiem przemocy proszę/dzwonię o pomoc do osób dorosłych/na policję					
Kiedy jestem świadkiem przemocy nie reaguję					
Boję się być świadkiem przemocy					
Uważam, że przemoc czasami jest konieczna					
Bardzo często rozwiązuję problemy za pomocą przemocy					
Nie popieram rozwiązywania problemów za pomocą przemocy					
W mojej rodzinie występuje zjawisko przemocy					
Uważam, że klaps dany niegrzecznemu dziecku nie jest niczym złym.					

23. Czy wśród Twoich znajomych występuje przemoc w rodzinie?

- Tak, występuje u wielu osób
- Tak, występuje u 1-2 osób
- Nie wiem/trudno powiedzieć
- Nie, nie występuje taki problem

24. Proszę zaznaczyć, w jakim stopniu zgadzasz się z poniższymi stwierdzeniami:

	Całkowicie się zgadzam	Zgadzam się	Nie wiem/trudno powiedzieć	Nie zgadzam się	Całkowicie się nie zgadzam
Jestem z siebie zadowolony i mam pozytywny stosunek do siebie.					
Czasami myślę, że jestem beznadziejny. Rodzice też mi to mówią.					
Czuję, że nie mam wielu powodów do dumy. Moi rodzice/opiekunowie stawiają mi za wzór dzieci innych osób.					
Czasami czuję się bezużyteczny. Moi rodzice/opiekunowie często się na mnie złością.					
Jestem tak samo wartościową osobą jak inne. To zawsze podkreślają moi rodzice/opiekunowie.					
Chciałbym mieć więcej szacunku do siebie. Więcej niż moi rodzice/opiekunowie mają do mnie i do siebie nawzajem.					
Uważam, że przemoc w domu tylko jest wtedy, kiedy ktoś ma siniaki.					
Czasem czuje się nękanym psychicznie przez kogoś z członków rodziny.					
Mam pełne wsparcie w rodzicach/opiekunach. Wiem, że zawsze mogę się zwrócić do nich o pomoc i racę. Nie oceniają mnie źle.					

Jeśli w przyszłości miałbym założyć własną rodzinę, to chciałbym, żeby była taka jak moja obecna.					
U mnie w domu zdarza się, że któremuś z rodziców puszcza nerwy i kogoś uderzy.					

25. Gdzie czujesz się najbezpieczniej i w jakim stopniu?

	Zdecydowanie bezpiecznie	Raczej bezpiecznie	Trudno powiedzieć/n ie wiem	Raczej niebezpieczn ie	Zdecydow anie niebezpie cznie
W domu					
W szkole/placówce oświatowo- wychowawczej					
Wśród kolegów/koleżanek					
W okolicy, w której mieszkam					
W okolicy, w której przebywam w czasie wolnym					
W moim mieście					

11. Aneks 4. Scenariusz zogniskowanego wywiadu grupowego z ekspertami

Scenariusz wywiadu FGI

Dzień dobry! Nazywam się I jestem ankieterem Instytutu Badawczego IPC. Na zlecenie Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Bielsku Białej prowadzimy badanie społeczne.

Bardzo proszę o poświęcenie mi kilku minut i odpowiedź na pytania.

1. Proszę powiedzieć jak wygląda Państwa przeciętny klient – wiek, płeć, stan cywilny, wykształcenie, sytuacja zawodowa?
2. Ilu z Państwa klientów to ofiary przemocy? Proszę podać ogólne szacunki. Czy ich profil społeczno-demograficzny (wiek, stan cywilny, wykształcenie, sytuacja zawodowa) różni się od przeciętnego klienta Państwa instytucji? Skąd wynika ta różnica?
3. A jak wygląda proporcja płci w Państwa instytucji pomiędzy Państwa klientami – ofiarami przemocy? Więcej jest mężczyzn czy kobiet? Skąd wynika ta proporcja/dysproporcja?
4. Czy w Państwa placówce zdarzają się ofiary przemocy wśród osób starszych, niepełnosprawnych? Jak wygląda proporcja takich osób w stosunku do innych ofiar przemocy?
5. Biorąc pod uwagę zarówno kobiety i mężczyzn, osoby starsze i niepełnosprawne, kto najczęściej jest sprawcą przemocy wobec tych osób? Czy sprawca przemocy był również ofiarą w przeszłości (w dzieciństwie)?
6. Jakie są najczęstsze przyczyny przemocy wśród Państwa klientów?
7. Jaka przemoc zdarza się najczęściej? (Fizyczna/psychiczna/seksualna)
8. Do kogo najczęściej zgłaszają się ofiary przemocy zanim trafią do Państwa instytucji?

9. Jakie są główne bariery wychodzenia z sytuacji przemocowej Państwa klientów? Wewnętrzne (psychologiczne) czy zewnętrzne (takie jak sytuacja ekonomiczna, bezrobocie, sytuacja mieszkaniowa, brak odpowiedniego wsparcia) - które przeważają?
10. W jaki sposób Państwa instytucja próbuje pomóc ofiarom przemocy? Jakie metody/narzędzia są najczęściej wykorzystywane? Co należałoby zmienić/poprawić? A czy próbuje się pomagać sprawcom przemocy? W jaki sposób? Jak wyglądają rezultaty w zakresie pomocy ofiarom/sprawcom przemocy?
11. Biorąc pod uwagę P. doświadczenie proszę powiedzieć co powoduje, że ofiary przemocy nie korzystają z pomocy instytucji/specjalistów?

Witaj! Bardzo prosimy o wypełnienie ankiety. Jest ona całkowicie anonimowa. Posłuży wyłącznie do zestawień statystycznych i opracowania zbiorczego raportu na temat alkoholu i innych substancji psychoaktywnych.